

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Benedek Márta:

**A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és
biztonságpolitikájában**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. habil. Boda József

.....

Budapest, 2016

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS.....	5
A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA	7
KUTATÁSI HIPOTÉZISEK	8
KUTATÁSI CÉLOK	9
KUTATÁSI MÓDSZEREK.....	9
A TÉMÁBAN RELEVÁNS SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE	10
AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE	11
A KUTATÁS IDŐTARTAMA	14
1. NEMZETKÖZI HELYZET – NEMZETBIZTONSÁGI VONATKOZÁSOK	15
1.1. QUI VADIS MUNDĪ, AVAGY A VILÁGREND ALAKULÁSA.....	15
1.1.1. A globalizáció kérdése	16
1.1.2. Hegemonia, többpólusú világrend vagy non polaritás, esetleg regionalizmus?	19
1.2. A VILÁGHATALMI HELYZET KÖZÉPTÁVÚ LEHETŐSÉGEI	29
1.2.1. Az új viszonyrendszer meghatározó szereplői	30
1.2.1.1. Amerikai Egyesült Államok	31
1.2.1.2. Európa	33
1.2.1.3. Kína.....	36
1.2.1.4. Oroszország	39
1.2.1.5. India	42
1.2.1.6. Japán.....	45
1.2.1.7. Brazília	47
1.3. KÖVETKEZTETÉSEK.....	49
2. A XXI. SZÁZAD ÚJ TÍPUSÚ KIHÍVÁSAINAK HATÁSAI	51
2.1. RÉGIÓNK KIHÍVÁSAI	51
2.1.1. Migrációs mozgások	53
2.1.2. Terrorizmus	60
2.1.3. Szervezett bűnözés	66
2.1.4. Informatikai és információs kihívások.....	71
2.1.4.1. Az informatikai biztonság szervezeti keretei az elemzett országok kormányzati szférájában	72
2.2. TÉRSÉGEK – KONFLIKTUSOK	77
2.2.1. Európát érintő destabilizáló folyamatok	78
2.2.1.1. Délről érkező fenyegetések	80
2.2.1.1.1. A Nyugat-Balkán térsége	82
2.2.1.1.2. A Közel-Kelet és Észak-Afrika régió kihívásai	87
2.2.1.1.3. A keleti térség kihívásai	102
2.3. KÖVETKEZTETÉSEK.....	112
3. STRATÉGIA MINT PROGRAMALKOTÁS	114
3.1. A STRATÉGIA FOGALOMRENDSZERE	115
3.2. STRATÉGIA - BIZTONSÁG - KÜLPOLITIKA	117
3.3. A STRATÉGIAI KULTÚRA NEMZETBIZTONSÁGI ELEMÉNEK VIZSGÁLATA	120
3.3.1. Magyarország	122
3.3.2. Szlovákia.....	131
3.3.3. Ausztria.....	148
3.3.4. Horvátország	158
3.4. STRATÉGIA - NEMZETBIZTONSÁG	174
3.5. KÖVETKEZTETÉSEK.....	177
4. A MAGYAR, SZLOVÁK, VALAMINT AZ OSZTRÁK ÉS A HORVÁT NEMZETBIZTONSÁGI RENDSZEREK VIZSGÁLATA	178
4.1. A NEMZETBIZTONSÁGI NÉZETRENDSZER.....	178
4.2. NEMZETBIZTONSÁGI SZERVEZETI MODELLEK	179
4.3. AZ ELEMZETT ORSZÁGOK NEMZETBIZTONSÁGI RENDSZEREINEK VIZSGÁLATA	180
4.3.1. A nemzetbiztonsági szféra jogi szabályozásának kerete	181

4.3.2. Intézményi/szervezeti keret, struktúra	187
4.3.3. Az információigény megfogalmazója és az adatszolgáltatás	190
4.3.4. A nemzetbiztonsági rendszer demokratikus felügyelete és ellenőrzése	192
4.3.5. Irányítás, erőforrás-gazdálkodás és feladat kijelölés	196
4.3.6. A nemzetbiztonsági tevékenység eszközei és módszerei	198
4.3.7. A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszere	201
4.3.8. Technikai felszereltség (csúcstechnológia)	209
4.3.9. szakmai képzés/továbbképzés	211
4.3.10. Politikamentesség	214
4.3.11. Az együttműködés kereteinek, eljárásainak és módszereinek tisztázottsága	215
4.3.12. A finanszírozottság	218
4.3.13. Nyilvános megjelenés, pozitív arculat	220
4.4. JAVASLATOK AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSRE	223
4.5. KÖVETKEZTETÉSEK	228
A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZESÍTÉSE	229
Hipotézisek igazolása	231
Tudományos eredmények	233
A kutatási eredmények lehetséges felhasználási területei – ajánlások	234
ZÁRSZÓ	235
FOGALOMTÁR ÉS RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	236
FELHASZNÁLT IRODALOM	246
PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK	271

„A globális nehézségek és a helyi ellenállás alkotta patthelyzetben egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a regionális folyamatok. A regionális kormányzás önkéntes formáinak köszönhetően az államok és a népek hatékonyabban tudják kezelni biztonsági problémáikat, élvezhetik a globalizáció gazdasági előnyeit, nyíltabban kifejezhetik kultúrájukat és identitásukat, valamint befolyást gyakorolhatnak a világpolitikára.”

Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan.

BEVEZETÉS

Az elmúlt időszak kihívásának változásai napjainkban jelentős mértékben átalakulóban vannak, fokozottan hatást gyakorolva a kül- és biztonságpolitika alakítására, ami indokoltá teszi a változtatásokat a nemzetbiztonság szemléletrendszerében is. Térségünk – a Kárpát-Balkán régió¹ – biztonságát a következő évtizedben is valószínűsíthetően nem elsősorban az országok közötti katonai egyensúlyhiányból adódó fenyegetések, hanem az egyes országok, régiók

---

¹ Dolgozatomban a Kárpát-Balkán régió kerül vizsgálatra, melyre a szövegkörnyezet függvényében a térségünk és a régiónk kifejezést is használom, szinonimaként. Gazdag Ferencet idézve: *„Kiemelt figyelmet érdemes szentelni a vizsgált ország „természetes” érdekszférájának, amelyen belül a nemzeti érdekérvényesítés céljai és eszközei összhangban vannak, és számukra más térségekhez képest jobb lehetőségek kínálkoznak. Egyúttal ebben az „érdekszférában” tudatos (például gazdaságpolitikai) lépésekkel (befektetésekkel) más szereplőkkel szemben komparatív előnyök érvényesíthetőek. Magyarország számára az ún. Kárpát-Balkán régió tekinthető ilyen természetes érdekszférának, ahol részben kulturális kapcsolatok (a szomszéd országokban élő magyar kisebbség), részben gazdasági szerepvállalás (tőkebefektetések), vagy akár nemzetközi szerepvállalás (SFOR, IFOR, KFOR jelenlét) teremtette meg az alapot a magyar érdekek szélesebb körű érvényesítésének.”*

GAZDAG Ferenc: *A biztonságpolitikai kihívások természetéről*. 5. old.

http://www.grotius.hu/doc/pub/CEKOFW/2012_35_gazdag_a_biztonsagpolitikai_kihivasok_terminesze_terol.pdf (Letöltve: 2016.04.23.)

instabilitásából és egyensúlyvesztéséből származtatható belső vagy külső (politikai, társadalmi, gazdasági, etnikai, illetőleg vallási) kihívások, kockázatok, fenyegetések, válságok és konfliktusok befolyásolhatják. Ezek a biztonságra ható negatív tényezők elsősorban Közép- és Közel-Kelet országaiban, Délkelet-Európa, Nyugat-Eurázsia, valamint Észak- és Közép-Afrika térségében okoznak fenyegetettséget, folyamatosan létrejövő válsággócokat, válságkörzeteket eredményeznek. Látványosan szemlélteti ezt – a teljesség igénye nélkül – az Iszlám Állam felemelkedése és tényerése, az „arab tavaszhoz” köthető forradalmak, a grúz, a líbiai, a szíriai majd az orosz-ukrán és újabban a törökországi válság, illetőleg a Lehman Brothers csődje után kialakult 2008-as pénzügyi világválság, valamint a fukusimai katasztrófa. „*A túlsordulási hatásuk (spill-over), fertőzőképességük, az államkudarccal jelensége tulajdonképpen mind-mind ezt a jelenséget írják körül. Azaz, igen gyakran e konfliktusok egész régiókat destabilizálnak, sőt globális veszélyek, így járványok, terrorizmus, menekültáradatok kiindulópontjaivá válhatnak.*”² A helyi konfliktusok több dimenzióban: hatalmi, gazdasági érdekek mentén, nacionalizmusok fellángolása során, etnika, vallási, nemzeti kisebbségek között, vagy elhúzódozó polgárháborúk formájában jelentkezhetnek. Friedmann Viktor megfogalmazása szerint: „*A kortárs konfliktusok jellemzően regionális jellegűt öltönek, a nemzetközi árnyékgazdaság globális erőforrásaiból merítenek erőt és egyúttal tárgyai a humanitárius beavatkozásokról folytatott vitáknak.*”³ Következésképpen a konfliktusok jelentős része napjainkban is bizonyos földrajzi régiókhöz kötődik. Mibenlétük megértéséhez elengedhetetlen a regionális összefüggések felismerése, melyet a regionális konfliktus-komplexumok fogalmában foglalt össze Peter Wallenstein és Margareta Sollenberg. A konfliktusok csak a szomszédos események, összefüggések figyelembevételével értelmezhetők a maguk teljességében. Egyes szereplőiket, valamint magukat a folyamatokat nem lehet a határok közé szorítva értelmezni, mivel a konfliktusok szereplőinek többsége határokon átnyúló tevékenységet folytat.⁴

---

² FRIEDMANN Viktor: *A konfliktuskezelés új terei* – *Az államon belüli konfliktusok regionális, inter- és transznacionális dimenziói*. In: *Kül-Világ*, 2007. IV. évf. 3-4. sz. 76.old.

<http://kul-vilag.freeweb.hu/2007/0304/friedmann.pdf> (Letöltve: 2016.01.16.)

³ FRIEDMANN: i.m. 98.old.

⁴ WALLENSTEEN, Peter – SOLLENBERG, Margareta: *Armed Conflict and Regional Conflict Complexes, 1989-97*. In: *Journal of Peace Research*, vol 35, nold. 5, 1998. 621-634.old.

https://www.jstor.org/stable/425702?seq=1#page_scan_tab_contents (Letöltve: 2016.05.25.)

A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

Napjaink kül- és biztonságpolitikai eseményei arra engednek következtetni, hogy az atlanti erőtér által uralt egypólusú világ után egy többpólusú világ határán állunk, mely időszak a tárgyalt időintervallumban még angolszász jellegű marad. Kérdésként vetődik fel, hogy a nemzetközi teret uraló magatartásformában milyen erők dominálnak majd középtávon, azaz 2030-ig? A kialakuló új világszintű térszerveződés, amely jó látható módon az eurázsiai erőtér irányába tolódik el, képes lesz-e a napjainkban megoldatlan nemzetközi kérdéseket kezelni?

A változó nemzetközi rendszer keretei között az új típusú fenyegetések komplexitásuk okán kiszélesedhetnek. Amennyiben a folyamatok eszkalálódnak, nagyobb területeket is destabilizálhatnak gazdasági, politikai, információs, szociológiai vagy akár katonai vonatkozásban is, melyhez további felerősödő negatív *társadalmi* jelenségek is kapcsolódhatnak. Európában⁵ a demográfiai hanyatlás, a pénzügyi válság, a jóléti rendszerek gyengülése és főleg a fiatalok körében mutatózó munkanélküliség, illetve a migrációs nyomás kezelésének rossz hatékonysága megrendítette a lakosság hitét az állam válságkezelő képességeibe. Ezen folyamatok vezethetnek-e paradigmaváltáshoz napjaink kül- és biztonságpolitikájában, így a kapcsolódó nemzetbiztonsági feladatok meghatározásában?

Láthatóvá vált, hogy a folyamatosan változó és a mind komplexebbé váló kihívások kezelésére a régi viszonyrendszerek nem hoztak megoldást, újak még nem alakultak ki. Ezért a dolgozat témájához igazítottan, a nemzetbiztonsági szféra kapcsán arra keresem a választ, hogy az ellenük való fellépés hatékonyabbá válhat-e regionális együttműködési keretben?

A fentieket figyelembe véve a disszertáció célja, hogy bemutassa és elemezze napjaink átalakuló biztonsági helyzetét az új típusú fenyegetések kapcsán, illetve ezek

---

⁵ Európában történelmi folyamat zajlik, amelynek keretében az Európai Unió határai egyre inkább egybeesnek az európai határokkal. A 28 tagállammal rendelkező gazdasági és politikai unió fokozatosan „kitölti” az európai térséget, amely folyamat több évtizedig elhúzódhat. A „lefedettség” kérdése hosszabb távon Oroszország jövőbeli helyzetétől függ, illetve azon politikai akaraton múlik, amely Törökország irányába nyilvánul meg. A dolgozatban Európaként nem a földrajzi határokat veszem figyelembe, hanem a politikai-gazdasági egységet, melybe beleértem a tagjelölt országokat is. Az Európa megfogalmazást ez alapján használom, kiindulva az Európai Unió hivatalos dokumentumainak fogalmi meghatározásaiból. (pl. Az „Európa 2030” projekt. Kihívások és lehetőségek. A Bölcsék Tanácsának jelentése az Európai Tanácsnak az EU jövőjéről 2030-ig, vagy Európa 2020: az Európai Unió növekedési és foglalkoztatási stratégiája, illetve Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan)

kezelésére módszertani szempontból regionális szintű együttműködési formát ajánljon.

KUTATÁSI HIPOTÉZISEK

Dolgozatomban elemzem a Kárpát-Balkán régióban elhelyezkedő négy ország kül- és biztonságpolitikájának (a nemzeti biztonság mellett főleg a nemzetbiztonság) stratégiaváltást kikényszerítő körülményeit, illetve vizsgálom az érvényesülő tendenciák hatás-mechanizmusát. A kérdés aktualitását a kül- és biztonságpolitikai, illetve a nemzetbiztonsági politika átalakítása adja, mivel 2015-16-ra az európai migrációs válság kapcsán teljesen új helyzet alakult ki. Ennek köszönhetően elkerülhetetlen a jövőben, hogy körvonalazódjon egy kialakult helyzethez igazodó stratégiai rendszer belső tartalmát jellemző leírás, mely megteremti a gyakorlati megoldás alapjait is.

Tanulmányomban e kiindulópont alapján, az összefüggéseket áttekintve, a kutatási célok kitűzése érdekében következő hipotéziseket fogalmaztam meg:

1. Feltételezem, hogy a külpolitikai gondolkodás és az ebből következő, konkrét cselekvésekben megnyilvánuló politikai lépések, napjaink kihívásainak összetettsége okán, új célt és feladatrendszert határoztak meg a nemzetbiztonsági szféra számára. Azt gondolom, hogy ennek központi eleme a tervezett, irányított információs és prognosztikus tevékenység, melynek célja új jelenségek feltárása, kutatása, elemzése a megszerzett információk által, továbbá a politikai döntéshozók figyelmének, az aktualitásokon túlmutatva új jelenségekre/irányelvekre és feladatokra történő irányítása.
2. Egy ország külpolitikájának, diplomáciai kapcsolatainak egyik legfontosabb támasza és kiegészítője a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége. Feltételezem tehát, hogy a nemzetközi érdekviszonyokban bekövetkezett változások és a kihívások komplexebbé válása miatt a nemzetbiztonsági tevékenység kiszélesedett és olyan új komponensei játszanak egyre meghatározóbb szerepet, mint a tapasztalatszerzés, az érdekérvényesítő képesség tartós növelése és a partneri együttműködés.
3. A dolgozat középpontjában tematikai szempontból a nemzetbiztonsági szférára ható új kihívások komplexuma áll, amely feltevésem szerint paradigmaváltáshoz

vezetett napjaink kül- és biztonságpolitikájában, így a kapcsolódó nemzetbiztonsági feladatok meghatározásában is.

KUTATÁSI CÉLOK

Értekezésemben a nemzetbiztonsági szféra azon kérdéseit kívánom feltárni, melyek közvetlenül kapcsolódnak a XXI. század tízes éveinek hazánkban, régióinkban, illetve Európában jelentkező kül- és biztonságpolitikai kihívásokhoz és kockázatokhoz. Ennek érdekében a kutatásom a következő eredmények elérését célozza meg:

1. Felvázolni és elemezni *a nemzetközi helyzet terén kirajzolódó legfontosabb fejlődési irányokat*, mivel a XXI. század jelenlegi szakaszában a hatalmi viszonyok átalakulásával *kell számolni*. Ezen változásokhoz kapcsolódva középtávon, azaz 2030-ig megvizsgálni a nemzetközi biztonságpolitikai helyzet lehetséges változását, illetve megfogalmazni azokat a kül- és biztonságpolitikai összefüggéseket, melyek nemzetbiztonsági következményekkel is járhatnak, vagyis közvetve befolyásolhatják a nemzetbiztonsági szférára vonatkozó politikai szintű döntéseket.
2. Feltárni és bemutatni napjaink azon változásait, trendjeit és folyamatait, melyek hatásai közvetve és közvetlenül is érintik a nemzetbiztonsági szférát.
3. Kutatni, elemezni, összehasonlítani a magyar, a szlovák, az osztrák és a horvát nemzetbiztonság rendszert a jövőbeni differenciált, hatékony együttműködés érdekében.
4. Megvizsgálni a stratégiai kultúra nemzetbiztonsági elemeit és prioritásait mind a négy ország tekintetében.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

A téma áttekintésekor a feltáró módszert alkalmaztam, így nagyszámú magyar és idegen nyelvű dokumentumot, jogszabályt tanulmányoztam, dolgoztam fel és elemeztem, a nemzetbiztonsági szféra teoretizálását illetően, valamint az összefüggések megállapításának érdekében.

Alapkutatásom során az általános kutatási módszerek közül az analízist és az összehasonlító elemzést alkalmaztam, amely segítségemre volt a külpolitika, a biztonságpolitika és a nemzetbiztonság törvényszerűségeinek és kölcsönös összefüggéseinek feltárásában. Értekezésemben alapvetően a következtető logikájú

kutatási stratégiát követtem, vagyis a már kidolgozott elméletekből, általános szabályból, tételből kiindulva lépésről lépésre kíséreltem meg a konkrét jelenségek magyarázatát.

A dolgozat harmadik és negyedik fejezetének módszertani megközelítése az empirikus társadalomtudományi kutatás egyik széles körben alkalmazott eljárására, az összehasonlító módszer esetközpontú megközelítésének tradíciójára kíván építeni, amely az Adam Przeworski – Henry Teune⁶ és Charles C. Ragin fogalmi értelmezését tekinti kiindulási alapnak, ami által a „*jelenség minden releváns példája számba vehető, így összességében az összehasonlító módszer a statisztikai eszközöknél alkalmasabb a történeti egyediség megragadására.*”⁷ A „leginkább hasonló rendszerek” módszerének nevezett eljárás alapján kutatásom a már említett négy országra koncentrált, melyekkel kapcsolatban a hasonlóság kritériuma a földrajzi közelség, a közös történelem és kultúra, továbbá a gazdasági, társadalmi és politikai berendezkedés alapján teljesül, elemző-értékelő jelleget adva a dolgozatnak.

Kutatásom ideje alatt konferenciákon, konzultációkon és előadásokon vettem részt, melyek hozzájárultak a téma kidolgozásához. Eredményeimet, álláspontomat és javaslataimat a kutatás időtartama alatt több ízben tanulmányok formájában, valamint országos pályázatokon összegeztem és jelenítettem meg.

A TÉMÁBAN RELEVÁNS SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

A jelentős mennyiségű primer és szekunder idegen nyelvű irodalom áttanulmányozott és feldolgozott forrásainak legtágabb körét a nemzetközi stratégiai dokumentumok, a kormányzati dokumentumok és állásfoglalások, a külpolitikai évkönyvek és jogszabályok jelentették. A nemzetközi adatforrások közül a Központi Hírszerző Ügynökség (*Central Intelligence Agency: CIA*), a Stratégiai Tanulmányok Nemzetközi Intézete (*International Institute for Strategic Studies: IISS*), az EUROSTAT, a Egyesült Nemzetek Szervezetének Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete (*Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO*), a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (*Organisation for Economic Co-*

---

⁶ PRZEWORSKI, Adam – TEUNE, Henry: *The logic of comparative social inquir.* New York: John Wiley and Sons, Inc. 1970. 31-46.old.
http://online.sfsu.edu/sguo/Renmin/June1_logic/The%20Logic%202_Prezworski.pdf (Letöltve: 2016.05.26)

⁷ RAGIN, Charles. C.: *The comparative method: moving beyond qualitative and quantitative strategies.* University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1989. 15-16.old.

operation and Development: OECD) érdemel említést, illetve hazai források közül a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), melyekből megbízható és naprakész adatokhoz jutottam. A dolgozatom során hasonló jelentőséget kapott az említett országok nemzetbiztonsági szervei által kiadott évkönyvek adattartalma. A másodlagos irodalom jelentős részét a hadtudomány, a kül- és biztonságpolitika és a stratégiaalkotás témakörét felölelő nyomtatott és az internetes források alkották, melyekben monográfiák, tanulmánykötetek, periodikák, illetve sajtóanyagok is megtalálhatók. A felhasznált irodalom további részét képezték az egyetemi jegyzetek, szakdolgozatok és doktori disszertációk, valamint a témával kapcsolatos tudományos fórumon elhangzott előadások, továbbá konzultációk.

Külön hangsúlyt fektettem az angol nyelvű szakirodalmon túlmutatva – hiánypótlásként – a szlovák, cseh, horvát és német nyelvű publikációk megjelenítésére, illetve a stratégiai dokumentumok, állásfoglalások, törvények eredeti nyelvből való idézésére. A fordításokat magam készítettem.

AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE

Értekezésem a bevezetés után négy tartalmi fejezetet tartalmaz, melyek végén összegezem a kutatómunka eredményeit, illetve részkövetkeztetéseket fogalmazok meg.

Az **első fejezetben** a nemzetközi helyzet terén kirajzolódó legfontosabb fejlődési irányokat mutatom be, amelyekkel véleményem szerint középtávon, azaz 2030-ig számolni lehet. Ezen irányzatok a jövőkutatás elméleti-módszertani alapjainak továbbfejlesztésén, a komplex társadalmi-gazdasági előrejelzés elméleti és gyakorlati ismeretrendszerének felhasználásán alapulnak. A fejezet első részében egy új világrend születésének küszöbén különböző elméletek ütköztetésével keresem a választ arra a kérdésre, hogy hogyan néz majd ki a dolgozatban tárgyalni kívánt időszak világhatalmi rendjének szerkezete, amelyhez kutatásomban hazánkban még nem, vagy kevésbé publikált nézeteket is felhasználtam (Ven Csia-pao, Parag Khanna, Milan Zelený, Frankfurti Békekutató Intézet). A fejezet második része ezen elméletek pragmatikus összegzését tartalmazza, melynek alapjául a geopolitika megújult, XXI. századi nézetrendszerét választottam, amit Magyarországon olyan jelentős kutatók képviselnek, mint többek között Gazdag Ferenc, Bernek Ágnes, Bayer József, Szilágyi István, Botz László, Ablaka Gergely, vagy Szunomár Ágnes. Ez alapján vizsgáltam

meg a nemzetközi élet hét legjelentősebb szereplőjét és felvázoltam azokat a kül- és biztonságpolitikai összefüggéseket, amelyek nemzetbiztonsági következményekkel is járhatnak.

Globális kihatású társadalmi-politikai változások zajlottak és zajlanak a világban, amelyek átrajzolták a világ stratégiai térképét és újrafogalmazzák Európa és regionális környezetünk geopolitikai folyamatait és biztonsági kihívásait. A **második fejezet** két tematikai egységet tartalmaz. Az elsőben a kihívások „tárháza” kerül bemutatásra, vagyis a napjainkban megjelenő és középtávon ható, a nemzetbiztonsági feladatellátás szempontjából releváns súlypontokat határoztam meg, eltérve a gyakran használt globális-regionális-lokális meghatározástól, illetve a Nemzeti Biztonsági Stratégiában alkalmazott „kemény kihívásoktól a puha kihívásokig” rendszertől. Az általam felállított értékelési rendszer egy problémaközpontú modellen alapul, amelyben az összefüggések dominanciája érvényesül úgy, hogy egyúttal az ország-specifikus tendenciák is bemutatásra kerülnek. A fejezet második szakasza az Európát közvetlenül érintő destabilizáló folyamatokat mutatja be, melyek egy része Európát belülről feszíti szét, másik része a nemzetközi környezetből érkezik déli, illetve keleti irányból, fenyegetve a biztonságot. A tárgyalt régiók egyes államai a megkésett államiság, a nemzeti önmeghatározás problémáival küzdenek, másokban a politikai, a vallási és területi megosztottság a mélypontra jutott, az állam működésének hatékonysági szintje alacsony, az államszervezet a szétesés szélén áll. Ezen problémák hatóköre nem korlátozódik a lokális térre, ami 2001. szeptember 11-e után vált nyilvánvalóvá, hiszen ezek az államok nem pusztán önmagukra és a térségeik számára jelentenek óriási kihívást, hanem a nemzetközi közösség egészére is.

Mindez a nemzetbiztonsági szférára olyan újszerű feladatokat ró, amelyekkel korábban nem találkozott. Ez együtt jár a „titkosszolgálati” képességek fejlesztésének igényével, melyre javaslatom szerint a négy ország együttműködésének szintje lehet alkalmas, ami egyben új alapot képezhet az elemzett országok egymáshoz való viszonyában, úgy, hogy ezen kihívások kezelésére egy ütőképes regionális szövetség alakuljon, mivel ellenük nemzeti szinten fellépni lehetetlen. Hiszen *„minden nemzeti törekvés ellenére is sikerre csak akkor lehet számítani, ha létezik egy szűk, bizalmon alapuló nemzetközi együttműködés”*⁸, mely lényegesen szűkebb körű, mint a Berni

---

⁸ KIS-BENEDEK József: *A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése*. In: Hadtudomány, 2013. XXIII. évf. 1-2. sz. 101. old. http://www.mhht.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_mhht.pdf (Letöltve: 2016.04.14.)

Klub (BC), vagy a Közép-Európai Konferencia (Middle European Conference – MEC)⁹, valamint a NATO Különleges Bizottsága¹⁰ – melynek Ausztria nem tagja – nem vitatva ezen formációk jelentőségét, ugyanakkor túlmutatva a kétoldalú együttműködés korlátain.

Ehhez azonban szükséges megismerni az említett országok nemzetbiztonsági struktúráit és a bennük végbement változásokat, amit a **harmadik fejezetben** mutatok be. Nézetem szerint ugyanis a stratégia kultúra egy olyan referenciafogalom, „*mely kezelhetővé teszi a nemzeti biztonság- és védelempolitikai döntések mögött álló tágabb összefüggések vizsgálatát, a motivációk és jellegzetességek feltárását*”.¹¹ Az együttműködés tükrében így képes egy történelmi, társadalmi, politikai fejlődés mentén kialakult érték alapú kapcsolat összefüggéseinek megvilágítására. Ezen problémakör vizsgálatára felállítottam egy elméleti keretet, mely szemléletesen bemutatja az elemzett országok kapcsán az elmúlt negyedszázad változó biztonságpolitikai környezetét, az ennek hatására átalakuló kül- és biztonságpolitikai prioritásokat, a jelentkező kihívásokhoz igazodva, és ezek hatásait a nemzetbiztonsági szférára. Így nézetem szerint e fejezet választ ad a stratégia, a külpolitika és a nemzetbiztonság összefüggésrendszerére, s egyben kijelöli a nemzetbiztonsági szféra cselekvési területeit is.

E célkitűzés megjelenítésének alapjául az elemzett országok nemzetbiztonsági rendszerének összehasonlítása szolgál, melyet a disszertáció **negyedik fejezete** tartalmaz. Az összevetés a 2016. júliusi állapotot tükrözi, mivel ekkor került a 1995. évi CXXV. törvény módosításával – a Kárpát-Balkán régió legújabb nemzetbiztonsági szolgálataként – a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ (TIBEK) létrehozásra. Alapja a szolgálatokra vonatkozó, hatályos jogszabályok gyűjteménye,

---

⁹ A Berni Klub (BC) napjainkban a 28 EU-tagország, valamint Norvégia és Svájc tagja. A Közép-Európai Konferencia (Middle European Conference- MEC) 2008-as adatok szerint 24 ország 34 szolgálatát ölelte fel.

Unionpedia: *Berner Club*. http://de.unionpedia.org/i/Berner_Club (Letöltve: 2016.04.24.)

¹⁰ A NATO Különleges Bizottsága a Szövetség legrégebbi hírszerzői együttműködést biztosító szervezete. Az Észak- Atlanti Tanács (NAC) 1952. december 3-án hozta létre, a tagállamok biztonsági szolgálatainak vezetőiből áll, illetve a nemzeteket az a vezető képviseli, akit a Hírszerző Közösség megbízott ezzel a feladattal. A Bizottság kémkedés, terrorizmus és egyéb, nem katonai természetű fenyegetések témakörben tesz javaslatot a NAC-nek.
KIS-BENEDEK József: i.m. 109-110.old.

¹¹ VARGA Miklós: *Egy közös uniós stratégiai kultúra kilátásai – elméleti megfontolások és gyakorlati akadályok*. In: *Külvügyi Szemle*, 2012. XI. évf.3. szám.101.old.

valamint a szolgálatok honlapján található információk, illetve a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok esetében kiadott évkönyvek, kivéve a magyar rendszert. A vizsgálati rendszer központi eleme 13 tételből áll, amely nézetem szerint képes egy átfogó, minőségi kép felvázolására az azonosságok, a hasonlóságok, a párhuzamosságok és különbségek feltárásával. Az összehasonlítás során figyelemmel azon tézisre, amely szerint ez csak akkor lehet eredményes, ha jellegükénél és funkcióiknál fogva összehasonlítható ismerettárgyra irányul, jól elkülöníthető a polgári, illetve katonai szolgálatok rendszere. A fejezet 6 ábrája reményeim szerint elősegíti az azonosságok és különbségek átlátását, amely jó alapot képezhet a közös platform kialakítására az új típusú biztonsági kihívások kezelése kapcsán. Ennek érdekében speciális képességekkel bíró, a kihívásokra és a fenyegetésekre rugalmasan reagálni tudó, a megújulásra alkalmas, az információs társadalom igényeinek eleget tevő, kutatás-fejlesztés terén innovatív, hatékony nemzetbiztonsági szervezetekre van szükség.

A KUTATÁS IDŐTARTAMA

A kutatás időbeli hatálya napjaink eseményeire koncentrál, azonban a négy ország nemzetbiztonsági nézetrendszerét és stratégiai kultúrájának nemzetbiztonsági elemét bemutató fejezet a téma átláthatósága okán 1990-től tárgyalja az eseményeket.

A kutatómunkát 2016. július 31-én zártam le, így az értekezés az ezt megelőző események feldolgozásán, elemzésén és értékelésén alapul.

1. NEMZETKÖZI HELYZET – NEMZETBIZTONSÁGI VONATKOZÁSOK

A fejezetben a 2030-ig tartó időszak átfogó előrejelzéseinek tartalmi kérdéseit vizsgálom. Vázolom azokat a nemzetközi helyzet terén kirajzolódó legfontosabb fejlődési irányokat, amelyekkel véleményem szerint számolni lehet. Ezek az irányzatok a jövő kutatás elméleti-módszertani alapjainak továbbfejlesztésén, a komplex társadalmi-gazdasági előrejelzés elméleti és gyakorlati ismeretrendszerének felhasználásán alapulnak, melyeket a válsággal és fenyegetettségekkel terhelt társadalmi-gazdasági viszonyok feltárásával kívánok bemutatni. A fejezet első részében egy új világrend¹² születésének küszöbén különböző elméletek¹³ ütköztetésével keresem teoretikusan a választ arra a kérdésre, hogy hogyan néz majd ki a dolgozatban tárgyalni kívánt időszak világhatalmi rendjének szerkezete. Azaz hegemonia, többpólusú világrend vagy a non polaritás rendje van-e kialakulóban? A multipoláris rend tekintetében tovább boncolva a kérdést felmerül a szereplők számának meghatározása és ennek mikéntje.

1.1. QUI VADIS MUNDĪ, AVAGY A VILÁGREND ALAKULÁSA

A globalizáció hatásaként az 1990-es években változás következett be a nemzetközi világrendben. Új konstelláció alakult, amelyben világosan kirajzolódtak azok a tendenciák, amelyek már korábban is körvonalazódtak. Ezek közül legjelentősebb az Egyesült Államok szerepének változása volt. A Szovjetunió felbomlásával, a kétpólusú világrend összeomlása után a kialakult átmeneti állapot az évtized végére letisztult, így egyetlen politikai és katonai hatalom dominanciája érvényesült. Ez volt az első alkalom a nemzetközi rendszer történetében, hogy az új rend kialakítását nem

---

¹² A fogalom használata az 1900-as évek elejére nyúlik vissza, és Cecil Rhodes nevéhez kötik, aki megfogalmazta azt az igényt, hogy a tartós béke biztosítása érdekében a Brit Birodalom és az Amerikai Egyesült Államok alakítson egy szövetségi világkormányt. A fogalom azóta jelentős változáson ment keresztül és napjainkban egy új történelmi korszakot jelez, amelyben alapvetően megváltozik a korábbi politikai gondolkodás és jelentősen eltolódnak a korábbi hatalmi egyensúlyok. Az új világrend azonban még csak kialakulóban van, a nemzetközi hatalmi viszonyok változásainak megfelelő új nemzetközi intézmények és nemzetközi jogi szabályok még nem kristályosodtak ki.

KONDOROSI Ferenc: *Obama és az új világrend a gazdasági válság tükrében*. In: Köz-gazdaság Tudományos füzetek, 2009. IV: évf. 3. sz. 22. old.

¹³ A dolgozatban tudatosan törekedtem arra, hogy meghaladva az irányadó teoretikusok, kutatók, tudósok, volt politikusok eleméleteit, olyan nézetekkel is megismertessem az olvasót, amelyek hazánkban nem kapnak nagyobb nyilvánosságot. A felvázolt lehetőségek mindegyike egy lehetséges forgatókönyve a globalizált világ jövőképeinek, így mindenképpen átgondolásra ösztönzőek.

előzte meg a nagyhatalmak közötti közvetlen fegyveres összecsapás, így közel negyedszázadon át úgy tűnt – Csizmadia Sándor szavaival élve –, hogy a klasszikus interetnikus rendszert mintha egy meghatározatlan körvonalú és esetlegesen szabályozott világtársadalmi rendszer váltotta volna fel.¹⁴

Az Egyesült Államok által tudatosan vállalt szerep a „szuperhatalmi” státusz volt, amely mellett azonban további nagyhatalmak alkották a nemzetközi szintér meghatározó szereplőit. A „szuperhatalom” – Barry Buzan definíciója szerint – olyan állam, amelynek politikai, katonai, kulturális és gazdasági képességei lefedik az egész nemzetközi rendszert, amíg egy „nagyhatalom” érdekérvényesítő képessége csak egy régióon belülre korlátozódik.¹⁵ A globális világhatalmi pozíció azonban, ahogy a történelmi tapasztalatok mutatják – például a Mongol Birodalom, a Kínai Birodalom, vagy Róma tündöklése és bukása – mulandó. Brzezinski megfogalmazásában: *”Hosszútávon a világpolitika szempontjából elkerülhetetlenül egyre kedvezőtlenebb, ha a hegemonikus erő egy állam kezében összpontosul. Így Amerika nemcsak az első és egyetlen igazi szuperhatalom, de valószínűleg az utolsó is.”*¹⁶

1.1.1. A GLOBALIZÁCIÓ KÉRDÉSE

Jelenleg egy átmeneti időszakban élünk egy régi és egy születendő új világrend között. A felgyorsult globalizáció mélyreható gazdasági és politikai változások egész sorát indukálta, amelyek a korábbi geopolitikai erőviszonyok megbomlását eredményezték és a hatalmi erőviszonyok átrendeződésével jártak. E változások folyamányaként sorra elavulnak a hatalom térbeli szerveződéséről és eloszlásáról szóló geopolitika¹⁷ korábbi doktrínái.

Az egyes államok eltérő pozíciókat foglalnak el ebben a rendszerben, amelyben együttműködésükre mindenképp szükség van a globalizáció további, szabályozottabb

---

¹⁴ CSIZMADIA Sándor: *Globalizálódás és fragmentálódás a bipoláris világ után*. In: Pap Norbert–Tóth József (szerk.): *Európa politikai földrajza*. Egyetemi tankönyv. Pécs, Janus Pannonius Tudományegyetem. 1997. 29. old.

¹⁵ BUZAN, Barry: *The United States and the Great Powers. World Politics in the Twenty-First Century*. Cambridge, Polity Press. 2004. 58–76. old.

¹⁶ BRZEZINSKI, Zbigniew: *Stratégiai vízió. Amerika és a globális hatalom válsága - Amerika és a globális hatalom válsága*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2013. 287. old.

¹⁷ Geopolitika a társadalmi-gazdasági viszonyok fejlődésében a földrajzi tényezők meghatározó szerepét hangsúlyozza, a természeti környezet és a társadalmi tényezők közötti összefüggéseket vizsgálja valamely előre kitűzött politikai cél érdekében. A kifejezést először Rudolf Kjellén, svéd geográfus használta a „Tanulmány a svéd politikai határokról” című, 1899-ben megjelent tanulmányában. A fogalom jelentős változáson ment keresztül, így napjainkban –MEZŐ Ferencet idézve – leginkább, mint egyfajta reálpolitikát a térben jellemezhetjük.

MEZŐ Ferenc: *A geopolitika formaváltozásai*. In: Politikatudományi Szemle, 2006. XV. évf. 4. szám. 84. old. ISSN 1216-1438

működésének kialakításához. A többpólusú világhatalmi rangrendben három szint különböztethető meg az érdekviszonyok, a képességek, a lehetőségek és a szuverenitással összefüggő felfogás alapján:

1. A rendszervezető államok azok az országok, amelyek gazdasági és katonai erejük révén képesek a nemzetközi környezetük és a multilaterális együttműködési rendszer befolyásolására. Nem tudják ugyan érdekeiket korlátlanul érvényesíteni, de regionális tömörülésekben, gazdasági vagy katonai befolyási övezetekben jelentős lehetőségekkel rendelkeznek. A nemzetközi intézményrendszerben több alternatívában képesek érdekeiket érvényesíteni, illetve fenyegetésre, zsarolásra vagy kényszer alkalmazására szolgáló eszközrendszerük hiteles.
2. A középhatalmi státusz meghatározására nem sikerült egységes ismérveket kidolgozni illetve elfogadni, azon túl, hogy meghatározó térség-specifikus és geopolitikai elemei vannak. Ezen csoport tagjai nem határozhatók meg közös érdekek vagy közös politikai akarat alapján, ahogy befolyásuk és politikájuk is különbözik.
3. A kis államok kategóriájának meghatározása is nehézségekkel teli. Kompromisszumként elfogadott a 10 millió fő alatti lakosság szám. Ezen államok alkotják a nemzetközi színtér „tömegét” és valószínűsíthető, hogy az elkövetkező időszakban számuk tovább nő.

A nemzetközi rendszerben az államok „magatartását” a vázolt hierarchiában elfoglalt helyük és érdekviszonyaik, valamint társadalmi berendezkedésük, etnikai, vallási jellegük mellett a szuverenitás problematikája befolyásolja. A modernitás kialakulásának korszakában a nemzetállami keretekben szerveződő ipari kapitalizmus, a modern állam és a modern jog kialakulása (szabadságjogok, jogegyenlőség, jogbiztonság) jelentette a történelmi fejlődés legfontosabb elemét, ma pedig a globalizálódó információs kapitalizmus és a modernitás „posztmodernnek” nevezhető fordulata, amelynek politikai és jogi formái azonban jórészt még ismeretlenek.¹⁸ A szuverenitás fogalma kitágult azáltal, hogy a XX. század közepétől már nem forr össze az állammal, hiszen a létrejövő politikai és gazdasági integrációk nyomán egy új szuverenitás felfogásnak lehettünk tanúi. A szuverenitás fogalom tehát szétagolódik az államok eredeti szuverenitására, mivel az állam megalakulásától kezdve szuverén,

---

¹⁸ SZILÁGYI Péter: *Szuverenitás, globalizáció, európaizálódás*. In: Jog – Állam – Politika, 2009. I. évf. 1. sz. 67. old.

a nemzetközi szervezetek¹⁹ származtatott szuverenitására, ami az integrációban részt vevő államoktól származik, valamint a tőke integrációja nyomán kialakuló nemzetek feletti társaságokra²⁰, mivel az államok a legitim erőszak monopóliumát nem tudják kiterjeszteni azon területek fölé, ahol ilyen vállalatok működnek. A jelenség másik vetületeként nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt, amely szerint az állam hajlandó szuverenitásának egy részét feladni, ha ezzel együtt a nemzeti versenyképesség előmozdításának érdekében az ellenőrzés új területeit szerezheti meg. Ezzel szemben, ha *„egy állam gazdasági szempontból leértékelődik, szükségképpen beszűkül a külpolitikai mozgástere, vagyis veszít a külső szuverenitásából.”*²¹

A harmadik évezred elejének politikai és gazdasági eseményei nyomatékosan mutatnak rá tehát arra a tényre, hogy az állam szuverenitásáról vallott elképzelések átértékelésre szorulnak, mivel a piaci korlátozások és szabályozások megszüntetése, az információs forradalom következtében kialakult átfogó integrációk szövik át a nemzetközi közösséget. Ugyanakkor a szuverén országoknak, nemzeti kormányaiknak és polgárainak elemi érdeke a globalizáció előnyeinek realizálása, hiszen a globalizáció ma már valóban átfogja a földgolyó egészét. *„A ma globalizációja pedig, hasonlóképpen a fölvilágosodáshoz, olyan korforduló, amikor megint ledőlnek a homlokzatok, s valami új alakul ki... Az újkorban kialakult állam, mint a legátfogóbb politikai keret válik most kérdésessé. Nem abban az értelemben, hogy az országok államainak pusztulnia kell, hanem abban az értelemben, hogy a világnak valami politikai keretre van szüksége, mert maga a politikum, mint egész változik.”*²² A

---

¹⁹ Kitételként kell emlitenünk, hogy a meghatározás csak a kormányközi nemzetközi szervezetekre (intergovernmental organisation: IGO) alkalmazható.

²⁰ A TNC-k a XX. század második felétől váltak folyamatosan a nemzetközi gazdasági folyamatok meghatározó szereplőivé, és jelentőségük napjainkban is vitathatatlan. Jelenleg nincs olyan nemzetközi szerv, amely globális szinten képes szabályozni és ellenőrizni működésüket egységes normák alapján, így általában azon ország szabályozásait veszik figyelembe, amely számukra a legkedvezőbb. A multinacionális vállalatok szintén új szereplői a nemzetközi viszonyoknak. Abban térnek el a TNC-től, hogy tulajdonosaik jellemzően több országból származnak. *„A multinacionális vállalatok több nemzeti identitást vesznek fel relatív autonómiájukat megtartva, és helyi gyökereket eresztenek a fogadó ország gazdaságában, míg a transznacionális vállalatok a centralizáltabb működésükből eredően alapvetően arra koncentrálnak, hogy a fogadó országban rejlő előnyöket kihasználják.”*

TARRÓ Adrienn: *A transznacionális vállalatok világgazdasági jelentősége: a megítélés és a szabályozás lehetőségei*. In: E-CONOM. Online tudományos folyóirat. I. évf. 1-2. sz.15. old.

²¹ ORMOS Mária: *A szuverenitásról, különös tekintettel a 16–21. század magyar történelmére*. In: Magyar Tudomány, 2013. CLXXIV. évf. 4. sz. 431.old.

²² GOMBÁR Csaba: *A globalizáció politikai kereteiről. Születésnap levél a 60 éves Bihari Mihály alkotmánybíróhoz*. In: 2000: irodalmi és társadalmi havi lap. 2002. XIV. évf. 12. sz. 21. old.

szuverenitás kérdése tehát a XXI. században már nem értelmezhető a globalizáció és az integráció jelenségei nélkül.

Az állam további ismérve a területiség. Nagyon valószínű, hogy a globalizáció előrehaladása véget fog vetni a ma meglévő politikai egységek területi meghatározásának. Amennyiben nem, akkor ez a folyamat elveszti értelmét – jövendőli Segesváry Viktor – mivel a hatalom nem a területi megalapozottságon fog nyugodni, s nem egy egyedüli, privilegizált politikai intézményen — az államon —, hanem kulturális adottságokon és egyes konstitutív elemek egymástól való függésén.²³

1.1.2. HEGEMÓNIA, TÖBBPÓLUSÚ VILÁGREND VAGY NON POLARITÁS, ESETLEG REGIONALIZMUS?

A „Pax Americana” modellje a 2010-es évek derekán megingott. Az amerikai hegemonia „évszázada” nem tartott tovább másfél évtizednél, hatalma gyengülőben van. Napjainkban a politikai tér átrendeződésének lehetünk tanúi, mely egy olyan komplex és ellentmondásos folyamat, amelyben a különböző szereplők és terek folyamatosan újraértelmeződnek és újraértelmezik egymást.²⁴ Ezt a folyamatot bemutatva emeltem ki azokat a világrend-koncepció modelleket, amelyek bár ellentmondásban állnak egymással, közös jellemzőjük a válaszkérés arra a feltevésre, hogy mely hatalmak, milyen elvek mentén, milyen eszközökkel és módszerekkel tudják önmagukat újradefiniálni a XXI. századi világrend elkövetkező évtizedeiben.

A világpolitika szempontjából egyidejűleg több növekedési központ játszik meghatározó vagy fontos szerepet a nemzetközi életben, amely a további idézett szerzők által felvázolt paradigmákban közös elemeként jelenik meg. A XXI. század többpólusú rendszerének kialakulása során azonban most fordul elő először, hogy korábban gyarmati vagy félgymati helyzetben lévő, lényegében fejlődő országok kerültek a vezető szerepet betöltő hatalmak csoportjába, mint Brazília, Kína vagy India.

A nemzetközi rendszer napjainkban egy kiegyensúlyozottabb hatalmelosztás felé halad. Azáltal, hogy a hatalom alapjai egyre több állam számára hozzáférhetőek, nem csak új kereskedelmi és regionális hatalmak jelennek meg, hanem minden országnak

---

²³ SEGESVÁRY Viktor: *A globalizációs álmok után egy széttöredezett világ felé*. Hága, Mikes International. 2006. 26. old.

²⁴ ANDERSON James – BROOK Chris – COCHRANE Allan: *A Global World?: Re-Ordering Political Space*. Oxford University Press, 1996. 25-26.old.

nehezebb lesz azoknak a képességeknek az elérése, melyek a szuperhatalmi státuszhoz szükségesek.

A.) Nyugati világrend modellek

1. A rendszer szintjén elérkezett a regionalizmus kora politikai, gazdasági és kulturális „komfort” zónák kialakításával. Barry Buzan szerint a 2008-as pénzügyi válság rávilágított arra, hogy a Nyugat győzelme a Szovjetunió felett nem vezetett a nyugati eszmék által elképzelt egységes világhoz. Bár egyetértés volt abban, hogy a kapitalizmus valamely formája az egyetlen jövőbe vezető út, a részletek ellentmondásosak maradtak. Hiányzott továbbá a demokrácia és a nyugat által értelmezett emberi jogok fogalmának egységes meghatározása, ahogy a népek egyenjogúsága kapcsán sem sikerült a közös álláspont kialakítása, valamint adósak maradtak a vallás szerepének politikai életben történő meghatározásával (eltekintve attól a kérdéstől, hogy melyik vallás élvezzen előnyt).²⁵ A regionalizmus korszakában tehát nincs szuperhatalom, a nagy kereskedelmi és a regionális hatalmak alkotják a világrendet, amelyben a kapitalizmus különböző formái a gazdasági rendszer elfogadott alapjai. A regionális szabályozás erősebb, mint a globális rend. Nemzetközi szinten van egy szilárd, pluralista nemzetközi közösség, amelynek célja egyrészt a békés együttélés, másrészt az együttműködés a közös problémák megoldására (például fegyverzetellenőrzés, környezetvédelem). Ez a világrend tehát a globális hatalom egyensúlyi megosztásán alapul, amelyben az államok a békés egymás mellett élésre törekszenek. Ez a rendszer Buzan értelmezésében az úgynevezett „decentralizált globalizmus”, amelyet az erős integráció és a függőség jellemez és amelynek alapját az Egyesült Államok, az Európai Unió és Kelet-Ázsia „triumvirátusa” képezi.
2. Ezen elképzeléshez nagyon közel állónak tekinthetjük Bernek Ágnes vélekedését, amely szerint a 2008-as pénzügyi válság után kezdetét vette egy új „deglobalizációs” korszak, vagyis a vertikális térségi felosztás legfontosabb térségi szintjének, a globális világpiacnak a szerepét a nagytérségi regionális

---

²⁵ BUZAN, Barry: *Eine Weltordnung ohne Supermächte: Dezentrierter Globalismus*. In: Crome, Erhard –Kräme, Raimund (szerk.): *Hegemonie und Multipolarität. Weltordnungen im 21. Jahrhundert*. Potsdamer Textbücher, Band 20. WeltTrends, 2013. 83-84. old.

piacok, illetve a nagytárségi regionális erőterek veszik át. Ez egy átmeneti korszak, amely alapján a XXI. századi nagyhatalmi lét megítélésének elsődleges forrása a gazdasági erő lesz, így ismét azok a területek értékelődnek fel, amelyek jelentős természeti erőforrásokkal rendelkeznek. Ez kiindulópontját képezi majd a politikai erőnek is. Véleménye szerint a XXI. század nem az európai kontinens évszázada lesz, hanem három domináns szereplővel számol, ez pedig az USA, Oroszország és Kína.²⁶

3. Milan Zelený²⁷ nézetrendszere abból indul ki, hogy a globalizáció kora lejárt, az államok, a vállalatok és minden gazdasági ágazat – mezőgazdaság, ipar, szolgáltatások, állam szektor – kimerültek. Az emberiség történelme során először jutott el arra a pontra, hogy már nem tudja garantálni a hagyományos ágazatokban a foglalkoztatást; további ágazat pedig nem létezik.

A jelenkor válságának megoldása nézete szerint abban áll, hogy a gazdaság jelenségei a globálistól a lokálisik tolódnak el, ami által elérkezik a régiók nagyobb önállóságának kora. A kialakuló új társadalom a gazdaságot nem ágazat-specifikusan fogja értelmezni, hanem úgy, mint egy integrált lokális rendszert, amelyben minden mindennel összefügg és melyben központi szerepet kap a technológia. Véleménye szerint a nemzetek feletti vállalatok, amelyek felfalják egymást a nagyobb haszon reményében a természettel szemben mennek, mivel nem értették meg napjaink egyre nyilvánvalóbbá váló jelenségét, a globalizáció hanyatlását. A globalizáció további terjesztése – véleménye szerint – drága, átláthatatlan, hajlamos a terrorizmusra, a betegségekre és a járványokra, ezért ártalmas.

4. A Frankfurter Békekutató Intézet által megfogalmazott álláspont szerint²⁸ a kialakuló új világrendben a nagyhatalmak megtartják uralkodó szerepüket a

---

²⁶ BERNEK Ágnes: *Az atlanti erőtérből az eurázsiai erőtérbe? Magyarország a 21. Század többpólusú világában.* In: Geopolitika a 21. században. III. évf. 4. sz. Zsigmond Király Főiskola, a Széchenyi István Egyetem és a L'Harmattan Kiadó. 13-34.old.

²⁷ Život.sk : *Zánik globalizácie? Významný český ekonóm tvrdí, že svet, ako ho poznáme, končí.* <http://zivot.cas.sk/clanok/21408/zanik-globalizacie-vyznamny-cesky-ekonom-tvrdi-ze-svet-ako-ho-pozname-konci> (Letöltve: 2015.11.20.)

FinWeb.sk: *Globalizácia je na konci. Svet sa zmení od základu, tvrdí profesor z New Yorku.* <http://finweb.hnonline.sk/spravy-zo-sveta-financii-126/globalizacia-je-na-konci-svet-sa-zmeni-od-zakladu-tvrdi-profesor-z-new-yorku-898448> (Letöltve: 2015.11.20.)

²⁸ MÜLLER, Harald – JÜNGLING, Konstanze – MÜLLER, Daniel – RAUCH, Carsten: *Ein Mächtekonzert für das 21. Jahrhundert. Blaupause für eine von Großmächten getragene multilaterale Sicherheitsinstitution.* In: Leibniz-Institut Hessische Stiftung Friedens- und Konfliktforschung (HSFK) -Report, 2014. 1. sz. http://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_downloads/report0114.pdf (Letöltve: 2015.11.20.)

nemzetközi rendszerben a gazdasági hatalom és a katonai erő felhalmozásával. Ez az elképzelés az „európai koncert” koncepcióra emlékeztet, amikor a XIX. századi Európa a hatalmi egyensúly jegyében működött. A XXI. század második évtizedében ehhez – képviselői szerint – 3 alapelv szükséges. Az első és legfontosabb a súlyos konfliktusok és háborúk megelőzése a nagyhatalmak között. Ebből következik a második, vagyis egy olyan politikai környezet létrehozása és fenntartása, amelyet a visszafogottság, a mások érdekeinek elfogadása és az a felismerés jellemez, hogy a nemzetközi biztonság összefügg mindennel. Ez teszi majd lehetővé közös álláspontok kialakítását, vagy akár közös fellépések összehangolását a nemzetközi biztonság különböző területein. A harmadik elem olyan közös tevékenységek előkészítését feltételezi, amelyek más kormányzati területekre is kiterjednek. Az elképzelés egy 10-17 tagú „intézmény” felállítását javasolja, mely a nagyhatalmak és a regionális vezető hatalmaknak képviselőiből áll, regionális egyensúlyt megvalósítva. Ez a fajta konstrukció csak erős normák és elvek szerint működhet, amelyek a következőképpen fogalhatóak össze: a résztvevők mindegyike elismeri az együttműködés feltétlen szükségességét; tiszteletben tartja a tagok egyenlőségét és sokszínűségét; a partnerek és a nem tagok létfontosságú érdekeit empátiával és tisztelettel kezeli; jó szomszédságpolitika fenntartására törekszik; lemond az egyoldalú erő alkalmazásáról és a katonai fölény kialakításának lehetőségéről, valamint tiszteletben tartja a nemzetközi jogot.

A XXI. századi „koncert” sikerének egyik legfontosabb feltétele a tagsággal nem rendelkezők megfelelő módon történő kezelése, vagyis hogy a kizárólagosság következményeit minimalizálják és a részvételi lehetőségeket maximalizálják. Ehhez olyan konkrét stratégiák kidolgozása szükséges, amelyek a partnerség különböző típusait foglalják össze a lehetséges jelöltektől a középhatalmakon át a kis államokig bezárólag. Fontos szempont, hogy a „koncert” nem a meglévő intézményekkel szemben kerül felállításra (pl. ENSZ), hanem éppen ezek segítségével, fórumot biztosítva a konzultációra, segítve a bizalomépítést és a döntés-előkészítést.

5. Zbigniew Brzezinski az új évszázad kapcsán a globális hatalmi viszonyok megváltozásáról, a Nyugat visszaszorulásáról és térvészítéséről beszél, amelynek okát abban látja, hogy az nem volt képes egységesen fellépni. A XXI. század

legnagyobb kihívása véleménye szerint nem a terrorizmus, hanem a következő három nagy változás:

- A globális politikai ébredés: amikor a Föld szinte valamennyi lakója értesül minden fontos politikai eseményről, ami érzelmet vált ki belőle, következésképpen több milliárd ember válik politikailag aktívvá. *”A globális televízió, majd az internet nem régen történt megjelenése korábban elszigetelt népcsoportokat hozott kapcsolatba a világgal, és egyben növelte a politikailag aktívak lehetőségeit arra, hogy még több embert érjenek el, és mozgósítsák milliók politikai lojalitását és érzelmeit.”*²⁹
- A globális hatalom központjának áthelyeződése az Atlanti-óceán térségéről a Távols-Keletre.
- A globális problémák jelentkezése – felmelegedéstől a környezet változásáig, szegénységtől az igazságtalanságig, demográfiai problémáktól a világban megjelenő nagyszámú fiatal korosztályig, akik kulturális és gazdasági beilleszkedési nehézségekkel küzdenek –, amelyek globális megoldásokat igényelnek.

Középtávon véleménye szerint egyetlen egy hatalom sem lesz képes eljátszani azt a szerepet, amit a Szovjetunió 1991-es széthullása után az USA-tól elvártak. Sokkal nagyobb a valószínűsége annak, hogy a következő hosszabb időszakot a globális és a regionális hatalmak semmilyen döntő eredményt nem hozó és bizonyos mértékben zűrzavaros átrendeződése fogja jellemezni, amelyben nem lesznek nagy nyertesek, de annál több lesz a vesztes. Mindez a nemzetközi instabilitás, sőt a globális jólétet végzetesen veszélyeztető kockázatok mellett mehet végbe. Brzezinski állítása szerint – több ideológussal, politikussal ellentétben – nem Kína fogja uralni a rendszert, mivel még nem áll készen. Az Egyesült Államok, térvészése ellenére is meghatározó tényezője marad a jövő geopolitikai stabilitásának, ugyanakkor az Európai Unió rendszertényezőként jelentéktelenné válhat.

6. Parag Khanna³⁰ ezzel szemben egy olyan világképet sugall, melyben három geopolitikai értelemben vett szuperhatalom az USA, Kína és az EU, mint globális kiegyensúlyozó hatalmi tényező dominál a XXI. század tárgyalt

---

²⁹ BRZEZINSKI, im 53.old.

³⁰ KHANNA, Parag: *Waving Goodbye to Hegemony*. In: New York Times Magazine. 2008. január 27. sz. http://www.nytimes.com/2008/01/27/magazine/27world-t.html?_r=3&oref=slogin&oref=slogin&. (Letöltve: 2015.11.28.)

időszakában. Ebben az elképzelésben sem Oroszország, sem India nem hatalmi tényező. A vázolt időszak geopolitikai világa hasonlatos lesz az orwelli világképhez, amiben azonban nem három nagyhatalom, Óceánia, Eurázsia és Eastasia, hanem három régió, Amerika, Európa és Kína uralja a világot. A globális hatalom kulcsa az úgynevezett „második világ” lesz, ami magában foglalja Kelet-Európa, Közép-Ázsia, Dél-Amerika, a Közel-Kelet és Délkelet-Ázsia térségét.

7. Bettina Benzing a jelenlegi rendszer átmeneti mivoltát hangsúlyozza, egyértelművé téve, hogy továbbra is nyitott kérdés az, hogy hogyan lehet leírni a nemzetközi rendszer jövőbeli trendjét, illetve hogy lesz-e egyáltalán valamilyen rend, vagy a jelenlegi hegemon világrend világkáosszá alakul. Teóriája abban jelent újdonságot a korábban felvázoltakhoz képest, hogy olyan új, a többi elméletben figyelmen kívül hagyott szereplőket állít középpontba, amelyek már jelenleg is nagy hatást gyakorolnak a nemzetközi rendszerre. Meghatározásában ezek az ún. transznacionálisan aktív, részben terrorista törekvésekkel rendelkező félállami csoportok.³¹ Benzing bár elismeri, hogy ezen szereplők tevékenysége és befolyása még tudományosan kevésbé feltárt, a világpolitikában betöltött szerepük vizsgálatát mindenképpen izgalmas kérdésnek tekinti, mivel cselekedeteik masszívan befolyásolják az államok nemzeti és nemzetközi jogi aktusait. Ezen csoportok aláássák a nemzetközi rendszer bármely formáját és hatalomszerkezetét úgy, hogy konkrét szereplőként nincsenek jelen és tetteik által is sok esetben beazonosíthatatlanok maradnak. Így megfogalmazódik az a kérdésfeltevés, hogy a nemzetközi politikai színteret még mindig csak a hatalommal rendelkező államok határozzák-e meg, vagy már csak reagálnak azokra a nemzetközi biztonságot érintő fenyegetésekre, amelyeket a félállami szereplők (terrorista csoportok, transznacionális szervezett bűnözői csoportok, magukat szabadságharcosokként meghatározó csoportok) jelentenek.
8. A Szövetségi Biztonságpolitikai Akadémia³² által képviselt szemléletrendszer szerint a közelmúlt eseményei nem vezettek jelentős változáshoz a nemzetközi

---

³¹ BENZING, Bettina: *Perspektiven auf globale Politik*.
<https://bretterblog.wordpress.com/2013/11/06/weltordnung-und-chaos-was-ist-faul-im-internationalen-staate/> (Letöltve: 2015.11.14.)

³² Bundesakademie für Sicherheitspolitik.

színtéren. A XXI. században létrejön a valódi „Pax Americana”, amelyben egyrészt Washington megpróbálja a nemzetközi joggal való visszaélés által (a humanitárius intervencionalizmus liberális-demokrata palástján keresztül megvalósított egyoldalú erő alkalmazásával) „demokratizálni” azokat az országokat, amelyek az érdekszférájába esnek, másrészt meg kívánja akadályozni új nagyhatalmi riválisok megjelenését a geostratégiaiailag fontos régiókban. Ezen felemelkedő hatalmak – Kína, Brazília, Oroszország és Törökország – napjainkban magabiztos és független külpolitikát folytatnak, amely lényegesen elér a Nyugattól, ugyanakkor lassuló gazdasági növekedési mutatóik és bizonytalan politikai viszonyaik azt vetítik előre, hogy befolyásuk jelenlegi jelentősége nem feltétlenül lesz hosszú életű. Az energiaszektor stratégiai változásai, a jó gazdasági kilátások és a kedvező demográfiai tendenciák is arra utalnak, hogy az USA feltételezett gyengülésének prognosztizálása elhamarkodott lépés volt. A rendszerben a változás ténye tagadhatatlan, ami azonban nem eredményez rendszerváltozást. Egy struktúraváltás a többpólusú világrend irányában véleményük szerint valószínűleg nem eredményezne sem békésebb, sem biztonságosabb világot. Megfogalmazásuk szerint az „integráló hegemonia”, amelyben a jóindulatú vezető számos szereplőt von be hatalomba, hosszú távú biztonságpolitikai stabilitást eredményez. Egy új főhatalom felbukkanása a nemzetközi rendszer ingataggá válásához és kiszolgáltatottságához vezetne.³³

9. Egyes elemzői elképzelések szerint Oroszország és Kína összefogása a fejlődő országokkal jelenti majd az új tényezőt a világhatalmi elképzelésekben, mintegy ellenpólusát képezve a „Nyugati” világnak, különösen az Egyesült Államoknak, politikai és gazdasági téren egyaránt. A BRICS országok és a Sanghaji Együttműködési Szervezet (SCO) közös alapra helyezése összekapcsolhatja a putyini elképzelés alapján létrejövő Eurázsiai Gazdasági Unió (Eurasian Economic Union: EEU) és a kínai Új Selyemút-projektet. Ebben a BRICS játssza majd a főszerepet nemcsak azzal, hogy olyan nemzetközi szervezetté

KAMP, Karl-Heinz: *"Amerika bleibt die Supermacht"* <https://www.baks.bund.de/de/amerika-bleibt-die-supermacht> (Letöltve: 2016.06.14.)

³³ KENNERT, Matthias: *Die Mär von der multipolaren Weltordnung Hegemonie in der Sicherheitspolitik des 21. Jahrhunderts*. In: Arbeitspapier Sicherheitspolitik, 2015. 5. sz. https://www.baks.bund.de/sites/baks010/files/arbeitspapier_sicherheitspolitik_5_2015.pdf (Letöltve: 2015.11.16.)

bővül, ami képes lesz lépést tartani az ENSZ-szel, hanem azzal is, hogy a Nyugat gazdasági monopóliumát összeomlásra kényszeríti és egy globális szövetséget épít ki.³⁴ Amennyiben a vezető hatalmak ezen feltörekvő országok számára nem juttatnak teret a világpolitikában, saját rendszerük kiépítésére kényszerítik őket, amelyben Kína és Oroszország dominanciája előre vetíthető úgy, hogy napjaik politikai színpadán, az ENSZ Biztonsági Tanácsában, az Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együtműködésben (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC), valamint a G-20 tömörülésben egyre közelednek álláspontjaik.³⁵

10. Richard N. Haass szerint pólusok nélküli világ kialakulásának lehetünk tanúi, mivel a többpólusú világrend átmeneti időszaka hanyatlásnak indult a XXI. század elején. A pólusok nélküli világ többszereplős, hiányzik belőle a kiszámítható struktúra, valamint a multipoláris, bipoláris, unipoláris kapcsolatok rendszere. A pólusok nélküli világ veszélyes és bonyolult, azonban egy nagyobb mértékű globális együttműködés segítheti a stabilitás kialakítását.³⁶

B.) A kínai világrend-modell

A kínai világrend elképzelése is abból a már felvázolt nézetrendszerből indul ki, hogy az Egyesült Államok hatalma már hanyatlásnak indult. A stratégiai terjeszkedés és a hatalom hiánya közötti ellentmondás egyre nyilvánvalóbb. Bár még az USA rendelkezik kényszerítő erővel (hard power), amely messze meghaladja más országokét, puha hatalma (soft power) azonban sérült, elvesztette hegemóniáját, így mozgástere fokozatosan beszűkül.³⁷ Míg a terrorellenes kampány nevében megindított afganisztáni háború idejében az Egyesült Államok az egész világot maga mögé tudta állítani és ezzel elérte hatalmának csúcspontját, az Irak elleni háborúban való részvételnek több ország ellenállt, ami elindította az USA hegemón hatalmának megtörését. A kínai álláspont szerint rossz stratégia, amely értelmében az Egyesült

---

³⁴ KRAUSS, Lisa: *BRICS-Gipfel in Russland: Chinas Traum von einer neuen Weltordnung*, <http://www.stimmen-aus-china.de/2015/08/02/brics-gipfel-in-russland-chinas-traum-von-einer-neuen-weltordnung/> (Letöltve: 2015.11.12.)

³⁵ SOMMER, Theo: *Russland und China entwerfen eine neue Weltordnung*, <http://www.zeit.de/politik/ausland/2015-07/brics-sco-ufa-gipfel-geopolitik>, (Letöltve: 2015.12.10.)

³⁶ HAASS, Richard N.: *The Age of Non-polarity*. In: *Foreign Affairs*, 2008. LXXXVII. évf. május-június. sz. 44–56. old.

³⁷ GUAN Chengyuan: *Einige Ansichten zur aktuellen internationalen Lage und der zukünftigen internationalen Ordnung. China-Europa und die neue Weltordnung*. In: *Redebeiträge 8. Friedrich-Ebert-Stiftung*. 2008. 1-2.old. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/china/05873.pdf> (Letöltve: 2015.11.28.)

Államok egyedül akarja meghatározni a világot úgy, hogy jelenlegi politikáján nem változtat, stratégiai hibáit nem korrigálja.

Kína napjainkban új tényező a globális politikában, felemelkedésével a globalizáció is új szakaszba lépett. A korábbi elszigeteltségét félretéve nagyhatalmiségra tör. Hu Angang³⁸ szerint 2030-ra Kína egy olyan Sino centrikus világot fog kialakítani, amely megalapozza a „Nagy Harmónia” világát, ami nem csak Kína álma, hanem az egész világ álma lesz. Ez a harmonikus világ lehetővé teszi a különböző civilizációk egymás mellett élését, így teljesen különbözni fog a nyugati irányultságú világrendtől. Ahhoz, hogy Kína megváltoztassa a jelenleg fennálló világrendet nemcsak jelentősebb szerepet kell vállalnia a nemzetközi kapcsolatokban, hanem nagyobb befolyással kell rendelkeznie a hatalmi politikában. Ven Csia-pao³⁹ értelmezésében ez a következőképpen hangzik: a fejlődő országok esetében helyt adunk a közös érdekeknek, demokráciát kínálunk a nemzetközi kapcsolatokban, és azon vagyunk, hogy a nemzetközi rend igazságosabb és méltányosabb legyen. Véleménye szerint az igazságtalan és méltánytalan nemzetközi politikai és gazdasági rend még mindig akadályozza a világbékét és a fejlődést.

A harmonikus világrend, a „békés fejlődés” megfogalmazás alatt a kínai vezetés olyan többpólusú nemzetközi rendszert ért, amely mentes a konfliktusoktól, az együttműködésre épít és megfelelő körülményeket biztosít a békés fejlődéshez a világ nemzetei és Kína számára is. *„Kína békés fejlődése szakított a hagyományos sémával, amelyben a felemelkedő hatalom összekapcsolódott a hegemoniára törekvéssel.”*⁴⁰ Hszi Csin-ping a Kínai Népköztársaság elnöke szerint a nemzetközi közösség alapja a kölcsönös előnyöket szem előtt tartó „győztes-győztes kapcsolat” lehet, ahol minden ország egyenlő: *„A nagyok, erők és gazdagok nem zaklatják a kicsiket, a szegényeket és gyengéket.”*⁴¹ Ezen nézetrendszer stratégiai alapját a kínai diplomácia 2015-ben meghirdetett „út és az övezet” projekt megvalósítása, azaz a XXI. századi tengeri

---

³⁸ XIAOLING Zhang: *How Ready is China for a China-style World Order? China's state media discourse under construction.* In: Working Paper. The University of Nottingham – School of Contemporary Chinese Studies China Policy Institute. 8. sz. 5-6.old.
<https://www.nottingham.ac.uk/cpi/documents/working-papers/working-paper-8.pdf> (Letöltve: 2015.12.03.)

Hu Angang ismert kínai közgazdász és politológus, a Tsinghua Egyetem professzora.

³⁹ VEN Csia-pao (WEN Jiabao) 2003–2013 között a Kínai Népköztársaság miniszterelnöke. Report on the Work of the Government (2008) http://www.gov.cn/english/official/2008-03/20/content_924600.htm (Letöltve: 2015.12.05.)

⁴⁰ JORDÁN Gyula: *Kína-modell és a kínai kivételesség kérdése.* In: Külügyi Szemle, 2012. XI. évf.2. szám.116.old.

⁴¹ SIEREN, Frank: *Rechtsweltlichkeit.* <http://www.handelsblatt.com/politik/international/sierens-welt/sierens-welt-rechtsweltlichkeit/12394270.html> (Letöltve: 2016.01.02.)

„Selyemút és az Új Selyemút gazdasági övezet” kiépítése képezi. Az utóbbi szárazföldön kapcsolná össze Kínát és a többi közép- és nyugat-ázsiai országot Európával, amíg az előbbi Délkelet-Ázsián át vezetne Európába és Afrikába. A kezdeményezés célja, hogy előmozdítsa a gazdasági tényezők szabad áramlását, az erőforrások még hatékonyabb allokációját és a piac egyesítését.⁴²

C.) Az orosz világrend-modell

Az orosz nagyhatalmi politika elméleti alapja az eurázsiai birodalom létrejötte⁴³ az atlanti birodalommal szemben, amellyel kapcsolatban Dimitrij Trenyin a következőképp fogalmaz: „*A legutóbbi időkig Oroszország úgy tekintett magára, mint a nyugati naprendszer Plútó nevű bolygójára, mely nagyon távol van a központtól, de alapvetően a rendszer része. Most letért erről a röppályáról: Oroszország feladta azon elképzelését, hogy a Nyugat részévé váljon, és megkezdte Moszkva központú naprendszerének megteremtését.*”⁴⁴ Ennek első lépése annak a mesterséges „cordon sanitaire-nek” a felszámolása, amely Euráziát természetellenes módon kettéosztja, és ami az oroszokat és a németeket egymás ellenségeivé tette. „*Mivel addig, amíg az USA dominanciája létezik Európában, minden konfliktus és ellentét mesterséges jellegű és minden regionális hatalom az atlantisták érdekeit szolgálja.*”⁴⁵ Ezen nézet középpontjában az Eurázsia központú filozófia áll, olyan képviselőkkel mint Nyikolaj Trubeckoj, Pjotr Szavickij vagy Lev Gumiljov⁴⁶, akik szerint egy Oroszország által uralt Eurázsia Birodalom az orosz politikai erőfeszítések végső célja. Ennek alapján az Eurázsiai Gazdasági Unió tehát nem más, Szergej Lavrov az új orosz külpolitikát megfogalmazó nézőpontja szerint, mint a posztszovjet térség integrációja, ami alapját képezi az orosz befolyási övezet megszilárdításának, amelyre az orosz vezetés a

---

⁴² XIAO Qian: „Egy övezet, egy út” (A Kínai Népköztársaság Magyarországra akkreditált nagykövetének cikke.) <http://www.chinaembassy.hu/hu/xwdt/t1258105.htm> (Letöltve: 2016.01.02.)

⁴³ Az Eurázsia eszme létrejötte az 1920-as évek orosz (úgynevezett fehér) emigrációjához köthető. Egy olyan többpólusú világrend lehetőségét villantották fel, amelyben Oroszország játssza a vezető szerepet.

⁴⁴ TRENIN, Dimitrij: *Russia Leaves the West*. In: Foreign Affairs, 2006. LXXXV. évf. július-augusztus sz. 87–96.old. <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2006-07-01/russia-leaves-west> (Letöltve: 2016.07.22.)

⁴⁵ TÜRKE András: *Az orosz nagyhatalmi politika elméleti alapjai*. Europa Varietas Intézet 2014. 12.09.

https://www.academia.edu/9658473/Az_orosz_nagyhatalmi_politika_elmeleti_alapjai_Theoretical_Base_of_Russian_Imperial_Policy (Letöltve: 2015.12.10.)

⁴⁶ bővebben lásd: SZILI Sándor: Az "eurázsiai" történeti paradigma. In: Aetas Történettudományi folyóirat, 2003.XVIII. évf. 1. sz. ISSN 1587-1258 (online változat) <http://epa.oszk.hu/00800/00861/00024/2003-1-03.html> (2016.07.29.)

nagyhatalmi szerep visszaszerzésének előfeltételeként tekint.⁴⁷ Ezt indokolja az a tény, hogy a globális változás új erőközpontokat hozott létre, különösen az ázsiai-csendes-óceáni térségben. A Nyugat már csak egy a több erőközpont között, amelynek értékrendszere így már nem mérvadó. A Nyugat elvesztette befolyását. A jelenlegi globális biztonsági rendszer így ingatag, nem képes biztosítani a stabilitást a világban, mivel eljárt felette az idő, hiszen intézményi és jogi alapjait a XX. század közepén fektették le.

A nemzetközi kapcsolatok rendszerét a XXI. század kihívásaihoz kell igazítani, mivel a hidegháború után az USA által kialakított egypólusú rendszer ahelyett, hogy stabilitást biztosított volna a világban, a konfliktusok eszkalációjáért felelős. A világ belépett a globális átalakulások korszakába, amikor a rendszer alapjai kezdenek meglazulni. Ezért a nemzetközi közösség fő céljának, az ENSZ-szel karöltve, a béke biztosítása, a regionális és a globális stabilitás kell legyen, ami olyan teret hoz létre, amelyben a biztonság egyenlő és oszthatatlan, és nem csak a kiválasztott keveseké, hanem mindenkié.⁴⁸

1.2. A VILÁGHATALMI HELYZET KÖZÉPTÁVÚ LEHETŐSÉGEI

A téma megvilágításában a nemzetközi struktúrák és kapcsolatok viszonyrendszerének elemzésekor a napjainkban egyre inkább teret nyerő geoökonómiai⁴⁹ érdekeken alapuló megközelítésre és ezen érdekek érvényesítésének és védelmének a hatalom fenyegetésével szembeni lehetséges perspektíváira támaszkodom. Az elemzés alapja a nemzetközi biztonságpolitikai helyzet lehetséges változásának vizsgálata 2030-ig bezárólag, valamint azon kül- és biztonságpolitikai összefüggések felvázolása, amelyek nemzetbiztonsági következményekkel is járnak,

---

⁴⁷ SCHRÖDER, Hans-Henning : *Analyse: Großmacht und Geschichte - Über die geistige Grundlegung der russischen Außenpolitik heute*. Bundeszentrale für politische Bildung, 2016.04.25.
<http://www.bpb.de/internationales/europa/russland/225678/analyse-grossmacht-und-geschichte-ueber-die-geistige-grundlegung-der-russischen-aussenpolitik-heute> (Letöltve: 2016.07.10.)

⁴⁸ Putyin beszéde az ENSZ-ben, 2015. 09. 28. Rede von Präsident Putin vor der UN (deutsch)
<http://alles-schallundrauch.blogspot.hu/2015/09/rede-von-prasident-putin-vor-der-un.html> (Letöltve: 2015.12.10.)

⁴⁹ A geoökonómia a földrajzi tényezőkkel összefüggő államközi konfliktusokkal, ezek kezelésével, valamint a gazdasági eszközrendszer szerepével, ezek alkalmazhatóságának és alkalmazásának feltételeivel és lehetséges következményeivel foglalkozik az államok nemzetközi stratégiájában, külpolitikájában. „Valószínű, hogy a geoökonómiai elemzés és tudományos diszciplína a jövőben nemcsak a földrajzban, a regionális tudományokban vagy a közgazdaság-tudományban játszik majd integráló szerepet, hanem a demográfiában, a szociológiában és más társadalomtudományokban is.” SIMAI Mihály: *A térszerkezet és a geoökonómia*. In: Tér és Társadalom, 2014. XXVIII. évf., 1. szám. 38. old.

osztva Botz László elméletét a „*nemzetbiztonság összetevőinek, a nemzet biztonságának garantálása érdekében alapvető tényezők értékelése során fokozott figyelmet kell fordítani a földrajzi, környezeti tényezők (a természeti erőforrások, az éghajlati viszonyok, a demográfia, társadalmi rétegződések, a gazdasági és területi viszonyok) alakulásának, változásának számbavételére.*”⁵⁰

1.2.1. AZ ÚJ VISZONYRENDSZER MEGHATÁROZÓ SZEREPLŐI

Napjaink kül- és biztonságpolitikai eseményei arra engednek következtetni, hogy az atlanti erőter által uralt egypólusú világ után egy többpólusú világ határán állunk, amely időszak a tárgyalt időintervallumban még angolszász jellegű marad. Ezen időszak ismét a nemzetállamok és nemzetgazdaságok időszaka lesz, amelynek okát Bernek Ágnes egyrészt abban látja, hogy a nagy feltörekvő piacok nemzetgazdasági és nemzetállami törekvései sokkal erősebbek, mint korábban, illetve a fejlett országokban a 2008-as pénzügyi válság után a nacionalista törekvések és a protekcionista gazdaságpolitikák erősödtek meg. A nemzetgazdaságok megerősödésére utal az is, hogy a XXI. századot úgy is jellemezhetjük, mint a gazdasági nagyhatalmak versenyét. Mielőtt tovább lépnénk fontos meghatározni ezen szereplők érdekszféráját, vagyis, hogy miért folyik a versengés.

A skót származású, brit földrajztudós Halford J. Mackinder (1861–1947) geostratégiai elmélete két kulcsszó köré épült, ez pedig a „Heartland”(szívjáték) és az Eurázsia. Nézete szerint a világmentesség megszerzésének első és legfontosabb lépése az úgynevezett „Heartland” terület megszerzése. („*Aki uralja Kelet-Európát, parancsol a »Heartland«-nek; Aki uralja a »Heartland«-et, az parancsol a Világszigetnek; Aki uralja a Világszigetet, az parancsol a Világnak.*” Mackinder, 1919.⁵¹) Amíg a XX. század elején, a koncepció megszületésekor Kelet-Európa térsége volt a „szívjáték”, napjainkban ezt Közép-Ázsia térségére helyezik, mivel ez a terület az ún. „XXI. századi nagy stratégiák” legfőbb küzdő területe, valamint nem elhanyagolható az a tény sem, hogy hatalmas energiahordozó-lelőhelyei vannak. A XXI. században a „Heartland” megfogalmazható úgy is, mint a geopolitikai tér „ütköző pólusa”.⁵² Mivel már jó látható módon a világ gazdaság súlypontja átkerül az eurázsiai erőterre,

⁵⁰ BOTZ László: *Nemzetbiztonság és geopolitika a 21. században*. In: Geopolitika a 21. században, I. évfolyam, 1. szám. Kiadja a Zsigmond Király Főiskola és a L'Harmattan Kiadó, 2010. 64. old.

⁵¹ BERNEK Ágnes: *21. századi geopolitikai stratégiák – Az ortodox geopolitika újjászületése és az egyre fokozódó biztonsági kockázatok*. 30. old.

⁵² BERNEK Ágnes: *21. századi geopolitikai stratégiák – Az ortodox geopolitika újjászületése és az egyre fokozódó biztonsági kockázatok*. 17. old.

számolnunk kell azzal, hogy ez újra fogja rendezni az egyes kontinenseket átfogó nagyhatalmi erőtereket és ezek egymáshoz való viszonyát. A kialakuló új világszintű térszerveződésben az Egyesült Államok külpolitikailag egyre inkább visszahúzódik és befelé fordul, a nagy feltörekvő piacok – mindenekelött a BRICS-csoport – megerősödnek. A világpolitikai tér szereplője marad az Európai Unió és Japán, amelyek mellé némely előrejelzések szerint felzárkózhat Brazília, Indonézia, Dél-Korea és Törökország is.

Ezen regionális, illetve globális hatalmak közül azt a hét szereplőt emeltem ki, amelyek véleményem szerint a 2030-ig tartó időszak világhatalmi viszonyrendszerének lehetséges forgatókönyveit meghatározhatják. A kiválasztás metodikáját Henry Kissinger nézeteire építettem, amely alapján a nemzetközi kapcsolatok rendszerét az erőviszonyok és a legitimitás határozzák meg.⁵³

1.2.1.1. Amerikai Egyesült Államok

Az Egyesült Államok vezető pozíciója a világban a jövőben is fennmarad, bár gazdaságilag, politikailag és katonailag az egyre erősödő feltörekvő hatalmak mellett gyengébb globális befolyással fog rendelkezni, vagyis relatív hatalmi előnyének csökkenésével számolni kell. Az azonban biztosnak látszik, hogy az USA első marad az egyenlők között 2030-ban is, mivel elsőbbségét több hatalmi dimenzióban is biztosította, és legalizálta vezető szerepét. Gazdasági súlyánál fontosabb azonban az USA vezető szerepe a nemzetközi politikában, ami a minden fronton meglévő befolyására vezethető vissza. Mindezek mellett több ország gyors felemelkedésével az egyeduralkodó időszaknak vége, a „Pax Americana” – az időszak melyben az amerikai fölény volt jellemző a nemzetközi politikában, és ami 1945-ben kezdődött – lassan véget ér.

Az Egyesült Államok a 2008. évi pénzügyi válság óta nemcsak más feltörekvő országokhoz képest, hanem abszolút értékben is jelentős problémákkal küzd, amelyek

---

⁵³ Az ötpólusú elmélet alapjait Kissinger már a '70-es években lerakta, mely szerint az Egyesült Államok, az akkori Szovjetunió, az Európai Közösség, Japán és Kína hozza létre a legitim nemzetközi rendet. Az azóta eltelt több mint negyven év kapcsán a Szovjetuniót felváltotta Oroszország, az Európai Közösséget az Európai Unió. Ezen csoporthoz véleményem szerint napjainkban India és Brazília is csatlakozhat, melyet Kissinger azon nézetével kívánok alátámasztani, melyben világhatalmi erőviszonyok gyors és többszöri átrendeződésére utal. „*Legitimitás és erőviszonyok, ezek (Kissinger) fő kategóriái. Más szavakkal: az idealizmusnak és a realizmusnak szükségük van egymásra; különben nincs stabil világrend – sőt semmilyen, sem békés, sem és liberális.*”

NAß, Matthias: *Henry Kissinger. Er war ja selbst dabei*. In: Die Zeit, 2014. 52. szám. December 17. Bővebben: KISSINGER, Henry: *Diplomácia*. Budapest, Panem-McGraw-Hill-Grafo, 1996. ISBN 9635451997

közül kiemelendők a költségvetési egyensúlytalanságok, a drasztikusan megemelkedett államadósság, az amerikai versenyképességet hosszútávon meghatározó problémák, és az azok nyomán bevezetett kiadásoldali csökkentések. Ez utóbbiak az amerikai külpolitika számára kulcsfontosságú területeket is érintik, így a védelmi kiadásokat és a nemzetközi fejlesztési, segélyezési forrásokat.⁵⁴ További kihívást jelen számára, hogy globális hatalmának egyik legfontosabb eleme, a szerteágazó szövetségi rendszert alkotó fejlett országok veszítettek nemzetközi gazdasági befolyásukból. Ezzel szemben áll Kína és a csendes-óceáni térség gazdasági felemelkedése, ami stratégiai fókuszváltást eredményezett az amerikai külpolitikában, amelynek hatásai középtávon még markánsabban jelentkeznek majd. Az Ázsia felé fordulás politikája a térség felértékelődését is magával hozta, amelyben kiemelt szerepe van Kínának, így az Egyesült Államok–Kína kapcsolat a nemzetközi rendszer sarokpontjává válik. *„Egy erős és tartalmas USA-Kína együttműködés a globális biztonság és fejlődés elengedhetetlen kelléke.(...) A Távol-Kelet országaiban a fejlődés, a béke és a haladás biztosítása egy új generáció központi stratégiai kihívása is lesz. Egy új egyensúly segít megteremteni a megfelelő eszközöket és körülményeket arra, hogy Kínát ösztönözze a nemzetközileg elfogadott szabályok szerinti együttműködésre.”*⁵⁵ Ezen elv visszaköszön az Egyesült Államok Nemzeti Hírszerző Tanácsának előrejelzésében, ami a Kissinger által vázolt forgatókönyvet⁵⁶ tartja a legvalószínűbbnek, vagyis hogy Kína és az Egyesült Államok megtalálja a közös nevezőt, ami egy szélesebb értelemben vett globális együttműködésnek nyit utat. Ezzel egy időben a Közel-Kelet szerepe csökkent, mivel az Obama-kormányzat stratégiai döntéseinek köszönhetően végbement az iraki és az afganisztáni kivonulás, illetve Szaúd-Arábia, ami eddig Washington Közel-Kelet-politikájának kulcsszereplője volt, Oroszországgal kezdett szorosabb kapcsolatokat kiépíteni.⁵⁷ Megszűnt továbbá Európa „ugródeszka” funkciója az erőknek és az utánpótlásnak a Közel-Keletre történő áttelepítése során. *„Az Oroszországi Föderáció agressziója*

⁵⁴ VARGA Gergely: *Az Egyesült Államok globális politikájának új súlypontjai*. In: Nemzet és Biztonság, 2014. VII. évf. 1. szám. 5. old.

⁵⁵ Secretary of Defense Speech. Remarks on the Next Phase of the U.S. Rebalance to the Asia-Pacific (McCain Institute, Arizona State University)
<http://www.defense.gov/News/Speeches/Speech-View/Article/606660> (Letöltve: 2015.12.19)

⁵⁶ bővebben lásd: KISSINGER, Henry: *China, the US, and a Common Challenge*.

<http://www.wedg.millenniumweekend.org/forum/showthread.php?41584-Henry-Kissinger-China-the-US-and-a-Common-Challenge> (Letöltve: 2015.12.23.)

⁵⁷ Foxnews.com: *New questions about America's global prestige*.

<http://www.foxnews.com/transcript/2015/07/02/new-questions-about-america-global-prestige/> (Letöltve: 2015.12.19.)

*Ukrajnában nem változtat ezen, viszont a várakozások szerint sokkal aktívabb szövetségi együttműködést eredményezhet Európában már középtávon is”*⁵⁸ feltéve, hogy az orosz agresszió nem irányul NATO tagország ellen.

Az Egyesült Államok uralkodó helyzete Latin-Amerikában is meggyengült, mivel 2001. szeptember 11-ét követően kevesebb hangsúlyt fektet a térségre. Ennek ellenére még hosszabb távon térségvezető nagyhatalom marad. Latin-Amerika azonban nemcsak geostratégiai háttér, erőforrás és felvevőpiac az Egyesült Államok számára, hanem időnkénti demográfiai robbanásaival és az ebből fakadó emigrációs hullámaival, hatalmas belső társadalmi különbségeivel és feszültségeivel, nagyhatalmú szervezett bűnözői csoportjaival és gazdasági kríziseivel, amelyek leküzdésére rendszerint az Egyesült Államok és az általa ellenőrzött nemzetközi szervezetek kénytelenek segítséget nyújtani, olyan feszültségek forrását is képezi egyben, amelyekre muszáj időben odafigyelni.⁵⁹

A jövő kérdése tehát a 2030-ig tartó periódus vonatkozásában az Egyesült Államok tekintetében, hogy miután megszabadult a költséges és sok katonapolitikai és gazdasági erőforrást elvonó közel-keleti és közép-ázsiai háborúitól, mennyire lesz képes megújítani önmagát belpolitikailag és külkapcsolatai tekintetében. *„Az egész világ sorsát nagymértékben az fogja meghatározni a XXI. században, hogy a világtörténelem legerősebb hatalma adekvát és felelősségteljes magatartást fog-e tanúsítani a nemzetközi életben, és a rendelkezésére álló források felhasználásánál sikeresen tudja-e összehangolni a saját és a nemzetközi közösség értékeit és érdekeit.”*⁶⁰

1.2.1.2. Európa

A XXI. század geopolitikai „nagy sakktablája” alapvetően átalakult, a világ központi térsége egyre inkább átkerül a csendes-óceáni erőterre, így az Európai Unió és az európai országok veszítenek jelentőségükből. A globális méretű gazdasági válság, a

---

⁵⁸ ETL Alex: *Az Egyesült Államok európai katonai jelenlétének alakulása az Ázsia felé fordulás tükrében.* In: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont elemzések, 2015.13. sz. 1. old.
http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/nke_2015_13.pdf (Letöltve: 2015.12.19.)

⁵⁹ LAKATOS Artúr – KERÉKES Mária Tímea: *Az Amerikai Egyesült Államok világhatalmi státusza a XXI. század küszöbén.* Rövid áttekintő. In: Grotius.14. old.
http://www.grotius.hu/doc/pub/GOKBMX/2011_32_lakatos_kerekes_az%20egyes%C3%BCIt%20%C3%A1llamok%20vil%C3%A1ghatalmi%20st%C3%A1tusza.pdf (Letöltve: 2015.12.20.)

⁶⁰ MAGYARICS Tamás: *Az Egyesült Államok, Kína és Oroszország a 21. század elején: stratégiai partnerség, stratégiai versengés és ellensúlyozás.* In: Grotius. 17. old.
http://www.grotius.hu/doc/pub/FYSSLH/2014-05-15_magyarics_tamas_az-egyesult-allamok-kina-es-oroszország-a-21-század-elejen.pdf (Letöltve: 2015.12.20.)

bankkonszolidáció, valamint a népesség előregedése veszélyeztetik gazdasági versenyképességét és a meglévő szociális modell fenntarthatóságát, amelyet tovább súlyosbít a migrációs hullám okozta válság. Ez aláássa az európai politikai intézményeket és meggyengíti a központi hatalmak gazdaságait is. A három nagyhatalom, Nagy-Britannia, Németország és Franciaország együttműködése, amely eddig Európát vezette és együttműködött az USA-val, felbomlott.⁶¹ Nagy-Britannia, amely eddig közvetítő szerepet töltött be a két kontinens között, mind Washingtontól, mind Brüsszeltől távolodik. Németország domináns szerepe egyre érezhetőbbé válik (vonakodó hegemon státus létrejötte). Franciaország gazdasági, politikai és integrációs szervező erejének meggyengülése együtt jár a történelmi jelentőségű német–francia tandem meggyengülésével. Edward Luttwak szavaival élve: *„Európában nincsen zűrzavar, egyszerűen az a helyzet, hogy az integráció távolról sincs annyira előrehaladott állapotban, mint azt az emberek idáig hitték. Amikor például Putyin az EU-val tárgyalt a Krimről, akkor Angela Merkel és François Hollande ült vele szemben az asztalnál. Az EU külügyi főképviselőjét, Federica Mogherinit, akinek elvben valamiféle uniós szuper-külgyminiszternek kellene lennie, meg se hívták.”*⁶² Árnyaltabb megfogalmazásban az Európai Külkapcsolati Tanács (ECFR) tanulmányának szerzőitől így hangzik: *„Európában még mindig tartja magát, hogy külpolitikánk akkor lesz eredményesebb és hatékonyabb, ha képesek vagyunk együtt fellépni érdekeink védelmében, nem pedig a különszámok revüje révén, amelyben a régi korok stílusában minden tagállam azért verseng, hogy az övé legyen a főszerep.”*⁶³ Megoldásként tehát nem a nemzetállamok háttérbe szorításával kell felépíteni a közös külpolitikát, hanem a tagállami külpolitikák eredményes összehangolása lehet üdvözítő, ami a korábbi nézetekhez képest teljes stratégiaváltást jelent, növelve az Unió reakcióképességét azon cél érdekében, hogy megállja a helyét a változó biztonságpolitikai és hatalmi rendszerben. Ezen stratégia-javaslat megkérdőjelezi a korábbi uniós külpolitika fő pilléreit, amelyek a környezet stabilitását voltak hivatottak biztosítani, azaz az európai szomszédságpolitikát, a stratégiai partnerséget és az „Unió

---

⁶¹ KAGAN, Robert: *The Crisis of World Order*. In: The Wall Street Journal, 2015.10.20.

<http://www.wsj.com/articles/the-crisis-of-world-order-1448052095> (Letöltve: 2015.12.16.)

⁶² B. SIMON Krisztián: *„Putyinnak lenni nem foglalkozás”*. Interjú Edward Luttwak hadtörténésszel, stratégiai elemzővel Oroszországról, Görögországról és az EU-ról. In: Magyar Narancs. 2015. 07.16. <http://magyarnarancs.hu/kulpol/putyinnak-lenni-nem-foglalkozas-95743> (Letöltve: 2015.12.15.)

⁶³ WITNEY, Nick – LEONARD, Mark – GODEMENT, François; – LEVY, Daniel – LIK, Kadri – TCHERNEVA, Vessela: *Rebooting EU foreign policy*. The European Council on Foreign Relations, 2014. 6-7.old. ISBN: 978-1-910118-14-6 http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR114_EU_BRIEF_SinglePages_%281%29.pdf (Letöltve: 2015.12.15.)

a Mediterrán Térségért” elnevezésű kezdeményezéseket, és előrevetíti az átfogó megközelítés külpolitikai stratégiájának újragondolását.

Európa nem egységes. Az ukrán válság kapcsán ismét drámai módon tudatosult, hogy a balti államok és a Visegrádi Négyek keleti határai jelzik a demokratikus értelemben vett európai politikai stabilitást. Olyan mozgásoknak lehetünk szemtanúi, amelyek hatására az EU nagy vívmányai, intézményei és integrációs alapelvei kérdőjeleződnek meg. A befelé fordulás, az önzés és az elkülönülés megannyi jelét tapasztalhatjuk a tagállamokban, miközben az integráció erősítésének, új területekre való kiterjesztésének a kényszerűsége is egyre érezhetőbb.⁶⁴ Ugyanakkor Európa még ma is születőben lévő dolog, amely politikai kompromisszumokból, egy közösen elfogadott jogrendszerből és a válságokra adott politikai, intézményi válaszokból áll. Az EU funkciója, célja és így fejlődési pályája senki számára sem világos, nincs elfogadott jövőkép. Európa számára így az egyetlen esélyt az kínálja, ha az integráció szorosabbra fűzésével maga is globális játékosává válik. Ehhez a legfontosabb lépés a gazdaságilag fejlett Nyugat-Európa és a kontinens keleti részének fejletlensége közötti ellentmondás felszámolása, amely azonban még csak kezdeti stádiumában van, és fejlődési lehetőségei is kétségesek. Ezért Jose Manuel Barroso, az Európai Bizottság volt elnöke (2004-2014) szerint létre kell hozni az európai integráció új modelljét, s meg kell teremteni az új, a tagállamok föderációján alapuló európai politikai uniót. *”Ne habozzunk kimondani: a nemzetállamok szövetsége felé kell továbblépniünk. Erre van szükségünk. Ez a politikai jövőnk.(...) A nemzetállamok olyan demokratikus szövetségére gondolok, amely képes arra, hogy a szuverenitás megosztása révén felvegye a harcot a közös problémáinkkal, és így minden egyes ország és azok minden egyes polgára hatékonyabb eszközökkel legyen felvértezve a saját sorsa irányításához”*⁶⁵ Ez a gondolat 2015-ös megfogalmazásban Jean-Claude Junckertől (2014-) a következőképpen hangzik: *„Nem vagyunk jó állapotban. Nincs elég Európa és nincs elég unió az Európai Unióban.”*⁶⁶

---

⁶⁴ GYÖRI Enikő: *Válság közben, elnökség után –budapesti pillantás Európa közeljövőjére*. In: *Külügyi Szemle*, 2011. X. évf. tél. 4. old.

⁶⁵ BARROSO, José Manuel Durão: *Az Unió helyzete, 2012. évi beszéd*. Európai Parlament plenáris ülése Strasbourg, 2012. szeptember 12.

http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-596_hu.htm (Letöltve: 2015.12.16.)

⁶⁶ JUNKER, Jean Claude évvértékelő beszéde. <http://hu.euronews.com/2015/09/08/eloben-junker-evertelko-beszede> (Letöltve: 2015.12.16.)

1.2.1.3. Kína

Kína számára a 2008-as pekingi olimpia rendezése jelentette azt a pontot, amikor kiállhatott a nemzetközi közösség elé, hogy demonstrálja hatalmát és gazdagságát, ezzel együtt azt a szándékát is, hogy nevének és történelmi múltjának megfelelően ismét elfoglalja központi helyét a globális nemzetközi rendszerben.⁶⁷ Kína immár három évtizede tartó felzárkózása minden korábbinál nagyobb figyelmet követel a gazdasági, a politikai és a védelmi szektorok képviselőitől. Kiindulópontja a „békés felemelkedés” stratégiája, amely kifejezést 2003 novemberében használta először Zheng Bijian, a Kínai Reformbizottság elnöke,⁶⁸ Teng Hsziao Ping 1979-ben meghirdetett nyitás és felzárkózás politikáját alapul véve. A „reform és nyitás politikusa” leszögezte, hogy Kína nem kívánja a fennálló nemzetközi rendet megváltoztatni, sem erőszak útján aláásni vagy megdönteni, hanem kereskedelmi terjeszkedés, tőkebefektetés és a világ vezető technológiáinak alkalmazása révén kíván nagy országgá válni. Ezt megvalósítandó a kínaiak ahhoz a hagyományos stratégiához nyúlnak vissza, amely értelmében a közvetlen konfrontációt elkerülve a perifériákon szereznek pozíciókat. Ezt követve Kína az utóbbi évtizedekben rendkívüli aktivitást mutatott a Nyugat által bizonyos mértékben elhanyagolt két földrészen, Afrikában és Dél-Amerikában; különösen az előbbiben épített ki erős kapcsolatokat a belügyekbe való be nem avatkozás politikájával.

Az elemzők nagy része szerint Kínáé lesz a XXI. század, így a kérdés valójában a mikorra vonatkozik. A legvalószínűbb előrejelzés szerint még 2030 előtt a bruttó hazai termék (gross domestic product: GDP) alapján le fogja hagyni az USA-t. Az európai előrejelzés ezt az időszakot már 2025-re teszi, amikor átveheti az EU-tól és az USA-tól a tudományos és a technológiai fejlődésben betöltött vezető szerepet.⁶⁹ Az OECD prognózisa alapján a kínai nemzetgazdasági teljesítmény várhatóan 2020-ra fogja meghaladni az USA nemzetgazdasági teljesítményét, így előreláthatólag 2020-ra Kína lesz a világ legnagyobb nemzetgazdasága.⁷⁰ A 2008. évi pénzügyi és gazdasági

---

⁶⁷ MOLNÁR Mátyás: *Taktikai együttműködés, stratégiai szembenállás? Az orosz–kínai kapcsolatok az energiapolitika prizmáján keresztül.* In: Nemzet és Biztonság, 2015. VIII. évf. 2. sz. 27. old.

⁶⁸ MINH, Pham Quang: *Kína geopolitikai stratégiái. Megítélés, háttér és valóság.* In: Geopolitika a 21. században I. évfolyam 2. szám. Zsigmond Király Főiskola és a L'Harmattan Kiadó. 2010. 17. old.

⁶⁹ Az „Európa 2030” Projekt. *Kihívások és lehetőségek. A Bölcsék Tanácsának jelentése az Európai Tanácsnak az EU jövőjéről 2030-ig.* 21. old.

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/hu_web.pdf (Letöltve: 2015.12.12.)

⁷⁰ BERNEK Ágnes: *A 21. századi „kínai birodalom”. Kína külföldi működőtőke-befektetéseinek területi szerveződése.* In: Geopolitika a 21. században I. évfolyam 2. szám. Zsigmond Király Főiskola és a L'Harmattan Kiadó, 2010. 53. old

világválság előtti években a kínai gazdaság növekedése 10 százalék fölött alakult, 2008-ban a növekedés „visszaesett” 9,6 százalékra, 2009-ben 9,2 százalékra. 2010-ben újból 10 százalék fölé került, majd 2011-ben 9,3 százalékos, 2012-től pedig folyamatosan 8 százalék alatt maradt a gazdasági bővülés.⁷¹ A kínai gazdaság fenntarthatóságához – véli P. Szabó Sándor – évente minimum 8 százalék körüli növekedésre lenne szükség.⁷² Ehhez további negatívumként járul az eltérő gazdasági fejlettség a régiók, falvak és városok között, a szélsőséges jövedelemeloszlás a lakosság körében, a rossz hitelkihelyezések magas aránya, az árnyékbankrendszer nagyarányú térnyerése. Ugyanide sorolandó az ipari termelést jellemző alacsony kereslet és a meglévő kihasználatlan termelői kapacitás, a belső fogyasztásnak a szociális háló hiánya miatti növekedési korlátai, az ingatlanpiaci buborék és a helyi kormányzatok magas eladósodottsága, valamint az ország exportpiacainak nehézségei.⁷³ A hitelezési ütem lassulása és a rossz hitelek GDP-arányának növekedése is hozzájárulnak a gazdasági növekedés lassulásához.

Ahogy láttuk, Kína jelentős eredményeket ért el, ugyanakkor még nem rendelkezik átfogó tervvel és elképzeléssel hegemon hatalmiságáról. Ennek egyrészt az a magyarázata, hogy Kína viselkedése nem egyértelmű és átlátható, másrészt pedig fejlődése csak a megváltozott környezetre adott megfelelő válaszként és nem egy hosszú távú stratégia megvalósításaként értelmezhető. Ez alapján levonható az a következtetés, hogy Kína minden világpolitikai törekvése, geopolitikai stratégiája mögött a maximálisan realista kínai gazdasági érdekek húzódnak meg.⁷⁴ Ezzel szemben, csatlakozva Szunomár Ágnes véleményéhez, úgy gondolom, hogy az új évezred Kína számára már a globális hatalmi politizálás korszakát nyitotta meg. Ennek oka nem egy új külpolitikai stratégia bevezetése, hanem a kínai gazdasági csoda révén

---

⁷¹ A megtorpanás jelei már mutatkoznak. A gazdaság növekedési üteme 2015-ben lelassult, mivel csak 6,9 százalékkal bővült, ami a 2014-ben mért 7,3 százaléktól elmaradt. 2016-ban a hivatalos tervek szerint 6,5-7%-kal nőhet az ország GDP-je. Ehhez további negatívumként járul a hitelezési ütem lassulása és a rossz hitelek GDP-arányának növekedése is.

portfolio.hu: *Nem kell félni a kínai gazdaság összeomlásától.*
http://www.portfolio.hu/gazdasag/nem_kell_felni_a_kinai_gazdasag_osszeomlasatol.228323.html
(2016.07.30.)

⁷² MTI: *A kínai gazdasági növekedés fenntarthatóságának számos rizikófaktora van.*
<https://m.profitline.hu/hircentrum/hir/331013/A-kinai-gazdasagi-novekedes-fenntarthatosaganak-szamos-rizikofaktora-van> (Letöltve: 2016.07.20.)

⁷³ P. SZABÓ Sándor: *Kifulladás-e a kínai növekedés? – A kínai gazdaság aktuális helyzete és növekedésének fenntarthatósága.* Ludovika Szabadegyetem (2015.04.14.)
<https://www.youtube.com/watch?v=2JWbMFAnr8A> (Letöltve: 2016.07.20.)

⁷⁴ BERNEK Ágnes: *A 21. századi „kínai birodalom” Kína külföldi működőtőke-befektetései területi szerveződése.* 49. old.

ekkorra elért világgazdasági pozícióból eredő státusz tudatosulása, illetve az erre való reagálás volt.⁷⁵ Kína a gazdasági fejlődést helyezi előtérbe a többi nemzethez való kapcsolatában, tehát 2030-ig külpolitikájának céljait deklarálta a béke, a fejlődés és az együttműködés hármasa határozza meg.⁷⁶ Szándéka tehát, hogy békés és stabil nemzetközi környezetet teremtsen, amelyben képes nemzeti képességeit megszilárdítani, valamint befolyását növelni.

Tekintve, hogy Kína külpolitikája az ország nemzetközi politikai és gazdasági fenntarthatóságát hivatott szolgálni, Délkelet-Ázsia pozíciója kiemelt jelentőségre tett szert, következésképpen Kínát az ASEAN-hoz (Association of Southeast Asian Nations, Délkelet-Ázsiai Nemzetek Szövetsége), illetve az ASEAN +3-hoz fűződő kapcsolata nélkül, amely teret ad számára nemcsak közvetlen biztonsági, hanem gazdasági érdekei megerősítéséhez, nem elemezhetjük. Ezen régió összes országával 1990-es évek elején normalizálta vagy újra kiépítette kapcsolatát, hiszen „*Délkelet-Ázsia jelenti azt a térséget, amelyre Peking globális szerepvállalásnál is támaszkodhat, miközben a helyi államok is nyernek e barátság révén.*”⁷⁷ Az utóbbi évtizedben tehát az ASEAN országokban jelentősen csökkent a Kínával szembeni ellenséges érzület, s ennek megfelelően növekszik Kína befolyása ezen országok körében. Kína új Ázsia-politikája – a „szárazföldi szomszéd”, „békés szomszéd”, „gazdag szomszéd” – szemmel láthatóan eredményesnek bizonyul Délkelet-Ázsiában.⁷⁸ Az ASEAN mint fokozatosan egységesülő szervezet, illetve annak tagjai az együttes gazdasági erejük és fejlődési dinamikájuk révén várhatóan az elkövetkező években a világgazdaság kiemelkedő tényezőjévé, az elkövetkező időszak fejlődésének egyik motorját jelenthetik majd.⁷⁹

Kína a biztonságot komplex módon értelmezi, és a gazdaságpolitikán kívül más tényezőket is figyelembe vesz a növekedési és fejlődési folyamatok zavartalansága érdekében. A nem hagyományos fenyegetések (pl. a nemzetközi terrorizmus, drogkereskedelem, határokon átívelő bűnözés stb.) arra ösztönzik Pekinget, hogy

---

⁷⁵ SZUNOMÁR Ágnes: *Kínai külpolitika, kínai hatalmi politika: folyamatosság és változás*. In: *Külügyi Szemle* 2012. XI. évf. 2. sz. 135. old.

⁷⁶ SZUNOMÁR Ágnes: *Kínai nagyhatalmosság. A Kínai Népköztársaság nagyhatalmi ambíciói, szerepvállalása, és partnerei a XXI. században*. PhD értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem. Budapest, 2012. 159. old.

⁷⁷ NEMES-SIPOS Sándor: *Az ASEAN és Kína gazdasági kapcsolatainak kibontakozása a 21. század első évtizedében*. In: *EU working papers*, 2009. 3. sz. 59. old.

⁷⁸ JIANYONG, Yue: *Békés felemelkedés - realitás vagy vágyalom*. Polonyi Péter (ford.): In: *Kül-Világ*, 2006. III. évf. 3-4.sz. 56-75. old. <http://epa.oszk.hu/00000/00039/00010/pdf/polonyi.pdf> (Letöltve: 2015.12.20.)

⁷⁹ NEMES-SIPOS Sándor: *im.* 56. old.

keresse a nemzetközi együttműködés lehetőségeit a kockázatok kezelésében, a közös biztonság szavatolásában, a globális problémák megoldásában. Kína konstruktív, és egyre aktívabb szerepet játszik nemzetközi szervezetekben és intézményekben, mint az ENSZ, a Világkereskedelmi Szervezet (World Trade Organization: WTO) és a régióközi intézmények (APEC, ASEM stb.). A kínai vezetés tehát arra törekszik, hogy maximálisan kiaknázza a globalizáció által kínált előnyöket, és lehetőség szerint minimalizálja a hozzá kapcsolódó fenyegetéseket. Ugyanakkor Kína nemzetközi felemelkedésének tükrében nem elhanyagolható, hogy Peking tengeri hatalmi ambíciói előtérbe kerültek. Ma még nem elsősorban haditengerészeti ereje teszi azzá, hanem nemzetközi nyitottsága és a világkereskedelemben való beágyazottsága,⁸⁰ amelynek sérülékeny pontja a külföldi nyersanyagoktól, tőkéktől, technológiától és fellevevőpiacoktól való függősége. A tengeri ellátási útvonalak védelme tehát a kínai energiabiztonság egyik nagy jövőbeli kérdése. Ez túl azon, hogy egy olyan területen igyekezett erősíteni Kína mozgásterét, amelyen különböző okokból (tengeri ellátási útvonalak fontossága, geostratégiai környezet stb.) a legsebezhetőbbnek tűnt, egy olyan irányba teszi lehetővé a szárazföldön atomhatalmakkal körülvett ország érdekvezetésének kiterjesztését, ahol relatíve legkisebb kockázatokkal találkozunk, ugyanakkor stratégiai szempontból jelentős nyereséggel kecsegtet.

Kína esetében a felvázolt trendek csak akkor valósulhatnak meg, ha politikailag sikeres liberalizáció végbemegy. „*A Középbirodalom életében ugyanis lassan elérkezik egy olyan fázis, ahol a lakosság tehetős, és nagyobb befolyásra tart igényt.*”⁸¹

1.2.1.4. Oroszország

„*Az oroszokat leginkább a birodalmi mentalitás jellemzi, a kényelemnél sokkal többre tartják azt, ha megkapják, ami nekik jár.*”- nyilatkozta Edward Luttwak hadtörténész. Oroszország pedig felemelkedőben van, és az eurázsiaiság geopolitikai elvét alkalmazva egyre inkább szárazföldi hatalommá válik.⁸² Ekképpen Oroszország egyik alapvető geopolitikai problémája, hogy nagy területi kiterjedése ellenére sem rendelkezik megfelelő tengeri kijáratokkal. Az orosz hatalomnak mindig célja volt

---

⁸⁰ RÁCZ Lajos: *A változó Kína hatása a nemzetközi biztonságra*. In: *Hadtudomány*, 2013. XXIII. évf. 1. elektr. sz. 240.old.

http://mhht.eu/hadtudomany/2013/2013_elektronikus/2013_e_Racz_Lajos.pdf (Letöltve: 2015.12.20.)

⁸¹ dw.com: *China über allen? Die Welt im Jahr 2030*. <http://www.dw.com/de/china-%C3%BCber-allen-die-welt-im-jahr-2030/a-15998818> (Letöltve: 2015.12.15.)

⁸² B. SIMON Krisztián: „*Putyinnak lenni nem foglalkozás*” Interjú Edward Luttwak hadtörténésszel, stratégiai elemzővel Oroszországról, Görögországról és az EU-ról. In: *Magyar Narancs*. 2015. 07.16. <http://magyarnarancs.hu/kulpol/putyinnak-lenni-nem-foglalkozas-95743> (Letöltve: 2015.12.15.)

fagymentes kikötők biztosítása, ami déli, délnyugati irányú terjeszkedést jelentett.⁸³ Ennek konkrét megnyilvánulásai az ukrán válság, illetve a Krím bekebelezése voltak, amely megmutatta, hogy Oroszország képes bővíteni határait a XXI. században is, habár eszköze nem a XXI. században megszokott tárgyalásos és diplomáciai út, hanem a fegyverhasználat volt.

A XXI. század geopolitikáját úgy is szokták jellemezni, mint az energiahordozókért és a nyersanyagokért folytatott nagyhatalmi harcot. Ennek hátterében nem csak az USA növekvő nyersanyag- és energiaigénye, hanem a kínai növekedés drasztikus nyersanyag- és energiaéhsége áll. Következésképpen az új orosz gazdasági érdekszféra kiépítése jelenleg elsődlegesen a földgázhoz és a kőolajhoz kapcsolódik, ami Oroszország új nagyhatalmi törekvéseinek is az alapja, mivel bevételeinek háromnegyede ebből származik.⁸⁴ Az ország gazdasági fellendülése a 2000. évben megkezdődött politikai irányváltáshoz kapcsolható, mikor Vlagyimir Putyint⁸⁵ választották államelnökké, aki meghirdette és azóta is következetesen alkalmazza az új orosz gazdaságpolitikát és az új orosz geopolitikát. Ennek mottója: „Oroszországnak minden erőforrása megvan ahhoz, hogy ismételten nagyhatalom legyen!”⁸⁶ Putyin a GDP egy évtized alatti megduplázását tűzte ki célul, amivel Moszkva a világ legnagyobb öt gazdasága közé kerülhet, amelyet alátámaszt Deák András György megállapítása: „Ebben a vonatkozásban a két putyini ciklus kétségtelen siker, Oroszország elmúlt 30 éves történelmének egyik legdinamikusabban

---

⁸³ HARDI Tamás: *Orosz geopolitikai és geoökonómiai érdekek a Duna mentén* In: Geopolitika a 21. Században, III. évfolyam, 4. szám. Zsigmond Király Főiskola, a Széchenyi István Egyetem és a L'Harmattan Kiadó. 111. old.

⁸⁴ Az orosz gazdaság, amelynek legfontosabb alapja az energiaágazat, erősen függ az energiaáraktól. A nyolcvanas évek végén alacsonyak voltak az olajárak, 1998 előtt alig haladta meg a 10 dollárt hordónként, és azután is viszonylag rövid ideig ment 20 dollár fölé. Még 2003-ban is 40 dollár körül járt, majd 2014. elején meghaladta a 100 dollárt. 2014 júniusa óta azonban zuhan az olajár, mely 2015-ben 50-60 dollárra ment le, 2016 januárjában elérve a 12 éves mélypontot 30 dolláros szint alá zuhant a Brent jegyzése, majd ismét emelkedni kezdett. 2016 júliusában 45-40 dolláros szinten mozgott. Elemzői körök szerint nem valószínű, hogy a közeljövőben 100 dollár lesz újra az olajár, tekintettel az amerikai tartalékok mértékére.

SZ. BÍRÓ Zoltán: Oroszország zuhanása és stabilizálódása című előadása rövidített, nyomtatott verziója. http://infovilag.hu/hir-29343-megroppano_vilagrend_felulnezetbol_atala.html (Letöltve 2016.07.21.)

portfolio.hu : Nem lesz mostanában 100 dolláros olajár
http://www.portfolio.hu/vallalatok/energia/nem_lesz_mostanaban_100_dollaros_olajar.4.237569.html (Letöltve 2016.07.21.)

⁸⁵ Vlagyimir Vlagyimirovics Putyin: 2000–2008 között az Oroszországi Föderáció második elnöke, 2008 májusától kormányfője. A 2012 márciusától kezdte meg harmadik elnöki ciklusát.

⁸⁶ BERNEK Ágnes: *Geopolitika és/vagy geoökonómia – a 21. század világgazdasági és a világpolitikai folyamatainak összefüggései*. 48. old.

*növekvő korszakát tudhatja maga mögött.*⁸⁷ Putyin elnöki színrelépésekor – az ország nemzetközi tartalékai mindössze 7,5 milliárd dollárt tettek ki, 2008 augusztusának első hetében már csaknem 600 milliárd dollárnál tartottak.⁸⁸ 2013-ban azonban a gazdasági növekedés lenullázódása követett, amelyben szerepet játszottak az Oroszország ellen hozott gazdasági szankciók is. A 2030-ig terjedő előrejelzések további visszaesést tükröznek, mivel az orosz gazdaság átlagos növekedése az orosz Gazdasági Fejlődés Minisztériumának hosszú távú előrejelzése alapján 2013 és 2030 között 2,8 % lesz, a világgazdaságban elfoglalt pozíciója csökken (2012: 4 %, 2030: 3,4 %).⁸⁹ A belső nehézségeket – elöregedett infrastruktúra, kedvezőtlen üzleti környezet, képzett emberek hiánya, korrupció – sem sikerül meghaladni. Ezt vetíti előre az angol Centre for Economics and Business Research (CEBR) prognózisa is, amely szerint a rubelválság és az olajárak egyidejű zuhanása miatt az orosz gazdaság a nominális éves GDP-érték alapján 2014-ben elfoglalt tizedik helyről 2015-ben a tizenegyedikre esett vissza, és innen 2030-ra várhatóan két helyet javítani tud pozícióján, ami 2031-re szertefoszlik, következésképpen középtávon nem tud feljebb kapaszkodni.⁹⁰ Az Orosz Tudományos Akadémia Világgazdaság és Nemzetközi Kapcsolatok Intézete által készített előrejelzés megállapítja, hogy Oroszország a 10. helyen lesz gazdasági teljesítményét tekintve, illetve globális GDP hányada változatlan marad, 2-3 százalék. Mindez azonban a gazdaságélénkítés függvénye, amely szerint az oroszoknak a GDP-jük 30-45 százalékának megfelelő mértékű gazdasági befektetésekre lesz szükségük a mostani 20-23 százalék helyett, továbbá csökkenteniük kell a pénzügyi terheiket és el kell fojtani az inflációt.⁹¹

Napjainkban Oroszország (még) nem tudja ellátni a nagyhatalmak klasszikus feladatainak többségét, bár rendelkezik atomfegyverekkel, bővelkedik nyersanyagforrásban, hatékony hírszerzéssel rendelkezik, kiemelkedőek kibernetikai és ahogy Szíriában is szemléltette, erős haderővel bír. Beavatkozása

---

⁸⁷ DEÁK András György: *Főnix a kalitkában? Az orosz külpolitika elmúlt tíz éve*. In: *Külügyi Szemle*, 2009. VIII. évf. 2. sz. 26. old.

⁸⁸ SZ. BÍRÓ Zoltán: *Az orosz gazdaság: válságok és stratégiák (2.)* 1. old.
http://penzugyutato.hu/sites/default/files/SzBiroZoltan_A%20valsag%20hatasa%20Oroszorszag100428.pdf (Letöltve: 2016.07. 30.)

⁸⁹ oroszvilag.hu: *Orosz gazdaság: romló kilátások. Milyen lesz Oroszország 2030-ban?*
<http://www.oroszvilag.hu/?t1=tortenelem&hid=4401> (Letöltve: 2015.12.17.)

⁹⁰ Centre for Economics and Business Research: *World Economic League Table 2016 Highlights*.
<http://www.cebr.com/reports/welt-2016/> (Letöltve: 2015.12.17.)

⁹¹ ERDÉLYHEGYI Dániel: *Oroszország nyersanyag-kitermelő marad 2030-ig*.
http://kitekintold.hu/europa/2012/11/22/oroszorszag_nyersanyag-kitermel_marad_2030-ig/#.VnI8peK-DIU (Letöltve: 2015.12.17.)

során demonstrálta a szervezett és sikeres katonai működést a határaitól távol, illetve kipróbálta az újra felfejlesztett haderőt éles körülmények között. „15 éven át szakadatlanul azon dolgozott, hogy visszanyerje önbecsülését és nagyhatalmi státuszát, és ennek érdekében egy hatékonyan működni tudó katonai erőt épített fel, modern technikával.”⁹² Sz. Bíró Zoltán meghatározásával élve ezen beavatkozás legfontosabb célja az volt, hogy „visszakerüljön a nagyok asztalához”. Jelenleg az a kérdés, hogy Szíria kapcsán kerül-e vissza, vagy globálisan?⁹³ Ezen lépések ideológiai alapja és háttere a Lavrov által megtestesített újraértelmezett külpolitikai irányvonalban ölt testet⁹⁴:

- Oroszország elismerése mint nagyhatalom és a világ egyik vezető állama;
- Oroszország Európához tartozik és jelentős helyet is követel magának;
- Az orosz hagyomány és a kulturális-civilizációs kivételettsége, amely nem a Nyugati tradíciókat követi;
- Nyugat megpróbálja kiszorítani Oroszországot Európából. Oroszország ugyanakkor kész a kölcsönösen előnyös, a széles körű európai együttműködésre, az oszthatatlanság elvén nyugvó, a nemzetközi jogot tiszteletben tartó biztonsági struktúra megteremtésére.

Az orosz stratégiai lépések azonban nagymértékben az orosz vezetők döntéseitől függenek; növelik-e az ország nemzetközi integrációját és enyhítik a jövőbeni fegyveres konfliktusok esélyét, vagy továbbra is elszigetelik az országot, növelve a bizalmatlanságot.

1.2.1.5. India

India mind katonai, mind politikai szempontból a dél-ázsiai térség regionális hegemónja. Egyes elemzők szerint 2025-re, mások szerint 2030-ra a világ legnépesebb országa lesz. India gazdasági növekedésének üteme valószínűleg emelkedni fog. A jövő globális erőviszonyaira vonatkozó prognózisok az országot a XXI. század második felére Kína és az Amerikai Egyesült Államok után a harmadik legjelentősebb tényező szerepébe várják. India 1990-es évek végétől megfogalmazott óvatos globális hatalmi ambíciói egyre határozottabban tapinthatók ki véleményem szerint.

---

⁹² FELLEGI Tamás: *Épp egy éves a szíriai beavatkozás – Oroszország az égbe ment.*
<http://privatbankar.hu/makro/epp-egy-eves-a-sziriai-beavatkozas-oroszország-az-egbe-ment-298741>
(Letöltve: 2016.07. 30.)

⁹³ Sz. BÍRÓ Zoltán: *Moszkva kiemelt figyelemben részesíti Magyarországot* - VIDEÓ
http://inforadio.hu/arena/2016/05/25/sz._biro_zoltan-arena/ (Letöltve: 2016.07.30.)

⁹⁴ SCHRÖDER, Hans-Henning: i.m.

India egy ellentmondásokkal teli ország, amelynek demográfiai szerkezete rendkívül kedvező, nagyon magasak a gazdasági növekedési arányok és a világ egyik vezető nemzete az információs technológia területén. Ugyanakkor Indiában él a világ legszegényebbeinek 40 %-a. A lakosság kevesebb mint 10 %-a (ellentétben a széles körben elterjedt véleménnyel) beszél angolul, ellenben van 22 hivatalosan elismert nyelv, amelyek közül egyiket sem beszéli a lakosság többsége. A lakosság harmada analfabéta.⁹⁵ India ugyanakkor pluralista berendezkedésű, hosszú demokratikus történelemmel rendelkező ország, amelynek meghatározó jellegzetessége a rendkívüli társadalmi töredezettség. A jólétet és a tulajdonviszonyokat a születés szerinti csoporthoz való tartozás szabja meg, a legtöbb hagyományos tevékenység és sok modern foglalkozás is ehhez a vallási vagy tradicionális háttérhez kötődik. Az indiai közgondolkodás számára az egyén legfontosabb jellemzője a dzsáti, az a csoport, amelybe az egyén a származása révén beleszületett.⁹⁶

India 2011-ben vásárlóerő-paritáson számolva már a világ összes GDP-jének 7%-át állította elő, ez az arány 2060-ra az OECD előrejelzése szerint akár a 11%-ot is elérheti. (Összehasonlításként: az USA akkor 14%-ot képvisel majd a világ GDP-jéből.)⁹⁷ Hasonló jelentős változás érhető tetten a nominális éves GDP-érték alapján felállított helyét illetően. Míg 2015-ben a 7. volt a rangsorban, 2030-ra a 3. helyre várják Indiát a szakemberek, úgy, hogy az ország GDP-je közel ötszörösére emelkedik majd. (2015-ben 2,183, míg 2030-ban 10,133 billió \$.)⁹⁸

A posztbipoláris korszakban India és annak geopolitikai környezete felértékelődött, amelyhez mérten folyamatosan igazítja külpolitikáját. Stratégiai célkitűzése egy olyan többpólusú világrend kialakítása, amelynek egyik pólusát alkotja. A koncepció három pillérré épül; a kvázi atomhatalmi státusának elismerésére, az állandó tagság megszerzésére az ENSZ Biztonsági Tanácsában, amit jelen ideig nem sikerült elérni és a regionális vezető szerepére. India nagyhatalmi törekvéseinek további tétele a haderő, amelynek létszáma napjainkban 1,3 millió fő. Az ország

---

⁹⁵ STÖVER, Jana– VÖPEL, Henning– LANGER, Hans-Michael: *Strategie 2030 – Indien*. Berenberg Bank, Hamburgisches WeltWirtschafts Institut. Hamburg, 2011. 7. old.
http://www.hwwi.org/fileadmin/hwwi/Publikationen/Partnerpublikationen/Berenberg/Strategie_2030-Indien.pdf (Letöltve: 2015.12.18.)

⁹⁶ FOLK György: *A látszólagos egység és a töredezettség következményei Indiában*. In: *Kül-Világ*, 2008.V. évf. 2. sz. <http://kul-vilag.freeweb.hu/2008/02/folk.pdf> (Letöltve: 2015.12.17.)

⁹⁷ Organization for Economic Cooperation and Development, *Looking to 2060: Long Term Growth Prospects for the World*. London, OECD, 2013, 27. old.
<http://www.oecd.org/eco/outlook/2060%20policy%20paper%20FINAL.pdf> (Letöltve: 2015.12.17.)

⁹⁸ World Economic League Table 2016 Highlights. <http://www.cebr.com/reports/welt-2016/> (Letöltve: 2015.12.17.)

hadiipara jelentős modernizáción ment keresztül, különösen a légierő és a haditengerészet. Napjainkban Kínát megelőzve a világ 1. számú fegyverimportőrévé vált.⁹⁹ A hagyományosan elzárkózó geopolitikai magatartása is változáson megy keresztül, amelynek legfőbb bizonyítéka a 2015-ben kiadott „India tengerészeti biztonsági stratégiája”¹⁰⁰ címmel megjelent dokumentum, amely alapján az ország a XXI. század következő évtizedére tradicionális tengeri hatalmakat felülmúló képesség kiépítésére törekszik. A haditengerészet nemcsak az ország direkt (katonai, gazdasági és energetikai) biztonsági érdekeit támasztja alá, hanem a tágabb hatalmi politikai koncepció részeként az indiai nukleáris ütőerő globális megjelenítését (az atomtengeralattjáró-program) és a hagyományos erőketitési potenciált is szolgálja.¹⁰¹

Az indiai stratégiai kultúra egyik hagyományos alapelemének számító el nem kötelezettség továbbra is érvényes törekvés, ami napjainkban az egyes nagyhatalmakhoz fűződő kapcsolatok differenciálásán és kiegyensúlyozásán nyugszik. A konstruktív, egyensúlyi politizálás szándéka ellenére India tartósan ellenérdekelt egy sinocentrikus ázsiai államközi struktúra kialakulásában,¹⁰² így stratégiai kihívásai között továbbra is Kína felemelkedésének megfelelő módon történő kezelése áll, amelyhez való viszonya nagy kettősséget mutat. Egyrészt megoldatlanok a két ország közötti határproblémák és politikai ellentétek, másrészt India a kínai regionális befolyás ellensúlyozására törekszik, ugyanakkor a gazdasági együttműködés annyira pozitív, hogy India számára Kína jelenti az első számú kereskedelmi partnert.¹⁰³ Külpolitikájának további feladatákként jelenik meg a pakisztáni konfliktus megoldása és megoldáskeresés Pakisztán destabilizálódásának kezelésére. Az ország regionális politikája az elemzők többsége szerint visszatér az

---

⁹⁹ CSICSMANN László: *India - Ébredező nagyhatalom?* című előadás a Corvinus Egyetemen 2011. november 9. <https://www.youtube.com/watch?v=5AmIE3fcWJg> (Letöltve: 2015.12.18.)

¹⁰⁰ Indian Navy: *Ensuring Secure Seas: Indian Maritime Security Strategy*. http://indiannavy.nic.in/sites/default/files/Indian_Maritime_Security_Strategy_Document_25Jan16.pdf (2016.07.30.)

¹⁰¹ HÁDA Béla: *Az indiai biztonságpolitika a hidegháború után*. 105.old.

¹⁰² HÁDA Béla: *Indiai kormányváltás – külpolitikai irányváltás?* In: Nemzet és Biztonság, 2014. VII. évf. 5. sz. 25. old.

¹⁰³ A két ország közötti kibékíthetetlennek tűnő ellentétek ez idáig négy ízben fegyveres konfliktusba torkolltak (1947, 1965, 1971, 1999). Az 1971-es konfliktus kivételével – amikor Banglades Pakisztántól való függetlenné válása volt a tét – az indiai–pakisztáni háborúk háttérében a kasmíri kérdés megoldatlansága állt. A szembenállást tovább mélyítik a pakisztáni szélsőséges, terrorista csoportok és az erőszak mindennaposává válása. India ugyanis ott van a terrorizmus által legjobban fenyegetett 5 ország között.

úgynevezett Gudzsral-doktrína elvi kereteihez, vagyis az indiai állam iránti regionális bizalom helyreállításának politikájához.

2025-re a csaknem másfél milliárd lakosú India a globalizáció körülményei között – véleményem szerint – a versenyképes országok új típusát, a több nyelv, kultúra, vallás és nép történelmi együttélésére épülő civilizációs államot testesíti meg a hagyományos nemzetállami vagy – nemzetállami jellegű – szövetségi állami modellel szemben. Ugyanakkor számos belső problémája miatt komoly nehézségeket – többek között a modern városfejlődés kihívásait, a nagyfokú szegénységet (szegénységi ráta kb. 30%)¹⁰⁴, az egyenlőtlen jövedelemelosztást, a belső törésvonalakat, a fizetőképes középosztály megteremtését, a vallási ellentéteket és szeparatizmust (hindu nacionalizmus erősödése) – kell legyűrnie ahhoz, hogy stabil globális hatalmi pólusként tarthassa számon a világ hosszú távon. Kilátásai jelenleg kedvezőek, hiszen gazdasági növekedése az elkövetkező években 7% körülire prognosztizálható, amelyhez hozzájárul azon egyedisége, hogy értelmisége sokmilliós, szakmai tekintetben kiváló.

1.2.1.6. Japán

Napjainkban Japáné a világ negyedik legnagyobb gazdasága, technológiai kifinomultságának, illetve kereskedelmi hálózatainak köszönhetően jelentős erő lehet a későbbiekben, ugyanakkor számolni kell azzal a ténnyel, hogy azon országok közé fog tartozni 2030-ban, amelyeket mélyen érint a népességszám fogyása és az előregedés. A jelenlegi 126 millió¹⁰⁵ lélekszám ekkora 10 millióval, a munkaképes lakosság száma 17 %-kal, várhatóan 67 millióra csökken.¹⁰⁶ Japán 2030-ig megtartja jelenlegi helyét a világgazdaságban, növekedési üteme azonban lassul, amelyhez hozzájárul a rekord szintre emelkedő államadósság. (2050-ig tartó időszakban Japán a negyedik helyről a hetedik helyre csúszhat.)¹⁰⁷

Az ország a megváltozott regionális viszonyrendszer hatására – Kína és India felemelkedése és katonai képességének növekedése, a Pekinggel kiújuló területi vita, az Egyesült Államok befolyásának megváltozása a térségben, a Kuril-szigetek

---

¹⁰⁴ CSICSMANN László: *India - Ébredező nagyhatalom?*

¹⁰⁵ United States Census Bureau: U.S. and World Population Clock. <http://www.census.gov/popclock/> (Letöltve: 2015.12.18.)

¹⁰⁶ COTTA, Cín: *The Strategic Implications of Japan's Demographic Decline.* <http://gt2030.com/tag/japan/> (Letöltve: 2015.12.18.)

¹⁰⁷ PricewaterhouseCoopers: The World in 2050. Will the shift in global economic power continue? <https://www.pwc.com/gx/en/issues/the-economy/assets/world-in-2050-february-2015.pdf> (Letöltve: 2015.12.22.)

hovatartozásának kérdése, az orosz hatalmi jelenlét megnövekedése, az észak-koreai atomkísérlet – megkezdte nemzetközi szerepének „normalizálását”, azaz az ország katonai képességeinek a gazdasági nagyhatalmi státuszához igazítását, célként megjelölve azt az igényt, hogy nemzetközi szinten „teljes értékű” biztonságpolitikai szereplő legyen. A proaktív pacifizmus¹⁰⁸ irányába hajló újraértelmezett kül- és biztonságpolitika kapcsán kibontakozó folyamat legfontosabb tényezői az évtizedek óta érvényben lévő fegyverexport-tilalom feloldása¹⁰⁹ és a szigetország háborúellenességét garantáló kilencedik cikkely újraértelmezése. E szerint a japán hadsereg bevethető, ha veszélyben van a szigetország szuverenitása, vagy egy olyan országot ér támadás, ahol japán állampolgárok élnek. Ezen felül a haderő részt vehet nemzetközi katonai missziókban, illetve az ENSZ békehadműveleteiben. Jelentős változásnak tekinthető továbbá, hogy 2014-2020 közötti időszakban Tokió 5%-kal kívánja növelni katonai kiadásait.

Japán tekintetében az elkövetkező 15 évre kiható külpolitikai irányváltás további tényezői az amerikai–japán védelmi szövetség, vagyis az Egyesült Államokkal való szövetségi kapcsolat erősítése,¹¹⁰ valamint annak elismerése, hogy a világ és a kelet-ázsiai térség egyre összetettebb biztonsági környezetének fényében területi védelme nem az ország partjainál vagy parti tengerein, hanem attól egyre távolabb kezdődik. Japánnak ugyanis létfontosságú a tengeri kereskedelem szabadsága, mivel sem energiahordozókkal, sem nyersanyagokkal nem rendelkezik. Ennek kompenzálására

---

¹⁰⁸ A proaktív pacifizmus a II. világháború utáni időszak során használt idealista pacifizmus ellentétéleként használt értelmezés, melyet az Abe-kormány (2012-) biztonság- és védelempolitikájához köthetünk. Célja hogy más államokkal együttműködésben, azaz multilaterális keretben aktívabban hozzájáruljon a nemzetközi biztonságához.

¹⁰⁹ Japán 1967-ban vezette be a fegyverexport-tilalmat, amely három fő részből állt: Tokió nem exportált a kommunista blokk országaiba; a konfliktusban lévő, vagy várhatóan konfliktusba keveredő államokba és az ENSZ szankciók alatt lévő országokba. Kilenc évvel később Tokió bejelentette, hogy pacifista külpolitikájával összhangban lemond a külföldi fegyverszállításokról. Az ezredforduló után azonban az Egyesült Államokkal, majd Nagy-Britanniával kötött megállapodást fegyverfejlesztésről. 2013 decemberében először szállított fegyvereket és lőszert a dél-koreai ENSZ békefenntartóknak a polgárháború szélére sodródott Dél-Szudánba.

KRAJČÍR Lukács: *A Felkelő Nap hadserege elszabadul – Haderőreform Japánban.*

<http://www.korkep.sk/cikkek/kulugyek/2014/07/29/a-felkelo-nap-hadserege-elszabadul-haderoreform-japanban> (Letöltve: 2015.12.22.)

¹¹⁰ A szövetség legfontosabb téziseit a Védelmi Irányelvek tartalmazzák, amely szerint az amerikai nukleáris elrettentés és védőernyő pótolhatatlan Japán biztonsága szempontjából. Az újraértelmezett szövetségben javítani kívánják az együttműködést, továbbá növelik az amerikai–japán jelenlétet a Nyugat-Csendes-óceánon. A ma is meglévő közös tervezést, gyakorlatokat és kiképzéseket még intenzívebbé teszik, növelik az együttműködést a rakétavédelem, a válságreakgálás, a kalózkodás elleni műveletekben, a katasztrófa elhárítás, a békeműveletek, a terroristaellenes műveletek terén, valamint a haditengerészeti és kibervédelmi erők között. Ezen túl további célként jelenik meg az amerikaiak „tehermentesítése” Kelet-Ázsiában.

KISS Roland: *Az új japán védelempolitika (I.).* In: *Nemzet és Biztonság*, 2015. VIII. évf. 2. sz. 64-65.old.

új területet, Afrikát vonta be érdekszférájába, mind jobban összekötve nemzeti érdekeit és külpolitikájának egyik kiemelt elemét, a támogatási politikát, mely alapján Japánt a világ egyik fő donor országaként tartjuk számon. A japán külpolitika további új irányvonala az amerikai és japán fölényt biztosító Csendes-óceáni Partnerség kiépítése.¹¹¹ Az ország egyre jelentősebb kapcsolatokat ápol továbbá az ázsiai országokkal és növekvő súllyal vesz részt az Ázsiai Fejlesztési Bank, az APEC, az ASEAN+3, illetve az ASEAN+6 működésében is. Erőteljes lépéseket tesz annak érdekében, hogy ezeket az előnyöket geopolitikai súlyának növelésére fordítsa.

Középtávon tehát Tokió új alapokra helyezett kül- és biztonságpolitikája, amely értelmében kész több felelősséget vállalni a regionális és a nemzetközi stabilitás érdekében, nagy lehetőség arra, hogy több mint hetven év után nemcsak gazdasági és kereskedelmi, hanem katonai-politikai tényezővé váljon a Távols-Keleten. Kérdés, hogy ebbe a helyzetbe miképp fognak belenyugodni a szomszédos országok.

1.2.1.7. Brazília

Brazília a XXI. századi nemzetközi rendszer kiemelkedő szereplője lehet megítélésem szerint, csatlakozva Simai Mihály elméletéhez a XXI. század meghatározó erőközpontjairól.¹¹² Legfontosabb latin-amerikai feltörekvő piacként, ugyanakkor egyetlen portugál nyelvű államként nehéz elfogadtatnia vezető szerepét a túlnyomórészt spanyolajkú országok között. Napjainkban a világ ötödik legnagyobb területű és népességű állama, amelynek lakossága dinamikusan növekszik (2015-ban 207 millió, 2030-ban várhatóan 228 millió fő).¹¹³

A jelenlegi geopolitikai stratégiájának hátterében a Rio de Janeiro partvidéken feltárt hatalmas pre-salt¹¹⁴ kőolajmező áll, amelynek révén azzal számolt, hogy néhány év múlva bekerül a világ öt legnagyobb kőolaj-exportáló országa közé. 2015-ben azonban recesszióba fordult az ezredforduló óta tartó gyors növekedés. A nyersanyagárak világpiaci árának zuhanása és a visszaesett kínai kereslet hatására a gazdaság mély válságba került, amelyet tovább nehezít a belpolitikai krízis, a

---

¹¹¹ Trans-Pacific Partnership, TPP. A TPP-tárgyalásokat 2010-ben kezdte az Egyesült Államok, Ausztrália, Peru, Vietnam, Szingapúr, Új-Zéland, Chile és Brunei. Malajzia Mexikó. Kanada 2012-ben, Japán 2013-ban csatlakozott. Az együttműködés így érinti a világ gazdaság közel 40 százalékát. A megállapodás tartalmazza a kereskedelmi korlátok nagy részének lebontását, közös szabványok kialakítását számos iparágban, valamint kiter a környezetvédelmi és munkaügyi szabályozásra is.

¹¹² SIMAI Mihály: i.m. 462.old.

¹¹³ Population Pyramids of the World from 1950 to 2100
<http://populationpyramid.net/brazil/2030/> (Letöltve: 2015.12.22.)

¹¹⁴ A pre-salt olaj az ún. ultramélységben, többnyire két – három méter kilométer vastag, instabil sósóréteg és sziklás üledék alatt húzódik meg az Atlanti-óceánban.

felelőtlen kormányzás és korrupciós botrányok sorozata, valamint az egyre növekvő társadalmi elégedetlenség.

Az ország XXI. századi kül- és biztonságpolitikájának középpontjában a dél-amerikai térség teljes integrációjának megteremtése és átalakítása áll, társadalmi, infrastrukturális és gazdasági értelemben egyaránt. Elsődleges célja, hogy Brazília legyen a dél-amerikai kontinens vezető állama. Ennek politikai és gazdasági alapját a Déli Közös Piac (Mercosur) 1991-es létrejötte alapozta meg, amit a nyolcvanas években meginduló brazil-argentín közeledés tett lehetővé. Az integrációs folyamat háttérében főként politikai és stratégiai motivációk húzódtak, vagyis a brazil külpolitikában a Mercosur a kezdetektől fogva nem önmagáért való cél, sokkal inkább egy eszköz volt a globális pozícióépítésben. Gazdaságilag a kereskedelmi liberalizáció és a piacszerzés, diplomáciailag pedig a nagyobb hangsúly eszköze, egyfajta „támaszték” a nemzetközi tárgyalásokon.¹¹⁵ Nagysága és tevékenységi körének összetettsége miatt a Mercosulnál is fontosabb szerepet betöltő szervezet a Dél-amerikai Nemzetek Uniója (Unasur), ami döntően jellemző gazdasági aspektus mellett politikai, társadalmi, védelmi és kulturális síkon történő együttműködés előmozdítására is törekszik.

A regionális erőterben a „Dél-Dél” kapcsolatok jelentős brazil szerepvállalással erősödtek meg, amelyre egyik legjobb példa volt a Világkereskedelmi Szervezet dohai tárgyalási fordulójában tanúsított együttműködés. Hasonló ambíciókkal rendelkezik a BRICS tekintetében is, ráadásul a nyugati országok egyértelműen Brazíliát látják a legmegbízhatóbbnak és kiszámíthatóbbnak, ami kiemelkedő jelentőségű az ország globális pozícióépítése szempontjából.¹¹⁶

A brazil külpolitika másik sarokköve az ENSZ égisze alatt zajló nemzetközi békefenntartó műveletekben való részvétel. Mint az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagságára pályázó állam, igyekszik egyre aktívabb szerepvállalással megjelenni a nemzetközi közvélemény előtt, alátámasztandó, hogy rendelkezik azokkal a képességekkel és erőforrásokkal, amelyek az áhított pozíció betöltésére alkalmassá teszik. Harmadik elemként a külkereskedelmi kapcsolatok alakulása

---

¹¹⁵ LEHOCZKI Bernadett: *A felemelkedés mátrixa. Brazília a Lula-érában.* In: Köz-gazdaság, Tudományos füzetek 2011. VI: évf. 1.46. old.

¹¹⁶ LEHOCZKI: im 53. old.

nevezhető meg, amelyek letéteményesei az integrációs szervezetek.¹¹⁷ Az elmúlt száz évztizedben egyértelműen nyomom követhető a korábban fontos és szinte kizárólagos partnerek (USA, Európai Unió) viszonylagos háttérbe szorulása és az ázsiai, afrikai és közel-keleti országok előtérbe kerülése. Ennek háttérében a tudatos kapcsolatépítés mellett a kínai és indiai nyersanyagkereslet megugrását, illetve a fejlett országok világgazdasági válság nyomán visszaeső keresletét kell látnunk. Ehhez szervesen kapcsolódik az ún. etanol-diplomácia,¹¹⁸ ami a külpolitika fontos eszközévé fejlődött. A következő 15 év legfőbb kérdése Brazília számára az lesz, hogy meg tudja-e tartani gazdasági súlyát, illetve hogy ezt diplomáciai befolyássá tudja-e váltani a világpolitikában. Ez azonban annak függvénye, hogy fel tudja-e számolni az országot még mindig sújtó egyenlőtlenségeket, a szegénységet, meg tudja-e szüntetni a súlyos korrupciót, meg tudja-e úszni a komoly adósságválságot, ami fenyegeti a jelenlegi költségek és az árfolyam leértékelődése mellett, le tudja-e szorítani a bűnözési rátát, illetve képes-e végrehajtani az egészségügyi és az oktatási rendszer reformját.

1.3. KÖVETKEZTETÉSEK

A jelenlegi nemzetközi rendszer minőségi változáson ment keresztül, ennek ellenére, ahogy a bemutatásra került különböző világrend-elméletek láttatják, hogy a formálódó világrend még nehezen értelmezhető. Az azonban bizonyos, hogy egy olyan világrend felé közelítünk, amely az eddigi gyakorlatok, szemléletek és intézmények átértékelését, sőt nem kizárt, hogy teljes megváltoztatását követeli meg állami, államközi, államok feletti és civilizációs szinten. Az elmúlt 500 évben kialakult és meggyökeresedett Nyugat-orientált világrend immár harmadik nagy hatalomváltását éljük napjainkban – a Nyugat dominanciája, majd az Egyesült Államok vezette egypólusú világrend után – ami nem más, mint az új hatalmak felemelkedése. *„Miközben történelmi összehasonlításban példátlan erőfölénnyről beszélünk, mára világosan láthatóvá váltak ugyanakkor az amerikai hatalom korlátai*

---

¹¹⁷ „Szövetségi rendszerét elemezve, a szervezeti tagságok listázásakor szembeötlő, hogy a »saját felségterületként« kezelt latin-amerikai régió mellett szinte nincs olyan földrész, ahol legalább a kulcspozícióban lévő államokkal ne alkotna valamilyen rendező elv alapján szerveződő csoportosulást.” VOGEL Dávid: *Brazília - különutas politikával a nagyhatalmi státusz felé*. In: Grotius. 11. old. http://www.grotius.hu/doc/pub/FUJDHI/2012_152_vogel_david_braz%C3%ADlia.pdf (Letöltve: 2015.12.23.)

¹¹⁸ Az etanol kiemelkedő szerepet játszik Brazília Egyesült Államokhoz fűződő viszonyában, mivel a két ország együttesen a globális etanol előállítás 80 százalékáért felel. A gyártás technológiájának exportja ugyanakkor vonzó partnerré teszi Kína, India és az afrikai államok számára.

is, hiszen akarátának a világ különböző pontjain csak korlátozott mértékben tud érvényt szerezni egy olyan globalizálódó nemzetközi rendszerben, amelyben a hatalom egyre diffúzabbá válik."¹¹⁹

A fejezetben hét olyan erőközpont került bemutatásra, amely véleményem szerint a jelen és a jövő konfliktus-komplexumának sarokpontjait képezi és a válságkörzetekben hatalmi pozícióval bír. Napjainkban tehát egy hatalmi átrendeződések vagyunk tanúi. Az ilyen típusú változások a történelem során ritkán zajlottak le konfrontációk vagy esetleges háborúk nélkül. Az erőszak terjed és nem ismer határokat. Ma is léteznek olyan „puskaporos hordók”, amelyek bármikor egy nagyobb konfliktusok melegágyai lehetnek, amely gócpontokban a nagyobb hatalmak által támogatott középhatalmak rivalizálnak egymással, következésképpen szinte folyamatosak maradnak a konfliktusok.

További kérdés az új rend szereplőinek mibenléte, hiszen napjainkban már láthatóvá vált az a tendencia, amely a nem állami szereplők, a nemzetközi szervezetek, a transznacionális vállalatok és a civil szervezetek stb. befolyás-növekedését tükrözi. A geopolitikai és természeti-gazdasági érdekek súlya is mindinkább megnövekszik, mely a dolgozat elméleti síkját képező kül- és ebből következő biztonságpolitika nézet- és eszmerendszerét a geoökonómia szegmensére tereli, miszerint bármilyen politikai célt legegyszerűbb gazdasági úton elérni.

A felvázolt folyamatok tehát új kihívások elé állítják a nemzetközi struktúra kialakult cél- és eszközrendszerét, az állami külpolitikát, az ennek megvalósítását szolgáló diplomáciát, valamint az ezeket meghatározó politikai nézet- és értékrendszert. Ez utóbbi „kiszolgálásával”, aktuális információkkal, illetve reális prognózisokkal történő ellátásával pedig új feladatrendszert szabnak a nemzetbiztonsági szféra számára. Így a biztonság szavatolásán túl a kormányzati hatékonyság, a versenyképesség és az ország nemzetközi pozíciójának növelése, gazdaságának erősítése válik céllá.

---

¹¹⁹ DEÁK Péter: *Biztonságpolitika a hétköznapokban*. Zrínyi kiadó. Budapest, 2009. 10. old.

2. A XXI. SZÁZAD ÚJ TÍPUSÚ KIHÍVÁSAINAK HATÁSAI

A XXI. század tízes éveire megváltozott a nemzetközi biztonsági környezete, ami véleményem szerint hasonló volumenű paradigmaváltást jelent, mint amelyet a kétpólusú világ kölcsönös, nukleáris elrettentésen alapuló relatív biztonságának megszűnése idején tapasztaltunk. A jelentős biztonságpolitikai változások napjainkban globális szinten zajlanak, amelyek közül a legjelentősebb a hatalmi viszonyok átrendeződése, amelyben a súlypont Ázsia felé tolódik, következésképpen az Egyesült Államok, Európa és Japán szerepe csökken. Kína, India, esetleg Brazília egyre inkább meghatározó szereplői lesznek a globális gazdaságnak. Oroszország szerepe is változóban van; bár az európai kontinensen egyre aktívabb szerepet játszik, ugyanakkor viszont a gazdasága stagnál. Ez a változás, amely a többpólusú világtrend kialakulásának irányába hat, határozza meg majd a nemzetközi rendet az elkövetkező időkben. Ezen változások jelentős módon formálják át a politikai közösséget, ami társadalmi és gazdasági változásokhoz, tömeges népmozgásokhoz, az anyagi, technológiai és humán erőforrások nemzeti, politikai, kulturális és etnikai közösségek közötti átrendeződésekhez, valamint a konfliktusok újra- illetve fellángolásához vezetett. Az együtt járt a problémák kibővülésével, amely meghatározó jelenséggé vált. A fejezet két részében ennek bemutatására vállalkozom azon rendezőelv mentén, amely szerint a kihívásokra vonatkozó általános kép felvázolása után mutatom be Európát és benne a Kárpát-Balkán régiót érintő destabilizáló tényezőket.

2.1. RÉGIÓNK KIHÍVÁSAI

A külső környezet változása egyrészt átalakítja a négy ország kül- és biztonságpolitikájának prioritásait, másrészt új alapot képez egymáshoz való viszonyukban, úgy, hogy ezen kihívások kezelésére egy életképes, regionális szövetség alakuljon ki. Még a folyamatok elején tartunk, amelyek valószínűleg elhúzódnak és hatásaikban összekapcsolódhatnak. Ez okból hipotézisem szerint a konkrét cselekvésekben megnyilvánuló politikai lépéseknek új célt és feladatrendszert kell meghatározni a nemzetbiztonsági szféra számára, melyben a regionális rendszerben való együttműködés szükségessége dominál. Ehhez szükséges azon, napjainkban megjelenő és középtávon ható, a nemzetbiztonsági feladatellátás

szempontjából releváns folyamatok vizsgálata, amelyek Magyarországot, valamint Szlovákiát, Ausztriát és Horvátországot érintik és a tágabb biztonsági környezetet befolyásolják. Ezek a folyamatok átformálták a biztonságról alkotott elképzeléseinket és rendszerszintű változásokhoz vezettek a hírszerző és elhárító szolgálatok szervezetrendszerében. A folyamatok középpontjában a biztonság mint érték áll, ami nélkülözhetetlen a rendezett állapotok kialakításához. A fejlődés feltételeinek garantálásához szükséges az állami élet, a nemzetgazdaság, a politikai szféra és a társadalmi élet megannyi területének zavartalan, fenyegetésektől és veszélyektől mentes működésének biztosítása.¹²⁰ A biztonság tehát az állam életének és zavartalan működésének keretfeltétele, ahol az azt biztosító fegyveres erők és rendvédelmi szervek – köztük a nemzetbiztonsági szolgálatok – megfelelő működése esetén a társadalom alig érzékeli jelenlétüket. Jelentőségükre és fontosságukra csak a belső rend és biztonság hiánya, vagy zavara esetén figyelnek fel.¹²¹

---

¹²⁰ IZSA Jenő: *A titkosszolgálatok tevékenységének Általános jellemzői, ellenőrzésük és irányításuk kérdései*. In: Szakmai Szemle, 2009.XI. évf. 2. szám. 10. old.

¹²¹ DÁVID Ferenc: *Biztonságpolitikai hangsúlyok a polgári nemzetbiztonsági szférában 2001 és 2010 között*. MHTT-konferencia. Nemzetbiztonsági kihívások, nemzetbiztonsági szolgálatok. In: *Hadtudomány*, 2013. XXIII. évf. 63.old. http://mhtt.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_mhtt.pdf (Letöltve: 2016.03.14.)

2.1.1 MIGRÁCIÓS¹²² MOZGÁSOK¹²³

A demográfiai trendek változása korunk egyik legnagyobb kihívásaként jelentkezik, amely egyben alátámasztja a felvázolt erőviszonyok átalakulását. A világ népességének számában jelentős növekedés várható¹²⁴, ami eltolja a demográfiai viszonyokat, amely alapvetően átrendezi az egyes országok egymáshoz való viszonyát.¹²⁵

A népességnövekedés többek között a városok számának és nagyságának növekedésével jár, ami hatalmas gazdasági és innovatív erő, mely a jövőben a metropoliszokban¹²⁶ koncentrálódik. A több ember a forrásokért folytatott verseny növekedését jelenti. Az emberiségnek előbb vagy utóbb szembe kell néznie az

---

¹²² Az ENSZ adatai szerint világszerte mintegy 243,7 millió migráns él, ami a Föld népességének hozzávetőlegesen 3,4 százaléka. Jogi szempontból kiemelkedő jelentőségű kérdés, hogy legális vagy illegális migrációról van-e szó. Legális migráció során az egyének a szükséges okmányok, vagy engedélyek birtokában vándorolnak egyik államból a másikba, illegális migráció esetén pedig ezek hiányában. Ez utóbbi esetben lehet szó átszökésről, vagy embercsempészetéről és az azzal összefonódó emberkereskedelemről. Úgy is illegálissá válhat egy migráns státusza, ha a legálisan biztosított tartózkodási időtartamon túl is egy állam területén marad.

MOHAY Ágoston: *A nemzetközi migráció jogi aspektusai, különös tekintettel a legális migráció szabályozására az Európai Unióban*. In: Tarrósy István – Glied Viktor Vörös Zoltán (szerk.):

Migrációs tendenciák napjainkban. Publikon. Pécs, 2014. 46. old.

UNITED NATIONS: *Trends in International Migrant Stock: The 2015 Revision*.

<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml>

(Letöltve: 2016.03.19.)

¹²³ A migráció összetett folyamatokat takar, így témakörének teljes körű áttekintése egy külön tanulmányt igényelne, ezért csak a dolgozat kapcsán lényeges szempontokra térek ki.

¹²⁴ Jelenleg a Föld népessége elérte a 7,349 milliárd főt. Az ENSZ szakemberei szerint a 2030-ra ez a szám meghaladja a 8,5 milliárdot. A legvalószínűbb (az úgynevezett közepes változat szerint) 2050-re a Föld népessége megközelítheti a 9,725 milliárdot. 2100-ra a korábban becsült 10 milliárd főt meghaladó érték tovább módosult, a 2015. évi előrejelzés szerint ez a szám meghaladja a 11,21 milliárdot.

UNITED NATIONS: *World Population Prospects. The 2015 Revision*. United Nations. New York, 2015.

http://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf (Letöltve: 2016.03.15.)

¹²⁵ Az 58 magas termékenységi szintű ország – Afrika, Ázsia és a Közel-Kelet térségét illetően – közül 34-nek a népessége várhatóan még a közepes előreszámításban feltételezett termékenységsökkenés megvalósulása esetén is meg fog háromszorozódni az évszázad végéig. További gond a kevésbé fejlett és a fejlődő országok kapcsán a gyerek- és fiatalkorú lakosság magas száma (1,6 milliárd gyermekről és 1,0 milliárd a fiatalról beszélhetünk). Tényként kell kezelhetjük továbbá, hogy a 15 év alatti gyermekek alkotják népesség 40 %-át, illetve a fiatalok teszik ki a további 20 %-ot). Számolnunk kell ezen túl azzal a tényezővel is, hogy az évszázad végére a várható élettartam a Földön az előreszámítások szerint a jelenlegi 68 évről 81 évre növekszik majd.

UNITED NATIONS: *World Population Prospects. The 2010 Revision*. United Nations. New York, 2011.

http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/trends/WPP2010/WPP2010_Volume-I_Comprehensive-Tables.pdf (Letöltve: 2016.03.15.)

¹²⁶ Metropolisznak vagy megavárosnak az 5 milliónál több lakossal rendelkező városokat nevezzük. 2015-ben a világ mintegy 60 metropoliszt számlált, amelyek több mint 600 millió embernek szolgálnak lakóhelyül. Az urbanizáció világméretű folyamatának legnagyobb része e megavárosokban jelentkezik. Napjainkban a globális gazdasági növekedés körülbelül 80%-a keletkezik a városi központokban.

SZARKA László (szerk.): *Óriásvárosok. Mélyebbre hatolni, biztonságosabban építkezni. Metropoliszok – globális megavárosi jövőnk*. In: Geo-Fifika. Földtudományi ismeretterjesztő füzet 7. MTA Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet, 2008.

önfenntartás alapjait biztosító energiahordozók rendelkezésre álló készleteinek kiapadásával. Ezzel a problémával az elkövetkező két évtizedben még nem feltétlenül kell számolunk, sőt az energiaszektorban valószínűleg a kínálat még növekedni fog a hagyományos energiaerőforrások kapcsán. Azt azonban tényként kell kezelnünk, hogy a földgáz 69 évig, a kőolaj 79 évig – más források szerint 92 évig –, a barnakőszén 173 évig, a feketekőszén 102 évig áll az emberiség rendelkezésére. Ezek kimerülése után új energiahordozókra lesz szükség.¹²⁷

A népesség gyarapodása, valamint az életszínvonal emelkedésére irányuló igények a termelés és a termelékenység gyorsuló ütemű növelésére készítetnek, amely még körültekintő gazdálkodás esetén is szennyezi a levegőt és a vizeket, így további jelentős ökológiai kártételek forrásává válik.¹²⁸ A bázis-szükségletekben fellépő hiányok kapcsán jelentősebb összetevő az ivóvíz és az élelem kérdése, mivel ez előhívja a megmaradás és a túlélés ösztönét. „Az előrejelzések riasztóak. 2050-re a globális vízigény megduplázódik. 2025-re három emberből kettőnek nem jut majd elegendő víz.”¹²⁹ A vízszennyezések hatására másfél milliárd ember nem jut tiszta ivóvízhez, és becslések szerint harmincmillió ember hal meg évente szennyezett ivóvíz miatt.¹³⁰ Kevesebb víz jut a mezőgazdaságnak, így a fejlődő országok képtelenek lesznek elegendő élelmiszert biztosítani a lakosságnak, az öntözés elmaradása éhínségekhez¹³¹ vezet, melyet tovább erősít a klímaváltozás.¹³² A forró, száraz

---

¹²⁷ RESPERGER István: *Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig*. In: Felderítő Szemle XII. évfolyam 3. szám. 2013.december. 16. old. <http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-3.pdf> (Letöltve: 2016.03.15.)

¹²⁸ MEDVÉNÉ dr.Szabad Katalin: *A fenntartható fejlődés gazdaságtana*. Budapesti Gazdasági Főiskola. Digitális tankönyvtár, 2013. [http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_a4_1049_1051_fenntarthatofejl_2/a_tulnevesedes_a_szegeenyseg_es_az_ehezis_Kk48NZPHdwtvfSTF.html](http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_a4_1049_1051_fenntarthatofejl_2/a_tulnevesedes_a_szegeenyseg_es_az_ehezes_Kk48NZPHdwtvfSTF.html) (Letöltve: 2016.03.15.)

¹²⁹ MARJÁN Attila: *Európa sorsa – Az öreg hölgy és a bika*. HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2007. ISBN: 9789639686144. 42. old.

¹³⁰ SZALKAI Attila: *A vízhiány és társadalmi következményei*. In: Nemzet és Biztonság, 2009. II. évf. 2. sz. 23. old.

¹³¹ Az éhség továbbra is mindennapos kihívást jelent 795 millió ember számára világszerte, beleértve azt a 780 millió főt, akik a fejlődő régiókban élnek. Ebből hozzávetőleg 511 millióan Ázsiában és a Csendes-óceáni térségben, 232 millióan Afrika területén laknak. Ez utóbbi kontinenseken legmagasabb az éhezők aránya a lakosság tekintetében, mintegy 20%.

FAO: *The State of Food Insecurity in the World. 2015. Meeting the 2015 international hunger targets: taking stock of uneven progress*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Róma, 2015. 4. old.

<http://www.faod.org/3/a4ef2d16-70a7-460a-a9ac-2a65a533269a/i4646e.pdf> (Letöltve: 2016.03.15.)

¹³² A klímaváltozás fő oka a szén-dioxid kibocsátás. Az emberi tevékenység következtében a légkörbe kibocsátott szén-dioxid mennyiségét nem sikerült mérsékelni az elmúlt nyolc évben, következésképp a kibocsátás szintje a másfélszeresére nőtt. A legfőbb rizikófaktort az jelenti, hogy eltolódnak az éghajlati zónák, így egyes területek éghajlatára a nagyszámú nyári hőhullám és az egyenetlenül érkező éves csapadék lesz jellemző. Elsősorban a szubtrópusi és a mediterrán éghajlatú régiókban komoly szárazságokra kell számítani. A legvalószínűbb számítások szerint a jelenlegi szén-dioxid-kibocsátás

térségek tovább sivatagosodhatnak, ami különösen a Száhel-övezetben érezteti hatását, ahol az elmúlt száz évben a csapadékmennyiség harminc százalékkal csökkent, mely hatások megjelentek a Közel-Keleten, Kínában és Indiában is. Ezen problémákkal terhelt területek nagy részén a lakosság mezőgazdaságból él, amelyből azonban nem tudja kitermelni a megélhetéséhez szükséges jövedelmet. A gazdasági fejletlenség természetesen nemcsak a mezőgazdaságra, hanem az iparra is vonatkozik. A világon 1,4 milliárd ember napi jövedelme nem éri el az 1,25 amerikai dollárt és több mint 1 milliárd ember éhezik vagy alultáplált.¹³³ A megélhetés elemi feltételeinek hiánya, a túlélés reménye készíttet sokakat Afrikában, Ázsiában, a Közel-Keleten, sőt Kelet- és Dél-Európa államaiban, hogy szabaduljanak a kilátástalan helyzetből és meneküljenek bárhova, ahol nem kell napról napra megküzdeni a méltányos emberi élet lehetőségéért.

A különböző demográfiai vonulatok fő hajtóereje a migráció.¹³⁴ A gazdaság folytatódó globalizációja, a gazdag és szegény régiók és országok közötti, valamint az országon belüli számottevően eltérő korszerkezet és jövedelmi különbségek, amelyek a munkaerő áramlást jelentősen befolyásolják, a közeljövőben is tovább erősítik a migrációt. Ezen jelenség további meghatározó tényezői a szétesett államhatalmak, az elhúzódozó háborúk, a törzsi, faji, vallási állandósult konfliktusok, ahonnan tömegek menekülnek az életükért. Kiemelendő tény továbbá, hogy nemzetközi szinten a migráció nem élvez teljes és részletes szabályozottságot. Az általános nemzetközi jognak a külföldiek beutazására, tartózkodására, illetve jogállására nézve nincsenek részletes szabályai, ennek értelmében a nemzetközi síkon eddig megvalósult szabályozás igencsak hézagos. Az egyes államok szuverén döntései (belső jogalkotása, illetve gyakorlata), továbbá az államok egyes csoportjainak – pl. Európai Unió – közösen elfogadott szabályai határozzák meg az adott állam/térség migrációs

---

fennmaradásánál a globális átlaghőmérséklet 3,7 Celsius-fokkal nőhet az évszázad végéig, mely a tengerszint további emelkedéséhez vezet. Az elkövetkező évtizedekben a becslések középértéke szerint 27-82 centiméteres emelkedés várható 2100-ig.

FARKAS Károly: *Teljesen megváltoztatja a világunkat a klímaváltozás.*

<http://energiainfold.hu/cikk/teljesen-megvaltoztatja-a-vilagunkat-a-klimavaltozas.30660.html>

(Letöltve: 2016.03.15.)

¹³³ 1990-ben még a fejlődő világ lakosságának közel fele élt az ENSZ által meghatározott, napi 1,25 dolláros szegénységi küszöb alatt. 2015-re ez az arány 14 százalékra csökkent.

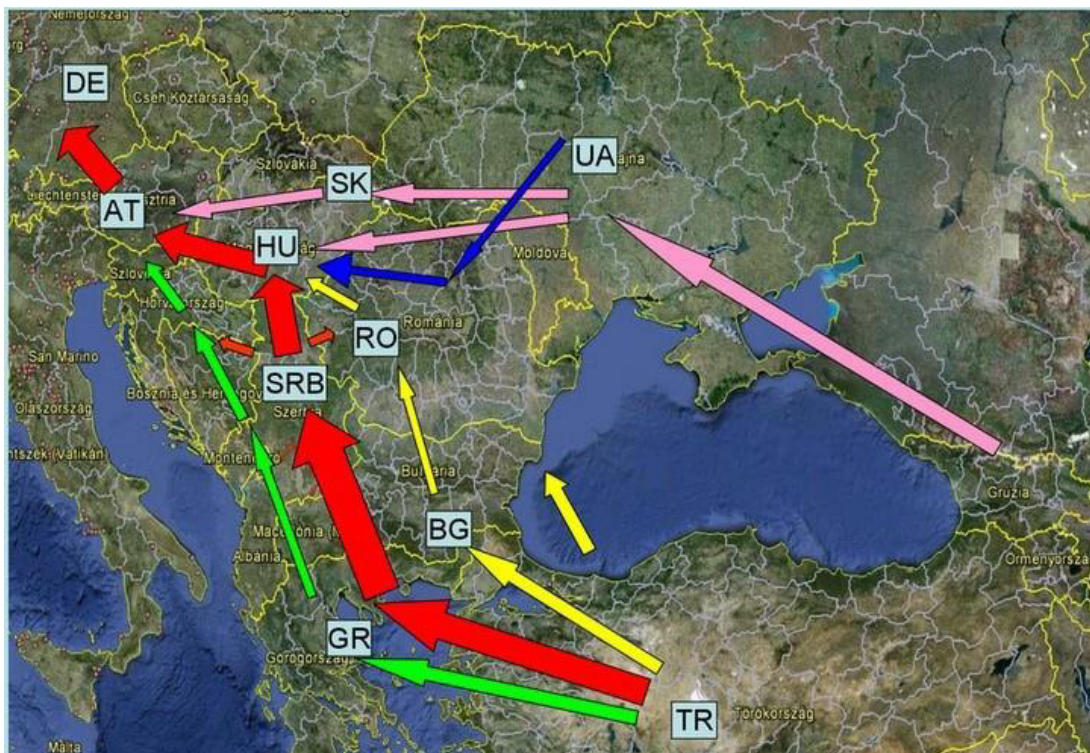
UNITED NATIONS: *The Millennium Development Goals Report 2015.*

http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20%28July%201%29.pdf (Letöltve: 2016.03.15.)

¹³⁴ A migrációs folyamat összetett jelenség, amelynek egyszerre gazdasági és demográfiai, vetületei vannak, továbbá biztonságpolitikai és morális kérdéseket is felvet.

normáit.¹³⁵ Az Európai Unió estén a korábban harmadik pillérbe, a bel- és igazságügyi kormányközi együttműködés körébe tartozó migráció az első pillérbe került át, ahol a közösségi érdekeket kifejező döntéshozatali mechanizmusok érvényesülnek.¹³⁶

1. ábra: A Kárpát-Balkán régió átívelő migrációs útvonal (Forrás: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal)

A változó környezet, a világ válságövezeteiből kiinduló vándorlás és annak hatékony kezelése mára nemcsak térségünk, de az Európai Unió egyik legfontosabb közpolitikai kérdésévé vált. 2015-ben 1 255 600 menedékkérő érkezett Európába, ez több mint

¹³⁵ A migráció szabályozási köre napjainkban az Unió és a tagállamok megosztott hatáskörébe tartozik, azaz a migráció területét érintő kérdéseket a tagállami és az uniós szabályozás egyaránt rendezheti. Az Unió joga elsődlegesen e hatáskörök szabályozása, a tagállamoké pedig feltételes, hiszen csupán addig áll fenn, amíg az uniós szervek szabályozást nem hoznak az adott kérdésben.

BERTA Krisztina – MOLNÁR Tamás – TÖTTÖS Ágnes: *A migráció nemzetközi és európai uniós jogi szabályozása: a laza univerzális keretektől az átfogó, egységes EU-szakpolitikáig*. In: Migráció és Társadalom, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2012. 2. sz.

<http://rendeszet.hu/folyoirat/2012/2/migr%C3%A1ci%C3%B3-nemzetk%C3%B6zi-%C3%A9s-eur%C3%B3pai-uni%C3%B3s-jogi-szab%C3%A1lyoz%C3%A1s-la-za-univerz%C3%A1lis-kerekt%C5%91l-az> (Letöltve: 2016.03.19.)

¹³⁶ Bővebben lásd Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014-2020 ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiai tervdokumentum.

kétszerese a 2014-ben regisztrált számoknak.¹³⁷ A vizsgált országok közül Magyarország, Szlovákia és Horvátország¹³⁸ a tipikus tranzit országok közé tartozott, azonban a közeljövőben elképzelhető, hogy bizonyos célcsoportok számára célországgá válnak. A földrajzi elhelyezkedésük miatt az illegális migráció szárazföldi útvonalai – keleti és délkeleti migrációs útvonalak¹³⁹ – rajtuk keresztül haladtak át Európa többi tagállama felé. Ausztria ezzel szemben célországként tartható számon, amelyben a népesség 13,3%-a, azaz 1,146 millió fő külföldi, további 1,715 millió fő rendelkezik bevándorlói háttérrel, ami a lakosság 20,4%-a.¹⁴⁰ 2015-ben 88 151 menedékkérelmet regisztráltak a hatóságok.¹⁴¹

Az adatokból kiolvasható, hogy történelmileg és kulturálisan Magyarország, Szlovákia és Horvátország homogén¹⁴² ország, amelynek egyikét sem érintették a

---

¹³⁷ EUROSTAT: *Asyl in den EU-Mitgliedstaaten*. Eurostat- Pressemittlung. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203837/3-04032016-AP-DE.pdf/9fcd72ad-c249-4f85-8c6d-e9fc2614af1b> (Letöltve: 2016.03.19.)

¹³⁸ 2015-ben Magyarországon 177.135, Horvátországban 210, valamint Szlovákiában 330 menedékkérők regisztráltak.

EUROSTAT: *Asylum applicants (including first time asylum applicants), Q4 2014 – Q4 2015.png* [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Asylum_applicants_\(including_first_time_asylum_applicants\),_Q4_2014_%E2%80%93_Q4_2015.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Asylum_applicants_(including_first_time_asylum_applicants),_Q4_2014_%E2%80%93_Q4_2015.png) (Letöltve: 2016.03.20.)

¹³⁹ A keleti-útvonalon az illegális migránsok Közép-Ázsiából indulva Oroszország és Ukrajna területén keresztül érkeznek az EU keleti külső határaihoz, ahol Magyarországon vagy Szlovákián keresztül jutnak el valamely nyugat-európai államba. A mediterrán-útvonalon az Észak-Afrikából érkezők kiindulva Törökország érintésével Bulgárián és Románián keresztül érkeznek Magyarországra, ahol egy részük Szlovénia irányába célozza meg a dél-ausztriai és észak-olaszországi területeket, a más részük pedig közvetlenül Ausztrián keresztül próbál eljutni Németország, Hollandia, és az Egyesült Királyság területeire. A „klasszikus” Balkáni-útvonal Törökországból indul és Görögországon, Albánián és Szerbián keresztül éri el Magyarországot.

KORMANY.HU: *Illegális migráció Magyarországon*.

<http://emberijogok.kormany.hu/illegalis-migracio-magyarorszagon> (Letöltve: 2016.03.20.)

¹⁴⁰ Ez a szám azt a lakossági kört takarja, akik külföldi állampolgársággal rendelkeznek, de osztrákkal nem: hontalanok vagy ismeretlen állampolgárságúak. Ebből 41% már több mint 10 éve, illetve további 20% több mint 5 éve él Ausztriában. A külföldiek 40%-a vagy 2010. január 1. után született, vagy még nem él 5 éve az országban. A bevándorlói háttérrel rendelkező csoport alatt azokat értjük, akiknek mindkét szülője még külföldön született, amely alapján megkülönböztetünk első és második generációs csoportot. Ez utóbbiak már osztrák állampolgársággal rendelkeznek, arányuk az említett csoporton belül 66%.

ÖSTERREICHISCHE INTEGRATIONSFONDS: *Statistisches Jahrbuch "Migration&Integration 2015"*. Wien, Statistik Austria, Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. 2015. 22. old.

<http://www.integrationsfonds.at/themen/publikationen/zahlen-fakten/statistisches-jahrbuch-2015/> (Letöltve: 2016.03.20.)

¹⁴¹ 2014-ben 28.064 darab volt a kérelmek száma.

STATISTA – DAS STATISTIK-PORTAL: *Anzahl der Asylanträge in Österreich von 2006 bis 2016*.

<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/293189/umfrage/asylantraege-in-oesterreich/> (Letöltve: 2016.03.20.)

¹⁴² Magyarország népessége 85,6%-ban tekinti magát magyarnak, 3,2% cigányak, 1,9% németnek, 0,3% szlováknak, illetve romának. A fennmaradó 8,7% oszlik meg a többi nemzetiség között (bolgár, horvát, szerb, ukrán, lengyel, stb.).

huszadik század migrációs folyamatai.¹⁴³ Magyarország esetében azonban meg kell említeni a jelentős határon túli magyar közösséget is.¹⁴⁴ Egészen a közelmúltig mindhárom ország migránsokat kibocsátóként, úgynevezett származási ország volt. Ausztriában és a többi nyugat-európai országban ezzel szemben posztkoloniális migrációval egy időben megindult a munkaerő-migráció is.¹⁴⁵ Ausztria tehát már több mint 50 éves tapasztalattal rendelkezik, amelyben törvényi háttér¹⁴⁶ is megfogalmazásra került, illetve strukturális és intézményi feltételek is rendelkezésre álltak. Magyarország és Szlovákia esetén a schengeni övezethez való csatlakozás¹⁴⁷ hozott változást,¹⁴⁸ majd a 2015-ben új erővel feltörő migráns válság. Horvátország

---

Szlovákia lakosságának 80,7%-a vallja magát szlováknak, 8,5% magyarnak, 2% romának, 0,6% csehnek és ugyanennyi ruszinnak. A fennmaradó egyéb kategóriába tartoznak a lengyelek, ukránok, oroszok, németek, stb.

Horvátországot 90,4%-ban horvátok, 4,4%-ban szerbek, emellett 4,4%-ban egyéb nemzetiségűek, így bosnyákok, magyarok, szlovének, csehek, valamint romák lakják.

CIA: *The World Factbook*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lold.html> (Letöltve: 2016.04.04.)

Národnostné menšiny a etnické skupiny žijúce v Slovenskej republike. Bratislava, 2014.

http://www.narodnostnemensiny.gov.sk/data/files/5126_narodnostne-mensiny-a-etnicke-skupiny-zijuca-na-uzemi-slovenskej-republiky.pdf (Letöltve: 2016.04.04.)

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *2011. évi népszámlálás*. 9. Nemzetiségi adatok. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 2014. 16. old.

http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_09_2011.pdf (Letöltve: 2016.03.20.)

¹⁴³ Horvátországban és Szlovákiában a külföldi állampolgárok lakossághoz viszonyított aránya nem érte el az 1%-ot, Magyarországon ez a szám 2015-ben 1,4% volt.

EUROSTAT: *Regionális szintű népességi statisztika*.

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_statistics_at_regional_level/hu#Region.C3.A1lis_szint.C5.B1_n.C3.A9pess.C3.A9gi_statisztika (Letöltve: 2016.03.24.)

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *Magyarország, 2014*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.

2015. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2014.pdf> (Letöltve: 2016.03.24.)

¹⁴⁴ A hazánkba irányuló migráció legjellemzőbb sajátossága, hogy a bevándorlók elsősorban a környező országok magyar nemzetiségű állampolgárai közül kerülnek ki.

RESPERGER István: *Biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések 2030-ig*. In: Kobilka István (szerk.). *Nemzetbiztonsági alapismeretek*. Nemzeti Közszerzői Egyetem 2013, Budapest. 45-47. old.

¹⁴⁵ ERDEI Nikolett – TUKA Ágnes: *Az Európai Unió migrációs politikája napjainkban*. 244. old.

http://www.ittvagyunk.eu/application/essay/134_1.pdf (Letöltve: 2016.03.20.)

¹⁴⁶ Asylgesetz 2005 (AsylG 2005).

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20004240> (Letöltve: 2016.04.04.)

¹⁴⁷ Magyarország és Szlovákia is 2007-ben csatlakozott a schengeni térséghez.

¹⁴⁸ Bővebben lásd LŐWI Ildikó: *A magyarországi migráció az ország teljes jogú schengeni taggá válása után 2007-2012*. In: *Hadtudományi Szemle VII. évfolyam 1. szám*. 59. old.

http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2014/2014_1/2014_1_bp_lowii.pdf (Letöltve: 2016.04.04.)

MRLIANOVÁ, Andrea – ULRICHOVÁ, Natália – ZOLLEROVÁ, Monika: *Praktické opatrenia v boji proti nelegálnej migrácii v Slovenskej republike*. In: *Národná štúdia pre Európsku migračnú sieť* (European Migration Network): *Praktické opatrenia v boji proti nelegálnej migrácii v Slovenskej republike*. Bratislava, OM Medzinárodná organizácia pre migráciu. 2011. 85. old.

http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/irregular-migration/sk_20120120_irregular_migration_sk_version_final_sl.pdf (Letöltve: 2016.04.04.)

napjainkban még nem tagja az övezetnek, de mivel áthalad rajta a balkáni migrációs útvonal, érintettsége nagyfokú.

A migráció, legyen az legális vagy illegális, társadalmi, biztonsági és nemzetbiztonsági kulcskérdéssé vált, mivel biztonságpolitikai kockázatokat rejt a befogadó ország összes alrendszere számára. A magas munkanélküliség,¹⁴⁹ a csökkenő szociális ellátás és a növekvő bizonytalanság hatása a társadalom egyre jelentősebb részét arra készíti, hogy a bevándorlóknak ne a szükséges munkaerő utánpótlást lássa, ami két jelentősebb tényezőben csapódik le. Egyrészt megerősödnek azon politikai erők, pártok, amelyek nyíltan lépnek fel a befogadó migránspolitika ellen jelentős változásokat okozva az egyes pártrendszerek erőviszonyaiban, másrészt nő az idegengyűlölet, „*mely igencsak érinti a biztonságot, s melynek érzékelése szubjektív és jelentős mértékben függ a befogadó társadalmi közeg, és a bevándorló személyek és csoportok szociológiai, gazdasági, történeti, politikai és egyéb helyzetétől.*”¹⁵⁰ Míg korábban ugyanis a multikulturalizmus általánosan elfogadott és politikailag mérvadó minta volt a fogadó és bevándorló társadalom együttélésének leírásához, addig a kétezres évek első évtizedétől erősödtek azon megállapítások, miszerint ez az együttélési forma megbukott, mivel alacsony a bevándorlók társadalmi beágyazottsága.

Az illegális migráció elleni fellépés keretében tehát a legfontosabb teendő az okok megszüntetése, majd a vázolt folyamatok megállítása, valamint a származási országok stabilitásának biztosítása után a migránsok visszatérésének megszervezése és végrehajtása kell, hogy legyen. Addig is az illegális migránsok helyzetét kihasználó csempészek, emberkereskedők, és egyéb illegális tevékenységet folytatók elleni határozott fellépés lenne szükséges, amelynek kulcselemét képezheti az elemzett négy országok közötti együttműködést intenzívebbé válása és az információáramlás

---

¹⁴⁹ A munkanélküliségi ráta az EU 28 országára vonatkoztatva 9 % körül volt 2015-ben. Magyarország tekintetében 7,3- 6,1%, Ausztriában 6-5,7%, Szlovákiában 11,9-10,3% és Horvátországban 16,9-16,2% közötti mozgott havi lebontás tekintetében.

EUROSTAT: *Harmonised unemployment rate by sex.*

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=teilm020&language=en> (Letöltve: 2016.03.24.)

¹⁵⁰ LÖWINÉ KEMENYECZKI Ildikó: *A migráció mint biztonságpolitikai kockázat várható alakulása és hatása a biztonság dimenzióira 2030-ig.* In: *Hadtudományi Szemle*, 2015. VIII. évfolyam 1. szám. 205.old.

http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2014/2015_1/15_1_bp_lowine.pdf (Letöltve: 2016.03.24.)

gyorsítása, valamint a származási és tranzitországokkal való együttműködés kialakítása.

2.1.2. TERRORIZMUS¹⁵¹

Napjaink legnagyobb veszélyét a dzsihád indíttatású terrorizmus¹⁵² és az általa kiváltott erőszakos szélsőségek jelentik, amelyek középtávon nagy valószínűség szerint nem változnak. A terrorfenyegetettség kapcsán napjainkban két ellentétes nézet összeütközésének lehetünk tanúi. Szakértők egy része szerint nem köthető közvetlenül a bevándorlókhoz, hanem leszármazottaik egy kis részéhez: „*A terrorcselekményeket nem azok hajtják végre, akik most jöttek – ők egyelőre az útkereséssel, a beilleszkedéssel és az álláslehetőséggel foglalkoznak, tehát most még nem veszélyesek. De mi lesz öt év múlva?*”¹⁵³ A másik nézet szerint az illegális bevándorlás következményeként állandósul a terrorveszély.¹⁵⁴

---

¹⁵¹ Európában a terrorizmus nagyon összetett jelenség, amelynek motivációja alapján öt kategóriát különböztetünk meg, amelyek azonban sokszor összemosódnak: etno- nacionalista és szeparatista, szélsőbaloldali és anarchista, szélsőjobboldali, single issue (tematikus) terrorizmust, valamint a vallási indíttatású (iszlamista). 2014-ben az Unió tagállamaiban összesen 201 terroristatámadást követtek el. EUROPOL: *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2015*.

<https://www.europol.europa.eu/content/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2015>

(Letöltve: 2016.05.14.)

A dolgozat tartalmi és terjedelmi okoknál fogva bővebben csak az utóbbi kategóriával kíván foglalkozni. Dióhéjban azonban a többi kategória kapcsán a következő megállapításokkal kívánok élni. A szeparatista mozgalmakról megállapítható, hogy az észak-írországi disszidens csoportok 2002 utáni aktivitása, illetve a baszkföldi ETA 2008-at követő hatékonysága jelentősen csökkent és az erőszak egyik konfliktusövezetben sem közelíti meg az 1970-1980-as évek szintjét. Ez a megállapítás igaz a galíciai terrorizmus, valamint az elmúlt tíz év korzikai szeparatizmusára is. A militáns szélsőbaloldal 2010-ig évről évre több merényletet követett el, azóta az általuk elkövetett akciók száma folyamatosan csökken. Ezzel szemben a szélsőjobboldali terrorveszély a szélsőjobboldalon belül meghúzózó ideológiai irányzatok komplexitása miatt lényegében bárhol jelentkezhethet az unió területén. „*Mindamellettszámítani lehet arra, hogy az alacsony szintűnek tekintett akciókat végrehajtó jobboldali extrémista közeg ki fog termelni magából olyan egyéneket vagy kisebb csoportokat, sejteteket, amelyek inspirációt meríthetnek Breivik vagy a Nemzetiszocialista Földalatti Mozgalom támadásaiból.*”

RÉPÁSI Krisztián: *A terrorizmus az Európai Unióban*. In: *Nemzet és Biztonság*, 2014. VII. évf. 3. szám. 20–40. old.

¹⁵² Az Egyesült Államok 2001. szeptember 11-e után folytatott világméretű terrorellenes fellépésének köszönhetően az al-Kaida-hálózat megsemmisült. „*Ami létezik helyette az a radikális, militáns iszlám csoport széles körű, heterogén összetételű mozgalma, amelynek résztvevői csupán a szalafita dzsihadista ideológiát illetően tartoznak össze, illetve esetenként a korábbi al-Kaidára jellemző terrorista műveleti módszerek alkalmazásában vannak közös vonásaik.*”

BÉRES János: *Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei*. PhD értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2008. 36-37. old.

¹⁵³ KIS-BENEDEK József: *Nem kellene kapcsolatba hozni az uniós menekültpolitikát a merényletekkel*. <http://lumens.hu/2015/11/17/ez-europa-szeptember-11-eje/> (Letöltve: 2016.03.26.)

¹⁵⁴ Lásd Lázár János sajtótájékoztatója, valamint Orbán Viktor interjúja.

<http://faktor.hu/faktor-lazar-minel-nagyobb-a-bevandorlas-annal-nagyobb-a-terrorfenyegetettseg> (2016. 04.04.)

MTI: *Orbán: Van összefüggés a migránsok és a terrorizmus között.*

<http://www.hirado.hu/2016/05/01/orban-van-osszefugges-a-migransok-es-a-terrorizmus-kozott/> (2016. 07.30.)

A fenyegetések valós kockázati tényezőként vannak jelen a mindennapokban, bár a Kárpát-Balkán régió országai az elmúlt években nem voltak közvetlenül kitéve terrortámadásnak. A térségben¹⁵⁵ Ausztriát kivéve, ahol bizonyítottan megtalálhatók a „Kaukázusi Emirátus” tagjai¹⁵⁶, iszlám terrorszervezetek szervezett formában nincsenek jelen. Nem kizárható ugyanakkor, hogy az említett országok logisztikai bázisként szolgálhatnak, a terroristák tranzitútvonalai vagy tranzithelyszínei lehetnek, illetve a terrorizmus pénzügyi támogatása is megvalósulhat általuk.

A terrorizmus a XXI. század első évtizedét követően új arcot öltött, egy folyamatosan formálódó, gyorsan alkalmazkodó entitássá vált. Célja kifejezetten a nyilvánosság, a médiaszereplés által keltett félelem megjelenése, az állandó pszichológiai hadviselés ébrentartása. Megváltoztak célpontjai, így napjaikban jellemzően civilek, ártatlan állampolgárok esnek az adott merénylő vagy szervezet ügyének, eszméjének áldozatául. Az ideológiai alapok is változáson mentek keresztül, mivel ezek korábban főleg politikai jellegűek voltak, ma már vallási, etnikai, valamint személyes okok dominálnak. A szervezeti felépítést illetően már nem a centralizált, hierarchikus strukturált hálózat a jellemző, sokkal inkább beszélhetünk egymáshoz

---

¹⁵⁵ Magyarországon 1991. december 16-án a Titkos Örmény Hadsereg Örményország Felszabadítására (ASALA) terrorszervezet próbált meg végezni a magyarországi török nagykövettel. Hat nappal később a szélsőbaloldali Vörös Hadsereg Frakció (Rote-Armee-Fraktion: RAF) két tagja hajtott végre merényletet, melynek célpontjai az ún. alijázó, azaz Izraelbe költöző zsidók voltak. Ausztria történelmének legnagyobb terrortámadását 1985. december 27-én szenvedte el, amikor 3 felfegyverzett palesztin terrorista megtámadta az izraeli légitársaság gépére várakozó utasokat. A helyszínen 4 sebesült és 4 halott maradt, amelyből 3 sérült magyar állampolgár volt. 2015 júniusában tíz személyt vádoltak meg terrorizmushoz kapcsolódóan azzal, hogy az Iszlám Államnak „logisztikai, pénzügyi és szellemi” támogatást nyújtott. Szlovákiát közvetlen támadás nem érte. A terrorizmushoz köthető egyetlen eset 2001-ben történt, amikor Piešťany-ban három, a Valódi Ír Köztársasági Hadsereghez (Real Irish Republican Army: RIRA) terroristát fogtak el. Horvátország területén terrorista akció nem került végrehajtásra az elmúlt negyedszázadban, ugyanakkor 2015-ben az ISIS Egyiptomban kivégezte egy ott dolgozó állampolgárát.

CIBULA, Igor: *Slovensko môže slúžiť ako logistická základňa pre teroristov.*

<http://domov.sme.sk/c/8091311/cibula-slovensko-moze-sluzit-ako-logisticka-zakladna-pre-teroristov.html#ixzz43uFD55HA> (Letöltve: 2016.03.25.)

TÓTH Gergely: *24 éve volt az első magyarországi terrortámadás*

http://index.hu/tudomany/tortenelem/2015/12/23/ferihegyi_robbantas_24_eve/ (Letöltve: 2016.03.25.)

NOE.ORF.AT: *Vor 30 Jahren: Terroranschlag auf Flughafen.* <http://noe.orf.at/news/stories/2749459/> (Letöltve: 2016.03.25.)

DIE PRESSE: *IS-Terror: Gericht fährt harte Linie.*

http://diepresse.com/home/panorama/oesterreich/4756315/ISTerror_Gericht-faehrt-harte-Linie?from=simarchiv (Letöltve: 2016.03.25.)

IVANKOVIĆ, Davor – DIAB, Hassan Haidar - VELJKOVIĆ, Sandra : *Otkrivamo: Salopeka oteli džihadisti iz Libije, imali su krivicu u francuskoj tvrtki.*

<http://www.vecernji.hr/hrvatska/dzihadisti-iz-libije-oteli-su-i-ubili-tomislava-salopeka-1019529> (Letöltve: 2016.03.25.)

¹⁵⁶ UNZENSURIERT.AT: *Militante Tschetschenen: „Emirat Kaukasus“ in Österreich.*

<https://www.unzensuriert.at/content/009190-Militante-Tschetschenen-Emirat-Kaukasus-sterreich> (Letöltve: 2016.03.25.)

épített egyéni, saját iszlám, amelyet a fundamentalizmus és a dzsihádzmus egyszerre dominál.¹⁶¹ Ők az úgynevezett „bennszülöttnek” (homegrown) elkeresztelt terrorista csoportok, akik egyes európai mecsetekben módszeresen hirdetett, gyűjtő hangú ideológiákhoz csatlakozva, vagy interneten keresztül ismerkedhetnek meg a terrorista ideológiákkal, kapcsolódhatnak be terjesztésükbe és veszik fel a kapcsolatot olyan csoportokkal, akiknek hatására útra kelnek, és akár maguk is terrorista merényletek részesévé vagy elkövetőjévé válnak.¹⁶²

A szervezetek tagságában végmenő változás felépítésüket is átalakította. A korábban jellemző rangsor szerint felépülő szervezet fenntartása ugyanis jóval drágább volt, mint az önmagukat is finanszírozni képes, többféle tevékenységet folytató hálózatok ellátása forrásokkal. Az önfenntartó, a központi irányításról leszakadó sejtek, amelyek a mai robbantások döntő többségét végrehajtják nemigen képesek globális horderejű cselekményeket végrehajtani. Célpontjaik kiválasztásával – nagyvárosokban civil áldozatok – már ez nem is igazán szükséges, mivel céljuk egy adott ország destabilizálása, az állam kormányának látványos "megalázása", vagyis annak bizonyítása, hogy alkalmatlan az állampolgárok védelmére.¹⁶³

A rendszer¹⁶⁴ finanszírozása és a működési költségek biztosítása is tovább bővült. A források megszerzésére csalást alkalmaznak, tagdíjakat és adókat vetnek ki, kiadványokat értékesítenek, internetes oldalakon megszerzett jótékonysági adományokkal élnek vissza és különböző adománygyűjtő kampányokat folytatnak. Napjainkban újdonságként megjelent a zsarolóvírus, ami titkosítja a megfertőzött gépeken található fájlokat és váltságdíjat követel a felhasználótól a feloldáshoz szükséges kulcsért.

---

¹⁶¹ HESSE, Michael: *Hier revoltiert die Jugend, nicht der Islam*. In: Frankfurter Rundschau. <http://www.fr-online.de/terror/terror-in-europa--hier-revoltiert-die-jugend--nicht-der-islam-29500876,32473550.html> (Letöltve: 2016.04.05.)

¹⁶² HANKISS Ágnes: *Kihívások és ellentmondások a terrorizmus elleni harcban*. In: A terrorizmus Rubik-kockája, avagy a fenyegetések komplex megközelítése. Nemzetközi tudományos-szakmai konferencia. 2013. szeptember 30.– október 1. 95.old. http://www.bm-tt.hu/assets/letolt/t3konf/tanulmanykotet_t3.pdf (Letöltve: 2016.03.27.)

¹⁶³ CRENSHAW, Martha: *Theologic of terrorism: Terrorist behavior as a product of strategic choice*. In: Walter Reich (szerk.): *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*. Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C , 1998. 18. old.

¹⁶⁴ A rendszer kifejezés használat, egyetértve annak tartalmával, a szerző teljes mértékben átveszi a Kis-Benedek – Kenedli szerzőpáros által alkalmazott meghatározásból.

KIS-BENEDEK József– KENEDLI Tamás: *A terrorfenyegetettség új tendenciái és lehetséges válaszlépések*. In: Szakmai Szemle. 2015. XVII. évf. 1. szám 16-35. old. . http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_1_szam.pdf(Letöltve: 2016.04.05.)

Módosultak a terrorcselekmények elkövetésének eszközei és módszerei is. A terrorcsoportok a terrorakciók előkészítéséhez széles körben használják a magas színvonalon előállított modern technikai eszközöket és sokkal nagyobb határfokú robbanószerkezeteket robbantanak fel. Ugyanakkor a klasszikusnak nevezhető kézfegyverek használata is megmaradt.¹⁶⁵ Reális a veszélye továbbá annak is, hogy a terrorcsoportok tömegpusztító fegyverekhez, vegyi és biológiai fegyverekhez juthatnak és ezeket fel is használják, valamint ún. piszkos bombát gyártanak.

A terrorizmus új irányvonalának megtestesítője napjainkban az Iszlám Állam, ami egy sajátos, új típusú ellenfél. Ez egy olyan gerillaszervezet, amely állammá¹⁶⁶ kíván válni, és a céljai eléréséhez terrorista módszereket alkalmaz. *„Terrorista módszerekkel nem válhat állammá egy »gerillaszervezet«, ám ha ez a kihívás, akkor erre kell választ adni, és ez a küzdelem új módszereket igényel.”*¹⁶⁷ A korábbi terrorszervezetekkel szemben van könnyen felismerhető és azonosítható arca, székhelye és vezére is. Az ISIS mára egy katonai jellegű szervezetből egy magas fokon szervezett átfogó elosztó központtá, egyfajta önkormányzati szervezetté fejlődött. A lakosság számára általános szolgáltatásokat nyújt, gondoskodik az üzemanyag- és étel elosztásról, mivel a szervezet az elfoglalt területeken élő embereket saját állampolgárainak tekinti. Már jó előre felkészül az elfoglalt területek közigazgatási irányításának átvételére is. Nem szabad megfélemlenünk továbbá arról a tényről sem, hogy szélsőséges, ultrakonzervatív ideológiája mellett, amely tálib stílusú rezsim bevezetésében nyilvánul meg, érvrendszerében megjelenik a szembenállás a Nyugattal. Ennek alapja az a nézetrendszer, amely szerint a Nyugat az elmúlt évtizedben a Közel-Keleten megtámadta az iszlámot: Afganisztánban, Irakban,

---

¹⁶⁵ HORVÁTH Attila: *Terrorfenyegetettség: célpontok, nagyvárosok közlekedés*. 3. old.

<http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/Horv%E1th.pdf> (Letöltve: 2016.03.27.)

¹⁶⁶ A nemzetközi jogban meghatározott ismérvek alapján – terület; lakosság; kormány, amely a területén joghatóságot gyakorol; illetve a nemzetközi kapcsolattartás képessége – az ISIS nagyrészt megfelel az államiság kritériumának. Az ISIS változó területe és lakossága nem feltétlenül kizáró tényező, leginkább a nemzetközi közösség tagjainak megítélésétől függ. Hogy az Iszlám Államnak van-e klasszikus értelemben vett kormánya, vagy a súra, a saría, a katonai és a nemzetbiztonsági tanácsok a kormányéhoz hasonló feladatokat látnak-e el, egyelőre nehéz megmondani. A joghatóság gyakorlását azonban a saría bevezetésével és betartásával komolyan veszik. A nemzetközi elismerés kapcsán azonban megállapítható, hogy az Iszlám Állam nem kíván az államok nemzetközi rendszerébe belesimulni, hanem *„a maga kalifátus-konceptiójával egyfajta protoállami mintára létrehozott entitást akar mintegy posztállami, az államiságot meghaladó politikai/közigazgatási egységként feltüntetni és univerzális célként kitűzni.”* A kalifátust 2014 júniusában kiáltotta ki.

ARANY Anett – N. RÓZSA Erzsébet – SZALAI Máté: *Az Iszlám Állam- következmények*. KKI-Tanulmányok. Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2015. 1. sz. 5. old.

http://kki.gov.hu/download/6/52/d0000/AA_NRE_SZM_IS2.pdf (Letöltve: 2016. 03.27.)

¹⁶⁷ Interjú Kis-Benedek Józseffel: „Ez Európa szeptember 11-éje.” <http://lumens.hu/2015/11/17/ez-europa-szeptember-11-eje/> (Letöltve: 2016.03.16.)

Líbiában háborúkat vívott, rendszereket döntött meg, mégsem volt képes stabil államok létrehozására.

Az ISIS jól használja a modern technika vívmányait, így nagyon meghatározó médiatevékenysége a világhálón. A közösségi médiában propaganda videók¹⁶⁸ alkalmazásával végzi toborzó tevékenységét is. Az Egyesült Államok adatai alapján 2012 óta világszerte 90 államból 16 ezren csatlakoztak napjainkig az Iszlám Államhoz, amelyből 4000 európai állampolgár,¹⁶⁹ ami a terroristák új generációját teremti meg. A visszaérkező harcosok a származási ország és a régió számára is komoly biztonsági kihívást jelentenek, mivel az esetlegesen tovább fokozódó szélsőséges megnyilvánulásaik veszélye mellett a társadalomba való visszaillesztésük, valamint a poszttraumás mentális és lelki károsodásuk megfelelő kezelése is komoly problémát okoz.¹⁷⁰ S akkor még nem választottuk szét a fenyegetettség azon elemét, amely alapján felvetődik a kérdés, hogy hol végződik a „benszülött” terrorizmus és hol kezdődik a terroristák Európába exportálása. Lehetséges, hogy „*az iszlám radikalizációja mellett a radikalizmus iszlamizációjáról is szó van*”?¹⁷¹

A demokratikus társadalmak terror-elhárítási folyamatainak lépést kell tartania az átalakult környezettel, az átalakulóban lévő külpolitikai célokkal, ugyanakkor tudomásul kell vennünk, hogy nem lehet ellene eredményesen küzdeni a hagyományos, állami keretekben szervezett belbiztonsági erőkkal. Döcögve működik az európai információáramlás, a közös hírszerzés még „gyerekcipőben jár”, a nemzeti elhárító szolgálatok csak vonakodva működnek együtt, mindenki félti a saját hírforrásait és embereit.¹⁷² Éppen ezért a regionális keretek között működő egyeztető-koordináló- információelemző és értékelő együttműködés jó alap lehetne ezen űr

---

¹⁶⁸ Az ISIS kb. 2 milliárd dollárt költ évente propagandára és toborzásra, ez a költségvetés folyamatos online jelenlétet biztosít számukra.

NEW YORK TIMES, BBC, HUFFINGTON POST, TIMES, RUSSIA TODAY, BUSINESS INSIDER: *Így lehet bárkiből terrorista.*

<http://888.hu/article-igy-lehet-barkibol-terrorista> (Letöltve: 2016.03.27.)

¹⁶⁹ JÁSZBERÉNYI Sándor: *“Harcolni akarok az Iszlám Állammal, akkor is, ha ez lesz az utolsó dolog az életemben”* <http://24.hu/kulfold/2015/01/09/harcolni-akarok-az-islam-allammal-akkor-is-ha-ez-lesz-az-utolso-dolog-az-eletemben/> (Letöltve: 2016.03.27.)

¹⁷⁰ BERGIN, Anthony: *Foreign fighters in Syria and the challenges of reintegration.* In: The Strategist, 2014. május 13.

<http://www.aspistrategist.org.au/foreign-fighters-in-syria-and-the-challenges-of-reintegration/> (Letöltve: 2016.03.27.)

¹⁷¹ BÉKÉS Márton: *Európa dekódolása.*

http://mandiner.hu/cikk/20151205_bekes_marton_europa_dekodolasa (Letöltve: 2016.03.27.)

¹⁷² Bővebben lásd: BENEDEK Márta: *A hírszerzési együttműködés európai lehetőségei.* In: Nemzetbiztonsági Szemle. II, évfolyam III. szám 88-101.old.

http://epa.oszk.hu/02500/02538/00006/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_03_088-101.pdf (Letöltve: 2016.05.14.)

kitöltésére. További előnye, hogy a Kárpát-Balkán régió ezen országai hasonló problémával küzdenek a terrorizmus kapcsán, amelyben legjellemzőbb a tranzit-lét, illetve az átmenő jelleg.

2.1.3. SZERVEZETT BŰNÖZÉS

A hagyományos bűnszervezetek – kiaknázva a gazdasági globalizáció és az új technológiák kínálta lehetőségeket – fokozatosan nemzetközi szintűre terjesztették ki tevékenységi körüket. A piacok és befolyási övezetek felosztása érdekében szövetséget kötöttek más országok bűnözői csoportjaival.¹⁷³ Ezen csoportok egyre jobban széttagolják műveleteiket, egyre szorosabbá fűzve a kapcsolatot a kábítószer-kereskedelem, az emberkereskedelem, az illegális migráció elősegítése, a nő- és gyermekkereskedelem, a tömegpusztító és hagyományos fegyverek illegális kereskedelme és a fegyverkereskedelem között. Ezekhez szervesen kapcsolódnak a csempészet, a pénzügyi- és gazdasági bűncselekmények, a termékhamisítás, a szerzői jogi kalózkodás, a nemzetközi kereskedelmi korrupció, amelyek sok esetben a társadalmi stabilitást, a nemzetbiztonságot, a demokratikus társadalmak életminőségét, a nemzetközi pénzügyi rendszer stabilitását is súlyosan veszélyeztetik.

A szervezett bűnözői csoportok jelentős mennyiségű illegális „szolgáltatást” is nyújtanak: uzsorapénz biztosítása, emberrablás, gyilkosság, okirat-hamisítás, mérgező hulladékok illegális lerakása, nukleáris anyagok illegális kereskedelme, fegyverek csempészete, veszélyeztetett fajok kereskedelme. Részt vesznek továbbá egy sor gazdasági és munkaügyi zsarolási tevékenységben, mint a kaszinók nyereségének lefölözése, a bennfentes kereskedés, monopóliumok felállítása különböző iparágakban, valamint látszatmunkahelyek létrehozása, pénzmosás, illetve politikai korrupció. Napjainkban becslések szerint 3600 bűnszervezet működik Európában.¹⁷⁴

Több mint tíz évvel ezelőtt jelezték a szakértők műveleti adatokra hivatkozva, hogy a bűnszervezetek a felhalmozott pénzügyi erejüket felhasználva a legális gazdasági struktúrákat támadják, egyben maguk is létrehoznak, működtetnek

---

¹⁷³ EURÓPAI PARLAMENT: *Jelentés a szervezett bűnözés, a korrupció és a pénzmosás problémájáról: megvalósítandó intézkedésekre és kezdeményezésekre vonatkozó ajánlások*. 2013. május 17. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0175+0+DOC+XML+V0//HU> (Letöltve: 2016.03.27.)

¹⁷⁴ EPPGROUP.EU: *Biztonságosabb társadalom: a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelem*. <http://www.eppgroup.eu/hu/topic/BIZTONS%C3%81GOSABB-T%C3%81RSADALOM%3A-A-SZERVEZETT-B%C5%B0N%C3%96Z%C3%89S-%C3%89S-A-TERRORIZMUS-ELLENI-K%C3%9CZDELEM> (Letöltve: 2016.04.23.)

törvényes vagy annak látszó vállalkozásokat.¹⁷⁵ Az ezredforduló táján tehát már egyértelművé vált, hogy a befolyásolás következő színtere a központi és a helyi államigazgatás, az igazságszolgáltatás, a kulturális területeken lévő kapcsolatok, valamint a média lesz. Következésképpen a szervezett bűnözés egyaránt hatást gyakorol a klasszikus bűnözési területekre és a legális szférákra. Az elmúlt évtizedekhez képest sokkal intenzívebb a bűnözői csoportok nemzetközi hálózatba szerveződése, ami lehetővé teszi számukra szakértelmük egyesítését és sokrétűbbé tételét, következképpen működési szférájuk kiszélesítését. Az egymással történő rivalizálás helyett egyre inkább a kölcsönösen előnyös komplementer-jellegű együttműködés irányába haladnak.¹⁷⁶ A tevékenységeikből származó hatalmas tőkét tisztára mosás után visszaforgatják a gazdaságba, amelyhez igénybe veszik a legális ügyletek szakértőinek szolgáltatásait és a legális kereskedelmi struktúrákat is.

A XXI. század elején újabb ágazata fejlődött ki a szervezett bűnözésnek, igazodva a technikai és technológiai fejlődéshez, ez pedig a személyazonosság ellopása, az online zsarolás, a számítógép hackelés, vagy a hitelkártyacsалás és a részvénymanipulálás, azaz az online szervezett bűnözés.

Napjainkban új típusú, most formálódó, szervezett bűnözői kör létrejöttének és terjeszkedésének vagyunk tanúi, amelynek sajátossága, hogy nem az előzményekkel rendelkező helyi bünszervezetekből nő ki, hanem az újonnan megjelenő menekültek egy része hozza létre teljesen függetlenül a már létező bűnözői köröktől. A zömében 15 és 25 év közötti férfi bűnelkövetők, akik saját fenntartásukhoz szükséges munkalehetőséggel nem rendelkeznek, kivétel nélkül az elmúlt egy-másfél évben érkeztek Európába.¹⁷⁷ Ezen bűnelkövetői csoportok saját logikájuk alapján építik fel szervezeteiket, amelyben az összetartó erő a közös földrajzi vagy etnikai-nyelvi eredet, következképpen két jelentősebb csoportra oszthatók. Az egyik egy iraki és szíriai fiatalokból álló kevésbé vallásos és iskolázottabb csoport, a másik egy afgán irányítású, kisebb lélekszámú, iskolázatlan, merev vallási szokásokat előíró és súlyos erőszakkal operáló szervezet. Kapcsolattartásuk a közösségi médiákon keresztül

---

¹⁷⁵ RÉVAI Róbert – BEDROS J. Róbert – ISTVANOVSKI László – HUSZÁR András – SZÉKELY György: *A szervezett bűnözés egészségbiztonsági aspektusai*. In: Hadmérnök, V. Évfolyam 2. szám - 2010. június. 192.old. http://hadmernok.hu/2010_2_revai_etal.pdf (Letöltve: 2016.03.27.)

¹⁷⁶ SZABÓ Károly: *A terrorizmus és a szervezett bűnözés lehetséges összefüggései és ezek hatása a nemzetbiztonsági tevékenységre*. Diplomamunka. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2006. 37. old.

¹⁷⁷ TIGRAY: *A migrációval érkező új típusú szervezett bűnözés jellemzői*. <http://nagypolitika.hu/2016/03/13/a-migracioval-erkezo-uj-tipusu-szervezett-bunozes-jellemzoi/> (Letöltve: 2016.03.28.)

valószínűleg és célpontokat is ilyen módon keresnek maguknak. Létezésük a migrációs útvonal teljes szakaszán jelen van. Korinek László megfogalmazását idézve: „A XXI. századi bűnözés, különösen a széles körben bűnözési félelmeket gerjesztő közönséges kriminalitás oroszlánrésze a leszakadó rétegek, köztük a bevándorlók kriminalitásából adódik. A szociálpolitika nem képes hatékonyan kiegyenlíteni a bevándorlók és utódaik integrációs hátrányait, az igazságszolgáltatás eredménytelenül bünteti a szükségszerűen visszaeső bűnelkövetővé váló hátrányos kisebbségi helyzetben lévőket...”¹⁷⁸

Az elemzett térségben a szervezett bűnözés alapvetően nem nemzeti jellegű, mivel az a globalizáció hatásaként polarizálódott. „Tevékenységét fiktív társaságok útján folytatja, befolyását és az erőszakot elsősorban önmaga fenntartására, illetve bűnözői tevékenységének elfedésére használja.”¹⁷⁹ A legnagyobb csoportok nemzetköziek lettek, míg a kis helyiek is átlépték a nemzeti határokat, és regionális fenyegetést jelentenek. Ez a tendencia az évek során folyamatosan erősödött, mivel a bűnözők tevékenysége nem áll meg az országhatároknál, így Magyarország, Szlovákia és Horvátország Unió csatlakozása után megfigyelhetővé vált a külföldi csoportokkal való szorosabb együttműködés. A korábbi rivalizálást mára felváltotta a még több haszonnal kecsegtető konstruktív együttműködés, amely csökkenti tevékenységük kockázatát és növeli működési hatékonyságukat. A régió államai leginkább a tranzitországgként jellemezhetőek, köszönhetően annak, hogy a kelet-európai és a nyugati világ rajtuk keresztül bonyolítja az alvilági kereskedelmet. Tényként kell kezelnünk, hogy néhány esetben – pénzhamisítás, emberkereskedelem, prostitúció – célországként is megjelennek.

A globalizáció kitermelte a bűnözés professzionális szakembereit is. Rendelkezésükre áll a legfejlettebb technológia és tudás, valamint a szükséges anyagiak. Megvásárolják a legképzettebb szakembereket is. Mindezek birtokában a gazdasági szféra valamennyi szegmensét elérik, és azonnal alkalmazkodnak a piac minden változásához.¹⁸⁰

---

¹⁷⁸ KORINEK László: *Nomádok és letelepedettek – gondolatok a közösségi bűnmegelőzésről*. In: Jogtudományi Közlöny, 2006. LXI. évf. 7–8. sz. 247–267. old.

¹⁷⁹ GAZDAG Ferenc: *A biztonságpolitikai kihívások természetéről*. 25. old.

http://www.grotius.hu/doc/pub/CEKOFW/2012_35_gazdag_a_biztonsagpolitikai_kihivasok_termeszetrol.pdf (Letöltve: 2016.04.23.)

¹⁸⁰ HADAS László: *A globalizáció árnyoldalai és a hírszerzés. Új kihívások*. In: Magyar Tudományos Akadémia Világ gazdasági Kutatóintézet. Műhelytanulmányok. 42. szám, 2003. 73. old. <http://www.vki.hu/mt/mh-42.pdf> (Letöltve: 2016.03.28.)

Manapság a terrorizmus és a szervezett bűnözés tevékenységi köre egyre nagyobb átfedést mutat. A terrorista szervezeteknek már nem elégséges az anyagi támogatás, amit bizonyos országoktól kapnak, más forrásokra is szükségük van.¹⁸¹ A terrorista csoportok a nemzetközi szervezett bűnözés lehetőségeit kihasználva teremtik elő a működésükhöz szükséges anyagi háttér egy részét, közreműködésükkel jutnak hozzá azokhoz az eszközökhöz, amellyel elkövetik, vagy potenciálisan elkövethetik cselekményeiket, vagy éppen annak módszereit használják fel tagjaik célországokba történő bejuttatásához. Az érdekkapcsolat szimbiotikus együttműködéssé, szervezett összefonódássá, összenövéssé vált. A két tevékenység között azonban lényeges különbség a haszonszerzésre való törekvés megléte vagy meg nem léte, továbbá hogy a terrorcselekmények rendszerint politikai vagy vallási célzat által vezéreltek. Míg a szervezett bűnözői csoportok többnyire egymás közötti vitáik rendezése céljából követnek el alkalmanként terrorizmusra jellemző cselekményeket, addig az új típusú terrorizmust képviselő csoportok a nagyszabású, sok áldozattal járó és nagy médiafigyelmet vonzó, félelemkeltő akciók végrehajtásában érdekeltek. *„Sőt, továbbmenve: a modern szervezett bűnözői csoportok az esetek túlnyomó többségében éppen hogy nem érdekeltek a társadalom széles tömegeinek (legfeljebb közvetlen szubkulturális környezetüknek) erőszakos módszerekkel való megfélemlítésében.”*¹⁸² Ilyen értelemben a szervezett bűnözői tevékenység és annak fenyegetése elméletileg kiszámíthatóbb.

A terrorista szervezetek szempontjából a tevékenységükhöz szükséges pénzforrás megteremtése nagyon fontos, mivel anyagi háttér hiányában nem lennének életképesek. A terrorizmus finanszírozásának bűnözésből származó forrásai közül kiemelkedik a kábítószer-kereskedelem.¹⁸³ Nem véletlen, hogy a kábítószer-ellenes nemzetközi összefogás egyik súlyponti része az egyes terrorszervezetek pénzügyi forrásainak, kapcsolatainak mihamarabbi megkeresése, befagyasztása, az érintett számlák zárolása.

---

¹⁸¹ BOTOS Csaba: *Terrorizmus gazdasági-pénzügyi háttere.*

<http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/Botos.pdf> (Letöltve: 2016.03.27.)

¹⁸² TÁLAS Péter: *A nemzetközi terrorizmus és a szervezett bűnözés hatása a nemzetközi biztonságra és Magyarország biztonságára.* 2. old.

<http://kisebbssegkutatold.tk.mta.hu/uploads/files/archive/904.pdf> (Letöltve: 2016.03.27.)

¹⁸³ A kábítószer-kereskedelemhez kapcsolható információ akkor válik igazán értelmezhetővé, ha belegondolunk, hogy a felnőtt korú népességet tekintve csaknem minden tizedik fő fogyasztott valamilyen kábítószer.

Nemzeti Drog Fókuszpont: *A kábítószer-helyzet Magyarországon 2004-2014.* 9. old.

http://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/nfp_kabitoszer-helyzet_2004_2014.pdf (Letöltve: 2016.03.27.)

A világ felosztása a kábítószerpiac- és terjesztés kapcsán megtörtént, mindenkinek megvan benne a szigorúan meghatározott helye és a behatárolt tevékenysége, hiszen ez a legnagyobb világot behálózó illegális piac, amelynek szervezettsége nagyon erős. Az ISIS bevételeinek kb. 7 %-a származik a kábítószer-kereskedelemből. A Kurd Munkáspárt (Partiya Karkerên Kurdistan: PKK) az európai heroinpiac jó részét tartja kezében, ahogy más közel-keleti terrorszervezetek és mozgalmak (Hamás, Hezbollah) bevételeinek jelentős részét is ez adja.¹⁸⁴ Európában a kiépült kábítószer útvonalak keresztezik a Kárpát-Balkán régiót. A délnyugat-ázsiai heroinútvonal Lengyelországon és Horvátországon át vezet, a dél-amerikai kokain útja szinte minden közép-európai országon átível.¹⁸⁵ A kábítószer-kereskedelem lebonyolítása a térségben jellemzően az albán maffia tevékenysége, amely az Európába érkező heroinszállítmányok 70-80 %-át kezeli.¹⁸⁶

2010 után a szintetikus, pszichoaktív drogok megjelenése jelentősen átformálta a kábítószerpiacot.¹⁸⁷ A rendelkezésre álló adatok azt jelzik, a metamfetamin (köznyelven speed) előállítására a balti államokra és Közép-Európára koncentrálódik.¹⁸⁸

A szervezett bűnözés másik kiemelt szegmense a jogellenes fegyverkereskedelem, a lőfegyverrel, lőszerrel, valamint robbanóanyagokkal történő visszaélés elleni küzdelem. Az illegális úton importált fegyverek harminc százaléka a

---

¹⁸⁴ BEBESI Zoltán: *Kábítószer-bűnözés és terrorizmus*. PhD értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Budapest, 2009. 65-66. old.

¹⁸⁵ HADAS László: i.m. old.

¹⁸⁶ Afganisztán a világ legnagyobb illegális ópiumtermelője, így az Európában talált heroin legnagyobb részét feltehetőleg ott, vagy a szomszédos Iránban, esteleg Pakisztánban állították elő, majd Törökországon keresztül szállították Európába.

BOKROS Tünde: *A szervezett bűnözés értékelése az Európai Unióban - a balkáni fegyverkereskedelem térnyerése*. <http://old.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1299&title=a-szervezett-bunozes-ertekelese-az-europai-unioban-a-balkani-fegyverkereskedelem-ternyerese> (Letöltve: 2016.03.30.)

¹⁸⁷ A 2000-es évek elején a marihuána, az ecstasy típusú tabletták és a heroin voltak a legnagyobb mennyiségben lefoglalt kábítószerek, míg a fellelt kokain és az amfetamin mennyisége nem volt meghatározó. 2006-tól a lefoglalt heroin mennyisége folyamatosan csökken. 2010 után nőtt a kannabisz növény lefoglalások száma, illetve a szintetikus anyagok piaca teljesen átrendeződött. 2009 és 2013 között összesen 118 új anyag jelent meg Magyarországon, az Unió tagállamai pedig összesen 268 új vegyületről tettek bejelentést. A tagállamok 2014-ben az EU Korai Jelzőrendszere felé 101 olyan új pszichoaktív szert jelentettek be, amelyről korábban nem érkezett jelentés.

NEMZETI DROG FÓKUSZPONT: *A kábítószer-helyzet Magyarországon 2004-2014*. 3-17. old. http://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/nfp_kabitoszer-helyzet_2004_2014.pdf (Letöltve: 2016.03.30.)

KÁBÍTÓSZER ÉS KÁBÍTÓSZER-FÜGGŐSÉG EURÓPAI MEGFIGYELŐKÖZPONTJA: *Európai kábítószer-jelentés. Tendenciák és fejlemények*. 34. old.

<http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/974/TDAT15001HUN.pdf> (Letöltve: 2016.03.30.)

¹⁸⁸ KÁBÍTÓSZER ÉS KÁBÍTÓSZER-FÜGGŐSÉG EURÓPAI MEGFIGYELŐKÖZPONTJA: i. m. 27. old.

Nyugat-Balkánról származik. A Balkánon két nagy fegyverkereskedő hálózat működik, amelyeket a tagok által beszélt nyelvek alapján lehet elhatárolni. Az egyik csoportba a pánszláv nyelveket beszélők (Szerbia, Bosznia, Horvátország, valamint kisebb számban Montenegró és Szlovénia polgárai), míg a másik csoportba az albánok beszélők (Albánia, Koszovó és Macedónia polgárai) tartoznak. A nyugat-európai országokba a Kárpát-Balkán régió keresztül főleg a pánszláv szervezet révén jutnak illegális fegyverek.¹⁸⁹ A fegyverek másik része a volt Szovjetunió területéről származtatható.

A régió szervezett bűnözői csoportjairól elmondható tehát, hogy nemzetközi szinten jelentős aktivitást kifejtő nemzeti szervezett bűnözői csoport nincs. Ezen bűnözői körök inkább csak helyi szinten aktívak, így csak kiegészítő feladatokat látnak el az országon áthaladó kábítószer, illetve fegyverkereskedelemben, valamint az illegális migránsok csempészetében.

2.1.4. INFORMATIKAI ÉS INFORMÁCIÓS KIHÍVÁSOK

A XXI. századot minden bizonnyal az információs robbanás fogja jellemezni. A fizikai világban megvalósuló tevékenység, termelés vagy szolgáltatás egy új dimenzióba, a kibertérbe is kiterjeszkedik, folyamatosan bővül, átlépve az államok határait. Ezen jelenség további fontos jellemzője, hogy a kibertérben jelentkező veszélyek, támadások következményei visszacsatolódva megjelennek a fizikai világban is, vagyis az információs hálózatok széles körű kiépülése, amely állami eszközökkel nem szabályozható, lehetővé teszi a szervezett bűnözés és a terrorizmus térhódítását, a védett rendszerekbe való bejutást, a pénzügyi, az államigazgatási és a katonai rendszerek megcsapolását, illetve rombolását. Következésképpen az információs rendszerek fejlettsége alapvetően befolyásolja a termelés, a szolgáltatás és a védelem szektorait.

A hagyományos terrorizmust (a fizikai erőszakon alapuló támadásokat) elkövető szervezetek és személyek hamar felismerték, hogy a technológia fejlődése a békés célú felhasználás előnyei mellett új fegyvert jelent számukra. A XX. század utolsó évtizedétől megjelenik a kiberterrorizmus, amelyet számítógépes, információs, digitális vagy informatikai terrorizmusként is megfogalmazhatunk.¹⁹⁰

---

¹⁸⁹ VAJMA.INFO: *Az illegális fegyverek 30 százaléka a Balkánról származik.*

<http://www.vajma.info/cikk/tukor/5466/> (Letöltve: 2016.03.30.)

¹⁹⁰ KENEDLI Tamás: *Magyarország nemzeti biztonsági stratégiája és a belőle származtatható*

Az információs bűnözés alapvetően kétféleképpen közelíthető meg. Egyik esetben maga az informatikai rendszer a célpont, a támadások alanya, másik esetben pedig az informatikai rendszerek segítségével követnek el akár más típusú bűncselekményeket. Ezek kombinációja is előfordul úgy, hogy egy megtámadott hálózat segítségével történő anonimizálás után kerül sor újabb bűncselekményre. Más felosztás szerint a kibertérben – annak forrása alapján – megkülönböztethetünk üzleti hírszerzés, bűnözés, terrorista csoportok, valamint aktivista egyének vagy csoportok által jelentett veszélyeket.¹⁹¹

A jelenlegi állapotot a naponta megjelenő zsarolóvírusok, a zéró-napi sérülékenységet kihasználó támadások, a szervezetszerűen elkövetett csalások, a hamisítások, illetve behatolási kísérletek, valamint az ezek elleni harc jellemzi. A tevékenység célja közvetlen anyagi haszonszerzés vagy adott információ megszerzése, egyes hálózatok ellehetetlenítése, esetleg figyelemfelhívás is lehet. Manapság gyakorlatilag senki nincs biztonságban az információs hálózatok felhasználói közül, akár az „egyszerű” kiberbűnözés, akár idegen titkosszolgálati információszerző tevékenység áldozatává válhat minden felhasználó.¹⁹²

Ahhoz, hogy sikeresen lehessen fellépni a jelentkező fenyegetésekkel szemben, szükséges, hogy olyan hatékony szakértelem, képesség és hozzáértés koncentrálódjon egy-egy szervezeten belül, amely képes a folyamatos tanulásra, alkalmazkodásra és alkalmas a megelőzésre vagy az elhárításra. A globalizáció magával hozta ezen a területen is azt a már többször vázolt jelenséget, hogy a nemzeti szervezeteknek együtt kell működniük a hatékony fellépés érdekében, melynek szorosnak és folyamatosnak kell lennie. Belátható, hogy egy megjelenő fenyegetés a kibertérben azonnal továbbhalad, az együttműködő szervezetek közötti riasztás átadása csak közvetlenül, elektronikus úton lehetséges.

2.1.4.1. Az informatikai biztonság szervezeti keretei az elemzett országok kormányzati szférájában

Az alfejezetben tárgyalt szervezetek csak egy részét jelentik azoknak, amelyek célja az eseménykezelés, a biztonsági incidenseknél a riasztás, valamint biztonsági

---

Nemzetbiztonsági feladatok. In: Dobák Imre (szerk.): A nemzetbiztonság általános elmélete. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet 2014. 86. old.

¹⁹¹ SUBA Ferenc: *Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégia.* In: Dobák Imre (szerk.): A nemzetbiztonság általános elmélete: Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet 2014. 110. old.

¹⁹² KOVÁCS Zoltán: *Az infokommunikációs rendszerek nemzetbiztonsági kihívásai.* Phd értekezés. Nemzeti Közszerológiai Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola, 2015. 102. old.

jelentések készítése. Az állami és kormányzati részvétel mellett működnek különböző alapítványi, egyetemi, szolgáltatói eseménykezelő központok is az elemzett országokban. Kiemelendő továbbá az a tény, hogy a négy ország négy különböző módon, különböző szervezeti modellben, hatáskörrel oldja meg az információtechnológiai rendszerei sebezhetőségének elhárítását, ezáltal az információvédelmet és a kibervédelmet, azonosítva a fenyegetést.

A.) Magyarország

Magyarországon az állami kibervédelem intézményi keretében a legjelentősebb változás 2013-ban következett be. Az addig a Puskás Tivadar Közalapítvány keretein belül működő szervezetet Nemzeti Hálózatbiztonsági Központtá alakították át. A 2013. évi L. törvény¹⁹³ hozta létre a Kormányzati Eseménykezelő Központot (GovCERT Hungary),¹⁹⁴ ami 2013. júliustól a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szervezeti keretein belül látja el feladatait. 2014. októbertől nevet változtatva Nemzeti Kibervédelmi Intézetként működik. Komplex szolgáltatásait a kormányzati és önkormányzati szervezetek részére nyújtja, jelenleg magába olvasztva a Nemzeti Elektronikus Információbiztonsági Hatóság (NEIH) és a Kibervédelmi Hatóságot (CDMA – Cyber Defence Management Authority) is.

Hazánk élen járt a kibervédelmi tevékenység szabályozásában, elsők között fogalmaztuk meg Nemzeti Kibervédelmi Stratégiát, majd erre építve a Nemzeti Kibervédelmi Akciótervet. A Nemzeti Kibervédelmi Intézet a CDMA integrálásával megörökölte annak kapcsolattartó szerepét is a NATO felé.

B.) Szlovákia

Északi szomszédunknál a kormányzati eseménykezelő központ CSIRT.SK (Computer Security Incident Response Team Slovakia)¹⁹⁵ 2009 óta a pénzügyminisztérium alárendeltségében működik a 479/2009. számú kormányrendeletben¹⁹⁶ meghatározottak szerint. Alapja az 2008-ban elfogadásra került Nemzeti

---

¹⁹³ 2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról.

¹⁹⁴ Kormányzati Eseménykezelő Központ <http://www.cert-hungary.hu/node/1> (Letöltve: 2016. 05.04.)

¹⁹⁵ Computer Security Incident Response Team Slovakia – CSIRT.SK <https://www.csirt.gov.sk/> (Letöltve: 2016.05.14.)

¹⁹⁶ Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 479 z 1. júla 2009 k návrhu organizačného, personálneho, materiálno-technického a finančného zabezpečenia na vytvorenie špecializovanej jednotky pre riešenie počítačových incidentov (CSIRT. SK) v SR. www.informatizacia.sk/ext_dok-csirt-sk_uznesenie/9007c (Letöltve: 2016.06.26.)

Információbiztonsági Stratégia,¹⁹⁷ elsődleges célja, hogy megfelelő szintű védelmet nyújtson a nemzeti információs és kommunikációs infrastruktúra (NIKI) és a kritikus információs infrastruktúra területén.

Azzal, hogy szolgáltatásokat nyújt a biztonsági incidensek leküzdésével, elhárításával és azt követően az információs rendszerek helyreállítási műveleteivel kapcsolatban, együttműködve a NIKI tulajdonosaival és üzemeltetővel, a távközlési szolgáltatókkal, az internet szolgáltatókkal és más állami szervekkel (pl. rendőrség, nyomozóhatóság, bíróság), részt vesz az informatikai biztonság terjesztésében és tudatosításában, valamint aktívan együttműködik nemzetközi szervezetekkel és képviseli Szlovákiát az informatikai biztonság megerősítésében.

C.) Ausztria

Ausztriában az eseménykezelő központok szövetségbe tömörülve működnek, amelyet 2011 novemberében hívtak életre. A „CERT-Verbund” célja a rendelkezésre álló erőforrások összegyűjtése, valamint a közös know-how optimális hasznosítása annak érdekében, hogy a lehető legjobb legyen az ország ICT biztonsága. A 8 tag¹⁹⁸ közül témánk szempontjából kiemelendő az osztrák fegyveres erők (OBH) keretében 2013-ban felállított milCERT (Military Computer Emergency Readiness Teams)¹⁹⁹. A szervezet képességei 2015-re tovább bővültek, egy a nemzeti és a nemzetközi elvárásoknak megfelelő kiber-kompetencia központtal, amellyel képessé vált a virtuális térben növekvő veszélyeket megelőző és azokra megfelelően reagálni tudó intézkedések végrehajtására. Az elsődleges katonai feladatai mellett információt nyújt a szövetség többi tagjának is, ezáltal a lehető leggyorsabbá teszi a szükséges információ megosztást, hozzájárulva az intézkedések előrelátó tervezéséhez és

---

¹⁹⁷ Národná stratégia pre informačnú bezpečnosť v Slovenskej republike (uznesenie vlády SR č. 570/2008)

¹⁹⁸ Az A1-CERT az Osztrák Telekom (A1) által létrehozott intézmény, mely célja a vállalat elleni konkrét támadások kivédése. Az AConet-CERT az osztrák tudományos hálózat biztonságát hivatott védeni, melyet a Bécsi Egyetem központi informatikai szolgálata működtet. A BRZ-CERT a Szövetségi Számítástechnikai Központ által üzemeltetett egység, melynek feladata a biztonsági incidenseket megelőző intézkedések meghozatala. A GovCERT.at az osztrák nemzeti eseménykezelő központ, ami a közigazgatási és a kritikus információs infrastruktúrákat működteti a Szövetségi Kancelláriával együttműködve. Az R-IT CERT a Raiffeisen Informatik által létrehozott szerv, ami biztonságot nyújt a vállalkozások és az ügyfelek számára az adatok és az IT-infrastruktúrák hatékony védelmével. A Wien CERT-et a főváros üzemelteti, támogatást nyújtva az információs és kommunikációs technológiák működtetéséhez.

IKT-Sicherheitsportal

https://www.onlinesicherheit.gv.at/nationale_sicherheitsinitiativen/computer_emergency_response_team/71372.html (Letöltve: 2016.05.14.)

¹⁹⁹ milCERT ein wesentlicher Beitrag zur Cyber Defence

<http://www.bundesheer.at/truppendienst/ausgaben/artikel.php?id=1773> (Letöltve: 2016.05.14.)

végrehajtásához, annak érdekében, hogy megakadályozzák az információs és kommunikációs technológia (IKT) biztonsági eseményeket és választ adjanak a kritikus biztonsági incidensekre. Végzi továbbá a hálózati ellenőrzést, a technológia ellenőrzést, az információgyűjtés és értékelést a kibertérhez kötötten, valamint általános tanácsadási szolgáltatásokat nyújt az informatikai biztonsági intézkedések, illetve rendszerek és azok akkreditálási eljárásai kapcsán.

D.) Horvátország

A horvát nemzeti CERT²⁰⁰ az Információbiztonsági törvény²⁰¹ elfogadását követően 2009-ben jött létre, amelynek fő feladata az Internet biztonsági incidensek beazonosítása és az ország információbiztonságának megőrzése. Jogelődjét a CARNet CERT-et 1996-ban alapították azzal a feladattal, hogy adatokat gyűjtsön számítógépes biztonsági incidensekről, illetve oldja meg ezeket az események.

A szervezet hatósági jogkörrel rendelkezik, utasításokat adhat, iránymutatásokat és ajánlásokat fogalmazhat meg. Megelőző intézkedéseket tesz azon incidensek bekövetkezése előtt, amelyek negatívan befolyásolják az információs rendszerek biztonságát, annak érdekében, hogy megelőzze vagy enyhítse a lehetséges károkat. Ezen megelőző intézkedéseket nyilvánosságra is hozza. Intézkedései során tájékoztatót készít a biztonsági figyelmeztetések alapján összegyűjtött információkról, ajánlásokat fogalmaz meg a biztonsági rések azonosítására, a sebezhetőség és a sérülékenység csökkentésére, valamint koordinálja azon incidensek megoldásának keresését, amelyekben érintett az ország. A szervezet nem foglalkozik egyedi rendszerek operatív hibaelhárításával és biztonsági aggályaival, a problémás felhasználók számonkérésével és büntetőeljárás megindításával.

Ahhoz, hogy a kibertámadások ellen megfelelően lehessen védekezni, legfontosabb, hogy a megelőzésre fektessük a hangsúlyt. Sokkal kisebb kárt lehet elszenvedni, ha a támadást időben azonosítjuk és megakadályozzuk, mint abban az esetben, ha sérült rendszereket kell helyreállítani, kompromittálódott adatokat újragenerálni. Az információbiztonságot sok szempont szerint lehet osztályozni. Egyik megközelítés szerint fontos a kezelt adatnak mint az informatikai rendszer elemének az állapota. Elterjedt meghatározás szerint az adatot kezelő információs rendszert három szempontból vizsgálhatjuk, úgy mint annak bizalmassága (confidentiality),

---

²⁰⁰ Nacionalni CERT <http://www.cert.hr/onama> (Letöltve: 2016.05.14.)

²⁰¹ Zakon o informacijskoj sigurnosti (NN br 79/2007)

sértetlensége (integrity) és rendelkezésre állása (availability). A CIA elv szerint ugyanis csak az arra jogosult ismerheti meg az információt. Ha információ tartalma és formája az elvárttal megegyezik és az információs rendszer az arra jogosultak számára egy meghatározott időben rendelkezésre áll, működőképessége nincs akadályozva.²⁰² Más felosztás szerint az információs rendszerek biztonságát a rendszert körbevevő fizikai, elektronikus és személyi biztonsági jellemzők határozzák meg. Ezek mindegyike többlépcsős, és tervezésükkor nagyon fontos szempont az arányosság kérdése, ami a védendő adat minősítésétől is függ.

Az információbiztonság és egyben a kibertámadások elleni védelem leggyengébb láncszeme a humán tényező. Hiába tervezik meg szakemberek az információs hálózatok védelmét a lehető legnagyobb gondossággal, ha a felhasználók szándékosan vagy gondatlanul nem alkalmazzák azokat a védelmi megoldásokat, amelyek a rendszerek biztonságát jelentik. Következésképpen megtörténik a gondatlan adatszivárgás vagy a szándékos adatlopás. Megoldásként a biztonságtudatosság erősítése jöhet szóba, ezt minden szinten, az állami irányítástól kezdve a vállalati rendszerekig bezárólag napirenden kell tartani. A szándékos adatlopás ellen pedig az adatkört megismerő személyek ellenőrzése, az egymásra épülő adatok szelektált elérhetősége adhat megoldást. Nemzetbiztonsági szempontból mindig szem előtt kell tartani azt a tényt, hogy amilyen módszerekkel mi próbálunk meg adatot szerezni az információigény teljesítésére, ugyanolyan vagy modernebb módszerekkel az ellenérdekelt fél tőlünk próbálja megszerezni a számára releváns adatokat.

A tanulmány jelen fejezete azon destabilizáló folyamatokat kívánja bemutatni, amelyek kapcsán feszültségforrások eszkalációjának lehetőségével és hatásmechanizmusával számolnunk kell.

Térségünk biztonságát a következő évtizedben is valószínűsíthetően nem az országok közötti katonai egyensúlyhiányból adódó fenyegetések, hanem az egyes országok, régiók instabilitásából és egyensúlyvesztéséből származtatható zavarok, konfliktusok befolyásolhatják. A XXI. század első évtizedében újabb veszélyek, kihívások, kockázati tényezők születtek a már meglévők mellett. Az új kockázatok, amelyek elsősorban Közép- és Közel-Kelet országaiban, Kelet- és Délkelet-Európa, valamint Közép-Afrika térségében okoznak fenyegetettséget, folyamatosan létrejövő

---

²⁰² HORVÁTH Gergely Krisztián (szerk.): *Közérthetően (nem csak) az IT biztonságról*. Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség kiadványa. Budapest, 2013. 12. old.

válsággócokat, válságkörzeteket hoznak létre, amelyek dinamikusan és olykor váratlan irányban, illetve módon változtak.

A biztonsági percepciókban egyre nagyobb szerepet játszanak a globális kihívásokon túl a térségben lappangó konfliktusok is, melyek egyszerre geopolitikai, kül- és biztonságpolitikai, gazdasági, demográfiai és morális kérdést is jelentenek. A helyi konfliktusok több dimenzióban: hatalmi, gazdasági érdekek mentén, nacionalizmusok fellángolása során, etnikai, vallási kisebbségek között, vagy elhúzódo polgárháborúk formájában jelentkezhetnek. Korunkban a vallási, az etnikai, illetve a nemzeti kisebbségek közötti ellentétek állnak előtérben, amelyek jól behatárolható területekhez kötődnek, melyeket az elmaradott gazdaság és a globalizációs folyamatokból való kimaradás jellemez.

2.2. TÉRSÉGEK – KONFLIKTUSOK

A konfliktusok jelentős része napjainkban egy adott, jól behatárolható területhez kötődik, magából a rendszerből táplálkozik, kihasználva a globalizáció, a transznacionalizáció által létrejött lehetőségeket, alkalmazkodva ezek következményeihez. Szereplői többségét, valamint magukat a folyamatokat nem lehet határok közé szorítva értelmezni, mivel a tényleges fegyveres összecsapások többnyire átlépik azokat. Az elmúlt 10 évben a konfliktusok száma jelentős mértékben nőtt, míg 2005-ben 249²⁰³ volt, 2015-ben 409-et tartottak számon. E válságok közül alig néhány oldódott meg. Az utóbbi 5 évben legalább 15 új konfliktus robbant ki vagy lángolt fel újra: nyolc Afrikában, három a Közel-Keleten, egy Európában, valamint három Ázsiában.²⁰⁴

A XXI. tízes éveinek közepén a konfliktusok háttere többnyire rendszer/ideológiai alapra vezethető vissza, amelybe beleértjük az ideológiai, a vallási és a társadalmi-

---

²⁰³ HEIDELBERGER INSTITUT FÜR INTERNATIONALE KONFLIKTFORSCHUNG (HIIK): *Konfliktbarometer 2005. Krisen - Kriege – Putsche-Verhandlungen - Vermittlungen – Friedensschlüsse*. Heidelberg Institut Für Internationale Konfliktforschung (HIIK), 2006. 5.old.

http://www.hiik.de/de/konfliktbarometer/pdf/Konfliktbarometer_2005.pdf (Letöltve: 2016.04.16.)

²⁰⁴ Európában ez a konfliktus Ukrajnában robbant ki, Afrikában: Elefántcsontparton, a Közép-afrikai Köztársaságban, Líbiában, Maliban, Nigéria északkeleti részén, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Dél-Szudánban, és Burundiban, a Közel-Keleten: Szíriában, Irakban és Jemenben, valamint Ázsiában: Kirgizisztánban, Mianmaron és Pakisztán egyes részein.

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES: *UNHCR Global Trends: Forced Displacement in 2014*. <http://unhcr.org/556725e69.html> (Letöltve: 2016.01.16.)

IISS: *Armed Conflict Survey 2015, Armed Conflict Database*. The International Institute for Strategic Studies, IISS. 2015. <http://www.iiss.org/en/about%20us/press%20room/press%20releases/press%20releases/archive/2015-4fe9/may-6219/armed-conflict-survey-2015-press-statement-a0be> (Letöltve: 2016.01.16.)

gazdasági tényezőket (155 cselekmény).²⁰⁵ Az indítékok közül másodikként az erőforrásokért vívott küzdelem említhető, amelybe a természeti erőforrások és a nyersanyagok feletti rendelkezést kell érteni, ami 98 esemény kapcsán vezetett konfliktushoz. A nemzeti erő²⁰⁶ emelhető ki 93 esetben indokként. A lakosság, illetve terület feletti ellenőrzés érvényesítése 46 alkalommal jelent meg konfliktust generáló tényezőként. Az autonómia és elszakadási törekvések kapcsán 108 válság robbant ki. A területszerzésre vonatkozó, az államok közötti határ megváltoztatására irányuló konfliktusok száma összesen 18 volt. Az említett konfliktusok 2015-ben 19 esetben értek el háborús szintet, ami 2005-ben kettő volt (Irak, Szudán).²⁰⁷

2.2.1. EURÓPÁT ÉRINTŐ DESTABILIZÁLÓ FOLYAMATOK

Európa szomszédságában lejátszódó drasztikus változások, ezek esetleges eszkalációja képlékennyé tették Európa biztonságát. Az Európát érintő konfliktusok száma tíz év alatt 41-ről 62-re nőtt.²⁰⁸

Magyarország, Szlovákia, Ausztria és Horvátország számára ezen kihívások közös kezelése jelentős érdek, amelynek során az EU és több nemzetközi szervezet (pl. OECD, EBESZ, IMF) tagjaként olyan összehangolt, egységes politikát kell folytatniuk a nemzeti érdekeik figyelembevételével, amely elősegíti az ország, a térség, a régió és Európa stabilitását, a béke fenntartását és hitelességet kölcsönöz az egyes országok politikájának. Az új típusú fenyegetések – a globalizáció katalizátorszerű hatása és a biztonsági környezet komplexitása következtében – nem maradnak regionális jellegűek. A folyamatok eszkalálódnak, az országhatárokon átlépve nagyobb területet is destabilizálhatnak gazdasági, politikai, információs,

---

²⁰⁵ 2005-ben szintén az ideológiai alap volt a domináns, amit a nemzeti erő, majd a természeti erőforrások és a nyersanyagok feletti rendelkezésért való küzdelem követett. Jelentős mértékű volt a területszerzésre irányuló törekvés, az elszakadási törekvések és az autonómia iránti törekvés is. HEIDELBERGER INSTITUT FÜR INTERNATIONALE KONFLIKTFORSCHUNG (HIK): *Konfliktbarometer 2005. Krisen - Kriege – Putsche-Verhandlungen - Vermittlungen – Friedensschlüsse*, Heidelberg, 2006. 3-6. old. http://www.hiik.de/de/konfliktbarometer/pdf/Konfliktbarometer_2005.pdf (Letöltve: 2016.04.16.)

²⁰⁶ A nemzeti erő a kormányzóképeséget jelenti, az állammal vagy önálló területtel nem rendelkezők esetében pedig az autonómiatörekvés mértékét jelöli.

HEIDELBERG INSTITUTE FOR INTERNATIONAL CONFLICT RESEARCH: *Conflict Barometer 2015*. Heidelberg, 2016. 35. old.

http://www.hiik.de/de/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2015.pdf (Letöltve: 2016.05.16.)

²⁰⁷ HEIDELBERG INSTITUTE FOR INTERNATIONAL CONFLICT RESEARCH: *Conflict Barometer 2015*. 16. old.

²⁰⁸ HEIDELBERG INSTITUTE FOR INTERNATIONAL CONFLICT RESEARCH: *Conflict Barometer 2015*. 44. old.

HEIDELBERGER INSTITUT FÜR INTERNATIONALE KONFLIKTFORSCHUNG (HIK): *Konfliktbarometer 2005. Krisen - Kriege – Putsche-Verhandlungen - Vermittlungen – Friedensschlüsse*. 68. old

szociológiai vagy akár védelmi vonatkozásban is. A fejezet szűkre szabott keretein belül ezért azon Európát érintő destabilizáló tényezőket, konfliktusokat, valamint az ezekből következő kihívásokat kívánom megjeleníteni, melyek a tárgyalt négy ország geopolitikai elhelyezkedése miatt közvetlenül érintik valamennyit.

Az Európát megosztó legjelentősebb destabilizáló hatások alapvetően kulturális jellegűek és egybeesnek Huntington megfogalmazásában – William Wallace felvetését idézve – a nyugati kereszténységnek az 1500-as évben fennálló határaival.²⁰⁹ Az e vonaltól délre és keletre lakók ortodoxok vagy muzulmánok. Történelmük folyamán az oszmán vagy a cári birodalomhoz tartoztak, és nem igazán érintették meg őket az Európa többi részét formáló események. Ezek az országok általában gazdaságilag kevésbé fejlettek, és úgy tűnik, sokkal kisebb az esélyük arra, hogy stabil, demokratikus politikai rendszert építsenek ki.²¹⁰ Ez átfedést mutat Gloria Man „Az ortodox törésvonal” című könyvében felvázoltakkal, vagyis ez a vonal választja el a nyugati típusú kereszténység Európáját a keleti típusú kereszténység Európájától.²¹¹ A Balkánon ez megegyezik a Habsburg és az ottomán birodalom között húzódó történelmi határral, következésképpen közvetlenül érintkezik a Közel-Kelet térségével. A két teória másik közös érintkezési zónája elválasztja az inkább katolikus Nyugat-Ukrajnát az ortodox Kelet-Ukrajnától, mely utóbbi Oroszország irányába húz, valamint elhatárolja a Baltikumot és Oroszországot. Ez a kérdéskör tágabb értelemben napjainkban magában foglalja az orosz-EU viszonyrendszert, amely az egyre erősödő geopolitikai versenyben az Unió és az orosz vezetés alatt kiépülő Eurázsiai Unió között bontakozik ki,²¹² aminek kulturális értékrend ágán az ortodoxia és a katolicizmus feszül egymásnak.

---

²⁰⁹ Ezen kép teljességének bemutatásához hozzátartozik, hogy az ortodox keresztény országok egy jelentős csoportja Görögország, Románia és Bulgária jelen viszonyok között az EU részét képezik, egy másik csoport, Montenegró, Szerbia, Moldávia az EU felé gravitálnak. Ez alapján valószínűsíthető, hogy a kulturális, vallási értékrend határok halványulnak, de kevés eséllyel oldódnak fel. Véleményem szerint ez a párhuzam a nyugat-balkáni muszlim államok – Bosznia, Albánia, Koszovó – kapcsán is megvonhatóvá válik, amelynek szintje azonban 2016-ban még az EU-ba törekvés határán áll.

²¹⁰ Ez a vonal egybeesik a mai Finnország és Oroszország, a balti államok és az Oroszország közti határral, kettévágja Fehéroroszországot és Ukrajnát, elválasztva az inkább katolikus Nyugat-Ukrajnát az ortodox Kelet-Ukrajnától, majd nyugat felé kanyarodik, elválasztva Erdélyt Románia többi részétől, majd áthalad Jugoszlávián, szinte pontosan Horvátországot és Szlovéniát az ország többi részétől elválasztó határ mentén.

HUNTINGTON, Samuel P.: *The Clash of Civilizations?* In: *Foreign Affairs*, 1993. Summer Issue. 30. old.

²¹¹ MAN, Gloria: *Az ortodox törésvonal*. Háttér Kiadó, 1997.

²¹² Az orosz fél olcsó energiát, adminisztratív eszközökkel biztosított piacot ígér a volt szovjet térségben, az Európai Unió pedig a társult tagjainak járó uniós forrásokat és versenyalapú hozzáférést az EU-s piacokhoz.

A XXI. század tízes éveire Európát belülről is negatív hatások érik. Ezek közül kiemelkedik a gazdasági vonatkozású, amely az adós és hitelező országok között éleződött ki, ami egybeesik az Unió amerikai vonalvezetést követő északi és az orosz érdekek iránt megértőbb déli részével. Hasonlóan jelentős a közép-európai térség és a nyugat-európai centrum-országok között mélyülő szakadék a súlyosbodó migránshelyzet okán. A két hatás egymástól jól elhatárolható, ugyanakkor közöttük két szegmens vonatkozásában összefüggés is megállapítható. Ez egyrészt a közösen elfogadott szerződéses szabályok megszegése, ami az előbbi esetén az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés (EUMSZ) 101. cikke,²¹³ az utóbbi kapcsán a schengeni egyezmény. Másrészt a maastrichti deficitkritériumok nem teljesítése a megnövekedett terrorveszély és a menekültválság költségei okán. (pl. Franciaország, Olaszország). Vertikálisan további nehézséget jelent az Egyesült Királyság kontra EU játszma, mivel szétfeszíti a napjainkban amúgy is sérülékeny kohéziós erőket. A Brexit²¹⁴ ugyanis olyan széthúzó potenciált generálhat, amely alapjaiban rengeti meg az Unió létét.

Az Unió történetének nehéz korszakát éli, amelyet Federica Mogherini, az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője következőképpen fogalmazott meg: „*Jelenleg egzisztenciális válságban vagyunk, mind az Európai Unión belül, mind azon kívül*”.²¹⁵ Az Unió biztonságát számos veszély fenyegeti délről és keletről, melyek által megsérült Európa biztonsági rendje. A fejezet ezen része azon konfliktusokat és válságokat elemzi, amelyek jelentős teherként nehezedenek biztonságukra.

2.2.1.1. Délről érkező fenyegetések

Európát érintő déli irányból érkező kihívások, fenyegetések összetettek, mivel földrajzi értelemben itt találkozik két térség és több ponton is összekapcsolódik; ez pedig a Nyugat-Balkán és a tágabb értelemben vett Közel-Kelet.²¹⁶ Mindkét régióra az

---

ARA-KOVÁCS Attila – MAGYAR Bálint: *A birodalmak perifériáján*. In: Magyar Narancs, 2014. 9. sz. <http://magyarnarancs.hu/publicisztika/ara-kovacs-attila-magyar-balint-birodalmak-periferiajan-88940> (Letöltve: 2016.01.31.)

²¹³ EURÓPAI UNIÓ: *Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata*. Luxembourg, Európai Unió Kiadóhivatala, 2010. 89. old. https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/eu_citizenship/consolidated-treaties_hu.pdf (Letöltve: 2016.02.05.)

²¹⁴ A Brexit: Nagy-Britannia kilépése az EU-ból, melyről 2016. június 26-i népszavazás döntött.

²¹⁵ Európai Unió: *Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan*. 5. old. https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_hu_pdf (Letöltve: 2016.07.30.)

²¹⁶ A tanulmány a Közel-Kelet kifejezést (Greater Middle East) tágabb értelmezésében kívánja használni, melyet napjainkban a MENA (Middle East and North Africa region– Közel-Kelet és Észak-Afrika) régió megnevezéssel illetnek.

államok nagy részénél a bizonytalan belpolitikai viszonyok, az átmeneti stádiumban lévő gazdaságok, a korrupció, a szegénység és a magas munkanélküliség jellemző, melyhez több esetben vallási és kulturális érdekellentétek szította viszályok társulnak. Számos ország esetében válik jellemzővé az úgynevezett „Libanon-szindróma”, amikor a politikai élet etnikai és vallási törésvonalak mentén való rendeződése jelenti az egyik legjelentősebb kockázatot az állam és a térség stabilitása szempontjából. Az éles etnikai ellentétek, az etnokratikus gondolkodásmód tehát több esetben is konfliktusok eredői, a politikai terek következképpen összetettek és erőteljesen őrzik történeti meghatározottságukat.

A Közel-Kelet és Észak-Afrika régió (Middle East and North Africa region: MENA) muszlim többségű,²¹⁷ így a valláson és a kultúrán keresztül kapcsolódik a nyugat-balkáni országokhoz,²¹⁸ tehát Európához is.²¹⁹ A térség közötti híd szerepét következképpen az iszlám kultúrkör tölti be, amely Balbisi Louai szerint magyarázatot ad a jelenlegi meghatározó politikai és társadalmi hatásmechanizmusokra. *„Itt azért nem alakulhatott ki olyan mértékben a demokrácia intézményrendszere, mint a Nyugaton, mert a muzulmán közösség fogalmával összeegyeztethetetlen az individualizmus, amely a demokrácia egyik alapfeltétele.”*²²⁰ További értelmezési keret lehet a nemzetté válás és a nemzetállamok létrejöttének kérdése, amely folyamat Európa jelentős részében a XX. században lezajlott, ugyanakkor Jugoszlávia szétesését követően a Nyugat-Balkánon napjainkban is tart. A térségre jellemző alapvető rendezőelv etnikai, amely az államok politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális stb. folyamatait alapvetően befolyásolja.²²¹

---

²¹⁷ A nem-muszlimok hozzávetőlegesen a lakosság 4,4%-át teszik ki a MENA régióban. MUNIF, Abdul-Fattah: *A nem-muszlimok helyzete az iszlám világban a 20-21. században*. <http://iszlam.com/iszlam-az-elet-vallasa/az-iszlam-tortenete/item/1236-a-nem-muszlimok-helyzete-az-iszlam-vilagban-a-20-21-szazadban> (Letöltve: 2016.02.06.)

²¹⁸ A Balkánon élő 75 milliós népességben a muszlimok számát 15 millióra becsülik. Többségük a szunnita irányzat követője, fellelhetők azonban ettől eltérő irányzatok is, mint pl. a "bektasi" nevű Albániában.

BBC MAGYAR ADÁS: *Muzulmánok a Balkánon*.

http://www.bbc.cold.uk/hungarian/balkans_muslims_hungarian/index.shtml (Letöltve: 2016.02.05.)

²¹⁹ A közösség másik jelentős része a második világháború után került be és telepedett le Európában, számuk napjainkban eléri a 9,2 milliót.

LIPTAY, Lothar: *Az iszlám korunkbeli európai inváziója*. <http://www.refteologia.sk/llikei.pdf> (Letöltve: 2016.02.05.)

²²⁰ BALBISI Louai: *A mediterrán országok gazdasági kitérés kísérletei az Európai Unió kibővülésének tükrében*. Ph. D. disszertáció. BKAE Nemzetközi Kapcsolatok. Budapest, 2001. 9. old. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/48/1/balbisi_1.pdf (Letöltve: 2016.02.06.)

²²¹ REMÉNYI Péter: *Etnikai változások a Nyugat-Balkánon 1991-2011*. In: *Mediterrán és Balkán Fórum*, VIII. évfolyam 1. szám. http://epa.oszk.hu/02000/02090/00020/pdf/EPA02090_mediterran_2014_01.pdf (Letöltve: 2016.06.13.)

2.2.1.1.1. A Nyugat-Balkán térsége

A Balkán térsége már évszázadok óta Európa puszkaporos hordójának számít. A hagyományosan fragmentált Balkán időről időre újabb kihívásokkal szembesül, mivel nemzetiségi térkép jócskán el van tolódva az államok határaihoz képest.

Egyes államok – Horvátország, Románia és Bulgária – képesek voltak a kiemelkedésre, Szerbiában az európai uniós csatlakozási folyamat indította el a demokratizálódást, illetve a nemzetközi jogi elvekhez való igazodást. A Nyugat-Balkán régió országaira azonban az országhatárokon átnyúló etnikai-vallási konfliktusokból fakadó bizonytalanság jellemző. A nacionalista revans-vágyak máig alapvetően meghatározzák szomszédsági politikájukat, és egyben veszélyeztetik a térség egészének stabilitását. Ehhez kapcsolódik a jogállami intézményrendszer kiépítetlensége és a demokratikus politikai kultúra csökevényessége. A kedvezőtlen gazdasági kilátások és a gazdasági sikertelenség, a nagymértékű munkanélküliség, különösen a fiatalok körében (pl. 40-45%-os Bosznia-Hercegovinában és Koszovóban) tovább növelik a szociális feszültséget az országokon, illetve a régión belül is. A 2008-as válság óta Macedónia és Albánia kivételével, ahol pozitív irányú folyamatok indultak el a gazdaság szerkezeti változásában, valamint az egyensúlyi folyamatok tekintetében, a stagnálás, több esetben a recesszió jellemző. *„Ma már úgy tűnik, hogy a kétezres évek első kétharmadában jellemző gyors növekedés korszaka inkább csak a gazdasági elszigeteltség, politikai instabilitás enyhülésének köszönhető helyreállítási időszak volt, s nem vezetett a hosszabb távon is fenntartható felzárkózási pálya kialakulásához.”*²²²

A régióra jelentős hatást gyakorolnak a térséget kívülről érő kihívások, illetve az azokhoz való alkalmazkodóképesség gyengesége, amelyek *„gyakran éppen az EU közvetítésével érték el a térséget, mint pl. a pénzügyi világválság, hiszen ezeknek az országoknak az EU a legfőbb gazdasági partnere. Más esetekben pedig egyik-másik uniós tagállam nem mindig vitathatatlan politikai lépései képeztek ilyen, az adott ország uniós integrálódását fékező külső kihívást....”*²²³

---

²²² NOVÁK Tamás: *A Nyugat-Balkán gazdasága – előre a múltba*. In: Mediterrán és Balkán Fórum. VIII. évfolyam 2. szám. PTE Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központja, 2014. 3. old. http://epa.oszk.hu/02000/02090/00021/pdf/EPA02090_mediterran_2014_02.pdf.pdf (Letöltve: 2016.02.05.)

²²³ JUHÁSZ József: *Az EU és a Nyugat-Balkán ma*. In: Mediterrán és Balkán Fórum. VIII. évfolyam 2. szám. PTE Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központja, 2014. 32. old. http://epa.oszk.hu/02000/02090/00021/pdf/EPA02090_mediterran_2014_02_28-35.pdf (Letöltve: 2016.02.05.)

A.) Albánia

Albánia, bár a Nyugat-Balkán régió meghatározó országa, kívül esik Magyarország, Szlovákia, illetve Horvátország közvetlen érdeklődési körén. Ausztria esetében nemzetközi fejlesztési együttműködésének fontos szegmense 1993 óta.

Az ország az utóbbi két évtizedben jelentős előrelépést tett a fejlesztést gátló politikai, gazdasági és szociális tényezők ellenére, amelyek közül kiemelendők az elmúlt időszak belpolitikai viszályai. Ezek visszavetették az ország fejlődését és rámutattak az alapvető hiányosságokra, elsősorban a demokratikus intézményrendszer és a politikai kultúra terén.

Jelentős sikereket ért el azonban az ország nemzetközi szinten, 2009-ben NATO – tagságot kapott, illetve elindult az európai integráció útján 2006 júniusában. A piacgazdasággá történő átalakulás útján járó albán átmeneti gazdaság legfontosabb kihívása a külföldi tőke becsalogatása, az ország ugyanis nem rendelkezik sem kellő tőkével, sem pedig kellő szakértelemmel és technikával a saját erőből való előrelépéshez.²²⁴ Albániában az egy főre eső GDP mindössze 26 százaléka az EU-s átlagánál, a munkanélküliség 17,5 % körül stagnál néhány éve a hivatalos adatok szerint. A gazdasági környezet és a vállalkozási feltételek azonban évek óta folyamatosan javulnak.

B.) Bosznia-Hercegovina

Abból az elvből kiindulva, hogy a koszovói albánság elszakadhatott Szerbiától nemzetiségi alapon, a boszniai szerbek és horvátok szintén függetlenségre törekcsenek, amit azonban a nemzetközi közvélemény nem támogat. Bosznia-Hercegovinát a mintegy 97 000 ember életét kioltó és 2 millió embert menekülésre késztető konfliktus lezárásaként 1995-ben megkötött daytoni megállapodás hivatott egybetartani, ami létrehozta a térség legdecentralizáltabb államát. A két entitást a Szerb Köztársaság és a Bosznia-Hercegovinai Föderáció alkotja egy autonóm körzettel (Brčko distrikt) együtt. A többszintű kormányzati rendszer már kialakításakor működésképtelen volt, jelentős érdeme azonban, hogy napjainkig sikerült megőriznie a béke alapvető feltételeit a Nemzetközi Közösség által kijelölt főképviselővel, majd 2011-től az EU által kinevezett és szélesebb hatáskörrel rendelkező különleges képviselővel együtt. Sokáig úgy tűnt, hogy az EU-tagság elérésének közös érdeke

---

²²⁴ CSICSAI Máté: *Albánia 2011: külföldi tőkére utalva.*

http://kitekinto.hu/europa/2012/01/02/albania_2011_kulfoldi_tkere_ortalva (Letöltve: 2016.07.25.)

összefogja a három népcsoportot, ma azonban Bosznia uniós tagsága távolinak tűnik, a folyamat belső okokból kifolyólag áll. Az ország helyzete ma annyira feszült – a bosnyák országrészben 2014 februárjában kirobbant szociális tiltakozó mozgalom, a 2016 szeptemberében a boszniai szerb országrészben tartott népszavazás a január 9-én tartandó boszniai szerb köztársaság napjáról – „*hogyan az EU-nak (és az egész nemzetközi közösségnek) fel kell készülnie minden eshetőségre, köztük – ad absurdum – a »nemzetközileg irányított felosztás« forгатókönyvére is.*”²²⁵ Napjainkra tehát elfogyott a politikai türelem, emellett a gazdaság romokban hever, a bevétel nagy része elmegy a túlbonyolított államrendszer fenntartására, de működésképtelenségének legfőbb oka az egységes nemzettudat hiánya.

C.) Koszovó

A térség egyik neuralgikus pontja Koszovó kérdése, mivel nemzetközi státusza a 2008. évi kikiáltása óta nem rendeződött,²²⁶ ami azt jelenti, hogy az ország a nemzetközi szervezetek többségében nincs jelen. A területén kiéleződő szerb-albán ellentét eredete évszázadokra nyúlik vissza, történelmi és a szerb fél részéről kulturális értelemben. A változó identitású konfliktus az 1990-es évekre háborús szintre ért. Az 1999-es háború vége óta Koszovó az ENSZ felügyelete alatt áll, a békéért a NATO által vezetett KFOR csapatai felelnek. A 2000-es évektől kezdve, mivel a rendezés feltételei nem adóttak, az ott állomásozó erők mandátuma tovább hosszabbodik. 2008-tól az EULEX, az Európai Unió Jogállamiság Missziója is megkezdte küldetését Koszovó területén.²²⁷

A belpolitikai folyamatok azonban nem látszanak rendeződni, sőt tovább éleződtek, amelynek következményeként 2014-ben óriási mértékű elvándorlás indult meg, ami 2015. januárban és februárban tetőzött. Az 1,8 milliós Koszovó lakosságának túlnyomó többsége albán nemzetiségű muszlim, akik közül több százan csatlakoztak különböző félkatonai szervezetekhez Szíriában és Irakban.²²⁸ További adalék, hogy Európát érintő biztonsági kihívásokat (szervezett bűnözés, illegális migráció, kábítószer kereskedelem, embercsempészet stb.) leginkább a koszovói-albán maffiákkal kapcsoljuk össze.

---

²²⁵ JUHÁSZ József: i.m. 31. old.

²²⁶ Koszovó önállóságát napjainkig több állam, köztük öt uniós tagállam – Spanyolország, Szlovákia, Románia, Görögország és Ciprus – nem ismeri el.

²²⁷ A misszió célja a koszovói hatóságok támogatása a jogállamisággal kapcsolatos feladatokban, különösen a rendőrség, az igazságszolgáltatás és a vámügyek területén. Megbízatása 2018. június 14-ig szól.

²²⁸ MTI: Ez volt a könnygáz éve.

<http://nol.hu/kulfold/ez-volt-a-konnygaz-eve-1582417> (Letöltve: 2016.02.05.)

Az EU egy évvel a függetlenné válást követően a Koszovói helyzetet reményt keltőnek értékelte, amelynek rendezésére lát kiutat. Szerbia azonban továbbra sem ismeri el Koszovó függetlenségét, és a harcot, hogy visszaszerezze kulturális bölcsőjét, még nem adta fel.²²⁹

D.) Macedónia

Macedónia esetében súlyos belső és külpolitikai kihívások erősödésének lehettünk tanúi az utóbbi néhány évben. A kétoldalú kapcsolatai a szomszédos országokkal továbbra is konfliktusosak. Az értelmezési keretet tovább árnyalja az orosz befolyás kérdése, mivel Oroszország történeti érdekszférájaként tekint a Balkán-félszigetre. Szoros kulturális és politikai kapcsolatokat ápol a térség államainak többségével, így Macedóniával is. Az ország helyzetére további negatív tényezőként hat Görögország blokkolja²³⁰ a NATO és EU tagságához vezető úton, illetve, hogy Bulgária a macedón nyelv és nép különállását is tagadja.

Európa egyik legszegényebb állama sem mentes az etnikai feszültségektől, amelyek következményeként az ország 2015-re albán és macedón párhuzamos társadalmakra szakadt,²³¹ mivel a tekintélyelvű kormányzás polgárháborúhoz közeli állapotokat idézett elő. A macedónok és az albánok multi-etnikus államban való együttélése napjainkban megkérdőjeleződni látszik. Az országban jelentős méretű a korrupció, és problémát jelentenek az infrastruktúra és a demokratikus intézmények hiányosságai, valamint a gyengén teljesítő gazdaság.

E.) Montenegró

Montenegró, a térség legfiatalabb állama 2006-ban jött létre az EU-val három évvel korábban aláírt átmeneti egyezmény menetrendjének megfelelően kiírt népszavazás

---

²²⁹ SOMODI András: *A Nyugat-Balkán országok gazdasági fejlődése az elmúlt öt évben, különös tekintettel a gazdasági válságra*. Szakdolgozat. Budapesti Gazdasági Főiskola, Külkereskedelmi Főiskolai Kar, 2010. 49.o.

²³⁰ A görög-macedón névvita 1991-ben kezdődött, amikor Macedónia kinyilvánította függetlenségét és elszakadt Jugoszláviától. Görögország ekkor jelezte, nem fogadja el a "Macedón Köztársaság" elnevezést, mivel északi tartományát Makedóniának hívják, ahol jelentős macedón kisebbség is él. Az ország így 1993-ban lépett be az ENSZ-be, "Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság" (the former Yugoslav Republic of Macedonia – FYROM)

²³¹ Macedóniában 2001 óta komoly etnikai ellentét feszül a többségi macedónok és a kisebbségi (kb. 33%) albán nemzetiségűek között, mely 2012-ben újra fellángolt. Akkor az albán kisebbség tagjai több mint nyolc hónapon át tartó fegyveres támadást indítottak a macedón rendvédelmi szervek ellen. A fegyveres ellentét békés rendezésében a nemzetközi erőknél, megfigyelőknek is nagy szerepük volt. A 2001. augusztus 13-án aláírt Ohridi Keretszerződés rögzítette a tágabban értelmezett albán nemzetiségi jogköröket és kulturális autonómiát.

MILANOV Viktor: *Etnikai feszültségek Macedóniában*.

http://kitekinto.hu/europa/2012/02/02/etnikai_feszultsegek_macedoniaban (Letöltve: 2016.02.05.)

eredményeként, kiválva a Szerbia és Montenegró államszövetségből. Az ország 2006. június 28-án csatlakozott az ENSZ-hez, így a világ 194. államává vált. Függetlenségének kikiáltása óta kettős hatás érvényesül az országban. Egyrészt erős az orosz gazdasági befolyás, mivel jelentős tőke áramlott be az országba, kiemelten a tengerparti területekre, másrészt megalakulása óta az EU-ba és a NATO-ba törekszik. Ez utóbbi teljesülni is látszik, mivel a NATO 2015 decemberében meghívta Montenegrot, hogy csatlakozzon a szövetséghez 29. teljes jogú tagországgént. Az országnak még rengeteg kihívással kell szembenéznie, amelyek közül kiemelkednek a magas munkanélküliség (17,8%), az alacsony jövedelmi viszonyok (490 € átlagjövedelem)²³² és a korrupció.

F.) Szerbia

Szerbia a Nyugat-Balkán geostratégiai és politikai szempontból legfontosabb állama. Szerbia a térségben egyedülként nyíltan felvállalta a Nyugat és Kelet közötti egyensúlyozó szerepet. Miközben sikeresen viszi előre uniós integrációját, történelmi hagyományai és gazdasági kapcsolatai Moszkvához kötik. *„Uniós szakértők nem tartják veszélyforrásnak azt, hogy egy tagjelölt ország szoros kapcsolatokat ápol Oroszországgal, hiszen jelenleg a szerb-koszovói kapcsolatok normalizálása jelenti a kulcsot az integráció sikeres folytatásához.”*²³³ Ebből következik, hogy az ország nem törekszik NATO-tagságra, katonai semlegességét hangsúlyozza, azonban részt vesz a NATO egyes partnerségi programjaiban.

Az Unióhoz fűződő viszonyára kezdetektől fogva az integráció és Koszovó kérdésének tudatos összekapcsolása volt a jellemző. *„Mivel Szerbia tudta, hogy integrációja az európai térség számára fontos, és ebben Oroszország – sajátos gazdasági érdekeit követve – szintén támogatja, nagy magabiztossággal képviselte Koszovóhoz ragaszkodó politikáját.”*²³⁴ Mindez belpolitikailag is kulcskérdéssé vált a

---

²³² KAUFFMANN, Marco: *Unmut in Montenegro. Eine Wirtschaft der Insider.*In: *Neue Zürcher Zeitung*, 2015. 10.29. <http://www.nzz.ch/wirtschaft/wirtschaftspolitik/eine-wirtschaft-der-insider-1.18637353> (Letöltés: 2016.07.19.)

²³³ A két állam közötti együttműködés az energiaszektorban is erős, ugyanis az orosz Gazprom többségi tulajdonában álló szerb olaj- és gázipari vállalat, a NIS (Naftna Industrija Srbije) további délkelet-európai terjeszkedése mindkét fél számára elsődleges szempont. A közeljövőben további orosz energetikai vállalatok (Gazprom, Lukoil) is megjelenhetnek a Nyugat-Balkánon. Politikai kérdések közül kiemelt jelentőségű Koszovó blokkolása a nemzetközi intézményekben és a katonai kapcsolatok megvitatása.

NÉMETH Ferenc: *Szerbia: Oroszország és a Nyugat között.* <http://biztonsagpolitika.hu/cikkek/szerbia-oroszorszag-es-a-nyugat-kozott> (Letöltve: 2016.02.05.)

²³⁴ PÁMER Zoltán: *A Nyugat-Balkán és az Európai Integráció.* In: *Magyar Tudomány*, 2012. 173. évfolyam. 4. szám. 432-441.old. ISSN 0025-0325.

2000. éveket követően. 2013 áprilisában az Unió hathatós közreműködésére megindultak a tárgyalások a két fél között. Hasonló, belpolitikai tekintetben jelentős visszhangot váltott ki az Unió Oroszország ellen hozott szankciója, amelyet a szerb vezetés nem követett.

Mindezeket figyelembe véve esély van rá, hogy az Európai Unió következő tagja Szerbia legyen, mivel integrációjának folyamata ez idáig sikeres, bár Koszovó elismerésének kérdésében nem született megoldás.

A Nyugat-Balkán térségéről összegezve elmondható tehát, hogy amíg ezen államok a belső konfliktusokat és az egymáshoz fűződő kapcsolataikat nem rendezik megnyugtató módon, addig külső megítélésükben jelentős pozitív irányú változás nem várható. Ugyanakkor nem szabad elfelednünk a már korábban említett külső hatást, vagyis hogy további jelentős tényező az észak-afrikai és a közel-keleti régió közvetlen szomszédsága.

2.2.1.1.2. A Közel-Kelet és Észak-Afrika régió kihívásai

A Közel-Kelet és Észak-Afrika (MENA) régió térsége három kontinens találkozásánál fekszik, illetve három monoteista vallás szülőhelye. Stratégiai fontosságát egyrészt bőséges nyersanyagforrásai adják, másrészt geopolitikai helyzete, mivel a világ kőolaj-kereskedelmének negyven százaléka a Perzsa-öblön fut keresztül.²³⁵ A térségben található a világ olajkészletének 47,7%-a, valamint fölgáz tartalékának 42,7%-a. A legtöbb kőolajat – 31,7 %-ot – szintén ez a régió termeli ki.²³⁶ Az ásványkincs eloszlása a régióon belül nem egységes, így a gazdag öböl menti országok és a szegény területek között jelentős gazdagsági különbség van. A tömegek több mint egyharmada szegénységben él, magas a munkanélküliségi ráta, elégtelenek az egészségügyi szolgáltatások, ismeretlen a falvak egy részében az elemi oktatás, az áramellátás. A szegénységet tetézi a családtervezés hiánya, illetve ismeretlensége. Hasonló égető probléma az ivóvíz kérdése, mivel a térségben csökken az egy főre jutó édesvíz mennyisége, valamint földrajzi fekvése miatt nagy a sivatag szárító hatása. A víz kérdése közvetlen kapcsolatban áll a mezőgazdasággal és az élelmiszerek termelésével. A mezőgazdaságban dolgozik a népességnek mintegy 42 %-a,

---

²³⁵ SELJÁN Péter: Konfliktusok a világ egyharmadán. Szakdolgozat. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Kar. Budapest, 2008. 14. old.
http://peter.seljan.hu/uploads/Seljan_Konfliktusok.pdf (Letöltve: 2016.01.04.)

²³⁶ BP Statistical Review of World Energy, 2015. London.
<https://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2015/bp-statistical-review-of-world-energy-2015-full-report.pdf> (Letöltve: 2016.02.06.)

részesedése a térség GDP-je kapcsán azonban csak 6-7 %.²³⁷ A másik fontos tétel a térség tekintetében, hogy az arab társadalmak – különösen azok, amelyeket megérintett az arab tavasz szele – eleve kettősségben léteznek. Formálisan lehetnek nyugati minták szerint felépülő államok, alkotmányos monarchiák vagy köztársaságok, ahol a nálunk is ismert intézmények léteznek, választásokat is tartanak, sőt vannak független kiegyensúlyozó szervezetek is. Ez azonban a külső burok, mert ezek valójában neopatrimonális rendszerek, ahol a nyugatias burok csak jelmez.²³⁸ „A »reális« térben az uralkodó/vezető a hagyományos hatalomgyakorlás eszközeivel a klientúrán keresztül uralkodik, aminek az alapja a formálisan hűségesküvel szentesített társadalmi szerződés és az erő, általában katonai, néhol azonban más biztonsági erők. Ezeknek gyökerei a törzsiségbe nyúlnak vissza...”²³⁹ A jövőt illetően tehát bizonytalanok a régió gazdasági-társadalmi fejlődés kilátásai is.

A térségben zajló konfliktusok elsődleges forrásai a politikai és a vallási ellentétek, amelyek egy része sok-sok évtizedes, akár évszázados múltra tekint vissza,²⁴⁰ más része viszont néhány éve alakult ki. A világban zajló háborúk közel fele, azaz kilenc a régióban zajlik.²⁴¹ A régióban több bukott állam van, így Szíria, Irak, Líbia, Afganisztán, Jemen, illetve konfliktusforrást jelent az a tény, hogy az évtizedekkel korábban mesterségesen kialakított nemzetállamok kezdenek széttöredezni.

A.) Afganisztán

Afganisztán stratégiai fontosságú földrajzi fekvése miatt számos alkalommal szolgált nagyhatalmi ütközőövezetként. Egyetlen nagyhatalomnak sem sikerült tartósan pacifikálnia. A 2001. szeptember 11-i terrortámadások után az USA és szövetségesei

---

²³⁷ ARAB MONETARY FUND: *The joint arab economic report 2015 (overview & statistical annexes)*. <http://www.amf.org.ae/sites/all/libraries/pdf.js/web/viewer.html?file=http://www.amf.org.ae/sites/default/files/econ/joint%20reports//Joint-Economic-Rprt-Smry-2015.pdf> (Letöltve: 2016.02.18.)

²³⁸ MIKLÓS Gábor: *Arab tavasz, iszlám tél*. <http://nol.hu/kultura/arab-tavasz-izlam-tel-1556147> (Letöltve: 2016.01.17.)

²³⁹ N. RÓZSA Erzsébet: *Az arab tavasz - A Közel-Kelet átalakulása*. Osiris- Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2015. 240.old.

²⁴⁰ Vallási tekintetben meglehetősen egységes a terület, hiszen a Közel-Keleten élők több mint 95% -a muszlim vallású, ezen belül a síiták aránya 28%, a szunnitáké 72%, amelyeken belül tovább irányzatok találhatóak. Irak és Irán az a két ország, melyben a síiták többségben vannak. A két ág között lévő vallási ellentét már évszázados, de napjainkban az ISIS megjelenésével új értelmezési keret kapott

HARMAT Árpád Péter - BUKVA Kármén: *A Közel-Kelet múltja, jelene és válságai*.

<http://tortenelemcikkek.hu/node/182> (Letöltve: 2016.02.06.)

²⁴¹ HEIDELBERG INSTITUTE FOR INTERNATIONAL CONFLICT RESEARCH: *Conflict Barometer 2014*. Heidelberg, 2015. 14. old.

http://www.hiik.de/de/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2014.pdf 147.old. (Letöltve: 2016.01.16.)

2001. október 7-én, az Tartós Szabadság (Operation Enduring Freedom) hadművelet keretében kezdték meg a tálibok elleni válaszcsapást. Ezt követően a NATO alá tartozó Nemzetközi Biztonsági Támogatási Erő (International Security Assistance Force: ISAF) vette át a feladatokat, majd a NATO Határozott Támogatás (Resolute Support) elnevezésű művelete vette kezdetét 2015. január 1-jei mandátummal.

Az ország helyzete továbbra sem stabil, mivel az államhatalom gyengeségével és a stabilitását aláaknázó katonai, politikai, gazdasági és társadalmi kihívásokkal küzd. 2014-ben lezárult Hamid Karzai elnök két ciklusból álló regnálása, amelyre legjobb jelző a Janus-arcúság, ami a Ghani vezette egységkormány²⁴² alatt sem változott. A politikai intézményrendszer részleges kiépülése, az új alkotmány létrehozása egyértelmű pozitív hozadéka tevékenységének, ahogy az 5 millió menekült hazatérésének biztosítása, valamint 8 millió gyermek iskoláztatása. Ezen idő alatt mintegy 20 évvel nőtt az átlagéletkor az országban, a csecsemőhalandóság 40%-kal csökkent.²⁴³ Ezzel szemben az elhúzódó politikai átmenet és a gyenge reformfolyamatok Afganisztánt a világ egyik legkorruptabb országává tették, ahol a nepotizmus a mindennapi politika szerves velejárója. Ez az állapot legjobban a gazdaságban tükröződik vissza, ami tovább növel a beruházói, illetve a fogyasztói bizalom csökkenését. Az ország működőképességének fenntartásában rendkívüli jelentőséggel bírnak a nemzetközi donorok, akik segélyei 2012-ben az ország GDP-jének 95%-át adták.²⁴⁴ Napjainkban a donorszervezetek nem tudják ezeket az összegeket állandóan folyósítani. További nehézség, hogy nincs olyan húzóágazat, amely a gazdaság valódi motorjaként funkcionálhatna, valamint rossz az ország infrastruktúrájának minősége, sőt helyenként az utak teljes hiánya a jellemző. A bevételek tovább csökkentek az elmúlt években, amelyek finanszírozási nehézségekhez vezettek. (Az ország GDP-je a 2011. évi adat szerint 11,6% volt, ami

---

²⁴² A 2014-ben tartott megkérdőjelezhető tisztaságú kétfordulós elnökválasztást Ashraf Ghani nyerte meg. Vetélytársa Abdullah Abdullah és hívei csalással vádolták meg Ghanit és párhuzamos kormány felállítását is fontolgatták. A politikai válságot végül John Kerry amerikai külügyminiszter személyes közreműködésével sikerült megoldani. A két jelölt közötti kompromisszum értelmében nemzeti egységkormány jött létre.

VIDOVICS Bálint: *Menni vagy maradni? Obama esete Afganisztánnal.*

http://messzelatoblog.hu/blog/menni_vagy_maradni_obama_esete_afganisztannal (Letöltve: 2016.03.01.)

²⁴³ MASHAL, Mujib: *After Karzai.* In: *The Atlantic*, 2014. július-augusztus sz.

<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2014/07/after-karzai/372294/> (Letöltve: 2016.03.01.)

²⁴⁴ ETL Alex: *Afganisztán jövőképe.* In: *Nézőpontok*, 2015.1. sz. NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont. 5. old. http://netk.uni-nke.hu/uploads/media_items/svkk-nezopontok-2015-1-afganisztan-jovokepe-etl-a-original.pdf (Letöltve: 2016.02.15.)

2014-re 8,4 %-ra csökkent.)²⁴⁵ A gazdaság tovább lassult, melynek gyenge pontja az adó- és vámügyi végrehajtás volt.

Az ország területén az elmúlt évek során állandóvá váltak a terrormerényletek és a felkelőcsoportok, valamint az Afgán Nemzeti Biztonsági Erők (Afghanistan National Security Forces: ANSF) közötti fegyveres összecsapások. Az országban tevékenykedő felkelőszervezetek nem alkotnak homogén egységet, mozgatórugóik etnikai, vallási vagy éppen törzsi eredetűek. Mivel az ország etnikai szempontból rendkívül tagolt,²⁴⁶ etnikailag tiszta vagy többségi föderatív egységeket nem lehet létrehozni. A szövetségi rendszer csak az északi hadurak pozícióit stabilizálná és az ország kettészakadásához vezetne az észak-dél tengely mentén. Az etnicizmusban ugyanakkor, akárcsak a vallási kérdésekben vagy a terrorizmusban olyan mélyebb, társadalmi, gazdasági, strukturális problémák manifesztálódnak, amelyek orvoslására az eltelt évtized során kísérlet sem történt. A nemzetközi közösségnek nem szabad magára hagyni Afganisztánt, „sőt a jövőben, mindenekelőtt politikai, fejlesztéspolitikai eszközökkel ezeknek a strukturális kérdéseknek gyökeres orvoslására kell összpontosítania figyelmét”.²⁴⁷

B.) Egyiptom

2011. január 25-én a Tahrir-téri ellenzéki tüntetéssel kezdődtek el az „arab tavasz” eseményei Egyiptomban, amely 11 nappal később Hosni Mubarak három évtizedig tartó hatalmának megdöntésével végződtek. A tekintélyelvű elnök folyamatos szükségállapotban tartotta a hadsereget, kiterjesztette a rendőrök jogait megerősítette az Állambiztonsági Szolgálatot és a Központi Védelmi szolgálatot. Felfüggesztett több alkotmányos jogot és cenzúrát vezetett be. További probléma volt a romló gazdasági helyzet, a túlnépesedés, valamint az egyenlőtlen lakosságmegoszlás, mivel a népesség nagy többsége a Nílus mentén lakik. Az országban jelentős számú a szegénysorban élő, mivel a lakosság negyven százaléka kevesebb mint napi két amerikai dollárból kényszerült megélni.²⁴⁸

---

²⁴⁵ THE WORLD BANK: *Afghanistan Economic Update, April 2015*. 5. old. http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2015/05/15/090224b082e8582d/2_0/Rendered/PDF/Afghanistan0economic0update.pdf%20. 5. old. (Letöltve: 2016.03.01.)

²⁴⁶ A 2004-es alkotmány 13 nemzetiséget nevesít.

²⁴⁷ KATONA Magda Nasrin: *Etnikai konfliktusok lehetősége Afganisztánban*. In: *Pro Minoritate*, 2012. Nyár. sz. 131. old. <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2012/ProMino12-2-08-Katona.pdf> (Letöltve: 2016.03.01.)

²⁴⁸ SCHUCK Róbert: *Egyiptom: egy forradalom öröksége* <http://lumens.hu/2016/01/25/egyiptom-egy-forradalom-oroksege/> (Letöltve: 2016.02.08.)

A 2012-ben kiírt demokratikus választáson a Mohammed Mursi vezette Muzulmán Testvériség került hatalomra. Uralkodása alatt megerősítette az iszlám vonalat a kormányban, ami világszerte aggodalmakat keltett. A társadalmi és gazdasági reformok viszont elmaradtak, a közbiztonság nem javult. A Mursi ellenes heves tiltakozások 2012 novemberében kezdődtek, nyolc hónappal később a hadsereg puccsal megfosztotta hatalmától és a hadsereg-parancsnokot Abdel-Fattáh al-Szíszi nevezte ki elnökké.²⁴⁹ Hatalmát legalizálendő 2014 májusában választásokat írt ki, ahol elsőprő, majdnem 96%-os győzelmet aratott 46%-os részvétel mellett.²⁵⁰ Az őt megválasztók az ország helyzetének stabilizálását és a rend megteremtését várták. Ezzel szemben a Muszlim Testvériség ismét megerősödni látszik, ráadásul az országban megjelent az ISIS. A gazdaság stagnál, az emberi jogokat földbe tapossák. Az országot megfosztották legfőbb bevételi forrásától, a turizmustól. A rezsím kritikusai közül már 40.000 kerültek börtönbe.²⁵¹ Napjainkra úgy tűnik, hogy az ország egyik diktatúrából csak egy másikba jutott. Egyiptomban újra a polgárháború jele mutatkoznak.

C.) Irak

Irak, ahogy a térség több állama is az I. világháború után mesterségesen létrehozott egység, amelynek legnagyobb problémája vallási és etnikai megosztottságából ered. A lakosság 60%-a síita arab, akik délen élnek. A középső és a nyugati területeken szunnita arabok laknak, akik az összlakosság 20%-át alkotják, északon a fennmaradó 17% kurd nemzetiségű lakos, valamint 3% tartozik az egyéb vallási és etnikai csoportba.²⁵² Szaddam Husszein rezsímje 1979-2003 között a szunnita arab

---

²⁴⁹ Al-Szíszi hatalmának hátterében nemcsak a hadsereg hatalma állt, hanem lényege tényező volt a szafista mozgalmak, illetve azon szekuláris fiatalok támogatása, akik szekuláris-liberális alternatíva híján, a két rossz közül a kevésbé rosszat, vagyis őt részesítették előnyben a Muszlim Testvériséggel szemben. Mindez annak tudatában számít fontos tényezőnek, hogy a 87,4 milliós lakosság fiatal, sőt 1/3-a 14 éven aluli.

N. RÓZSA Erzsébet: *Az arab tavasz - A Közel-Kelet átalakulása*. Osiris - Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2015. 243. old.

²⁵⁰ IBN Dzsebel: *Mérlegen Szíszi, Egyiptom elnöke*.

http://mandiner.hu/cikk/20150603_ibn_dzsebel_merlegen_sziszi_egyiptom_elnok (Letöltve: 2016.02.22.)

²⁵¹ NEHF, Paul: *Nach der Revolution ist vor der Revolution*.

<http://www.welt.de/politik/ausland/article151319651/Nach-der-Revolution-ist-vor-der-Revolution.html> (Letöltve: 2016.02.22.)

euronews.com: *Fünf Jahre nach Mubarak: Keine Hoffnung auf eine bessere Zukunft*.

<http://de.euronews.com/2016/01/25/fuenf-jahre-nach-mubarak-keine-hoffnung-auf-eine-bessere-zukunft/> (Letöltve: 2016.02.22.)

²⁵² AUSWÄRTIGES AMT: *Irak*. <http://www.auswaertiges->

[amt.de/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/01-Laender/Irak.html](http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/01-Laender/Irak.html) (Letöltve: 2016.03.12.)

kisebbségre támaszkodott, vagyis nem csak a kurd kisebbséggel, de a síita-arab többséggel is szemben állt. Megbuktatása után előrelátható volt, hogy bármiféle, kicsit is demokratikus berendezkedés esetén síita dominanciájú kormány²⁵³ jut majd hatalomra az országban, miközben a kurdok széleskörű autonómiát kapnak. A helyzet azonban többszereplős lett és tovább bonyolódott a 2011-es amerikai kivonulást követően, a 2005-2007 közötti polgárháborús állapotokat idézve. Az állami intézmények és struktúrák működésképtelenné váltak, mivel a 2003 után létrehozott politikai rendszer diszfunkcionális, a korrupció hihetetlen mértékű. A 2005-ben megszületett alkotmány bebetonozta az etnikai és vallási hovatartozás és elmélyítette az országon belüli törésvonalakat, amelyet al-Maliki miniszterelnök a síita-szunnita viszonylatban tovább mélyített. Az alacsony világpiaci árak negatív hatásai tovább erősítik a háborús állapotokat, így az olajalapú exportgazdaság mélyrepülésben van. Az egekbe szökő munkanélküliség különösen a fiatalokat érinti.

Napjainkra a politikai, a vallási és területi megosztottság a mélypontra jutott. A vallási és etnikai kisebbségek (keresztények, jeziditák,²⁵⁴ türkmének, asszírok) helyzete tovább romlott. A csonka ország középső és déli részén a névleges hatalommal bíró bagdadi központi kormányzat regnál. A félig autonóm Iraki Kurdisztán északon az önállósodás útjára lépett. Az ország középső és nyugati része az Iszlám Állam (IS) kontrollja alatt van, amelynek befolyása mélyen a szír területekbe hatol. A szereplők közötti konfliktusok tovább mélyülnek. Az Iszlám Állam, illetve a központi kormánnyal szövetséges síita milíciák és a kurd pesmergák állnak egymással szemben. A konfliktus több mint 183 ezer civil áldozatot követelt 2003 óta.²⁵⁵

Belpolitikai tekintetben rendezésére az új kormánnyal megvan az akarat, amelynek főbb pontjai a kormány stabilizálása, a vallási ellentétek csökkentése, a korrupció visszaszorítása és legfőbbképpen az államépítés struktúráinak és intézményeinek kialakítása lehet. Regionális viszonylatban a rendezés egy többsíkú folyamat,

---

²⁵³ 2003-ban a megszállás után az Egyesült Államok Irak kormányzására felállította az ideiglenes koalíciós hatóságot, amelynek feladatát 2004 júniusában az iraki ideiglenes kormány vette át Ijád Allávi vezetésével. 2005-ben a választások után megalakult a legitim parlament Ibrahim al-Jaafari vezetésével. Egy évvel később azonban a tehetetlen kormányzás és a politikai kivételezések miatt a miniszterelnöknek le kellett mondania. Utódja al-Maliki lett 2014 októberéig, akit Haider al-Ábádi váltott a miniszterelnöki székben.

²⁵⁴ A Szindzsár hegység körül élő, kurd nemzetiségű egyistenhívő vallási kisebbség, amely ötvözi az ősi közel-, illetve közép-keleti vallások számos elemét.

²⁵⁵ DAS STATISTIK-PORTAL: *Anzahl der dokumentierten zivilen Todesopfer im Irakkrieg von 2003 bis 2016**

<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/163882/umfrage/dokumentierte-zivile-todesopfer-im-irakkrieg-seit-2003/>(Letöltve: 2016.02.15.)

amelynek megvalósítása még várat magára. Törökország- Szaúd-Arábia-Irán érdekjátzmáinak figyelembevételével zajlanak majd a folyamatok úgy, hogy sem az USA, sem Oroszország koherens elképzeléssel nem rendelkezik a jövővel kapcsolatban. El kell fogadnunk tehát azt a feltételezést, hogy Irak jelenlegi formájában nem fenntartható.

D.) Irán

Az Iráni Iszlám Köztársaság a Közel-Kelet legnépesebb, területét tekintve a második legnagyobb országa,²⁵⁶ így a mai nemzetközi rendszer számos regionális és globális kérdésében, konfliktusában megkerülhetetlen szereplő. Az ország két szomszédjában regnáló rezsimek, a tálibokét és Szadam Husszeinét az Egyesült Államok vezetésű nemzetközi koalíció megdöntötte 2001-ben és 2003-ban. Ez Irán számára azt jelentette, hogy szűkebben és tágabban értelmezett környezetében megnyílt az út arra, hogy regionális hatalommá váljon. Ezzel egy időben a „harmadik világ” felé nyitásával a régió messze túllépő kapcsolatrendszer kezdett kialakítani. Mindez együtt járt az ország gazdasági erősödésével,²⁵⁷ amelynek további biztosítéka a huszonegy hónapig tartó egyeztetések után 2015 júliusában megszületett történelmi megállapodás a világ vezető hatalmai és Irán között a vitatott atomprogramja leépítéséről. Az egyezmény célja annak szavatolása, hogy az iráni nukleáris programot nem használják katonai célokra. 2016 januárjában az EU, az Egyesült Államok és az ENSZ BT hatályon kívül helyezte a büntetőrezsimek első részét.²⁵⁸ Hasszán Rohani elnök szavaival élve:

---

²⁵⁶ A világ egyik legfiatalabb társadalmával rendelkezik, az összlakosság közel kétharmada harminc év alatti.

²⁵⁷ Az iráni gazdaságot jellemzően az erős központi hatalom határozza meg. A kormányzat bevételeinek legnagyobb részét a kőolaj-kitermelés adja. A fiskális korlátozások, valamint az azokat követő 2012-es nemzetközi szankciók Irán Központi Bankja és olajexportja ellen jelentősen csökkentették az ország olajból származó bevételeit. Fordulatot Hasszán Rohani elnök 2013. júniusi megválasztás hozott, amely megerősítést nyert a 2016. februári parlamenti választásokon is. Reformpolitikája hatására az iráni gazdaság egésze erősödésen megy keresztül, amelyhez jelentősen hozzájárul a szankciók feloldása. 2014-ben Irán a világ 29. legerősebb gazdaságával rendelkezett, mely 2015-re egy hellyel javult. 2030-ra CEBR jelentés az ország gazdaságát a 26. helyre várja. Egyes elemzői vélemények szerint 2016-ban a gazdaságnövekedési elérheti a 8%-ot is.

CEBR: World Economic League Table 2016 Highlights. <http://www.cebr.com/reports/welt-2016/> (Letöltve: 2016.01.17.)

CIA: The World Factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html> (Letöltve: 2016.01.17.)

²⁵⁸ Amíg az EU szinte az összes Iránnal szemben bevezetett szankciót leépíti, az USA érvényben hagy bizonyos intézkedéseket. Bár 2016-ban az Egyesült Államok feloldotta az iráni bank-, acél- és szállítási szektorra kivetett amerikai büntetőintézkedéseket, az amerikai cégek Iránnal való kereskedelmét és a perzsa államban történő befektetéseit továbbra is gátolja a terrorizmus támogatására, az emberi jogok megsértésére, valamint a ballisztikus rakéta tesztekre válaszul. A szankciók leépítésének jelentős aspektusa az olajembargo feloldása lesz. *„Amennyiben a terveknek megfelelően az EU és Japán is feloldja ezen korlátozásokat, illetve engedélyezi az energetikai szektorba történő befektetéseket, az*

„megoldódott egy válság, amely nem volt szükségszerű”.²⁵⁹ Irán következképpen gazdaságának megerősítésére törekszik majd a közeljövőben.

Külpolitikájában azonban meg kell találnia azt az utat, melyre a gazdaság megerősödésével járó külpolitikai erőterben változó szerepe készíti. Ennek sarkalatos pontja az egyik oldalon az Egyesült Államokkal való kapcsolat enyhülése, a másik oldalon viszont az orosz-iráni kapcsolatok szorosabbra fűzése.²⁶⁰ Hasonlóan jelentős kérdés a Hezbollahnak és Jemenben a hűtieknek nyújtható pénzügyi források jövőbeli alakulása, illetve az Iszlám Állam elleni fellépés egy az Egyesült Államok vezette nyugati koalíció oldalán.

A perzsa állam jövőbeli térség- és világpolitikai helyzete tehát még képlékeny, az ország elleni nemzetközi szankciók feloldása azt jelenti, hogy Irán reintegrációja elkezdődött. A helyzetet azonban tovább árnyalja Szaúdi-Arábiával való versengése, amelyet a térségben 2010 után az Egyesült Államok relatív visszaszorulása okán bekövetkezett vákuumhelyzet okoz.²⁶¹ Bár a konfliktus vallásháborúként jelenik meg a szunnita-síta törésvonal mentén belevonva az Öböl-menti Együttműködési Tanács (GCC) és az Arab Liga tagállamait, valójában egy hagyományos regionális hatalommért folyó versengés, amelyet közvetítőkön keresztül vívnak, Bahreinben, Irakban, Szíriában és Jemenben.²⁶² Ez utóbbi három ország esetén Irán befolyásának növekedése vitathatatlan.

E.) Jemen

A Jemeni Köztársaság 1990 májusában alakult a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság és a Jemeni Arab Köztársaság egyesüléséből. A társadalom meghatározó

---

komoly lökést adhat a világ egyik legnagyobb kitermelhető kőolaj- és földgázkészlete fölött rendelkező Iránnak.”

SCHLETT Bálint Gergő: *Irán: egy új korszak kezdete.*

http://kitekintold.hu/iszlami/2016/01/19/iran_egy_uj_korszak_kezdetel/ (Letöltve: 2016.02.06.)

²⁵⁹ hvg.hu/MTI: *Megvan az iráni atommegállapodás: 2016-tól oldhatják fel a szankciókat.*

http://hvg.hu/vilag/20150714_Megszuletett_az_irani_atommegallapodas/ (Letöltve: 2016.02.06.)

²⁶⁰ A két ország diplomáciai szinten vízummentességet hirdetett, ami 2016 februárjától lépett érvénybe. Gazdasági szinten olajtársaságaik közötti együttműködés erősödik és a kereskedelem is fellendülőben van.

²⁶¹ Az Egyesült Államoknak a térség átalakítására tett kísérletei kudarcot vallottak, a „Pax Americana” fenntartása humán és pénzügyi erőforrások tekintetében is lehetetlenné vált, így az USA egyre kevésbé képes a térségben zajló folyamatokat befolyásolni – különösen úgy, hogy az Európai Unió befolyása gyakorlatilag a nullára esett vissza.

N. RÓZSA Erzsébet – SZALAI Máté: *Az iráni-szaúdi hidegháborús konfliktus értelmezése.* In: KKI-Tanulmányok. Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2016. 1. sz. 6. old.

http://kki.gov.hu/download/9/15/41000/1_KKI-tanulmany_IRI_SYR_N%20Rozsa-Szalai.pdf

(Letöltve: 2016.02.08.)

²⁶² N. RÓZSA Erzsébet: *Az arab tavasz - A Közel-Kelet átalakulása.* 203.old.

alapja a törzsi hovatartozás elsődlegessége az egyén felett.²⁶³ Napjainkban a Közel-Kelet legszegényebb állama, amelyben a gazdaság évek óta zsugorodik. Az ENSZ becslése szerint minden második ember él szegénységben és közel 10 millió ember küzd élelmezési problémával.²⁶⁴ Az ország viszont geopolitikailag kiemelt helyen helyezkedik el, mivel ellenőrzi azt a tengersizort is, ami összekapcsolja az Ádeni Öblöt a Vörös-tengerrel, amin keresztül a Perzsa-öbölből a Szezi-csatornán keresztül a Földközi-tengerre lehet jutni.

Az országon belüli törésvonal észak-dél irányú, amely egyrészt vallási, másrészt gazdasági alapú. Míg északon a többség a hütikhoz²⁶⁵ tartozik, a déliek sáfiita szunniták.²⁶⁶ Az északi területek hegyvidéki jellegük miatt zártak, a külvilág számára nehezen megközelíthetőek, mezőgazdaságra alkalmatlanok. A déli, partvidéki területen több a megművelhető föld, a társadalom pedig nyitottabb a külkapcsolatok felé. A XXI. század első évtizedének kezdetén az országon belüli társadalmi ellentétek egyre inkább a felszínre kerültek, folyamatosak voltak a tüntetések, a déli szeparatista mozgalmak pedig aktivizálni kezdték magukat.

A jemeni konfliktus többtényezős, amelyben a főszerepet napjaikban a lázadó hütik játsszák, mivel ők képviselik a legerősebb katonai erőt. Van egy nyugatbarát, az USA-val és annak szövetségeseivel jóban lévő „hivatalos” hatalom, ami a szunnita többséghez tartozik. A térségben jelen van továbbá az al-Kaida jemeni szervezete is. A nyugatbarát kormány képviselője 34 éven²⁶⁷ át Ali Abdullah Száleh elnök volt, aki az arab tavasz nyomán kezdődött tüntetések után lemondott. Az új USA-barát elnök Abed Rabbo Maszur Hadi lett, aki szunnita kormányát 2015 januárjában megbuktatták a hütik, amelynek oka elnyomásuk és diszkriminálásuk volt. A fővárost Szanaat már 2014 szeptembere óta blokád alatt tartották. A hűti lázadókat részben az exelnök Szaleh állami biztonsági erői támogatták, részben pedig Teherán, valamint szoros kapcsolatokat alakítottak ki a libanoni Hezbollah-hal és a szíriai kormánnyal is. A

---

²⁶³ LORENCICS Emese: *Jemen: történelem és politika a föderalizmus mögött*
http://kitekintold.hu/iszlam/2014/02/12/jemen_tortenelem_es_politika_a_federalizmus_mogott/#.VrY5FIG3IU (Letöltve: 2016.02.07.)

²⁶⁴ SYDOW, Christoph: *Arabiens Armenhaus zerfällt-*
<http://www.spiegel.de/politik/ausland/jemen-islamischer-staat-gegen-al-qaida-gegen-huthi-rebellen-a-1025194.html> (Letöltve: 2016.02.07.)

²⁶⁵ A hütik az iszlám síita, zaidita ágához tartoznak és becslések szerint a lakosság harmadát teszik ki.

²⁶⁶ Az iszlám szunnita irányához tartozó iskola, melynek alapítója Abu Abdalláh as-Sáfii. A sáfiita felfogás csak a teljes közösség által egyetértését tartja jogforrásnak.

²⁶⁷ Először 1978-tól Észak-Jemen elnöke, majd egyesülés után 1990. május 22-én vált Jemen egészének vezetőjévé.

szunnitákat védelmező Szaúd-Arábia koalíciót²⁶⁸ alakított és 2015 márciusától légi támadásokat intézett a hűtik ellen. A konfliktust tovább fokozza, hogy a helyzetet kihasználva egyre jobban erősödik a térségen az Arab félsziget al-Kaidája (AQAP).

További említésre méltó csoport az al-Hírák (Déli Szeparatista Mozgalom), akik egy új, önálló Dél-Jemenért harcolnak. Jelentős tényező továbbá az ISIS, amely szervezet 2014 végén jelent meg az országban öngyilkos merényleteket végrehajtva. Két éve folyamatosan építi bázisát az Észak-Afrika térségében végrehatandó akciói számára.²⁶⁹ Egyelőre még nem látszik az al-Kaidához való viszonya, nem tudni tehát, hogy ellenfelek lesznek-e, vagy ezt meghaladó szintű bárminemű kapcsolatot alakítanak-e ki.

A harci cselekmények következtében az országban ez idáig mintegy hatezren veszítették életüket, közülük 2,6 ezren civilek voltak, és csaknem 2,4 millió ember hagyta el otthonát.²⁷⁰ Az ország teljes összeomlása csak idő kérdése, a jelenlegi megoldáskeresések nem vezettek eredményre.

F.) Líbia

2011-ben az arab tavasz hatására Líbiában is tiltakozás indult a Kadhafi-rezsim ellen, ami polgárháborúvá szélesedett a diktátor és a felkelők között. Az USA, Nagy-Britannia és Franciaország a felkelők oldalán szállt be a háborúba ENSZ-felhatalmazás alapján, így az arab tavasz egyetlen olyan országává vált, amelynek belső konfliktusaiba beavatkozott a külvilág. A polgárháború háttérében súlyos társadalmi elégedetlenség állt, mivel az olajjövedelem²⁷¹ elosztása során a lakosság csak kis mértékben és nem egyenlően részesült belőle, így életszínvonala rendkívül alacsony maradt. Az ország megosztottsága, az újra és újra fellángoló törzsek közti ellentét jelentett további hatalmas problémát.²⁷²

---

²⁶⁸ A koalíció tagjai USA, Törökország, Katar, Bahrein, az Egyesült Arab Emírátságok és Jordánia és Egyiptom voltak.

²⁶⁹ KÜRSCHNER, Mareike: *Warum kaum jemenitische Flüchtlinge nach Europa kommen?* In: Die Welt, 30.03.2016. <https://www.welt.de/politik/ausland/article153774763/Warum-kaum-jemenitische-Fluechtlinge-nach-Europa-kommen.html> (Letöltve: 2016.05.07.)

²⁷⁰ atv.hu / MTI: *Folytatódnak a harcok Jemenben?* <http://www.atv.hu/kulfold/20160102-folytatodnak-a-harcok-jemenben> (Letöltve: 2016.02.07.)

²⁷¹ Az ország nyugati részében földgáz, a keleti részében pedig kőolaj található. Líbia rendelkezik az afrikai kontinens legnagyobb olajkészletével, melynek 80% délkeletre található Sirtól. Az arab tavasz előtt 1,6 millió hordó nyersolajat termelt ki naponta.

KEILBERTH, Mirco: *Dschihadisten-Offensive. IS-Terroristen in Libyen auf dem Vormarsch.* <http://www.spiegel.de/politik/ausland/libyen-is-terroristen-auf-dem-vormarsch-a-1049239.htm> (Letöltve: 2016.02.06.)

²⁷² Líbiában jelenleg 140 törzs található, ezzel a magas számmal a világ egyik legmegosztottabb országa.

KELE Balázs: *Líbia: egy végzetes megosztottság okai.*

Törésvonal húzódik ezen felül a különböző régiók között is. Szinte lehetetlen feladatnak tűnik, hogy a földgázban gazdag nyugati részt, az olajban dús gazdag keletit, Szirttel és Bengázival, valamint a víztartalékokban gazdag déli országrészt a jelenlegi kormány ellenőrzés alatt tartsa. Mindemellett több város is városállamként működik fegyveresen, saját milíciával védve területeit, mint Muszráta vagy Zintan. További törésvonal húzódik a vallási csoportok között, az őslakosnak számító berberék és XI. században betelepült arab törzsek, valamint ez utóbbin belül a szélsőséges szalafisták²⁷³ és a mérsékeltébb szúfik²⁷⁴ között.

Kadhafi halálát követően az országban eluralkodott a káosz, amely 2012-ben, majd 2014-ben polgárháborúhoz vezetett. Eközben az ISIS az országban tovább erősítette állásait,²⁷⁵ mellettük más kisebb iszlamista alakulatok is szervezkednek.

A 2012-ben megválasztott általános nemzeti kongresszus Líbia területének nagy részét képes volt felügyelete alatt tartani, bár a radikális erők országszerte jelentős regionális központokat építettek ki. 2013 nyarán a Líbiai Hajnal iszlamista csoportok laza szövetsége elfoglalta Tripolit. A nemzetközileg elismert hatalom így a főváros feladását követően az ország keleti részére szorult vissza. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy 2014 óta Líbiában két egymással versenyző parlament és kormányzat működik. Az egyik központja Tripoliban, míg a másik székhelye az állam keleti régiójában, Tobrukban található. Az előbbi olyan államberendezkedést képzelt el, ahol a vallás és politika nem különül el egymástól, az utóbbi nyugati mintára épülő szekuláris államot szeretne létrehozni. A két hatalmi központ mögött egyaránt olyan fegyveres csoportok állnak, akik 2011-ben jelentősen hozzájárultak Moammer Kadhafi elnök megbuktatásához. Az ENSZ rendezési javaslata, amely egységkormány megteremtését javasolta, 2015 végén kudarccal végződött.

Líbia egy szomorú mementója lett annak, hogy mivel is jár a nyugati katonai beavatkozás Észak-Afrikában és a Közel-Keleten, amennyiben azt nem követi semmiféle koncepció. Tripoli nem tudja beindítani gazdaságát és az újjáépítést, dacára

---

http://kitekintold.hu/afrika/2016/02/02/libia_egy_vegzetes_megosztottsag_okai/#.VrYqE1jhDIU
(Letöltve: 2016.02.06.)

²⁷³ A szalafi irányzat az arab szalaf, vagyis "elődök" szóból származik. Követői Mohamed próféta első tanítványai voltak. A mai szalafisták az akkor lefektetett szabályok szerint követik az iszlám vallást. Egyes tételei számos szélsőséges fegyveres szervezet ideológiai alapjává váltak.

²⁷⁴ A szúfizmus az iszlám misztika hiedelem- és szokásrendszere.

²⁷⁵ Az ISIS megerősödésének kézzelfogható jele volt, hogy egyik vezetője, akinek feladata volt a dzsihadista csoport helyi szervezetének kiépítése, Abu Nabil (Wissam al-Zubaydi) amerikai légitámadás következtében vesztette életét. ASC/DPA/AFP: *IS-Chef bei Luftangriff getötet*
<http://www.spiegel.de/politik/ausland/libyen-is-chef-abu-nabil-bei-luftangriff-getoetet-a-1062870.html> (Letöltve: 2016.02.06.)

annak, hogy a líbiai kormány rendelkezésére állnak a megfelelő természeti erőforrások és külföldi befektetések.²⁷⁶

G.) Palesztin-izraeli konfliktus; a Gázai övezet

A modern kori történelemben kevés olyan hosszú ideje tartó, újból és újból kirobbanó fegyveres összecsapásokkal járó, a világpolitikát befolyásoló, mély gyökerezettségű, metafizikai és érzelmi dimenziói miatt a tárgyalásos rendezést jelentősen megnehezítő konfliktussal találkozhatunk, mint amilyen Palesztina²⁷⁷ és a Szentföld birtoklása, illetve megosztása körül folyó közel-keleti konfliktus.²⁷⁸ Ez a mai napig meghatározza Izrael biztonságérzetét, amelynek pozíciója az elmúlt évek során a világban és a régióban bekövetkezett változások kapcsán jelentősen átalakult. Egyrészt a Gázai övezetből kiinduló rakétatámadások hatására reagáló katonai műveletei nyomán a világ és a Nyugat közvéleménye egyre kritikusabb lett az izraeli politikával kapcsolatban, miközben a palesztinok az ENSZ Közgyűlésben „nem tag megfigyelő állam” státuszt kaptak.²⁷⁹ Másrészt Izrael a megfelelően szétforgácsolódott „arab világban” immár nem lát létbiztonságára nézve elsődleges fenyegetést, így kül- és biztonságpolitikájának fókuszába az iráni fenyegetést helyezi.

2008 és 2012 után 2014-ben ismét kirobbant és háborús szintre emelkedett konfliktusnak akkor 2104 áldozata volt, amelyből 1462 volt civil. Izrael 65 katonát és négy civilt veszített.²⁸⁰ Ez a szám az elmúlt időszakban tovább emelkedett. A civil intézmények és létesítmények támadása miatt az Amnesty International szervezet az izraeli kormányt háborús bűnökkel vádolja.²⁸¹ 2015-re a helyzet nem szelídült, ezért

---

²⁷⁶ KRAJČÍR Lukács: *A miniszterelnök elrablása: Nagy zűr Líbiában*

<http://www.korkep.sk/cikkek/kulugyek/2013/10/24/a-miniszterelnok-elrablasa-libiaban-a-zur-az-ur#comments> (Letöltve: 2016.02.07.)

²⁷⁷ Az 1993-ban aláírt Osló-I. megállapodás óta az ország területét a Palesztin Nemzeti Hatóság ellenőrzi. Palesztinát két különálló térség, Ciszjordánia (Nyugati Part) és a Gázai övezet alkotja, mely között független államként Izrael helyezkedik el. Az ország helyzetét tovább bonyolítja az a tény, hogy a két országrészben a közrendet és a közigazgatást fenntartó Palesztin Hatóság nem egységes. Amíg Ciszjordániában az Abbász vezette mérsékelt Fatah mozgalom képviseli a hatalmat, addig a Gázai övezetben a militáns Hamasz tartja ellenőrzése alatt a területet. A Hamasz nem ismeri el Izraelt, sőt tagadja Izrael pusztá létjogosultságát is. A két szervezet közötti ellentét tovább hátráltatja egyrészt az Izrael való kiegyezés lehetőségét, másrészt a térség stabilitására irányuló erőfeszítéseket.

²⁷⁸ ROSTOVÁNYI Zsolt: *Együttélésre ítélve – Zsidók és palesztinok küzdelme a Szentföldért*. Corvina Kiadó, Budapest, 2006. 9. old.

²⁷⁹ Palesztina 2012 novembere óta az ENSZ 194. tagsággal még nem, de megfigyelői státusszal rendelkező állama. Jelenleg közel 140 ország által hivatalosan elismert de jure állam a Közel-Keleten.

²⁸⁰ OCHA: Occupied Palestinian Territory: Gaza Emergency.

http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_sitrep_28_08_2014.pdf (Letöltve: 2016.02.06.)

²⁸¹ wissen.de Artikel: *Krisengebiete, Konflikte und daraus resultierende Reisewarnungen 2014/2015*.

<http://www.wissen.de/krisengebiete-konflikte-und-daraus-resultierende-reisewarnungen-20142015> (Letöltve: 2016.01.17.)

október 16-ára, Jordánia kezdeményezésére összehívták az ENSZ Biztonsági Tanácsát.

A zsidó állam helyzetét tovább árnyalja a régió átalakulása, amelynek kapcsán három főbb tételre hívnám fel a figyelmet. Az ország korábbi szekuláris, arab nacionalista ellenfelei helyett egyre inkább magukat az iszlám ideológiájával meghatározó szereplőkkel kell szembenéznie,²⁸² tehát kihívói már nem az arab államok. A háttérben az amerikai-iráni kiegyezéssel megerősödött a regionális hatalmi ambíciókra törekvő perzsa állam, amely a térségben Izrael mellett rendelkezik önálló nukleáris programmal. További jelentős tényező, hogy az Egyesült Államok – mint Izrael korábbi legfőbb szövetségese – befolyása csökken, valamint a köztük lévő feszültség nő.²⁸³

A válsággóc, ahogy láthattuk tele van bizonytalanságokkal, melyekre a jelen viszonyok közt nem körvonalazódik mindkét fél számára elfogadható álláspont. „*Arra lényegében nincs esély, hogy Palesztina, illetve Nagy Izrael területe »etnikailag tisztává« váljék, és ott vagy csak palesztinok, vagy csak zsidók éljenek. Palesztinok és zsidók tehát együttélésre ítéltettek.*”²⁸⁴

H.) Szíria

A Szíriában dúló polgárháború 2016-ban az ötödik évébe ért. A szíriai események látszólag ugyanúgy kezdődtek, mint a többi arab országban – békés tüntetésekkel – 2011 januárjának végén. Azóta a 23 milliós országból 11 millióan kényszerültek elhagyni otthonukat. Közülük 7,2 millióan belső menekültek, 4,5 millióan menekültek a környező országokba. Legtöbben Törökországba (2,5 millió fő) és Libanonba (1,1 millió fő) mentek.²⁸⁵

A konfliktus helyzet alapja többtényezős komplexum, amelyben a legjelentősebb összetevő a régiók közötti szociális egyenlőtlenség. Bassár el-Aszad hatalomra jutása kezdetén (2000. július 1.) mélyreható gazdasági reformokat és modernizációt ígért. Megnyilatkozásaiban a változások iránti nyitottságát hangsúlyozta, fő feladatának azt tartotta, hogy országát átvigye a XXI. századba, az

---

²⁸² N. RÓZSA Erzsébet *Az arab tavasz - A Közel-Kelet átalakulása*. 195. old.

²⁸³ 2017-ben lejár az amerikai-izraeli védelmi megállapodás, amelynek meghosszabbítására a szakértők az Iránnal kötött amerikai atomalku nyomán elmérgesedő viszony miatt az Obama érában nem számítanak.

²⁸⁴ ROSTOVÁNYI Zsolt: *Együttélésre ítélve, Zsidók és palesztinok küzdelme a Szentföldért*. 413. old.

²⁸⁵ AMNESTY INTERNATIONAL: *Syria's refugee crisis in numbers*.

<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/02/syrias-refugee-crisis-in-numbers/>
(Letöltve: 2016.03.17.)

„információs technológia korszakába”.²⁸⁶ A „damaszkuszi tavasz” azonban rövid ideig tartott, még kisebb politikai reformok bevezetésére sem került sor. A gazdagabb és a viszonylag elmaradott régiók között tovább nyílik a szociális olló, a szegénység tovább nőtt, mivel a munkaképes szír lakosság 60%-a munkanélküli, illetve minden öt szír családból négy mélyszegénységben él.²⁸⁷ Az elnyomó rezsim fontos elemét képezte a titkosszolgálat és katonaság, ami a társadalom minden szegmensét kontrollálta. Vezetőinek döntő része az alaviták²⁸⁸ közül került ki, ami kiélezte a felekezeti és vallási feszültségeket.²⁸⁹

Napjainkban az ország központi része és a parti térség el-Aszad által kontrollált, északon a kurd Népvédelmi Egységek (Yekîneyên Parastina Gel: YPG), amíg keleten az Iszlám Állam gyakorol hatalmat. Mindezek mellett kisebb területen a helyi milícia uralkodik. A helyzetet tovább árnyalja, hogy a megosztott szíriai ellenzék,²⁹⁰ mivel a lázadó csoportok nem csak a kormány, hanem egymás ellen is harcolnak. A lázadó erőket a szunnita Szaúd-Arábia, Katar és Törökország valamint az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Franciaország, Bassár el-Aszadot pedig Irán²⁹¹ és Oroszország támogatja. Ez utóbbi 2015-ben az elnök hivatalos kérésére offenzívát indított a damaszkuszi kormány megsegítésére. Az orosz beavatkozás megváltoztatta a harcok kimenetelét. Az összeomló szír kormánycsapatokat jelentős mértékben erősítette meg az orosz segítség, így nemcsak visszaszorulásuk állt meg, hanem támadó műveletek végrehajtására is képessé váltak. Az 5 éve tartó polgárháború másik aspektusa a kurd kérdés. A YPG az USA egyik legnagyobb partnere az ISIS ellen vívott küzdelemben. Az USA szövetségese és egyben a NATO-tag Törökország

---

²⁸⁶ GAZDIK Gyula: *A szíriai válság kialakulása és elmélyülése*. In: Kül-Világ IX. évfolyam 2012/1-2. <http://epa.oszk.hu/00000/00039/00027/pdf/gazdik.pdf> (Letöltve: 2016.01.17.)

CIESCHINGER, Almut – NIESEN, Claudia – SALLOUM, Raniah: *Die Fakten zum Krieg in Syrien*. <http://www.spiegel.de/politik/ausland/krieg-in-syrien-alle-wichtigen-fakten-erklaert-endlich-verstaendlich-a-1057039.html#sponfakt=1> (Letöltve: 2016.01.17.)

²⁸⁷ Riport Mario Zenarival. <http://www.magyarurir.hu/kitekinto/sziria-karacsony-haboruban> (Letöltve: 2016.03.01.)

²⁸⁸ Az iszlám vallás síita ágának egyik alága. Bassár el-Aszad elnök is alavita származású.

²⁸⁹ A 22 milliós ország felekezeti adatai: szunniták 74%, keresztények 10 %, drúzok 3 %, a síiták aránya 13%, melyből az alaviták alkotják a többséget.

CIA: The World Factbook <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (Letöltve: 2016.03.05.)

²⁹⁰ A szíriai ellenzék kezdetektől fogva nagyon heterogén, megszámlálhatatlan széttöredezett csoportból áll, melyek egyrészt versengve harcolnak a lakosság támogatásáért, másrészt egymással is csatáznak. „*Miközben az ellenzéki csoportok gyakran helyi alapon, helyi sérelmek okán szerveződnek (vö. a szíriai társadalom helyhez kötött identitása), a nagyobb és ismertebb szervezetek, mint a Szíriai Nemzeti Tanács, a Szíriai Szabad Hadsereg, vagy az Iszlám Front, a Nuszra Front vagy az Iszlám állam, egyike sem tudta a rezsimmel szembenállók támogatását megszerezni és az ellenzéki csoportokat összefogni.*” N. RÓZSA Erzsébet: *Az arab tavasz - A Közel-Kelet átalakulása*. 183-184. old.

²⁹¹ Irán a libanoni központtal működő Hezbollahon keresztül avatkozott be a szíriai polgárháborúba.

viszont nemzetbiztonsági kérdésnek tekinti ezt, különösen annak fényében, hogy a szíriai kurdok bejelentették, föderációba tömörülnek, mely észak-szíriai területeket egyesítik majd, valamint hogy Irakban már sikerült autonóm állami státuszt kivívniuk. Törökország attól fél, hogy ennek függvényében létrejöhet egy jelentős méretű önálló Kurd állam²⁹², amely a népességének 20%-át kitevő kisebbség elszakadásához vezethet. Az említett félelmek már jó ideje arra ösztönzik az ankarai kormányt, „*hogya sok kérdésben inkább a kurdok ellen harcoló ISIS –t támogassák, például a Törökországon keresztül zajló fegyver-, és olajkereskedelem és bizonyos félhivatalos katonai együttműködések (felderítési információk megosztása) terén.*”²⁹³ A két szövetséges közti feszültséget tovább mélyítette a török vezetés elleni 2016 júliusában elkövetett puccskísérlet, valamint további kérdést vett fel a török hadsereg szárazföldi offenzívája. A helyzetet tovább bonyolítja a török kontra orosz viszony is, amely 2015 végén egy orosz vadászbombázó lelövésével több mint fél éves intervallumban fagyossá vált, sőt Moszkva részéről szankciók bevezetéséhez vezetett. Kibékülésük új helyzetet teremt és tovább bonyolítja Szíriát érintő fő problémát, vagyis a továbblépés lehetőségét Aszaddal vagy nélküle. A kérdés további szintje érinti Iránt és Szaúd-Arábiát, a két regionális hatalomra törekvő ország egyre romló kapcsolata. Irán a konfliktusban Aszad oldalán harcol, ahogy Törökország is, azonban kezd vele megromlani a viszonya annak Oroszországhoz való közeledése miatt. Szaúd-Arábia a másik oldalt támogatja, mivel fél egy „síita félhold” kialakulásától. Félő, hogy ez a konfliktus „*két dimenzióban mégis tovább eszkalálódhat: egy-részt politikai/retorikai szinten, másrészt pedig a kliens-/proxiháborúkban.*”²⁹⁴ Az utóbbi időben Kína is felvetette esetleges részvételét a szír rendezésben, amely magával hozná a Közel-Kelet térsége kapcsán befolyásának növekedését, ami újrarajzolná a konfliktus értelmezési keretét.

A vázoltak alapján jól kirajzolódik a hatalmi viszonyok komplexitása, az eltérő regionális és nagyhatalmi érdekek dinamikája, amelyre jelentős hatást gyakorolnak az országok belpolitikai viszonyai, valamint az Iszlám Állam térnyerése, ami jelentősen megnehezíti a mindenki számára legalább részben elfogadható rendezést.

---

²⁹² Az Egyesült Államok nem támogatja sem egy önálló ország létrejöttét, sem a kurdok szuverenitási törekvéseit.

²⁹³ HARMAT Árpád Péter: *Új fejezet a szíriai török – kurd – iszlamista konfliktusban* [19.]. http://vilagesemenyek.blog.hu/2015/07/03/uj_fejezet_a_sziriai_torok_kurd_iszlamista_konfliktusban (Letöltve: 2016.07.17.)

²⁹⁴ N. RÓZSA Erzsébet – SZALAI Máté: *Az iráni–szaúdi hidegháborús konfliktus értelmezése*. In: KKI- Tanulmányok. Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2016. 1. sz. 18.old.

Összegzésként elmondható, hogy az utóbbi években a Közel-Kelet térségéből érkező fenyegetések megsokszorozódtak. Az „arab tavasszal” szembeni várakozások, amelyek illuzórikusak voltak, bebizonyították Gazdik Gyula szavaival élve, hogy e társadalmakban a nyugati típusú demokráciák értékeinél sokkal fontosabbnak tartják a stabilitást, a rendet, a létbiztonságot.²⁹⁵ A feszültség másik síkja magán az iszlámon belül zajlik, a modernizáció és hagyománytisztelet között feszül. A modernizáció elmaradása és a nem demokratikus erők hatalomra kerülése olyan társadalmi kataklizmákat válthat ki a Közel-Keleten, amelyek következménye a migráció további erősödése lesz, ami egy nagyobb eurázsiai átrendeződés részét képezi majd, de egyelőre bizonytalan, milyen kimenetellel.

2.2.1.1.3. A keleti térség kihívásai

Ezen térség országai – Balti államok kivételével – az egykori Szovjetunió tagköztársaságai voltak. Közös jellemzőjük, hogy önállóvá válásuk után nem igazán sikerült a nemzetközi rendszer integrált és stabil részévé válniuk, jelentős részük a korrupció és az oligarchák foglya. Az államok többségében napjainkban is bizonytalan a fejlődés iránya, mélyül a politikai, gazdasági, pénzügyi válság, ami kihat az egymás közötti, és a térségen kívüli nemzetközi kapcsolatrendszerükre is

A térség legfontosabb és legjelentősebb utódállama Oroszország, amely politikai és katonai ereje okán továbbra is különleges szereplő, ugyanakkor (még) nem rendelkezik kellő gazdasági potenciállal ahhoz, hogy hatékonyan befolyásolni tudja a régió tartós és stabil integrálódását. Különlegesen fontos szerepe miatt azonban a térségre továbbra is sokoldalúan hat politikája, amelynek mozgatórugói között döntő maradt a regionális hatalmi pozíciói erősítése, az orosz befolyási övezet kiterjesztése. Erre számos együttműködési és integrációs kezdeményezés zajlott az elmúlt negyedszázadban, többek között a Független Államok Közössége (FÁK), az ebből kinőtt Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete (KBSZSZ), vagy a fehérorosz–orosz államunió. Napjainkban az Eurázsiai Gazdasági Unió²⁹⁶ hivatott Oroszország egyre

---

²⁹⁵ BAKODI Péter: *Nem jött létre a várva várt demokrácia Egyiptomban.*

<http://magyaridok.hu/kulfold/nem-jott-letre-a-varva-vart-demokracia-egyiptomban-325123/> (Letöltve: 2016.02.22.)

²⁹⁶ Orosz részről az Eurázsiai Unió létrehozása mögött geopolitikai érvek állnak, amely egyrésztől alternatívája kíván lenni az EU-nak, másrészt az euroatlanti mellett euroázsiai támasza kíván lenni az összeurópai biztonsági struktúrának, valamint hangsúlyozni kívánja Oroszország vezető szerepét regionális hatalomként. Nem elhanyagolható tény továbbá, hogy tagjainak jelentős gazdasági kiváltságokat és előnyöket ígér, mint az egységes szolgáltatási piac megteremtése és az áruk szabad áramlása, a belső vámellenőrzés megszüntetése. 2019-ig a közös energiapiac létrehozását, 2025-re közös olaj- és gázpiac, valamint közös pénzügyi piacon megteremtését tervezi.

erősödő világhatalmi ambícióit támogatni, amelynek demonstrálása zajlott Ukrajnában és Szíriában is. Ez természetesen új helyzetet teremt a hatalmi viszonyokban, melyek a kelet-nyugat érdekszférák összecsapásában éleződnek ki napjainkban, érzékelhetően egyre jobban.

Az alapkonfliktus már a Szovjetunió felbomlásának időszakában kibontakozott, mivel a Nyugat térnyerése, a NATO „újraéledése”, majd a közép-európai, illetve a balti államok taggá válása sértette érdekeit, amelyhez további adalék volt az Európai Unió által a térség országainak „kínált” Keleti Partnerség programot. Oroszország gyanakvással figyeli ezen törekvéseket és a térséget saját érdekerületének tekintve igyekszik sokoldalúan korlátozni, amely tovább növeli a feszültséget és a veszélyérzetet az Unió keleti határán.

A.) Ukrajna

Ukrajna etnikai, földrajzi és politikai értelemben a nyugati és a keleti orientáció közötti választóvonalon helyezkedik el. Amíg az ország nyugati fele közép-európai kulturális örökséget hordoz, amelyre egyszerre jellemző az erős nacionalizmus és a nyugati orientáció, addig keleti részében a pánszláv öntudat és a Moszkva-barátság a meghatározó.²⁹⁷ Az ország státusza eldöntetlen volt a két nagy hatalmi centrum között, illetve két azonosságtudat feszül egymásnak, amely két érdek mentén töredezett. Ennek kiéleződése volt tetten érhető 2013-2014-ben, amihez nagy mértékben hozzájárult az ukrán elit tehetetlensége, mivel az ország függetlenné válása óta képtelen volt önálló fejlődési alternatívát megfogalmazni. Ekkora a belpolitikai ellentétek (kül)politikai értékválsághoz vezettek, amihez gazdasági sikertelenség is járult, az ország az összeomlás szélén állt. Kirobbant a kijevi Függetlenség téren (Majdanon) Európa második világháború utáni történetének talán legsúlyosabb fegyveres konfliktusa.

Ezen ellentétnek másik értelmezési szintje az érdekszféra kérdéskörhöz kapcsolódik, amelyben magának Ukrajnának nincs lényeges, az eseményeket meghatározó szerepe. „*A regionális megközelítés Európa és Oroszország küzdelmét látta, aminek azt kell eldöntenie, hogy ki integrálja majd Ukrajnát.*”²⁹⁸ Ez a teória

---

PANIN, Alexander: *For Russia, Eurasian Union is About Politics, Not Economy.*

<http://www.themoscowtimes.com/business/article/for-russia-eurasian-union-is-about-politics-not-economy/501126.html> (Letöltve: 2016.03.12.)

²⁹⁷ DOBÁK Imre: *Az uniós külső határok által kettéosztott Kárpátok Eurorégió biztonságföldrajzi elemzése.* Pécsi Tudományegyetem, 2011. PhD értekezés, 50. old.

²⁹⁸ SZÖÖR Ádám: *Konfliktusok elemzése - elemzők konfliktusai*

a válságot az orosz geopolitikai határokért folytatott harcként fogja fel, amelyben a puffer zónát Ukrajna jelenti. Ennek politikai megközelítése arra az elképzelésre épül, ami szerint Oroszország Ukrajnát mind a mai napig a „közel-külföld” részének tekinti, ahol a NATO, a nyugati hatalmak és az Európai Unió térnyerése nem kívánatos. Az orosz vezetés inkább azt akarta elérni, hogy Ukrajna az alakuló Eurázsiai Gazdasági Unióhoz csatlakozzon. Mindezek mögött további geopolitikai és gazdasági érdekek is árnyalják a konfliktust, amelyek nagymértékben összefonódnak.

A konfliktus egy lényeges eleme a Krím²⁹⁹ félsziget feletti erőszakos orosz kontroll megszerzése, majd a terület megszállása volt, ami etnikai problémákra vezethető vissza, melyet tovább árnyal az orosz fekete-tengeri flotta kérdése a szevasztopoli bázis problémájával, valamint kulcsfontosságúként az olaj- és a földgáz.³⁰⁰ Elemzők szerint így a krími konfliktus fordulópontot jelent a nemzetközi kapcsolatokban, mivel újra felértékelődik Oroszország jelentősége a nemzetközi politikában, annak ellenére, hogy a nemzetközi közösség nem ismeri el a Krím elcsatolását „*Mind az Egyesült Államoknak, mind az európai országoknak újra kell majd gondolniuk a Moszkvához fűződő kapcsolatrendszerüket.*”³⁰¹ A konfliktus további értelmezési kerete lehet a belső és külső szintek megkülönböztetése. A belső szinten két szereplő érdekviszonya különül el az állami akarattól, ez az ellenzék, illetve a jobboldali militáns csoportok. A külső szinten Krím, Donyeck, Harkiv és Luhansz csomópontokban az orosz háttér dominál. Ennek konkrét megjelenési formái a népszavazások, melyek a Krím³⁰² esetében 2014. március 16-án, az utóbbi két terület

---

<http://netk.uni-nke.hu/hirek/2015/09/28/konfliktusok-elemzese-elemzok-konfliktusai> (Letöltve: 2016.02.27.)

²⁹⁹ A Krím-félsziget önmaga is egy konfliktusgóc, mivel lakosságának 58,5 százaléka orosz, 24,4 százaléka ukrán, 12,1 százaléka pedig muszlim vallású krími tatár. Belorusznak vallja magát 1,5%, illetve 1% alatt van a tatár, örmény és zsidó lakosság aránya. A területen gyakoriak az összetűzések a tatár és az orosz lakosság között.

FEHÉR Diána: *A soknemzetiségű Krím-Félsziget az orosz–ukrán kapcsolatokban*. In: Pro Minoritate, 2010. Nyár. sz. 88. old. <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2010/ProMino10-2-05-Feher.pdf> (Letöltve: 2016.03.01.)

³⁰⁰ A félsziget mellett három hatalmas olaj- és földgázmező található. Az Azovi-tenger sekély vizei alatt hatalmas mennyiségű gáz lapul, ahogyan a Krímtől dél-keletre és nyugatra is nagy potenciállal rendelkező mezők fekszenek. Mindegyik szénhidrogén-lelőhely a sekély kontinentális talapzaton található, aminek előnye, hogy az ott lévő olaj- és gázvagyon lényegesen olcsóbban termelhető ki, mint a Fekete-tenger mélyebb részén.

JENEI András: *A medve közbelép – az orosz krími*. <http://www.vg.hu/velemenyelemzes/a-medve-kozbelep-az-orosz-krimi-422769> (Letöltve: 2016.02.28.)

³⁰¹ DEÁK András – PÓTI László – RÁCZ András: *Az ukrajnai válság további eszkalációjának lehetőségei és hatása Magyarországra*. <http://www.ceid.hu/wp-content/uploads/2013/06/CEID-Tanulmányok-Ukrajna.pdf> (Letöltve: 2016.02.28.)

³⁰² A krími parlament 2014. március 17-én kikiáltotta függetlenségét, és kérte csatlakozását az Orosz föderációhoz, ami meg is történt. 2014. március 27-én az ENSZ-közügyülés kiadta a nem kötelező erejű

esetén 2014. május 12-én tartottak. Ezt követően, bár a nemzetközi közösség nem ismerte el őket legitimnek, mindhárom esetben egyoldalúan kinyilvánították Ukrajnától való függetlenségüket.

A konfliktus áldozatainak száma 4327 volt, valamint 985000 fő kényszerült elmenekülni otthonából 2015-ben.³⁰³ A helyzet megoldását célzó minszki tárgyalások³⁰⁴ nem váltották be a reményeket. Ukrajna válságából való kilábalása még hosszú időt vesz igénybe, ugyanakkor pozitív lépésnek tekinthető a 2016. január 1-jén életbelépett EU-ukrán szabadkereskedelmi megállapodás és a társulási szerződés aláírása.³⁰⁵

B.) Moldovai Köztársaság

Az 1991-ben függetlenné váló 3,5 millió fős ország az Unió peremén szintén kritikus gócpont, amelyben 2014 óta permanens válság van. Az ország több érdekszféra kereszttüzeiben áll, amely nyugatbarát–orosz–román–ukrán négyzögben eszkalálódik. Az országon belüli legjelentősebb hasadás az oroszbarát és a nyugatbarát tábor között van, amelynek gazdasági hatásait a 2014-ben az Európai Unióval kötött társulási megállapodás következtében orosz reakcióként bevezetett importstop tovább élez.³⁰⁶ Tovább konfliktusforrás a Dnyeszter Menti Köztársaság³⁰⁷ rendezetlen

---

68/262-es állásfoglalását, mely nem tekinti a krími népszavazás érvényesnek, így elcsatolása jogszabályellenes.

³⁰³ Conflict Barometer 2015. Heidelberg Institute for International Conflict Research. 45. old.

³⁰⁴ A megállapodás szerint a Kelet-Ukrajnában szemben álló felek vissza kell hogy vonják nehézfegyvereiket, Ukrajnának pedig alkotmányos reformot kell végrehajtania, figyelembe véve a kelet-ukrajnai lakosság jogait. Petro Porosenko ukrán elnök azonban leszögezte, hogy a megállapodások nem biztosítanak autonómiát az oroszbarát szakadárak kezén lévő kelet-ukrajnai területeknek.

MTI, BBC, RUSSIA TODAY: Merkel: *Van egy halvány reménysugár.*

http://mnold.hu/kulfold_archiv/rendezodhet-az-ukran-valsag-jon-a-minszki-tizenket-pont-1272462

(Letöltve: 2016.03.05.)

PÓTI László interjú: *Megvalósuló félben van a Minszk II.*

<http://www.orientpress.hu/cikk/megvalosulofelben-van-a-minszk-ii> (Letöltve: 2016.03.12.)

³⁰⁵ A szerződés már 1999-ben szóba került az Unió és Ukrajna között, de megfogalmazása és tartalommal való megtöltése 2008-tól kezdődött meg. 2011 májusára az egyezmény szövegezése kész volt, ekkor azonban politikai síkon adódtak eltérések. 2013-ban Vilniusban Viktor Janukovics akkori elnök felfüggesztette a folyamatot, mivel szorosabbra kívánta fűzni kapcsolatait Oroszországgal.

³⁰⁶ SYD/BRK/AP/REUTERS: *Moldaus Parlament stürzt Regierung.*

<http://www.spiegel.de/politik/ausland/republik-moldau-regierung-a-1060184.html> (Letöltve:

2016.03.05.)

VERSECK, Keno: *Milliardenskandal in Republik Moldau Geplündertes Staat, wütendes Volk.*

<http://www.spiegel.de/politik/ausland/moldau-oligarchen-und-politiker-nehmen-den-staat-aus-a-1059138.html> (Letöltve: 2016.03.05.)

³⁰⁷ A Dnyeszteren Túli Moldáv Köztársaság többször kérte az ENSZ-től függetlensége elismerését, eddig sikertelenül. Lakossága hozzávetőleg félmillió, melyből moldáv (román): 32,1%, orosz: 30,4%, ukrán: 28,8%, bolgár: 2,5%, gagauz: 0,74%, egyéb (lengyel, roma, zsidó, stb.): 5,5%.

OMICS International: *Transnistria.* <http://research.omicsgroup.org/index.php/Transnistria>

(Letöltve: 2016.03.05.)

kérdése, mely egy geopolitikai „beékelődés” a Moldovai Köztársaság és Ukrajna között, ami egyszerre feszíti mindkét országot. Moldova, bár az 1992-es háborút lezáró békeszerződésben mindennemű beleszólási jogról lemondott a Dnyeszteren túli területei kapcsán, függetlenségét nem ismeri el, továbbra is az ország részének tekinti azt. Napjainkban a 24 éve nyugvó konfliktus újra élesedni látszik, mivel 2015-ben a moldovai és az ukrán kormány az ott állomásozó mintegy 2600 orosz „békefenntartó” kivonulását követelte, amit Transznisztria nem akart jóváhagyni.³⁰⁸ Új szereplőként bekapcsolódott a folyamatba Ukrajna,³⁰⁹ azáltal, hogy 2015 májusában megszűnt az orosz-ukrán katonai együttműködés, így leállt az orosz csapatok szárazföldi támogatásával, mely egy nagyobb összefüggésben, az orosz-ukrán válságban kap kifinomultabb értelmezést.³¹⁰ A helyzetet tovább bonyolítja Románia közvetett érintettsége a konfliktusban, vagyis hogy a Dnyeszteren Túli Területen élő románok lakosság a háború után nagymérvű oroszosítási folyamaton ment keresztül,³¹¹ illetve hogy a Moldovai Köztársaság lakosságának 75,8 % moldovai.³¹² A konfliktus harmadik síkjában a gagauzok állnak.³¹³ Korábban törekvéseik között prioritást élvezett annak elkerülése, hogy a Moldovai Köztársaság egyesüljön Romániával. Napjaink politikai történései közepette a köztársaságból való kiválást és

---

³⁰⁸ Moldova a fegyverszünet aláírásával beleegyezett abba, hogy nemzetközileg elismert területén a 14. orosz hadsereg „személyében” harmadik (külső) fél állomásoztassa csapatait. Ezzel Moszkva gyakorlatilag bebiztosította a Dnyeszteren Túli Területek mint de facto állam különválását. OLÁH András: *A transznisztriai konfliktus két évtizede és megoldatlanságának okai I.* In: Nemzet és Biztonság, 2014.VII. évf. 5. sz. 96. old.

³⁰⁹ Kijev ezzel megszegte a Moldova és Dnyeszter Menti Köztársaság közt 1992-ben létrejött megállapodást, melynek értelmében a Dnyeszter menti békefolyamat egyik biztosítéka kell legyen. LOWOA, Andre: *Transznisztria orosz katonai segítséget kér.* <http://nyomaban.blogger.hu/2015/06/11/transznisztria-orosz-katonai-segitseget-ker> (Letöltve: 2016.03.05.)

³¹⁰ KLUBMANN, Uwe : *Wo Europas nächster Krieg droht.* <http://www.spiegel.de/politik/ausland/transnistrien-kriegsgefahr-zwischen-moldau-und-ukraine-a-1037149.html> (Letöltve: 2016.03.05.)

³¹¹ DELCEA, Cristian, – DUMITRU, Elena – VARNINSCHI, Alex: *A hétköznapi geopolitikája: A transzdnyeszteri konfliktus egy diszkóban kezdődött.* <https://eurocom.wordpress.com/2014/04/22/a-hetkoznapok-geopolitikaja-a-transzdnyeszteri-konfliktus-egy-diszkoban-kezdodott-adevarul/> (Letöltve: 2016.03.05.)

³¹² Az ország lakosságának további etnikai összetétele: 8,4% ukrán, 5,9% orosz, 4,4% gagaúz, 2,2% román, 1,9% bolgár és 1,4% egyéb. The World Factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/md.html> (Letöltve: 2016.03.05.)

³¹³ A gagauzok a török nyelvcsaládba tartozó nyelvet beszélő többségében ortodox keresztény vallású népcsoport. Az autonóm Gagauziát a moldovai parlament 1994-ben hozta létre minősített többséghez kötött ún. organikus törvénnyel (Törvény Gagauzia különleges jogállásáról). Nemzetpolitikai Kutatóintézet: *A gagauz autonómia perspektívái.* <http://bgazrt.hu/files/NPKI/Gagauz.pdf> (Letöltve: 2016.03.05.)

az Oroszországgal való egyesülést sürgetik,³¹⁴ amelynek első lépése a vámunió létrehozása lenne.³¹⁵ Ennek legjelentősebb bizonyítéka a 2013-ban megtartott referendum, ahol a 160.000 fős lakosság 98 %-a voksolt erre az opcióra.

Az országon belül a vázolt problémakörök kiéleződni látszanak, a Moldovai Köztársaság alig néhány év alatt a Keleti Partnerség minta országából a térség instabil tényezőjévé vált, amely a politikai és gazdasági csőd szélére került.

C.) A kaukázusi problémakör

Kaukázus évszázadok óta a Föld egyik jelentős válságövezete, amelyet nyelvi-etnikai sokszínűség és a régió felekezeti megoszlása jellemez.³¹⁶

A Kaukázus térségének északi részén több mint 50 népcsoport él és legalább 37 nyelvet beszélnek. A terület az Oroszországi Föderáció közigazgatási rendszerébe illeszkedik, mely hét köztársaságból, valamint két határterületből áll. A szeparatista törekvések Csecsenföldön és Dagesztánban a legerősebbek, amelyek több alkalommal is háborús szintű konfliktushoz vezettek.³¹⁷ Ezen mozgalmak az iszlám radikalizmussal együtt 1999-2003 közötti időszakban Ingusföldre, Dagesztánba,

---

³¹⁴ BARABÁS T. János: *A Moldovai Köztársaság változó környezetben*. In: KKI-elemzések. A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa, 2015. 5. sz. 6. old.

<http://kki.gov.hu/download/e/ef/d0000/No%205%20Barab%C3%A1s%20mold%C3%A1v.pdf>

(Letöltve: 2016.03.05.)

³¹⁵ SCHWARTZ, Robert: *Gagausien bleibt anti-europäisch*.

<http://www.dw.com/de/kommentar-gagausien-bleibt-anti-europ%C3%A4isch/a-18334252> (Letöltve:

2016.03.05.)

³¹⁶ A Kaukázus térségben 181 nemzetiség található, vallási hovatartozás alapján a népesség összetétele: keresztény 46%, muszlim 51%, egyéb 3% (döntően zsidó).

GERENCSÉR Árpád: *A Kaukázus társadalmi viszonyainak elemzése*.

http://oroszvilag.hu/?t1=elemzesek_interjuk&hid=3585 (Letöltve: 2016.05.25.)

³¹⁷ Az első csecsen háború 1994-1996 között szedte áldozatait. Az 1997. május 12-én aláírt béke megállapodás nem rendezte Csecsenföld végleges státuszát. Folytatódtak a csecsen szélsőségesek terrorakciói, egyre erőteljesebbé vált a terület iszlamizálódása. A fejlemények fokozatosan vezettek el az újabb orosz intervencióhoz, az 1999. szeptember 30-án kezdődött második csecsen háborúhoz. Etnikai tisztogatások miatt százazreknek kellett elmenekülniük. A két csecsen háború ideológiája között fontos különbség rejlik. Az első háborút ugyanis az állam rendjének helyreállításáról szóló dekrétum alapján indították, a második háborút viszont a terrorizmus elleni harccal indokolták. A térségben további fegyveres konfliktus 1991 tavaszán kezdődött és 1992 októberében eszkalálódott az ingus nemzeti kisebbséghez tartozó erők és az észak-oszétiai csapatok között Prigorodnyij körzetben. Az ingusok célja az volt, hogy az Észak-oszét főváros közelében található körzetet, ami 1991 óta autonómiát élvezett, Ingusföldre csatolják. A 10 napig tartó háború 600 áldozatot követelt. Politikai szinten a konfliktus a mai napig megoldatlan maradt, bár több megállapodás is születet a két fél között. MTI: *20 éve tört ki az első csecsen háború*.

<http://mult-kor.hu/20-eve-tort-ki-az-első-csecsen-haboru-20141211> (Letöltve: 2016.03.11.)

SOULEIMANOV, Emil –DITRYCH, Ondrej: *Az orosz-csecsen konfliktus nemzetköziesítése. Mítoszok és valóság*. http://www.hhrf.org/kisebbségkutatas/kk_2009_02/cikk.php?id=1724 (Letöltve: 2016.03.11.)

NEUKIRCH, Claus: *Russland* (Inguschetien, 1992). <http://www.wisold.uni-hamburg.de/fachbereiche/sozialwissenschaften/forschung/akuf/kriege-archiv/209-russland/> (Letöltve: 2016.03.11.)

Kabard- és Balkárföldre és a Kaukázus déli részére is áterjedtek, és a mai napig meghatározzák ezen területek biztonságpolitikai kihívásait.

Észak-Kaukázus békéjének és stabilitásának megteremtése jelentős nehézséget okoz a szövetségi kormánynak, amelyek a lappangó etnikai feszültségekre, az emberi jogok megsértésére, az egyenlőtlen gazdasági fejlődésre, a korrupcióra és a szervezett bűnözésre, valamint a magas munkanélküliségre és a szegénységre vezethetők vissza. A konfliktusok okai között beazonosítható továbbá a radikális és mérsékelt iszlám közötti különbség, de az Orosz Föderáció kormányának beavatkozása e területek belügyeibe, valamint a gazdasági elmaradottság. „A „belső külföld” tehát pontosan kifejezi a föderáció és az Észak-Kaukázus viszonyát: *de jure* az ország része, *de facto* azonban attól távolodó, a többségi társadalom által félelemmel szemlélt régió.”³¹⁸

Ezen túl napjaink radikalizálódásának van egy másik aspektusa is, ez az iszlám fundamentalizmus, amelynek kialakulása az észak-kaukázusi területeken a '80-as évek második felére nyúlik vissza, aminek ideológiai központjává Dagesztán vált, amíg gyakorlati megvalósításának színtere Csecsenföld lett.³¹⁹ Moszkva több módon is megpróbálta megakadályozni az erőszak továbbterjedését. A Putyin-i érában a katonai elnyomás dominált. Medvegyev alatt a fejlesztési és modernizációs politika vált hangsúlyosabbá, melynek központi eleme a gazdaság fejlesztése³²⁰ és a munkanélküliség csökkentése volt. Az új nézetrendszer alapján a lokális helyi szereplők váltak támogatott hatalmi tényezővé. Moszkva közigazgatási reformok keretében létrehozta a különmegbízotti státuszt és „észak-kaukázusi minisztériumot”. Különösen Dagesztánban alkalmazták ezeket az elemeket, kibővítve a tárgyalások lehetőségének biztosításával, hogy megakadályozzák az etnikailag nagyon heterogén köztársaság polarizációját. A rendezési kísérlet kudarca után, 2014-től újra az erő politikája uralkodik. További problémát jelent Oroszország beavatkozása Szíriába,

---

³¹⁸ KISS Annamária: *A radikális iszlám észak-kaukázusi terjedése mint orosz biztonságpolitikai kihívás: a Kaukázusi Emirátus*. In: *Külügyi Szemle*, 2013. 12. évf. 3. sz.78. old. http://kki.gov.hu/download/0/8a/b0000/Kulugyi_Szemle_2013_03_A_radik%C3%A1lis_iszl%C3%A1m_%C3%A9szak-.pdf (Letöltve: 2016.03.06.)

³¹⁹ 2007-ben Dokka (Doku) Umarov csecsen szeparatista vezér kikiáltotta a Kaukázusi Emirátust (Imarat Kavkaz), ami a szalafizmus alapelvei mentén a saría jogrendjére épülő állam. A többi iszlám szerveződéssel (ISIS, Al-Kaida) ellentétben kifejezetten csak az orosz államhatalom ellen harcol.

³²⁰ Csecsenföld költségvetésének több mint 90 %-át, Ingusföldének több mint 80 %-át és Dagesztán több mint 65 %-át Moszkva állja.

LUDWIG, Michael: *Russlands Zone der Ohnmacht*. <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/krieg-im-nordkaukasus-russlands-zone-der-ohnmacht-1579427.html> (Letöltve: 2016.03.11.)

valamint az ISIS oldalán harcoló és előreláthatóan visszaszivárgó harcosok nagy száma,³²¹ ami valószínűsíthetően további radikalizálódáshoz vezet.

A Szovjetunió felbomlása után a Transzkaukázusban három állam vált önállóvá. A meginduló geopolitikai játszmák miatt a konfliktusból természetesen a regionális és a nagyhatalmak sem maradtak ki: Oroszország, az Egyesült Államok, Franciaország és Irán különböző megfontolásból, módon és mértékben az örmények oldalán sorakozott fel, amíg Azerbajdzsán Törökországot tudhatta maga mögött.³²²

Grúzia esetében Adzsária, Dél-Oszétia és Abházia kapcsán, miután kikiáltották függetlenségüket,³²³ más érdekviszonyok uralkodtak, mivel az ország egyben tartása, illetve újraegyesítése volt a cél. Az ország azonban sem területileg, sem etnikailag, sem felekezetiileg nem egységes.³²⁴ További tényező a térségen áthaladó energiaszállítási folyosó, amely összeköti a Kaszpi-tengert a „modern selyemút” által a nyugattal. Az aktuális érdekek mentén az elmúlt közel 30 évben a konfliktus többször dimenziót váltott. Míg 1989 -1992 között Grúzia belső ügyeként, 1992-től 2001-ig az orosz-grúz konfliktus egyik elemeként tarthattuk számon, az utóbbi néhány évben túlnőtt Tbiliszi kompetenciáján, s az Egyesült Államok és Oroszország geopolitikai csatározásainak tárgyává lett,³²⁵ amelynek regionális aspektusába két középhatalom, Irán és Törökország is megkerülhetetlenné vált.

---

³²¹ A 2015-re vonatkozó adatok szerint kb. 3000 orosz etnikumhoz tartozó csatlakozott Szíriában vagy Irakban az ISIS-hez.

Conflict barometer 2015. Heidelberg Institute for International Conflict. 52. old.

³²² MAROSVÁRI Csaba: *A hegyi-karabahi konfliktus (1988–1994)*.

http://www.grotius.hu/doc/pub/FXXWTT/2013-10-16_marosvari_csaba_a-hegyi-karabahi-konfliktus.pdf (Letöltve: 2016.03.06.)

³²³ 2008-ban az ötnapos háborúban Grúzia teljes vereséget szenvedett. A fegyveres konfliktus végével Dél-Oszétia és Abházia egyoldalúan kikiáltotta függetlenségét. A két kvázi állam területén azóta is jelen vannak az orosz fegyveres erők. A konfliktus továbbra is fennáll, amelyet tovább fokoz a menekültek kérdése. Politikailag Abházia teljes függetlenségre törekszik, Grúzia azonban csak autonómiát adna neki. A dél-oszét lakosság a 2006. novemberi választásokon a függetlenség mellett voksolt. A háttérben azonban ott van Oroszország is, ami megállapodást írt alá mindkét területtel, amely alapján Moszkva ellenőrzi a terület és a határ védelmét, melyet Grúzia de facto megszállásnak értékelt. 1991-ben Adzsária is az önállóság útjára lépett, amely egészen 2004-ig fennállt, amikor a grúz csapatok helyreállították a központi irányítást a régióban.

WOLFF, Stefan: *Georgia: Abkhazia and South Ossetia*

<https://pesd.princeton.edu/?q=node/274> (Letöltve: 2016.03.10.)

³²⁴ A grúzok a kaukázusi nyelvcsalád kartvéli népéhez tartoznak és ortodox keresztények. Az abházok etnikailag különböznek a grúzoktól, s felekezetiileg ugyan többségében ortodoxok, de jelentős a muszlim vallásúak aránya. Az adzsárok valójában grúzok, de felekezetiileg az ortodox vallás mellett nagyobb muzulmán közösséggel is rendelkeznek. A déloszétok az iráni nyelvcsaládhoz tartoznak és ortodox vallásúak.

ERDEI Ronad: *A 2008-as orosz-grúz háború krónikája*.

<http://vlaston.webnode.hu/news/a-2008-as-orosz-gruz-haboru-kronikaja/> (Letöltve: 2016.03.11.)

³²⁵ TÁLAS Péter: *Orosz-grúz háború - Sarokba szorítva*. <http://magyarnarancs.hu/kulpol/orosz-gruz-haboru-sarokba-szoritva-69282> (Letöltve: 2016.03.11.)

A térség további konfliktusforrása az örmény-azeri viszony. Hegyi-Karabah hovatarozása a posztszovjet térség legrégebben tartó és az egyik legtöbb áldozatot követelő etnikai konfliktusának forrása.³²⁶ Békeszerződés a felek között nem született, ugyanakkor Hegyi-Karabah és Örményország egyesülése végbement, amely helyzetet Oroszország politikailag és katonailag is támogatta. A konfliktus napjainkban újra éleződik, amelyet az azeri haderő újrafelfegyverzése táplál az egyik oldalon, illetve az orosz katonai segítség, valamint a 2044-ig meghosszabbított orosz haderő Örményországban való állomásoztatása a másik oldalon.

A dél-kaukázusi térség stabilitásának további gócpontja a török-örmény viszony rendezése lehet, amely minden valószínűség szerint még jó ideig várat magára. A két ország viszonyát az 1915-ös örmények elleni népirtás történelmi traumája terheli, melynek másfél millió áldozata volt.

A térség konfliktusokkal terhelt, amelyek egyikében sem sikerült megnyugtató megoldást találni. Az nemzetiségi eredetű ellentétek folyamánként a háromból két ország – Grúzia és Azerbajdzsán – területeket vesztek. A térség jövője két- és többoldalú regionális együttműködés keretében lehetne megoldható, amely szintézist képezhet a politikai, gazdasági és biztonsági aspektusok között. Ennek gátat szab azonban az a tény, hogy a kulturális, etnikai, vallási és nyelvi különbségek a Dél-Kaukázusban olyan nagyok, hogy azokat nem lehet összehasonlítani más régiókkal, amelyek már megteremtették az együttműködés keretét.³²⁷

---

³²⁶ Az 1920-as években Sztálin döntése volt, hogy Karabah Azerbajdzsán része legyen. Az egykori kánátus területén hivatalosan 1923. július 7-én alakult meg a Hegyi-Karabah Autonóm Terület. A terület hovatarozásának kérdése később időről időre felmerült, így az örmény kommunisták 1945-ben és 1966-ban is napirendre tűzték a kérdést, de a Szovjetunió nem változtatott a határokon. A következő lényeges incidens 1988. február 13-án volt, amikor a karabahi örmények demonstráltak, azt követelve, hogy a területet csatolják Örményországhoz. Időközben a két államban kitört etnikai tisztogatások miatt rengeteg menekült hagyta el Örményországot és Azerbajdzsánt. A Szovjetunió 1991. augusztusi összeomlásával a konfliktus új dimenzióba került: alacsony intenzitású, belső etnikai konfliktusból gyakorlatilag két független állam nyílt háborújává vált. Hegyi-Karabah 1992. január 6-án kiáltotta ki függetlenségét, és önálló államként felvételét kérte az ENSZ-be. A harcoló felek 1994. május 16-án végleges fegyverszüneti egyezmény kötöttek. A két évtizede tartó konfliktus halálos áldozatainak száma napjainkra elérte a 30 ezret, a menekültek száma is több százezres.

GYENE Pál: *Azerbajdzsán: játékos vagy sakkfigura a „nagy játszmában”?* In: *Külügyi Szemle*, 2013. XXII. évf. 3. sz. 135-163. old.

http://kki.gov.hu/download/8/aa/b0000/Kulugyi_Szemle_2012_03_Azerbajdzs%C3%A1n-j%C3%A1t%C3%A9kos_vag_.pdf (Letöltve: 2016.03.10.)

mult-kor.hu: *Egy befagyott konfliktus anatómiája*. [http://mult-](http://mult-kor.hu/20120906_egy_befagyott_konfliktus_anomiaja?pldx=3)

[kor.hu/20120906_egy_befagyott_konfliktus_anomiaja?pldx=3](http://mult-kor.hu/20120906_egy_befagyott_konfliktus_anomiaja?pldx=3) (Letöltve: 2016.03.10.)

³²⁷ STEPANYAN, Ruben: *Bezpečnostné aspekty zahraničnej politiky štátov Južného Kaukazu*. In: *Medzinárodné vzťahy*. Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave, 2007.V. évf. 2. sz. 171.old. <http://fmv.euba.sk/RePEc/brv/journal/MV2007-2.pdf> (Letöltve: 2016.03.12.)

A keleti törésvonal mentén húzódó konfliktusok a Szovjetunió felbomlásával kerültek előtérbe³²⁸ és az új államhatárok kölcsönös elfogadásának kérdésében gyökereztek. A korábbi, a szovjet tagköztársaságokat egymástól elválasztó határszakaszok 60%-át nem a határ két oldalán lévő politikai közösségek legitim képviselői jelölték ki és foglalták szerződésbe, hanem a mindenkor moszkvai vezetés politikai akarata. További probléma volt az új államok területén „képződött” jelentős létszámú „új” nemzeti kisebbségek ügye, mivel a Szovjetunió felbomlásával közel 45 millióan kerültek kisebbségi helyzetbe.³²⁹ Ebben az összefüggésben a térség kulcskérdése a Szovjetunió hivatalos utódállamának, Oroszországnak a különleges helye és szerepe, mivel a tárgyalt térséget alapvető fontosságú érdekerületének tekinti. Törekvéseiben is igyekszik a térségen belüli befolyását fenntartani és lehetőség szerint erősíteni, amelyben kettős feladat végrehajtására kénytelen koncentrálni. Egyrészt a föderatív szerkezet stabilizálása jelent számára kihívást, másrészt a perifériáján létrejött új államokon belül kialakult etnikai vagy polgárháborús ellentétek érintik érzékenyen érdekeit. A térségre ható további jelentős tényező a gáz-és olajipar, valamint az egyéb ásványkincsek politikaformáló hatása, mivel államai jelentős olaj és földgáz tartalékokkal rendelkeznek, amelynek politikai és a gazdasági befolyásáért regionális viszonyban – főként a fekete-tengeri és a kaszpi-tengeri térségben – további szereplők is versenyeznek, mint Törökország és Irán.

A fentiekből következik, hogy a nemzetközi hatalmi rendszerben és az együttműködés nemzetközi hálózataiban a keleti törésvonal mentén húzódó térség nem egységes és egyre kevésbé valószínű, hogy a nemzetközi rendszerben integrált és stabil térséggé válik. Államainak többségében továbbra is bizonytalan a fejlődés iránya, ami kihat az egymás közötti, és a térségen kívüli nemzetközi kapcsolatrendszerükre is.

---

³²⁸ Kivételt képez a karabahi konfliktus.

³²⁹ Ez a változás a legérzékenyebben az Oroszországi Föderáción kívül rekedt oroszokat érintette, mivel a teljes orosz népesség csaknem ötöde – 25,3 millió fő – rekedt a szovjet belső periféria függetlenné vált államaiban. A legnagyobb orosz diaszpóra Ukrajnában (11,3 millió fő) és Kazahsztánban (6,2 millió fő) jött létre. Az oroszokon kívül mintegy további 20 millióan kényszerültek arra, hogy többségi közösségük államán kívül éljenek.

SZ. BÍRÓ Zoltán: *Oroszország és a posztszovjet térség biztonságpolitikája, 1991–2014 (I.)* In: *Nemzet és Biztonság*, 2014.3. szám. 41-54.old.

2.3. KÖVETKEZTETÉSEK

Az értekezés második fejezetében megvizsgáltam a középtávon ható nemzetbiztonsági feladatellátás szempontjából azokat a releváns kihívásokat, amelyek a hipotézisem szerint paradigmaváltáshoz vezettek 2015-2016-ban. Ezek a jelenségek újraértelmezik a biztonság fogalmának keretrendszerét térségünkben, illetve egész Európában. A fejezetben biztonságot veszélyeztető tényezőket két megközelítésben vizsgáltam. Először bemutattam azon kihívásokat, amelyek a nemzetbiztonsági szférára olyan újszerű feladatokat rónak, amelyekkel korábban nem találkozott. Ezt a migrációs mozgások, a szervezett bűnözés és az informatikai és információs kihívások kategóriával jelöltem, amelyekbe beleépítettem a demográfiai kihívásokat, a kábítószer-kereskedelem és -csempészet kérdéskörét és a gazdasági kihívások hatásait, eltérve a gyakran használt globális-regionális-lokális meghatározástól, illetve a Nemzeti Biztonsági Stratégiában alkalmazott „kemény kihívásoktól a puha kihívások” rendszertől. Az általam felállított értékelési rendszer egy problémaközpontú modellen alapul, amelyben az összefüggések dominanciája érvényesül úgy, hogy egyúttal az ország-specifikus tendenciák is bemutatásra kerülnek.

A fejezet második részében, a déli és keleti irányból ható destabilizáló folyamatokat vizsgálom. Ezen térségekben elhelyezkedő régiókban a politikai és gazdasági struktúrák kiépítése nem zárult le, kérdéses a kiszámíthatóság és a konszolidáció, a partnerségre törekvés elemei ingatagok, terjed a korrupció, gazdasági, politikai és társadalmi válságjelenségek mutatkoznak. Az elemzett konfliktusövezetek válságai belátható időn belül nem kerülhetnek rendezésre, ez egyértelműen látszik, mivel konfliktusokat generáló problémák túl mélyen gyökereznek.

Uniós szinten kialakításra került az a jogszabályi környezet,³³⁰ az intézményrendszer³³¹ és adatbázis-háttér,³³² amely hivatott az említett jelenségek elleni küzdelemre. Célkitűzésként megjelent a tagállamok együttműködésének igénye a biztonsági fenyegetések kezelése terén, ezzel szemben a szükséges egység még várat magára, hiszen a bizalom kiépítése, valamint az együttműködés, az információcsere és

---

³³⁰ Európai biztonsági stratégia 2015-2020; Az Unió terrorizmus elleni stratégiája; Az információs rendszerek elleni támadásokról szóló 2013/40/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv.

³³¹ Európai Rendőrségi Hivatal: Europol; Európai Igazságügyi Együttműködési Egység: Eurojust; Helyzetelemző Központ: SitCen; Európai Unió Tagállamainak Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség: Frontex; Európai Unió Alapjogi Ügynökség; európai adatvédelmi biztos

³³² Schengeni Információs Rendszer: SIS; és az Európai Bűnügyi Nyilvántartási Rendszer: ECRIS.

az együttes fellépés olyan komplex cselekvési terület, melynek háttérében közös politikai akarat kell, hogy húzódjon. Ennek jelenleg csak az elvi keretei állnak, hiszen a tagállamok ezen kihívások kapcsán is kényes kérdésként kezelik a nemzeti önállóságot. Ezzel szemben az általam említett együttműködési forma résztvevői – az elemzett országok geopolitikai elhelyezkedése okán – kisebb eltérésektől eltekintve nap mint nap szembesülnek ezen problémákkal, amelyeknek kezelésére, illetve érdekeik közös alapra helyezésére a nemzetbiztonsági szolgálatok közötti együttműködés és információcsere adhat megoldást. Az említett kihívásokkal szemben szinte lehetetlen nemzeti szinten eredményesen fellépni, így ahhoz, hogy a döntéshozók a szükséges megelőző, illetve ellenintézkedéseket megtehessek, elsődleges szinten a négy ország együttműködése lehet alkalmas. Így véleményem szerint a négy ország összefogása, mintavértékű együttműködése napjainkban Európa biztonságfelfogásában pozitív változást hozhat, amelynek hozadéka a későbbiek során egy markánsabb érdekérvényesítésben is megvalósulhat.

3. STRATÉGIA MINT PROGRAMALKOTÁS

A kétezres évek elején mélyreható gazdasági, politikai és társadalmi változások következtek be a nemzetközi szintén, amelyeknek csak egy része volt előrelátható. A változások teremtette új helyzetben megörnek a korábbi irányzatok, megnő a bizonytalanság, fokozódik az instabilitás, új, váratlan események bukkannak fel. Mindig voltak nagy sorsfordító változások, amelyek hosszabb távon adtak új irányt a történelemnek és amelyek eredményeként a társadalmak minőségileg mássá váltak. Palánkai Tibor szavaival élve, minden néhány száz évben a társadalom átszerveződik; világnézete, társadalmi és politikai szerkezetei, alapvető értékei, művészete és kulcsintézményei átalakulnak.³³³ A nagy átalakulások velejárója, hogy minőségi változásokat hoz a társadalmi-gazdasági struktúra valamennyi szegmensében, a társadalmi formáció valamennyi összetevőjében, a technostruktúrától az intézményeken keresztül az uralkodó eszmékig. Az új korszak technostruktúráját napjainkban a számítástechnika, az információs és kommunikációs technikák adják. Ezekkel szoros kölcsönhatásban a gazdaságszerkezetek is átalakultak. Az információs és kommunikációs technikák forradalma összekapcsolódik a tudásalapú társadalom kialakulásával, szerkezetét a posztindusztriális társadalom jellemzi.³³⁴

A jövőről való gondolkodás a mindennapok részévé válik és közép- illetve hosszú távú stratégiai tervezésben ölt testet. Államokra vetítve feladata olyan biztonságpolitikai célok meghatározása és ezekhez eszközök rendelése, amelyek a realitásokon alapulnak a külső erőter ismeretében és a nemzetközi környezet bármely változása mellett megvalósíthatóak. Rendeltetése nem annyira a jövő pontos előrejelzése, hanem hogy *"segítse a döntéshozókat a jövőről való gondolkodásban, megváltoztatva a vezetők viselkedését és áttörve a sztereotípiák fullasztó burkát, aminek révén körültekintőbb döntések és az ország vagy szervezet cselekvésében, reakcióiban nagyobb flexibilitás érhető el a jövő kihívásaival szemben."*³³⁵ Ez által biztosítható a nemzeti értékeken alapuló érdekek képviselése, amelyek mentén felértékelődnek a hagyományok és a kulturális örökség.

---

³³³ PALÁNKAI Tibor: *A globális átalakulás kihívásai– Elkerülhetők-e a kataklizmák?* In: Magyar Tudomány, 2007. CLXVII. évf. 2. sz. 204. old.

³³⁴ PALÁNKAI Tibor: *Nemzet és globalizáció?* In: Magyar Tudomány, 2009. CLXIX. évf. 4. sz. 442. old.

³³⁵ CSABA Gábor: *A külpolitikai prognosztika elmélete és gyakorlata a változások korában.* In: Külpolitika, 1996. II. évf. 3-4.szám, 36. old.

3.1. A STRATÉGIA FOGALOMRENDSZERE

A stratégia³³⁶ görög-latin eredetű hadászati köznyelvi kifejezés. Alkalmazása a hadsereg vezetésével összefüggő tevékenységekhez kapcsolódik és eredetileg a háború megnyerésének művészetét, a seregek vezetését, mozgatását, elhelyezését és ellátását jelentette. Lényegét és célját tekintve nem az ellenség minden eszközzel történő megsemmisítésére törekvés, hanem a győzelem elérése képezte, Szun-Ce szavaival élve: „...nem a legkiválóbb erény minden csatában harcolni és győzni; a legmagasabb szintű kiválóság az ellenség ellenállásának harc nélkül való megtörésében rejlik.”³³⁷ A 1960-as évek szakmai folyóirataiban még szórványosan, majd az 1980-as évektől fokozatosan haladta túl a stratégia értelmezése a háború oldaláról való megközelítést. Használata teret nyert a gazdasági és politikai életben, a kultúrában, a tudományokban, illetve a társadalmi jelenségekhez köthetően is. Liddell Hart, az egyik legtöbbet idézett szerző megfogalmazásában a stratégia nem más, mint a katonai erők és eszközök alkalmazása politikai célok érdekében. Hasonló vélekedés jelenik meg André Beaufre-nél, aki szerint *"a fegyveres erők alkalmazásának művészete politikai célok elérésének érdekében."*³³⁸ Samuel P. Huntington stratégia definíciója „a politikai vezetés meghatározott célkitűzései”, abból a feltevésből indul ki, hogy a stratégia megalkotása mindig a legmagasabb politikai döntéshozók szintjén történik, kijelölve azokat a főbb célokat és feladatokat, amelyek vonatkoznak az összes állami szervre és intézményre.³³⁹ Minden stratégia kiindulópontja egy kép kialakítása a várható jövőről, egyfajta előrejelzés, ami természetesen nem lehet teljesen pontos, hiszen előre nem látható, váratlan fejlemények is befolyásolhatják. A jövőképpel összhangban határozhatók meg azok a célok, amelyek egyrészt az elképzelt jövőben megvalósíthatóak, másrészt a célok eléréséhez szükséges források és eszközök rendelkezésre állását vagy megteremthetőségét biztosítják.³⁴⁰

Átfogó, egyetemes, mindenki által elfogadott, nemzetközileg vagy tudományosan elismert, minden helyzetben alkalmazható stratégia meghatározás,

---

³³⁶ A stratégia kifejezés a görög στρατηγός, hadvezér szóból ered.

CSABAI György: A stratégia fogalma és megközelítése.

<http://www.zmne.hu/Forum/02ond/strategia.htm> (Letöltve: 2014.09.01.)

³³⁷ SZUN-CE: *A hadviselés törvényei*. Budapest. Göncöl Kiadó, 2012. 31. old.

³³⁸ BEAUFRE, André: *Introduction a la strategie*. Paris: Librairie Armand Colin, 1963.24-25.old.

³³⁹ HUNTINGTON, Samuel P: *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*. Budapest, Európa Könyvkiadó 2006.

³⁴⁰ MATUS János: *A katonai gondolkodás új irányzatai*. In: *Hadtudomány*, 2008. XIII. évf.1. sz. 89.old.

értelmezés azonban nincs; fogalmát sokan, sokféleképpen határozták meg. Tényként kezelhetjük azonban, hogy a fogalom napjainkban kevesebb katonai, ugyanakkor széles körű politikai tartalmat hordoz magában. A modern államok a nemzetközi környezetben az ország politikai, gazdasági, technológiai, pszichológiai forrásait felhasználva kívánják megtartani vagy bővíteni az ország politikai cselekvési szabadságának lehetőségeit.³⁴¹ A stratégiát tehát egy olyan jövőképnek fogadhatjuk el, amely a dolgozatban használt értelmezési keret alapját is adja, ami tartalmazza az érdekeket és értékeket mint célokat, a külső feltételrendszert, vagyis a lehetőségeket, a veszélyeket és a fenyegetéseket, és a célok megvalósítása érdekében teendő intézkedéseket mint feladat meghatározást.³⁴² A folyamat részének tekintjük továbbá a megvalósítását és értékelését, amelynek szükségessége egyrészt magából a stratégia meghatározásából következik, illetve adódik a környezeti bizonytalanságokból és az ezekre történő reagálás és/vagy módosítás képességéből.

A stratégia – Héjja István és Kenedli Tamás megfogalmazásában – elsődleges és legfontosabb része az elvi, tehát a politikai komponens. A politika az állam, szövetségi rendszer vagy egyes csoportok alapvető értékeit és érdekeit, illetve azokat az eszközöket, módszereket és feltételeket fogalmazza meg, amelyek segítségével, alkalmazásával ezeket realizálni tudja. Az értékek és érdekek politikai szintű megfogalmazása rendszerint ütközik vagy ellentétes más érdekcsoportok által képviselt értékekkel és érdekekkel.³⁴³ Ez maga után vonja az értékeket és érdekeket veszélyeztető fenyegetések megfogalmazásának szükségességét.

A környezettel összefüggésben a stratégiák kidolgozása során alapvető követelmény a relevancia és a koherencia biztosítása. A relevancia kritériuma azt jelenti, hogy a környezet elemeként csak olyan tényezőket, tendenciákat vegyünk figyelembe, amelyek kapcsolatban állnak a képviselt érdekekkel. A koherencia a környezeti tényezők és folyamatok szintézisét jelenti, vagyis azokat a körülhatárolt tevékenységeket, amelyek az ország számára elsődlegességet élveznek, amelyekkel módja és képessége van foglalkozni. Az érdekek adják a választ arra a kérdésre, hogy miért van szükség a stratégiára; a környezet pedig arra, hogy hol kell érvényesíteni,

---

³⁴¹ WOYKE, Wichard (szerk.): *Handwörterbuch Internationale Politik*. Springer, 1977. 219-226 old.

³⁴² JÁVOR Endre: *A biztonsági stratégia kidolgozása során érvényesítendő elvek és módszerek*. In: *Hadtudomány X. évfolyam, 2. szám*. 20. old.

³⁴³ HÉJJA István – KENEDLI Tamás: *Az elemző-értékelő munka elméleti és gyakorlati kérdései*. Egyetemi jegyzet. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Nemzetbiztonsági Tanszék 2011. 27-29.old.

megvalósítani a stratégiát.³⁴⁴ Hasonlóan fontos tényezőként jelölhetjük meg az időt, hiszen a stratégia alkotás folyamata a jelenben történik elemezve, felvázolva, feltételezve a jövő aspektusait, és megjelenítve a múlthoz való viszonyt, vagyis a folyamatosságot. A stratégia jellegét, tartósságát, eredményességét alapvetően meghatározza, hogy az adott időpont stratégiáját mikori érdekek és környezet figyelembevételével dolgozták ki. *„A múltbani érdekek képviselője, azok bizonyos továbbélése a hagyományok rendszerébe való beilleszkedés révén még reális hátteret is képezhet a cselekvéshez, de a nem továbbélő elemeknek a múltbani környezettel együtt történő alkalmazása Don Quijote tipikus esetéhez vezethet.”*³⁴⁵ Hasonlóan kudarchoz vezet, a jelenlegi környezet változatlan feltételezése is, ugyanakkor a jelenbeni érdekeknek egy jövőbeni környezet feltételei között történő érvényesítése a stratégiatervezés egyik alappillére, mivel feltételezi a jelenbeli érdekek hosszú távú stabilitását, a környezet és az érdekek közötti viszonyban az érdekek dominanciáját.

A stratégia lényegéből adódóan szorosan összefonódik az előrejelzések készítésével, mivel valamilyen jövőbeni cselekvés módjának meghatározására irányul és összefüggő társadalmi és természeti folyamatok nagy, komplex rendszereihez kötődik. Megfordítva a definíciót ezek olyan „történetek” a jövőről, amelynek révén jelen környezetünk változó részleteit fel tudjuk ismerni, ezáltal alkalmazni tudjuk azokat. Célorientáltságából következik, hogy a jövővel, a jövőképpel való kapcsolata egymással kölcsönös függés rendszerében határozható meg. Egy viszonylag széles körben elterjedt felfogás szerint a jövőkép egybeesik a stratégia célrendszerével, azzal a távlati állapottal, aminek megvalósítására a stratégiát alkalmazni kívánják. Ebben az esetben a jövőkép legfontosabb részének a stratégiai problémát lehet tekinteni, ami azonos az észlelt jelenlegi helyzet és a kívánatosnak tartott állapot különbségével. Más megvilágításban a jövőkép az érdekeken és a környezeten keresztül kapcsolódik a stratégiához, amelyet a döntéshozó jövőképe befolyásol.

3.2. STRATÉGIA - BIZTONSÁG - KÜLPOLITIKA

A stratégia tehát a jövő kihívásainak és lehetőségeinek figyelembevételével kerül meghatározásra. Központi eleme az adott ország biztonsága, amely az egyik

---

³⁴⁴ KOROMPAI Attila: *Regionális stratégiák jövőkutatói megalapozása*. In: Regionális Tanulmányok 1. kötet, elektronikus változat. Budapest, ELTE Földrajzi Tanszék, 1995.

http://geogr.elte.hu/ref/REF_Kiadvanyok/REF_RTT_01/REF-RTT1.htm (Letöltve: 2014.09.01.)

³⁴⁵ KOROMPAI Attila: i.m.

legalapvetőbb emberi és társadalmi szükséglet. Fogalma hosszú évszázadokon keresztül a háború megvívására való képességgel, az ellenség távoltartásával, legyőzésével kapcsolódott össze. Az idők folyamán a fogalom folyamatosan változott, összetettebbé vált, ugyanakkor Gazdag Ferencet idézve nincs olyan biztonságdefiníció, amely mind tartalmilag, mind korszakokon átívelő, mindenki által elfogadott lenne.³⁴⁶ Napjainkban, hazánkban a Hadtudományi Lexikon definícióját idézik a leggyakrabban, amely szerint „*egyéneknek, csoportoknak, országoknak, régióknak (szövetségi rendszereknek) a maguk reális képességein és más hatalmak, nemzetközi szervezetek hatékony garanciáin nyugvó olyan állapota, helyzete (és annak tudati tükröződése), amelyben kizárható vagy megbízhatóan kezelhető az esetlegesen bekövetkező veszély, illetve adottak az ellene való eredményes védekezés feltételei.*”³⁴⁷ A fogalom ezen túl a társadalom működési rendjének legkülönbözőbb területeiről érkező kihívások hatására kiszélesedett, komplexé vált, amelyet a Koppenhágai Iskola fogalmazott meg. A biztonságnek alapvetően öt fő dimenziója van – katonai, politikai, gazdasági, társadalmi, természeti - amelyek egymással jelentős kapcsolatban, jelentős átfedéssel léteznek és a valóság más-más szeletét jelenítik meg.³⁴⁸

A biztonság megőrzésén és garantálásán, így a jövőbeni jólét biztosításán túl, a stratégia nézetem szerint az állam érdekeinek védelme és képviselése, ezek összehangolt, közép/hosszútávra szóló megfogalmazása a döntéshozók által, valamint a megvalósítás érdekében tett intézkedések összessége. Fontos funkciója a módszerek és az eszközök kiválasztása, amelyeknek tartalmilag és formailag is összhangban kell lenniük az értékekkel és érdekekkel, valamint a veszélyekkel és a fenyegetésekkel, mivel az egyik lényeges kritérium alkalmazásukra vonatkozóan a küszöbértékek és feltételek meghatározása. Ez szoros összefüggésben van az adott ország gazdasági és szociális dimenziójával, geopolitikai elhelyezkedésével, nagyságrendjével, valamint a rendelkezésre álló kapacitások mértékével. Következésképpen egy kis ország lehetőségei korlátozottak és/vagy beszűkültek, kompromisszumokkal vannak tele, mivel alkalmazkodniuk és reagálniuk kell a nagyobb országok, a vezető hatalmak és a szövetségi rendszerek stratégiáira. Véleményem szerint ennek legfontosabb színtere és lehetősége a külpolitika, ami az államok céljait, magatartását és akcióit fogalmazza

---

³⁴⁶ GAZDAG Ferenc (szerk.): *Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika*. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2011. 19. old.

³⁴⁷ SZABÓ József (főszerk.): *Hadtudományi Lexikon*. Budapest. Magyar Hadtudományi Társaság, 1995. 144. old.

³⁴⁸ Bővebben lásd: GAZDAG Ferenc (szerk.): i.m.22-29.old.

meg a nemzetközi rendszerben, amelyre jelentős hatást gyakorolnak a belpolitikai érdekek és domináns érdekcsoportok is. Sikere jelentős részben attól függ, hogy a döntéshozók helyesen mérik-e fel a világban zajló folyamatokat, és megfelelően reagálnak-e rájuk. Bíró Gáspár szavaival élve a külpolitikai tevékenység fő kritériuma az alkalmazkodás módozatainak kidolgozása az új helyzetekhez a nemzetközi politikai viszonyok folyamatosan változó színterén, és a reagálás azokra az állam nevében.³⁴⁹ A külpolitika fogalmát tehát ezen tartalommal használom a dolgozatban.

Egy állam külpolitikája olyan alapvető törekvésekből áll össze, mint a biztonság, az önálló döntéshozatali képesség, a jólét, illetve a meglévőnél magasabb életszínvonal elérése, vagy a más szereplők döntéseivel kapcsolatos befolyás növelésének szándéka.³⁵⁰ Ezen célok és a megvalósításukat szolgáló eszközök rendszere más államokhoz és közösségekhez, nemzetközi szervezetekhez, valamint nem állami szereplőkhöz (nem kormányzati szervezetek – non-governmental organization: NGO) kapcsolják az államot és kölcsönös viszonyukat határozzák meg, amelyben az önmeghatározás is realizálódik. Ez utóbbi fogalmilag szoros összhangban van a nemzeti érdek meghatározásával, amely két dimenzióban értelmezhető. Léteznek egyrészt olyan érdekek, amelyeket (szinte) minden nemzet magáénak vall és alapvetőként definiál. Ezeket az Alkotmányban/Alaptörvényben fogalmazza meg, ágazati stratégiákban jeleníti meg, amelyek közül a kül- és biztonságpolitika stratégiai feladatai emelendők ki: az ország szuverenitása, területi sérthetlenségének biztosítása, a politikai, gazdasági stabilitás, a jogrend védelme, a külső agresszióval szembeni fellépés képessége, az emberi jogok és alapvető szabadságok érvényesülése, valamint a gazdasági, technológiai, társadalmi és kulturális fejlődés. Ezen általános érdekeken túl országspecifikus, egyedi nemzeti érdekek is megfogalmazhatók, amelyek különböznek a többi államtól, közös jellemzőjük azonban, hogy az adott társadalomban alapvető fontosságúak, mint a nemzeti kultúra megőrzése, ápolása, a nyersanyagokhoz, energiahordozókhoz való hozzájutás, a lakosság szociális biztonságának fenntartása, vagy a határon túli nemzetrész kérdése.

---

³⁴⁹ BÍRÓ Gáspár: *Bevezetés a nemzetközi politikai viszonyok tanulmányozásába*. Budapest, Osiris Kiadó. 2003.

http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_bevaz_a_nemz_polit_viszony/ch04.html#id526721 (Letöltve: 2016.07.30.)

³⁵⁰ KISS J. László. *Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében*. Budapest, Osiris Kiadó, 2009. 55-56.old

A térség országainak nemzeti érdekei regionális beágyazottságban jutnak kifejezésre. Az érdekalapú közös együttműködés alapja a gazdasági és a szociális együttműködés, az országhatárokon túlmutató fejlesztések megvalósítása, az uniós politikák alakításában való érdemi befolyás szerzése, valamint a sajátos külpolitikai arculat megjelenítése. Az elemzett négy ország ugyanis napjaink kül-és biztonságpolitikai történéseit alapul véve olyan megkülönböztető vonásokkal rendelkezik, amelyek geopolitikai síkon relevánsak, ugyanakkor jelentős tényezőket súlyozottak a kulturális minták és a társadalmi viszonyulások. Hasonlóan fontos elem a térség országait jellemző külpolitikai profil megjelenítése (az EU bővítése, Nyugat-Balkán, Keleti Partnerség). Ezért az együttműködésnek a realitások talaján, kölcsönös előnyökre és érdekekre épülve a konkrétumok szintjéről kiindulva, nem pedig deklaratív módon kell építkeznie, hiszen mind a négy ország abban érdekelt, hogy a regionális együttműködésből fakadó közös érdekeltségek felülírják a szűkös nemzetállami kereteket és reflexeket.

3.3. A STRATÉGIAI KULTÚRA NEMZETBIZTONSÁGI ELEMÉNEK VIZSGÁLATA

A nemzetbiztonsági szolgálatok négy országot érintő tényleges együttműködési potenciáljának (és készségének) elemzésekor nem tekinthetünk el a stratégiai kultúra fejlődésének országonkénti lebontásától, ugyanis a jelenkori stratégiát a múlt- jelen- jövő hatáshálózában kialakult érdekekre és környezetre építve kell kidolgozni.

A fogalom meghatározása, akár csak a stratégiáé, sokszínű, többrétű. Jack Snyder meghatározásában „*azon eszmék, feltételezett érzelmi válaszok és rögzült szokások összessége, melyek jellemzőek az adott nemzeti stratégiai közösségre, melyet az oktatás során vagy a (korábbi) minták követésével szereztek meg.*”³⁵¹ Véleménye szerint a stratégiai kultúra alapvetően befolyásolja a stratégiai döntéshozatalt és a stratégiai vita fogalmi kereteit. Ken Booth³⁵² megállapítása értelmében a stratégiai kultúra hatással van arra, hogy egy állam biztonsága kapcsán milyen viszonyban van a többi állammal. A fogalom – nézete szerint – magába foglalja a nemzet hagyományait, szokásait, értékrendjét, magatartását, viselkedésmintáit, szokásait,

---

³⁵¹ SNYDER, Jack: *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations*. Santa Monica. Rand, 1977. 9. old. <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2005/R2154.pdf> (Letöltve: 2016.06.04.)

³⁵² BOOTH, Ken: *The Concept of Strategic Culture Affirmed*. In Jacobsen, Carl G.(szerk.): *Strategic Power: USA/USSR*. Palgrave Macmillan, 1990. 121-130.old.

szimbólumait, tetteit, a környezethez való alkalmazkodását, valamint a problémamegoldás módjait a fenyegetések és a katonai erő alkalmazásának vonatkozásában. Colin S. Gray a politikai elit viselkedését tanulmányozta, amely alapján a stratégiai kultúrát a gondolatok, vélemények, hagyományok és viselkedés gyűjteményeként határozta meg, amelynek hatására kijelentette, hogy az bennünk van, a mi intézményeinkben és a mi eljárásainkban.³⁵³ Karen Longhurst³⁵⁴ megfogalmazása a stratégiai kultúrát mint az állandó nézetek, vélemények, álláspontok és a haderő bevetésében alkalmazott gyakorlati eljárások összességét határozza meg, melyeket egy hosszabb időszak során alkalmaznak és amelyek az adott nemzetre jellemzőek. Ezzel összhangban nagy jelentőséget tulajdonít az elit döntéshozatalának és cselekvésének, mivel az elit határozza meg a stratégiai célkitűzéseket és fogadja el a fontos döntéseket. Megállapítja továbbá, hogy a stratégiai kultúrára erős befolyással hatnak a negatív események, amelyek következtében a stratégiai kultúra kisebb-nagyon változásokon mehet keresztül. A stratégiai kultúra logikája a haderő alkalmazásának kollektív eszméin és értékein alapul és az államok biztonságpolitikáinak tervezésében és végrehajtásában válik fontos alkotó tényezővé. Ezen eszmerendszerhez kapcsolódik Monica Gariup meghatározása is, aki szerint a stratégiai kultúra a biztonság megtartását garantáló eszközök összessége.³⁵⁵

Napjainkban a stratégiai kultúra legelfogadottabb használati síkja túlmutatva a katonai értelmezésen, politikai meghatározássá válva egyfajta mértéket jelent a hatékony biztonságpolitika számára az új kihívások, fenyegetések és együttműködési kívánalmak kapcsán. Olyan kérdésekre keresi a választ, hogy a biztonság milyen elképzelése adja az egyes államok biztonságpolitikájának alapját. Melyek azok a közös normák, eszmék és meggyőződések, amelyek egy társadalomban meghatározzák a kül-, a biztonság- és védelempolitikai célokat és cselekvési formákat. Csiki Tamás megfogalmazásában: „*az ország biztonsági identitását azok a választott viselkedésminták jelzik, amelyeket a közös, egyedi módon az adott közösségre jellemző tapasztalatok és narratívák határoznak meg.*”³⁵⁶ Egy közösség következképpen

---

³⁵³ GRAY, Colin S.: *Modern Strategy*, Oxford: Oxford University Press, 1999.132.old.

³⁵⁴ LONGHURST, Kerry Anne: *Strategic Culture: The Key to Understanding German Security Policy?* Birmingham University, 2000. 7. old.

³⁵⁵ GARIUP, Monica: *European Security Culture: Language, Theory, Policy*. Ashgate Publishing, Ltd., 2009. 41. old.

³⁵⁶ CSIKI Tamás: *A magyar stratégiai kultúra vizsgálatának eredményei*.

<http://biztonsagpolitika.hu/wp-content/uploads/2015/04/Csiki-Tamas-A-magyar-strategiai-kultura-vizsgalatanak-eredmenyei.pdf> (Letöltve: 2014.09.07.)

maga határozza meg, mely tényezők azok, amelyek veszélyeztetik biztonságát, vagyis stratégiai környezetét és hogyan, milyen módon, milyen eszközökkel, erők alkalmazásával, intézkedésekkel léphet fel ezek ellen. Nemzeti szinten túlmutatva, nemzetközi szinten a definíció tartalma az új típusú kihívásokra és fenyegetésekre adandó válaszként az együttműködési kívánalmakat és kötelezettségeket a NATO, az EU és az ENSZ felé egyaránt.

A kül- és biztonságpolitikai célok által meghatározott stratégiai kultúra egy komponense a nemzetbiztonsági szféra, mivel egyfajta kollektív értelmezési keretet alkot a stratégiai környezet leírására, és szolgálja az adott ország biztonságának védelmét nyílt, leplezett, illetve titkos információszerzéssel és -gyűjtéssel, információelemzéssel, -értékeléssel, -feldolgozással és -hasznosítással, valamint előrejelzések készítésével. A fejezetben három dimenzió mentén vizsgálom a kül- és biztonságpolitikai célok változását, és ehhez kapcsolódóan a nemzetbiztonsági szféra átalakulásának folyamatait mind a négy ország tekintetében a demokratikus átalakulástól, azaz 1989/1990-től napjainkig.³⁵⁷

- külpolitikai orientáció és a kül- és biztonságpolitikai célok;
- stratégiaalkotás folyamata és dokumentumai;
- nemzetbiztonsági szféra változásai a jelentkező feladatok tükrében.

3.3.1. MAGYARORSZÁG

A magyar kül- és biztonságpolitika a rendszerváltás/-változás óta eltelt években gyökeres változáson ment keresztül, ami az alapvető értékek és érdekek átalakulásán keresztül valósult meg. Ez az ív a Varsói Szerződésben való tagságtól a NATO, majd az Európai Unióban való teljes jogú taggá válásig terjedt, kitágítva minden értelemben az ország nemzetközi szerepvállalásának lehetőségeit.

Az ország helyét, nemzeti érdekeit, azok érvényesítésének módját, valamint nemzetközi szerepvállalásunk jellegét és terjedelmét egy kialakulóban lévő és állandóan változó nemzetközi biztonsági rendszeren belül kellett definiálnia, amelynek visszatükröződése a stratégiai kultúrában érhető tetten. Meghatározásakor három korszakot különítettem el:

---

³⁵⁷ Az országok vizsgálata északról délre haladó sorrendiségen alapul Magyarország kiindulóponttal.

1. A rendszerváltás és az átmenet időszaka.

A hidegháború vége, a kétpólusú világrend felbomlása, illetve a rendszerváltás időszaka, amikor megszűnt a térségben a zárt, blokkokba szorított, totális katonai eszközrendszerrel kikényszerített szembenállás. A tárgyalt időszakban megváltozott az ország geopolitikai helyzete.³⁵⁸ Az átalakulási folyamat pedig magával hozta a Balkán napjainkban is újra és újra fellángoló konfliktusát.

A stratégiai gondolkodás középpontjában álló céloknak és eszközöknek nemcsak a rendszerváltó külpolitika, a biztonságpolitika és az ehhez szervesen kapcsolódó külgazdaság-politika céljait és kereteit kellett meghatározni, hanem új stratégia és intézményi rendszer felállítása is szükségként jelentkezett, amelynek egyik meghatározó eleme a nemzetbiztonsági szféra kialakítása, feladatainak megszabása és az ehhez kapcsolódó törvényi háttér kidolgozása volt. Meg kellett határozni továbbá az ország helyét, nemzeti érdekeit és azok érvényesítésének módját, a nemzetközi szerepvállalásunk kereteit, jellegét és terjedelmét, ami megalapozta az állam bel- és külpolitikáját az úgynevezett hárompilléres szerkezet³⁵⁹ mentén, amelyek a nyugati integráció, a szomszédos kapcsolatok új alapokra helyezése, vagyis a regionális együttműködés, továbbá a kisebbségi jogok, mindenekelőtt a határon túli magyarság jogainak érvényesítése voltak.

A külpolitikával szemben, ahol éles váltásra, új irányvonal meghatározásra nem került sor, a biztonságpolitikát radikális fordulatváltással jellemezhetjük. A folyamat kezdetén, az 1989-90-es politikai átalakulást követően 6 biztonságpolitikai lehetőség nyílt meg, melyek politikai realitása különböző volt.³⁶⁰

---

³⁵⁸ Németország egyesült, a Szovjetunió, Csehszlovákia és Jugoszlávia felbomlásával 22 új állam keletkezett, következésképpen szomszédaink száma ötről hétre emelkedett, melyből öt teljesen új volt.

³⁵⁹ A külpolitikai triád meghatározásánál a szomszédosságpolitika és a határon túli magyarok kérdésköre történelmi szükségszerűség, illetve józan államérdek volt. Az integrációs politikát ugyanakkor nemcsak politikai, hanem nagyon erőteljes gazdasági szempontok is befolyásolták, motiválták. Összekapcsolódásuk az alapszerződések rendszerében valósult meg, ami a szomszédos országokkal való viszony rendezésére szolgált és egyúttal alapfeltétele volt az euro-atlanti közösséghez való csatlakozásunknak is.

³⁶⁰ Ezen alternatívák közül legmarkánsabban a semlegesség lehetősége jelent meg. Az önállóság és az önerőre való támaszkodás is alternatívaként vetődött fel, bár valóságalapja már abban az időben sem volt. Ekkor még élt a köztudatban a Varsói Szerződés átalakításának, megújításának lehetősége is. A NATO- tagság, mint az ország biztonságának garanciája először Horn Gyula 1992. április 13-ai napirend előtti felszólalásában vetődött fel. Ezzel egy időben megmutatkozik egy új, közös európai biztonsági rendszer felállításának igénye is. Az elképzelések sorában megjelenik egy konstruktív Közép-Európa politika, amelynek célja a szomszédos államokkal való szorosabb gazdasági, politikai, védelmi és kulturális együttműködés a „Dunai közösség –modell” alapján.

1992-ig a magyar kormánypolitika a NATO-hoz és a NYEU-hoz való viszonyunkat összekapcsolja és csak ez után kap a NATO kiemelt szerepet a biztonsági struktúrában, amely alapján deklarálta a teljes jogú tagság válik céljává.

Az ország tehát egy olyan átmeneti helyzetbe került, amikor a régi biztonsági rendszer már nem, az új még nem működött, így az önálló nemzeti biztonság- és védelempolitika megfogalmazásra várt. Ennek első stratégiai dokumentuma az 1993-ban elfogadott Magyar Köztársaság biztonságpolitikai alapelvei kormány határozat, illetve a honvédelmi alapelvek, valamint a honvédelmi törvény elfogadása voltak.³⁶¹

A már említett megváltozott biztonságpolitikai környezet, a megjelenő „új típusú” kihívások, valamint a délszláv válság és a kapcsolódó konfliktus eszkalálódásának megakadályozása jelentette a legnagyobb problémát, ami felgyorsította a NATO-hoz való közeledésünket. Így az évtized második felének legfőbb stratégiai kérdése az volt, hogy az ország hogyan és mikor csatlakozzon a szövetséghez, amelyhez alapot a NATO római nyilatkozata (1991) és a Partnerség a Békéért program³⁶² (1994) kínált. A változó biztonságpolitikai helyzet „átrajzolta” a biztonság- és védelempolitikát, amelynek jelentős elemévé a nemzetközi békeműveletekben való részvétel vált.³⁶³

A kétpólusú világrend és a hidegháború korszakának megszűnése a nemzetbiztonsági szolgálatok átalakulását is eredményezte a nemzetközi normákhoz és a jogállamiság követelményeihez igazodva. A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény, valamint a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. törvény, majd a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény határozták meg az új struktúrát, irányítási és ellenőrzési mechanizmusokat, amely 2010-ig fennmaradt anélkül, hogy a NATO-hoz és az EU-hoz való csatlakozásunk megingatta volna. 1990. március 1-jével kezdte meg működését az Információs Hivatal (IH) és a Nemzetbiztonsági Hivatal (NBH), valamint a két katonai nemzetbiztonsági szolgálat a Katonai Felderítő Hivatal (KFH) és a Katonai Biztonsági

---

³⁶¹ 11/1993. Országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelveiről, 27/1993. Országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság honvédelmének alapelveiről, és a honvédelemről szóló 1993. évi CX. Törvény

³⁶² Békepartnerség (Partnership for Peace: Pfp) a NATO és a vele partneri viszonyt kialakító államok együttműködési programja.

³⁶³ Bár a magyar békefenntartói szerepvállalás a 19. század végéig nyúlik vissza. A 90-es évek elejétől a magyar hozzájárulás folyamatosan fejlődött és erősödött. A Magyar Honvédség kezdetben ENSZ katonai megfigyelőket küldött Afrika (Angola, Uganda, Mozambik) és Közel-Kelet (Irak–Kuvait) válságócaiba. Jelentős fordulat 1995-ben következett be a magyar békefenntartás történetében, mivel Magyarország fegyveres békefenntartókat küldött a Sínai-félszigetre és Ciprusra. 1996-tól kezdve a Balkánon zajló válságok megoldásában és rendezésében való részvétel a magyar biztonságpolitika prioritása és jelentős szerepe volt az ország NATO tagsági meghívásában.

SZENES Zoltán: *A békefenntartás hatása a magyar haderőre*. In: *Hadtudomány*, 2006. XVI. évf. 3. sz. http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2006/3/2006_3_1.html (Letöltve: 2015.09.28.)

Hivatal (KBH). Az NBH Szakszolgálati és Operatív – Technikai Igazgatóságából jött létre és 1996-ban vált önállóvá a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ).³⁶⁴

A feladatrendszer a részben már korábban is létező kockázati tényezők (terrorizmus, fegyverkereskedelem) újraértelmezésével és a ténylegesen új típusú kihívások felismerésével, definiálásával került megállapításra. Ezek első megfogalmazása az 1993-ban elfogadott biztonság-és védelempolitikai alapelvekben történt, melyben stratégiai szintre emelték egyúttal a nemzetközi szervezett bűnözést, a migrációt és a menekültproblémát. Az 1998-as módosítással ez tovább szélesedett a gazdasági, pénzügyi és társadalmi válságok, az etnikai és vallási feszültségek, az illegális kábítószer-kereskedelem, a demográfiai feszültségek, a nagyfokú környezeti ártalmak, továbbá a proliferáció és az információs rendszerek elleni támadások lehetőségével.³⁶⁵ Ezzel összhangban megjelent a stratégiai rendszer kialakításának igénye, ami megmutatta a kormány elképzelését, igényét a szolgálatok és a rendvédelmi szervek felé az oszthatatlan biztonság megteremtésére.

2. Az integrációs szervezetekhez történő csatlakozástól 2008-ig.

Ezen korszak kezdetét Magyarország NATO-hoz (1999), majd az Európai Unióhoz (2004) történő csatlakozása jelöli ki, végét a 2008-as esztendő bel- és külpolitikai tényezői határozzák meg.

Az ország euroatlanti integrációjával alapvetően alakult át ország regionális és globális környezete. A társulással járó új feladatok és képességek fókuszát ezen szervezetekbe történő betagolódás, a hatékony részvétel és a hathatós érdekérvényesítés, illetve megújításukban való aktív közreműködés képezte. Az integrációval teljesült a magyar kül- és biztonságpolitika első pillére. Egyidejűleg repedezni kezdett a konszenzus, amelyet tovább mélyítettek a státustörvényhez kapcsolódó nézetkülönbségek és a 2004-es népszavazás a kettős állampolgárságról. Ezek nemzetpolitikai alapja a szomszédos viszonyok tartós stabilizálása és a térségen belüli a magyar kisebbségek kettős integrációjának – a magyar kulturális nemzetbe és a lakóhelyük szerinti ország társadalmába történő – elősegítése volt,

---

³⁶⁴ BODA József: *A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a titkos információgyűjtés*. In: *Hadtudomány*, 2012. XXII. évf. 2-3. sz. 52. old. http://www.mhht.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_mhht.pdf (Letöltve: 2015.09.28.)

³⁶⁵ 11/1993. (III. 12.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelveiről és a 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről.

tudatában annak, hogy a Kárpátalján és a Délvidéken élők esetében hosszú, elnyúló folyamatra kell számítani.

A bekövetkezett változások a külpolitikai prioritások újrafogalmazását tették szükségessé. A 2008-ban elfogadott Magyarország Külkapcsolati Stratégia³⁶⁶ három főirányt határozott meg: az Unión belül versenyképes Magyarország, a regionálisan sikeres Magyarország, illetve a világ sorsáért felelősséget érző Magyarország. Az első irányvonal az integrálódás elmélyítését, az érdemi hozzájárulást és hatékony érdekérvényesítést jeleníti meg, a második kategóriához az együttműködés a szomszédokkal és a határon túli magyarok boldogulásának elősegítése tartozik. Az utolsó szervesen kapcsolódik a nemzetközi béketámogató és válságkezelő műveletekben, továbbá a terrorizmus elleni harcban való aktív részvételhez. A külpolitikában ugyanis nem a katonai erő, hanem a katonai feladatokban való szerepvállalás lesz egyre fontosabb az ország nemzeti érdekeinek érvényesítése szempontjából. *„Tehát ha az ország különböző feladatokban részt vállal, és jól teljesít, akkor lesz megfelelő súlya, és lehetősége, hogy saját érdekeinek megfelelően más területeken is előnyt szerezzen vagy érdekei érvényesüléséhez barátokat, szövetségeseket szerezzen.”*³⁶⁷

Az euroatlanti integrációs csatlakozásunkból fakadó feladatok ebben a ciklusban már teljes körűen megjelentek a magyar kül-, biztonság- és védelempolitikai dokumentumokban. A már említett külkapcsolati stratégián túl, az 1998-ban elfogadott és a mai napig érvényben lévő Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelvei felülírták az 1993-as dokumentumot, illetve alapját képezték a 2002-ben kiadott, majd 2004-ben felülírt Nemzeti Biztonsági Stratégiájának.

A második ciklus említett változásai a nemzetbiztonsági szektorban nem voltak jelentős módon érzékelhetőek. A döntési rendszerek, a szervezeti struktúra kapcsán változás nem történt, ugyanakkor a feladatokban következtek be módosulások. Ezek egyrészt a technológiai környezet változásához voltak kapcsolhatók, másrészt az integrációs szervezetekbeli tagságunkból adódtak, amelyeket megnövekvő és

---

³⁶⁶ 1012/2008. (III. 4.) Korm. határozat Magyarország külkapcsolati stratégiájáról.
<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk08036.pdf>
(Letöltve: 2015.09.11.)

³⁶⁷ SZENES Zoltán: *Magyar haderőreform és az iraki magyar szerepvállalás.*
http://archiv.xxiszaszadintezet.hu/rendezvenyek/szenes_zoltan_magyar_haderoref/szenes_zoltan_magyar_haderoref.html (Letöltve: 2015.09.13.)

átrendeződő prioritású hírigény jellemzett. Az információtechnológiai szektor, a hírközlés, az elektronikus kommunikáció és a mobilitás a századforduló kezdetén – és napjainkban is – óriási fejlődésen ment keresztül. Az ebből következően kialakítandó technikai jellegű nemzetbiztonsági feladatok és képességek ekkor alapozódtak meg, és azóta is a külső technikai környezet állandó nyomon követését és előremutató fejlesztési stratégiák megalkotását igénylik.³⁶⁸

További feladatként jelentkezett a szolgálatok nemzetközi együttműködéseinek kiterjesztése, ami a válságkezelő és békefenntartó feladatokban résztvevő magyar alakulatokat és szakértőket érintő fenyegetések felderítését és elhárítását érintette, illetve új kapcsolatok kialakítása a szövetséges államok polgári és katonai nemzetbiztonsági szervezeteivel, továbbá a NATO és az EU hírszerző és elhárító rendszereivel. NATO-tagságunk óta a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységében nagyobb hangsúlyt kapott, a polgári szolgálatok repertoárjában pedig megjelent az ország nemzetközi kötelezettségei teljesítéséhez szükséges feladatok biztonsági feltételeinek szavatolása, a nagyobb mértékű nemzetközi szerepvállalás.³⁶⁹

3. 2008-tól napjainkig.

A globális tér instabilitása tovább nő. A külső és belső stabilitás kérdése egyre jobban összecsiszódik, megújult erővel „támad” a terrorizmus, a szervezett bűnözés és a szervesen hozzá kapcsolódó korrupció. Egyre jelentősebb tényezővé válik a kihívások palettáján a globális éghajlatváltozás, az édesvízért és az ásványkincsért folytatott küzdelem, a fertőző betegségek terjedése vagy a migráció.

Európa és Magyarország biztonsági környezete is átalakult. Az egyik oldalon pozitívumként említhetjük Horvátország csatlakozását a NATO-hoz, majd az Európai Unióhoz, a másik oldalon negatívumként kell szólnunk a szomszédos régiókban kialakult válságokról. A 2011-ben kirobban arab tavasz lángba borította a Közel-Kelet térségét; a problémák és feszültségek, amelyek öt évvel ezelőtt részben megbontották a régi rendszer bástyáit, azóta sem oldódtak meg, további zavarokra lehet számítani. 2014-ben kirobbant az orosz-ukrán konfliktus, ami nemcsak katonai fenyegetést jelent Magyarország számára, hanem további vetületei lehetnek a kisebbségpolitikában és energiapolitikához köthetően, továbbá negatív hatásai a gazdaság különböző szektorai

---

³⁶⁸ DOBÁK Imre – KOVÁCS Zoltán: *Új technológiák hatása a hírszerzésre*. In: Dobák Imre (szerk.): Nemzetbiztonság általános elmélete. Egyetemi Jegyzet. Nemzeti Közszerzői Intézet, 2014. 226.old.

³⁶⁹ IZSA Jenő: *A titkosszolgálati/nemzetbiztonsági ágazati stratégiáról*. In: Hadtudomány, XVI. évf. 4. szám. http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2006/4/2006_4_26.html (Letöltve: 2015.09.13.)

tekintetében. Érzékelhetővé váltak a globális hatalmi átrendeződés hatásai, azaz Európa relatív geostratégiai súlyvesztése, amit tovább mélyít az Európai Unió tehetetlensége vagyis, hogy – elsősorban a politikai akarat és konszenzushiány következtében – nem reagál a szomszédos térségekben kialakuló válságokra. „Két évtizeddel a Közös Kül- és Biztonságpolitika alapvető intézményeinek létrehozása után az Európai Unió még mindig ott tart, hogy intézményekkel és mechanizmusokkal már rendelkezik, de eszközei korlátozottak, az azokat alkalmazni képes egységes politikai akarat, valamint a »nagy stratégia« víziója pedig hiányzik.”³⁷⁰ A NATO ezzel szemben 2010-ben megfogalmazta az új stratégiai koncepcióját, amelyben nagyobb figyelmet fordított a nem katonai természetű kihívásokra.

Ezen események a kül- és biztonságpolitika által megfogalmazott stratégiai célok felülvizsgálatának újabb hullámát kényszerítették ki, amely alapját a közjogi rendszer újradefiniálása, az Alkotmány Alaptörvénybe történő iktatása, illetve a hozzá kapcsolódó stratégiák egymásra épülő rendszerének megújítása jellemezte.³⁷¹ A kül- és biztonságpolitika prioritásai ezek alapján a térségpolitika – beleértve a külhoni magyarság érdekvédelmének elősegítését –, az euro-atlanti orientáció, vagyis nemzeti érdekeink képviselője az EU-ban és a NATO-ban, illetve a globális nyitás politikája lett.³⁷² Ez a nézetrendszer 2014-ben némileg módosult, amelyet a 2011-es EU elnökség után kiadott, stratégiai jellegű dokumentumként meghatározott „Magyar külpolitika az uniós elnökség után” alapelveivel összevetve foglalhatunk össze:

1. A dokumentum az érdekalapú politika helyett értékalapú vagy értékvezérelt külpolitikára hivatkozik. Ez úgy értelmezendő, hogy az értékeink alapján kerülnek a célok meghatározásra, vagyis nem az eszközöket rendeli a célokhoz, hanem a célokat az értékekhez. Az értékvezérelt politizálás elvi politizálást jelent,³⁷³ amelyben a magyar és az egyetemes értékek képviselője nem vethető alá semmiféle reálpolitikai

---

³⁷⁰ CSIKI Tamás: *Az Európai Tanács közös biztonság- és védelempolitikai csúcstalálkozásának háttere és eredményének értékelése*. In: *Nemzet és Biztonság*, 2014. VII. évf. 1. szám 51. old.

³⁷¹ Példaként említhetjük: 1656/2012 (XII. 20.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája, 1139/2013. (III. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájáról, 1307/2011. (IX. 6.) Korm. határozata a Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégiáról, 1744/2013. (X.17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról

³⁷² Bővebben lásd: Magyar külpolitika az uniós elnökség után című stratégiai dokumentumban http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/magyar_kulpolitika_az_unios_elnokseg_utan.pdf (Letöltve: 2014.09.15.)

³⁷³ PORDÁNY László: *Értékelvű külpolitika*. http://archivum.magyarhirlap.hu/kulfold/ertekelvu_kulpolitika_20100712.html (Letöltve: 2014.09.10.)

céloknak, mivel hosszú távon Magyarország számára nem elképzelhető másmilyen út, mint a nyugati orientáció, az európai integráció útja.

A 2014-ben meghirdetett külpolitikai iránymutatás új nézetrendszert tükröz. Az értékek rovására a magyar érdekeket részesíti előnyben, ami hosszútávú, perspektivikus reálpolitikai gondolkodásmódot jelent, az aktuális hatalmi csoportérdekek dominanciájával szemben. A viszonyítási pont ennek szellemében ezentúl nem azoknak a szervezeteknek a rendszere, amelyeknek Magyarország is tagja – így az EU vagy a NATO –, hanem a nemzeti érdek. A nemzeti érdek tehát a közösségi érdekek fölé helyeződik, így a diplomácia elsődleges feladata a nemzeti érdekek képviselete lesz, amihez kötődnek az értékek is, hangsúlyeltolódással az előbbiek javára.³⁷⁴

2. 2011-hez képest három évvel később újabb elemmel bővült a külpolitika feladatköre, ez pedig a külgazdaság volt.³⁷⁵ Ennek következtében a külpolitikai döntéshozatal külgazdaság-fókuszúvá vált. Feladata a magyar gazdasági érdekek érvényesítése lesz a kialakuló új világrendben. „*Nem vesztette el a szépségét a diplomácia és a kultúrdiplomácia, de egy exportorientáltágú országban a külügy is gazdaságorientáltágú.*”³⁷⁶ – vázolta az új irányt a miniszterelnök. A külpolitika stratégiai céljai nem változnak, eszközei azonban módosulnak: az exportnövelés érdekében új külpiaci lehetőségeket, munkahelyteremtő beruházásokat kell létrehozni, valamint hozzá kell segíteni a magyar vállalatokat a sikeres külföldi megjelenéshez.

A felvázolt új külpolitikai elképélésekhez természetesen a biztonságpolitikának is idomulnia kell, mivel a stratégiai elképélésekben változás történt, úgy, hogy a prioritások hármas rendszere változatlan maradt.

---

³⁷⁴ Véleményem szerint – bár a tanulmány célja nem az aktuálpolitikai elemzés – három olyan terület van a kormány külpolitikát érintő lépéseinek, amelyek hosszútávon is befolyásolják a magyar külpolitika mozgásterét és az ország helyzetét az EU-n és NATO-n belül: Oroszországgal való kapcsolat, a migrációs politika, illetve az újraértelmezett keleti nyitás politikája.

³⁷⁵ A külgazdaság külpolitikához történő szoros kapcsolása már Antall József kormánya idején is hangsúlyos volt, bár ekkor még szervezeti szinten két minisztérium koordinálta a feladatokat; a Külügyminisztérium és a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma. „*A külpolitika és a külgazdaság a nemzetközi kapcsolatok rendszerének két meghatározó összetevője, amelyek többnyire egyidejűleg érvényesülnek, és azonos irányban mozognak, hiszen azonos politikai prioritásokon nyugszanak.*” – vallotta az akkori külügyminiszter Jeszenszky Géza.

A koalíciós Kormány külpolitikájának eredményeiről és feladatairól szóló politikai vita. 1991. október 15.

SÁNDOR Péter –VASS László (szerk.): *Országgyűlési napló 1990-2004, a plenáris ülések jegyzőkönyvének teljes szövegű adatbázisa*. Digitális könyv. Arcanum Adatbázis Kft.2004.

³⁷⁶ LENGYEL Tibor: *Orbán: Senki nincs a világban, aki kérdőre vonhatna minket.*

<http://www.origold.hu/itthon/20140825-orban-uj-feladatot-szabott-a-nagykoveteknek.html> (Letöltve: 2014.09.15.)

A nemzetbiztonsági szférát érintő jelentős változás a stratégiai kultúra harmadik ciklusához köthető, érzékelhetővé azonban csak a 2010-ben megkezdett intézkedésekkel vált, ami nemzetbiztonsági rendszer intézményi (szervezeti) struktúráját értelmezte újra. A polgári nemzetbiztonsági terület egységes kezelését és egységes irányítását új elv váltotta fel, amelynek következtében irányítása kétpólusúvá vált. Így 2011-óta a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és az Alkotmányvédelmi Hivatal felett a kormányzati irányítási jogkört a belügyminiszter gyakorolja. 2010-ben a külügyminiszter a politikai államtitkárán keresztül, 2012-től a miniszterelnök a Miniszterelnökséget vezető államtitkára, majd minisztere útján irányítja az Információs Hivatal működését. A katonai szolgálatoknál az irányítást a 2012-es összevonásuk után is a honvédelmi miniszter látja el. 2010 szeptemberében kezdte meg működését a Terrorelhárítási Központ, amely szervezetben egyesítették a korábban a polgári titkosszolgálatoknál, a rendőrségnél és más rendvédelmi szerveknél végzett terrorelhárítási feladatokat.³⁷⁷ A Kormány a koordináció erősítése érdekében 2011-ben újraszabályozta a Nemzetbiztonsági Kabinet munkáját és létrehozta annak támogatására a Nemzetbiztonsági Munkacsoportot.³⁷⁸ 2016 júniusában a Parlament elfogadta a Belügyminisztérium terrorellenes csomagját, amely szerint létrejön a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ (TIBEK) a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ alapján, nemzetbiztonsági szolgálatként működve. A magyar nemzetbiztonsági szféra egy új taggal bővült. „*Feladata a nemzetbiztonságot, bűnüldözést, közbiztonságot vagy más alapvető biztonsági érdeket sértő adatok feldolgozásának, elemzésének eredményeként a lehető legátfogóbb kép összeállítása az ország terror-, illetve esetleges más fenyegetettségéről, a belső biztonsági helyzetről, a közbiztonság állapotáról. Minderről tájékoztató rendszert működtet, és értékelő jelentéseket készít a kormánynak.*”³⁷⁹

A nemzetbiztonsági szektor feladatmeghatározására jelentős hatást gyakoroltak a megváltozott globális kihívások, amelyek közül a 2008-ban kirobbant pénzügyi és gazdasági válság okán napjainkban a gazdaságbiztonság válik jelentős tényezővé.

---

³⁷⁷ Feladatai ellátásának részletes szabályait a 295/2010. (XII. 22.) kormányrendelet határozza meg.

³⁷⁸ BODA József: *A nemzetbiztonsági szakszolgálat helye és szerepe a rendvédelemben*. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2012. XIII. sz. 120. old.
<http://www.pecshor.hu/periodika/XIII/boda.pdf> (Letöltve: 2015.04.10.)

³⁷⁹ Belügyminisztérium: *Elfogadják a BM terrorellenes csomagját, létrejön a TIBEK*
<http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium/hirek/elfogadtak-a-bm-terrorellenes-csomagjat-letrejon-a-tibek> (Letöltve: 2016.07.29.)

Hasonló volumenű jelenségként kell kezelnünk a hálózat- és információbiztonság problematikáját, amelynek középpontjában az információs rendszerek internetes támadásokkal szembeni ellenálló képesség megerősítése, a számítástechnikai bűnözés visszaszorítása, továbbá a nemzeti és nemzetközi kibervédelem áll.

A szomszédos régiókban kialakult válságok szintén hatással voltak nemzetbiztonsági szektor feladatkezelési gyakorlatára, ahogyan a már említett 2014-ben újraértelmezett külgazdaság-központú külpolitika, amely a keleti és déli nyitást elvét határozta meg, mivel ezen területek eddig nem bírtak kiemelt jelentőséggel. Napjaink legjelentősebb problematikáját azonban a migránsválság jelenti, amelynek egyszerre vannak nemzetbiztonsági, bűnügyi, humanitárius és gazdasági vetületei.

Az elemzett változások a stratégiai szemlélet megváltozását hozták magukkal, így szükségessé vált azon elméletek kidolgozása, amelyek a jelen és a jövő új kihívásaira megfelelő válaszokat terveznek adni. Az időszak elején, 2009-ben kidolgozásra és elfogadásra került az első Nemzeti Katonai Stratégia, továbbá 2011-ben a már említett Magyar külpolitika az uniós elnökség után elnevezésű stratégiai dokumentum. A világpolitikában begyűrűző események okán a 2010-es évek újra a stratégiaalkotás folyamatával teltek, amelynek eredményeként újfogalmazták Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiáját és Nemzeti Katonai Stratégiáját, valamint 2013-ban megszületett a Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiája is ³⁸⁰ mindez az Európai Biztonsági Stratégia 2008-as felülvizsgálati jelentésével, valamint a NATO 2010-es Lisszaboni Stratégiai Koncepciójával összhangban.

3.3.2. SZLOVÁKIA

A szlovák kül- és biztonságpolitika nagyon fiatal, alig több mint húsz évet tudhat maga mögött. A korszakok meghatározásánál, ahol éles választóvonalat képez a NATO- és az EU-tagság, jól kimutatható a szlovák kül- és biztonságpolitika kormányfüggősége. A mindenkori kormányok a külpolitika irányára vonatkozó hangsúlyokat váltogatták aszerint, hogy jobb- vagy baloldali kormány volt-e hatalmon. *”A szlovák külpolitika kihívásai és azokra adott válaszai hol hangsúlyosan jobboldali (kifejezetten nyugati és atlantista), hol pedig hangsúlyosan baloldali (kifejezetten oroszpartí)*

---

³⁸⁰ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról, 1139/2013. (III. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájáról, 1656/2012. (XII. 20.) Kormány határozat Magyarország Nemzeti Katonai stratégiájáról

*irányulásúak.*³⁸¹ Ezek a hatások leképződnek a nemzetbiztonsági szféra kialakulási, illetve fejlődési folyamataiban is, amelyeket 3 periódusra oszthatunk. Ahogy Magyarország elemzésénél látható volt, az euroatlanti integráció, majd napjaink globális kihívásai által generált új biztonságpolitikai helyzet okán jelentkező, a nemzetbiztonsági szféra egészét érintő átalakítási folyamatok jelentik a korszakhatárokat.

A stratégiai kultúra ciklusainak részletes elemzése előtt néhány gondolatot érdemes szólni az átmenet két évéről. Az 1989. novemberi fordulat után enyhe többségű, ellenzéki vezetésű kormány jött létre.³⁸² Ezen időszakban nem került sor a belügyminiszteri poszt betöltésre, így a megbízott belügyminiszter-helyettes lett a szolgálatok vezetője. 1989. december 30-án nevezte ki Václav Havel erre a posztra Richard Sachert, aki az 1990. január 30-án kelt parancsával feloszlatta a föderális belügyminisztérium kötelékébe tartozó titkosszolgálatot. Az Állambiztonság (Štátna bezpečnosť: ŠtB) kémelhárító részlege, a II. Igazgatóság is erre a sorsra jutott. Ugyanakkor felállításra került az új kémelhárítással foglalkozó szervezet, amelynek neve Alkotmány és Demokrácia Védelmi Hivatal (Úrad na ochranu ústavy a demokracie: ÚOÚD) lett. A jogállamiság alapintézményeinek kialakításával együtt az új szervezet működését, feladatainak meghatározását, az általa használható titkos információgyűjtő eszközök és módszerek alkalmazását alkotmányos garanciákkal és a jogi szabályozással kellett volna biztosítani, ami akkor nem történt meg. Az ÚOÚD személyi összetétele létrejöttékor sokszínű volt. A vezető pozíciókat az új demokratikus erők képviselői és a reaktivált nyugdíjasok töltötték be. A valódi munkát azonban az elődszervezet ŠtB azon tagjai végezték, akik egy erre létrehozott bizottság általi átvilágítás során megfeleleltek.

1990. december 19-én az első demokratikus választáson győzött kormány belügyminisztere Ján Langoš döntött az ÚOÚD megszüntetéséről és felállította a Szövetségi Információs Szolgálatot (Federální informační služba: FIS) a Belügyminisztériumon belül. Ezen intézmények leginkább abban különböztek egymástól, hogy az FIS ellentétben az ÚOÚD-val nem rendelkezett saját figyelő egységgel és titkosszolgálati technikai eszközökkel, mivel ezek a föderális

---

³⁸¹ HAMBERGER Judit: *Biztonságpolitikai kihívások a visegrádi országokban Lengyelország, Csehország, Szlovákia.* In: *Biztonságpolitikai prognózis 2015-ig, 2010.* BHKKA. 100.old. www.bhkka.hu/biztonsagpolitikai_tanulmanykotet.pdf (Letöltve: 2015.08.22.)

³⁸²A kormányfő Marian Čalfa volt, a parlament elnökévé Alexander Dubčeket, köztársasági elnökké Václav Havelt választották.

rendőrséghez kerültek, így ezen részlegeket újból fel kellett állítani.³⁸³ 1991. július 1-ével ismét változás történt a szervezet életében. A névváltoztatáson túl, a Föderális Biztonsági Információs Szolgálat (Federální bezpečnostní informační služba: FBIS) kiemelt jelentőséggel bírt a törvényi háttér megteremtése az 1991. május 29-én elfogadott 244/1991. számú törvénnyel a Föderális Biztonsági Információs Szolgálatról és a titkosszolgálati eszközök használatáról. A törvény meghatározta a FBIS önálló szervezeti státuszát, kiemelte a Belügyminisztérium kötelékéből közvetlen kormány irányítás alá helyezve, ami függetlenítette egyúttal a rendőri szervektől is. Igazgatóját a kormány ajánlására az elnök nevezte ki. Két helyettese volt, egyik a Szlovák, másik a Cseh Köztársaság viszonyában. A FBIS tehát Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálata volt, amelynek az állam belső és alkotmányos rendjének védelme volt a fő feladata. A szervezet tevékenységének meghatározásakor nagy hangsúlyt fektettek az információk megszerzésére, feldolgozására és értékelésére, különösen négy területen, amelyek az alkotmányos rend védelme, a külföldi titkosszolgálati törekvések elhárítása, terrorizmus elleni fellépés és az ország biztonságának és gazdasági érdekeinek védelme voltak.³⁸⁴ A törvény már az 1. §-ban rögzítette az alkotmányosság és a törvényesség elveit, tehát teljesen új rendszert, értéket hozott a cseh és a szlovák titkosszolgálatok életében, tevékenységük kijelölésében, bár hatékonysága a történelmi folyamatok tükrében rövid életű volt. Számos új és alapvető gondolat került benne megfogalmazásra, amelyeken keresztül egy demokratikus társadalom elvei tükröződnek a nemzetbiztonsági szféra megítélésében. A szolgálat felügyeletét és ellenőrzését a parlament (szövetségi gyűlés) látta el, egy erre a célra létrehozott bizottságon keresztül, melynek összetételét az említett törvény részletesen szabályozta. A FBIS törvényben meghatározott feladatai ellátása céljából az állami szervektől hatékony segítséget és információt kérhetett a jogszabályban meghatározott módon, valamint jogosult volt használni a joghatósága alá tartozó titkosszolgálati

---

³⁸³ ZEMAN, Petr: *České zpravodajské služby po roce 1989 -struktura, právní postavení a vývoj*. In: Balabán, Miloš, –Stejskal, Libor a kolektiv : Kapitoly o bezpečnosti. Praha, Karolinum, 2010.252.old

³⁸⁴ POKORNÝ, Ladislav: *Zákon o FBIS - první zákonná úprava zpravodajských služeb v Československu*. In: „Skúsenosti s fungovaním spravodajských služieb v postkomunistických krajinách“, Zborník ABSD 2013.

http://www.absd.sk/skusenosti_s_fungovanim_spravodajskych_sluzieb_v_p
(Letöltve: 2015.04.05.)

források: titkosszolgálati technikai anyagok és eszközök, fedőokmányok, titkos kapcsolat létesítése és figyelés.

A szervezet Csehszlovákia kettéválásával elvesztette létjogosultságát. Az 543/1992. számú törvény rendelkezett felosztásáról, valamint a szervezet ingó és ingatlan vagyonának 2-1 arányú elosztásáról, illetve az információk megosztásáról, az irattárakról, valamint a munka- és szolgálati jogokról. A nemzetbiztonsági érdekeket szem előtt tartva a két ország között megkötött megállapodás értelmében osztották meg a FBIS által összegyűjtött, feldolgozott és tárolt információkat. Jogutódként Csehországban megalakult a Biztonsági Információs Szolgálat (Bezpečnostní informační služba: BIS) és Szlovákiában a Szlovák Információs Szolgálat (Slovenská informačná služba: SIS).

Az ŠtB 1. Igazgatóságának, a felderítésnek a jogutóda a Föderális Belügyminisztérium Külföldi kapcsolatok és Információs Hivatala (Úřadu pro zahraniční styky a informace Federálního Ministerstva vnitra: ÚZSI FMV ČR) lett, amely átvette a folyó ügyek és az archívumok nagy részét is. A hivatal az átalakítás nem érintette olyan mélyen, mint az elhárítást, mivel 6 részlegéből 5-ben a kommunista időszakban is tevékenykedő felderítők látták el a vezetői feladatokat. A személyi állomány jelentős része szintén megmaradt.³⁸⁵ Elindult ugyanakkor egy fokozatos átalakítási folyamat, amelynek részeként csökkentették az alkalmazottak létszámát és rehabilitálták az 1968-as eseményekben érintetteket. Megkezdődött továbbá az új állomány toborzása és iskoláztatása az Egyesült Királyságban.³⁸⁶ Az átalakulás legszembetűnőbb jellemzője azonban a nyugat-európai államokkal kötött ún. „gentleman agreement”, azaz hallgatólagos megállapodás volt, ami a júniusi parlamenti választások után csúcsosodott ki a rezidensek Csehszlovákiába történő visszahívásával.³⁸⁷ Nyugat-Európának ugyanis a '90-es évek elején a legnagyobb aggodalma az volt, hogy a kialakulóban lévő szolgálatok az orosz Állambiztonsági Bizottság (*Комитет государственной безопасности: КГБ- KGB*) befolyása alá kerülnek.

---

³⁸⁵ JAMBOR, Eduard: *Vplyv Slovenskej informačnej služby na charakter a transformáciu politického systému na Slovensku do roku 1998*. Bakalárska práca. Brno, 2007. 21. old.
http://is.muni.cz/th/172379/fss_b/Vplyv_Slovenskej_informacnej_sluzby_na_character_a_transformaciu_politického_systemu_na_Slovensku_do_roku_1998.pdf (Letöltve: 2015.04.03.)

³⁸⁶ ČIBULA, Igor: *História tajných služieb v ČSR*. http://www.absd.sk/historia_tajnych_sluzieb_v_csr (Letöltve: 2015.04.03.)

³⁸⁷ JAMBOR, Eduard: i.m. 22. old.

Az elhárítással ellentétben az ÚZSI tevékenységéhez az átmenet időszakában nem kötődött jogi szabályozás, az első törvény a működéséhez köthetően csak 1994-ben, a két állam szétválása után született. A 153/1994. számú törvény a nemzetbiztonsági szféra egészét érinti, és immár több mint 20 éve van hatályban Csehországban. Az ÚZSI jogállása ekkor megváltozott, mivel kikerül a Belügyminisztérium irányítása alól.

1992 augusztusában, 4 hónappal a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság szétválása előtt kezdte meg működését az ÚZSI 36. Osztálya Pozsonyban. Feladata az operatív-ügynöki tevékenység megszervezése volt az új érdeklődési területeken, kiemelten a volt Szovjetunió tagállamaiban, a háborúba sodródó Balkánon és a közelkeleti térségében. A szekció magját az ŠtB 1. Igazgatóságának rehabilitált tagjai, továbbá korábban a prágai központban szolgálatot teljesítő állomány adták, illetve új, megfelelő tapasztalat nélküli káderek kerültek a testületbe. Az ÚZSI ezen osztálya jó kiindulási alapot adott egy új, szuverén ország, új hírszerzési hivatalának megteremtéséhez.³⁸⁸

Katonai szolgálatok tekintetében is nagy változást hozott a történelmi fordulópont. Kezdetben a változások csak a kémelhárítási részleget érintették, később azonban a felderítésre is áttértek. A Katonai Elhárítás (Vojenská kontrarozvědka: VKR) szerkezetátalakítása először csak a feladatszabás kapcsán történt, mivel a korábbi fő tevékenysége a kelet-nyugati szembenállás végével elvesztette jelentőségét, majd strukturálisan is, az új fenyegetések globális és regionális szinten történő erősödésével. A VKR-t tehát nem oszlatták fel, mint polgári viszonylatban az ŠtB-t, de 1990 júliusában irányítása a Belügyminisztériumtól (III. Igazgatóság) átkerült a honvédelmi minisztériumba új elnevezés alatt, elnevezése Katonai védelmi szolgálat (Vojenské obranné spravodajstvo: VOS) lett. Az új struktúrába csak kevés korábbi VKR-tag került. A lefolytatott eljárások ugyanis három csoportba sorolták őket: 1. akik tovább dolgozhattak az új nemzetbiztonsági alakulatban, 2. akik csak a hadseregben folytathatták pályájukat és 3. akikre nem tartottak igényt még a haderőn belül sem. A VKR egykori tagjai, akik a második csoportba kerültek besorolásra, alkották az 1991. január 21-én megalakult Katonai Rendőrség (Vojenské policie: VP) állományát.

---

³⁸⁸CIBULA, Igor: i.m.

Az önálló szlovák állam 1993. január 1-jén alakult meg. Az azóta eltelt közel negyed évszázadot a nemzetbiztonsági szféra fejlődését alapul véve három periódusra oszthatjuk, amely Szlovákiában politikus- és személyiségfüggő volt.

1. Mečiar időszaka.

Egy kialakuló ország önmeghatározásának időszaka pozitív hozadékokkal és gyermekbetegséggel együtt. Az összképet azonban rontja, hogy a ciklus végére elszigetelődése fenyegetett és nemzetközi pozíciója lényegesen romlott. Ezt az időszakot Vladimír Mečiar személyéhez és politikájához köthetjük,³⁸⁹ és Szlovákia nemzetközi színtéren történő helykeresésével jellemezhetjük, amely a végletek külpolitikai orientációját hozta, mivel a semlegesség koncepcióján át a nyugati nyitás, majd a visszarendeződés, illetve az oroszbarát külpolitika is megjenik a palettán.

Csehszlovákia szétesésével megalakult a Szlovák Köztársaság, ami nagyon hamar megkapta a nemzetközi elismerést, felvette a diplomáciai kapcsolatokat a világ meghatározó országaival. Az ország megalakulásától kezdődően széleskörű konszenzus uralkodott a külpolitikai prioritások tekintetében, amelyek az integrációs intézményekhez való mihamarabbi csatlakozás és partneri viszony kialakítása a demokratikus országokkal voltak. „*A szlovák külpolitika kiindulópontjai az államiság kérdésével függenek össze, és arra keresik a világos választ, kik vagyunk mi és hová akarunk tartozni.*”³⁹⁰ Ezekre választ adva határozható meg a nemzeti érdek és vezethető le a külpolitikai viszony- és nézetrendszer meghatározása. A szlovák külpolitika sikertelensége 1993-1997 között éppen abban rejlett, hogy nem tudott választ adni ezekre a kérdésekre. Bár Szlovákia deklarálta a nyugati civilizációhoz való tartozását és erőfeszítéseket tett a nyugat-európai és transzatlanti politikai, gazdasági és biztonsági struktúrához³⁹¹ való csatlakozásra, tetteiben azonban nem mutatta meg. A nyilatkozatok nem váltak belső meggyőződéssé.³⁹² További

---

³⁸⁹Vladimír Mečiar II. kormánya 1992. június 24- 1994. március 15;III. kormánya 1994. december 13-1998.október 30. A köztes időben Jozef Moravčík ideiglenes kormánya volt hatalmon.

³⁹⁰ DULEBA, Alexander–LUKÁČ, Pavol–WLACHOVSKÝ, Miroslav: *Zahraničná politika Slovenskej republiky východiská, stav a perspektívy*. Bratislava, Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku – Friedrich Ebert Stiftung, 1998. 6. old.
<http://www.old.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/3>. (Letöltve: 2015.08.24.)

³⁹¹ Szlovákia, ahogy Magyarország is a '90-es években biztonságának garanciáit nemcsak a NATO szervezetében, hanem az akkor még működő Nyugat-európai Unióban látta

³⁹² Az önálló Szlovák Köztársaság megalakulásával a szlovák nemzet „ezeréves álma” vált valóra, azonban a lakosság és vélemények szerint az önállóság kezdeményezői, a politikusok sem voltak rá felkészülve. Bár az államiság külső jegyei rendelkezésre álltak, hiányoztak a célok, az ideák. Ez sok esetben a föderáció külpolitikájának másolásához vezetett, ami előre jelezte az adott időszak külpolitikai kudarcait.

negatívumként említendő, hogy ebben az időszakban nem volt „gazdája“ a külpolitikának, mivel a politikai elit nem határozta meg azt a centrumot, amelyben kialakulhatott volna egy aktív, reális politikai hatalommal bíró apparátus.³⁹³

A biztonságpolitikai elképzelések tekintetében az esetleges semlegességi koncepció feladásával 1994. február 9-én Szlovákia a NATO-tagság mellett döntött és csatlakozott a Békepartnerség programhoz.³⁹⁴ Ekkora vált ugyanis világossá a politikai elit számára, hogy egy éppen megszületett kis kelet-közép-európai állam külső és belső biztonságának garanciáit csak olyan intézményekhez való csatlakozással biztosíthatja, amelyekkel demokratikus értékközösséget képez és katonai, politikai szövetséget alkot. A programban való részvétel célja a NATO-tagság, a kompatibilitás és az interoperabilitás elérése volt. Még ebben az évben megszületett az ország első védelmi doktrínája, és 1996-ban a Szlovák Köztársaság Nemzeti Biztonságának alapvető céljai és alapelvei³⁹⁵ elnevezésű dokumentum.

Az aktuálpolitikai folyamatok, a világos nemzeti érdek megfogalmazásának hiánya azonban más irányba terelték ezeket az elképzeléseket. A reformok megtorpantak, így Szlovákia kimaradt a NATO bővítés első köréből, elvesztette azt a bizalmi tőkét, amelyet megalakulásakor kapott.

A nemzetbiztonsági szolgálatok esetében megszületésükkel, feladataik meghatározásával, a törvényi keretek kialakításával és az állami rendszerbe történő beintegrálásukkal azonosítható ez a periódus. A szolgálatok egy új ország, új szerveiként jöttek létre, ugyanakkor magukon hordozták a csehszlovák korszak és mintegy két éves föderációs időszak minden pozitív és negatív hatását. A cseh kollégáikkal ellentétben a FBIS szlovákiai szekciójának tagjai nem váltak automatikusan az új szolgálat, a Szlovák Információs Szolgálat (Slovenská informačná služba: SIS) részévé, amely 1993 januárjában jött létre a 36/1993. számú törvény alapján. A szolgálattal kapcsolatos másik probléma politikai jellegű volt, mivel az a köztársasági elnök és a miniszterelnök közötti hatalmi harc színterévé vált.³⁹⁶ Ehhez

---

VIDA Csaba: *A Szlovák Köztársaság államiságának megteremtése*. In: *Hadtudomány*, 2007. XII. évf. 3. szám www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2007/3/2007_3_13.html (Letöltve: 2015.08.22.)

³⁹³ DULEBA, Alexander – LUKÁČ, Pavol – WLACHOVSKÝ, Miroslav: i.m. 31-32.old.

³⁹⁴ Magyarország és Szlovákia Pfp tagfelvétele egy nap különbséggel történt: 1994.február 8-án és 9-én.

³⁹⁵ Obranná doktrína Slovenskej republiky z roku 1994 és Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti Slovenskej republiky z roku 1996. <http://www.nrsr.sk/> (Letöltve: 2015.08.10.)

³⁹⁶ A szolgálatokat illetően a főigazgató Ivan Lexa (1995.04.18-1998.10.29.) kinevezéséhez kapcsolódott és tovább csúcsosodott ifjabb Michal Kováč elrablásának ügyében és annak kivizsgálásában.

további adalék volt kormányfő és a parlamenti koalíció kapcsolata, az ellenzék elenyésző képviselete az állami szféra (pl. nemzetbiztonsági szolgálatok, közszolgálati televízió, Nemzeti Vagyonalap) tevékenységét ellenőrző szervezetekben.

A Szlovák Köztársaságot – összehasonlítva más közép-, illetve kelet-európai partnereivel – ekkor mint kevésbé meggyőző és politikailag kevésbé kikristályosodott államként tartották számon.³⁹⁷ Szlovákia életében ez az időszak, amikor a túldimenzionált orosz kapcsolat mint külpolitikai alternatíva azzal fenyegetett, hogy a szlovák kül- és biztonságpolitika elfordul az euro-atlanti dimenziótól.³⁹⁸ A titkosszolgálatoknál is egyfajta visszarendeződésről beszélhettünk, amelyet a szakírók a már említett régi ŠtB tiszték újraalkalmazásával, valamint a korábbi hálózati személyek és módszerek újjáélesztésével magyaráznak.³⁹⁹

A katonai szolgálatok esetében is jellemző volt, hogy az állampárt idején a Katonai Elhárítás (VKR) kötelékében szolgáló, de a szövetségi rendszer alatti felülvizsgálat alapján nemkívánatosnak nyilvánított hivatásos munkatársak, illetve a Katonai Rendőrség állományából átlépők tevékenykedtek az új szervezetekben.⁴⁰⁰ A Katonai Hírszerző Szolgálat (Vojenská spravodajská služba: VSS) információszerző, -értékelő, valamint tájékoztató tevékenységet folytatott. A Katonai Védelmi Hírszerzés (Vojenské obranné spravodajstvo: VOS) alapvetően védelmi feladatokat látott el, a védelmi minisztérium, valamint a fegyveres erők nemzetbiztonsági (biztonsági) védelméhez köthetően. Meghatározó szerepe volt továbbá a szlovák hadiipar érdekek védelmében is. Mindkét szervezet működését az önálló Szlovákia létrejöttével a 198/1994. számú törvény szabályozta, irányításuk a Honvédelmi Minisztérium irányítása alá került. Tehát megmaradt a föderáció időszakában

---

³⁹⁷ WLACHOVSKY, Miroslav: *Szlovákia – az elszalasztott lehetőségek országa*. In: Pro Minoritate, 1997. Tavasz, Különszám.
<http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/1997/ProMino97-2-10-Wlachovsky.pdf> (Letöltve: 2015.04.03.)

³⁹⁸ Erre az időszakra tehető a Magyarországot is érintő SIS-akció, az Omega. Szlovák parlamenti jelentés azzal vádolta a SIS-t, hogy Moszkva megbízásából több akciót hajtott végre a környező országokban, így Magyarországon is. Hazánkkal kapcsolatos legfőbb céljuk az euro-atlanti csatlakozás megakadályozása volt.

hetek.hu: *Titkosszolgálatok határon innen és túl*.

http://www.hetek.hu/fokusz/199902/titkosszolgálatok_hataron_innen_es_tul (Letöltve: 2015.04.03.)

³⁹⁹ LESNÁ, Euba: *Únos prezidentovho syna alebo krátke dejiny tajnej služby* Bratislava, Grand Multitrade, 1998. 54. old.

⁴⁰⁰ GOFJÁR, Jaroslav: *Vojenské spravodajstvo na rázcestí*. In: „Skúsenosti s fungovaním spravodajských služieb v postkomunistických krajinách”, Zborník ABSD 2013.
http://www.absd.sk/upload/file/ZBORNÍK_ABSD_2013_WEB.pdf (Letöltve: 2015.04.22.)

kialakított struktúra, a katonai hírszerzés és elhárítás elkülönítése.⁴⁰¹ A katonai hírszerzés konkrét tevékenységéről, felépítéséről, szervezetéről és létszámáról, valamint vezetés-irányításáról semmilyen információt nem adtak ki, nincsenek nyilvános adatok. Megalakulása után jó két évtizedig nem kerültek napvilágra a szervezetet érintő negatív kritikák, botrányok, mint a SIS esetében.

A kaotikus belpolitikai viszonyokat és a letisztulatlan külpolitikai orientációt jól mutatja a csak napjainkban nyilvánosságra hozott 1995-1998 között működő árnyék titkosszolgálat léte, amelyhez hasonló a volt kommunista országok egyikében sem szerveződött.⁴⁰² Ugyanakkor elmondható, hogy ezen országok egyike sem került politikailag a "senki földjére" Szlovákiához hasonlóan, mivel a demokratizálódási folyamatok haladtak, a nyugati elkötelezettség kétségbevonhatatlan volt, bár a piacgazdaságra való áttérés mindenütt kisebb-nagyobb nehézségekbe ütközött. Szlovákiában ezen ciklusban a szolgálatok egyértelműen a politikai játszmák foglyai voltak, melyből morálisan megtépázva kerültek ki.

2. Az 1998-2004 közötti periódus.

1998-ban minőségileg új időszak kezdődött a szlovák kül- és biztonságpolitikában, amely újraértékelte az Európában zajló folyamatokat, meghatározta a nemzeti érdekeket és megvalósításukhoz szükséges eszközöket. Nem volt szükség a korábban deklarált prioritások megváltoztatására, de szükséges volt kiértékelni azt, miért nem volt képes őket az ország megvalósítani. Ez a folyamat Szlovákiában Mikuláš Dzurindához és kormányaihoz⁴⁰³ volt köthető, aki új értelmet és tartalmat adott az euroatlanti kapcsolatoknak. 1998 után tehát alapjaiban változott meg Szlovákia belpolitika légköre, a reformorientáltság, a kozmopolitizmus, az európai irányváltás lett a jellemző. A politikai elit az új, európai mércével is mérhető politikai kultúra meghonosításának kísérletét vállalta fel.⁴⁰⁴

---

⁴⁰¹ Csehországban ezzel szemben már 1994-ben a 153. sz. törvény alapján összevonásra kerültek és megalakult a VZ (Vojenské zpravodajství- Katonai Hírszerzés)

⁴⁰² A szlovák szolgálatokra vonatkozó kutatásaim során több alkalmammal találkoztam az árnyék titkosszolgálat-elmélettel. Évtizedeken keresztül mítoszként élt a szlovák közvéleményben, napjainkban azonban egyre több nyilvánosságot kap. Létének magalapozottságát véleményem szerint elfogadhatónak tekinthetjük, hiszen ezt nemzetközi fórumokon bizonyították a téma kutatói és érintettjei, mint Vladimír Mitro a SIS volt főigazgatója 1993-1995 és 1998-2003 között, vagy Igor Cibula a SIS igazgatója 1993-1995 közötti időszakban és Jaroslav Ivor a Páneurópai Főiskola jogi fakultásának dékánja.

⁴⁰³ Mikuláš Dzurinda vezette kormányok 1998-2004 és 2004-2006. A második kormány ciklusidejét a kialakult belpolitikai helyzet miatt nem tudta kitölteni, az előrehozott választásokon megbukott.

⁴⁰⁴ HUSHEGYI Gábor: *Szlovákia - Egy nagy korszak vége.*

http://magyararancs.hu/kulpol/szlovakia_-_egy_nagy_korszak_vege-65150 (Letöltve: 2015.09.04.)

Az új szlovák kormány külpolitikai programjában elsőszámú prioritásként a mielőbbi EU és NATO csatlakozást, illetve a szomszédos országokkal való szorosabb együttműködés kialakítását jelölte meg. Oroszország irányába „korrekt és kiegyensúlyozott kapcsolatok” megteremtését tűzte ki célul, melyet aktív nemzetközi szerepvállalással kívánt alátámasztani.

Az Unióhoz történő csatlakozás a szlovák külpolitikában – a magyar, osztrák és a horvát nézetekkel szemben – kifejezetten csak politikai célként jelenik meg, mivel a szervezet nem tud biztonsági garanciákat nyújtani az ország védelmére. Az alakulóban lévő közös kül-és biztonságpolitika nem jelentett az ország számára alternatívát biztonsági érdekeinek érvényre juttatásában. A szlovák kormány nézete szerint a NATO a biztonság garanciája, amit a kormány kül- és belpolitikai elképzeléseknek is tükröznie kell – határozta meg az 1998-ban kiadott kormányprogram. Ebből adódóan, ahogy Magyarország esetében is, szükség volt új biztonság- és védelempolitikai elvek felállítására és dokumentumokba foglalására. 2001-ben elfogadta a parlament az ország biztonsági, védelmi és katonai stratégiáit (Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, Obranná stratégia Slovenskej republiky, Vojenská stratégia Slovenskej republiky.)

A szolgálatok vonatkozásában is érezhetők voltak ezen törekvések, amelyek különösen az eddig a nemzetbiztonsági szféra jogi szabályozás nélküli területeinek felügyeletében öltöttek testet, megszüntetve a korábbi exlex állapotokat. Az 1998/ 73. számú törvénnyel⁴⁰⁵ az állami szolgálatról szabályozták a polgári nemzetbiztonsági szolgálat állományának jogviszonyát. A katonai szolgálatokra a 2005. évi 346. számú törvény⁴⁰⁶ a Szlovák Köztársaság Fegyveres Erőinek hivatásos katonáinak állami szolgálatáról, vonatkozott. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok állományát érintette továbbá a 328/2002. számú a katonák és a rendőrök szociális biztosításáról szóló törvény is.⁴⁰⁷ Az alapvető jogokhoz kapcsolódó és a magánszférába intenzíven beavatkozó titkos információgyűjtés is szabályozásra került. A 211/2000. számú törvény az információhoz való szabad hozzáférés eljárását és körét szabályozta, a

---

⁴⁰⁵ 215/2004. Zákon o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície (www.minv.sk/?policia&subor=174990) (Letöltve: 2015.04.05.)

⁴⁰⁶ 346/2005. Zákon o štátnej službe profesionálnych vojakov ozbrojených síl Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov. <http://zakony.judikaty.info/predpis/zakon-346/2005> (Letöltve: 2015.04.05.)

⁴⁰⁷ 328/2002. Zákon o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov. (<http://www.zakonypreludi.sk/main/search.aspx?text=a+328%2F2002>) (Letöltve: 2015. április 5.)

166/2003. számú adatvédelmi törvény az infokommunikációs eszközök a titkos információgyűjtésre felhatalmazott szervek általi használatát szabályozza.⁴⁰⁸

A demokratizálódási folyamatok terén hasonló jelentőségű tényként kezelhetjük az új kormány azon lépését, amely jogot adott az ellenzéki pártoknak a parlamenti bizottságokban való részvételre, így azon bizottságba is, mely a SIS tevékenységét felügyeli.⁴⁰⁹

A szlovák szolgálatok történetében ebben az időszakban került sor az első szervezeti átalakításra, mivel egy új szervezet a Nemzeti Biztonsági Hivatal (Národný bezpečnostný úrad – NBÚ) került felállításra, ami a minősített és a rejtjelzett információk védelmét, valamint az elektronikus aláírással kapcsolatos feladatokat hajtja végre.⁴¹⁰ A hivatal 2001. november 1-jével kezdte meg működését a 241/2001. számú minősített adatok védelméről szóló törvény alapján, ami 2004-ben módosításra került.⁴¹¹ Jelenleg az NBÚ tevékenységét a titokvédelemről szóló, 215/2004. számú törvény szabályozza. Feladata a külföldi minősített adatok továbbításának biztosítása a Szlovák Köztársaság területén, összhangban a nemzetközi szerződésekkel, illetve hogy együttműködjön más országok nemzeti biztonsági hatóságaival és a nemzetközi szervezetek biztonsági ügynökségeivel.⁴¹² Ezen kívül nemzetbiztonsági ellenőrzéseket végez a megrendelők vonatkozásában.

A katonai szolgálatok esetében a NATO-hoz történő csatlakozás olyan követelményeinek kellett eleget tenni, mint a NATO felderítési rendszerében, továbbá a koalíciós műveletekben való közreműködés, valamint a NATO közös terrorista ellenes feladataiban való részvétel. Távlatos célként pedig egy kompatibilis rendszer kiépítése szerepelt.

---

⁴⁰⁸A törvény ezen eszközök és módszerek körét a következőkben állapítja meg 2 § (1): olyan titkos információgyűjtésre használható eszközök, berendezések, elektronikus, rádió-technikai, fotómechanikai, optikai, mechanikai, kémiai és egyéb műszaki eszközök, berendezések, melyek a) postai és egyéb küldemények kinyitására, vizsgálatára és elemzésére, b) elektronikus hírközlő szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmának megismerése és rögzítésére, c) video, audio és egyéb felvételek felhasználására és elemzésére vonatkoznak.

166/2003. Zákon o ochrane súkromia pred neoprávným použitím informačno-technických prostriedkov. <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-166> (Letöltve: 2015.04.05.)

⁴⁰⁹DVORSKÝ, Daniil: *Komparace zahraniční politiky České republiky a Slovenské republiky v kontextu vstupu do NATO*. Bakalárská práca. Brno, 2007. 30. old. is.muni.cz/th/144041/fss_b/Bakalarska_prace.doc (Letöltve: 2015.10.11.)

⁴¹⁰A hivatal cseh megfelelője 1998-ban jött létre. Feladata annyiban mutat túl a szlovák NBÚ-n, hogy 2011-től hozzá tartozik a kibervédelemhez kapcsolódva a Cseh GovCert (Kormányzati eseménykezelő központ).

⁴¹¹215/2004. Zákon o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2004-215> (Letöltve: 2015.04.05.)

⁴¹²Národný bezpečnostný úrad: <http://www.nbusr.sk/index.html> (Letöltve: 2015.04.05.)

A ciklus nemcsak szervezeti átalakítást hozott nemzetbiztonsági szférában, hanem olyan új kihívásokkal is szembe kellett nézniük, amelyek korunk társadalmainak bizonytalanság érzetét meghatározzák. A legnagyobb közülük a terrorizmus elleni fellépés, de további feladatként jelent meg a szervezett bűnözés, a tömeges migráció, a szélsőséges vallási és politikai ideológiák terjedése, a proliferáció, az energetikai biztonság, a környezetvédelem mint kihívás felismerése és definiálása. A periódus által felölelt közel 6 éves időszak ráadásul nem volt mentes a szolgálatokhoz köthető csatározásoktól sem, amelyek 2003-ban már túlmutattak a határokon és negatívan hatottak Szlovákia NATO és EU tagjelöltségét illetően. Az egyik legnagyobb probléma és félelem arra volt visszavezethető, hogy a szolgálatok tevékenységük kivitelezésében és módszereik használatában visszatérnek a kommunista időszakban bevált gyakorlathoz, amelyet alátámasztott a még mindig nagy létszámban tevékenykedő egykori ŠTB tagok száma.⁴¹³ Ezek a feltevések azon alapultak, hogy olyan kapcsolatok maradhettek fenn Moszkvával, amelyek nemcsak Szlovákia biztonságát, hanem a NATO-tagországokét is veszélyeztethették volna. További kérdést vetetett fel az a tény, hogy azok, akik korábban, a szocialista időkben megsértették az emberi jogokat és részt vettek a politikai üldözésekben, a SIS tagjaiként szolgálták ki az új rezsimet, amely maga is ingatag volt, megerősítésre szorult.

Az időszak végére az ország külföldi megítélése jelentősen megváltozott. Az ország két év alatt végigment azokon a folyamatokon, amelyeken a visegrádi országok jóval lassabban haladtak. „*Szlovákia a vezető nyugati gazdasági lapok és az azok mögött álló befektetői csoportok kedvence lett – egyfajta regionális (neo)liberális mintaországgá lépett elő. Az aktuális kormányzattól pedig nem volt idegen a rá oktrojált „bezzeg gyerek szerep.*”⁴¹⁴ A nemzetbiztonsági szférát illetően, a fent említett problémák ellenére is megszilárdult a társadalmi bizalom. Az integrációs szervezetekhez történő csatlakozás nemcsak az ország biztonsági helyzetét változtatta és egyben határozta meg, hanem a szolgálatok lehetőségeit a partneri együttműködés

---

⁴¹³ TASR: *Jane's Intelligence Digest: SIS pozerá do minulosti.*

<http://korzar.sme.sk/c/4608571/janes-intelligence-digest-sis-pozera-do-minulosti.html> (Letöltve: 2015.08.05.)

⁴¹⁴ HALÁSZ Iván: *Szlovákia 2006: hogyan tovább a választások után?*

http://www.magyar szemle.hu/cikk/20060701_szlovakia_2006_hogyan_tovabb_a%C2%A0valasztasok_ut%C3%A1n (Letöltve: 2015.08.12.)

keretét kiszélesítve. Szlovákia ebben az időben már tevékenyen részt vett a NATO missziókban és részesévé vált a NATO és az EU hírszerzői információs rendszerének.

3. 2004-től napjainkig.

Ezen időszak Szlovákia EU- és NATO-csatlakozástól tart napjainkig és politikai értelemben leginkább Robert Fico személyéhez kötődik.⁴¹⁵ Bár a csatlakozás külpolitikai szempontból hatalmas sikere volt az országnak, a belpolitikai helyzet ingatag maradt. Legnagyobb belpolitikai vita a Lisszaboni Szerződés ratifikálása során 2008-ban robbant ki, majd következett a médiatörvény módosításának javaslata és a szlovák közoktatási törvény felülvizsgálata. Az így kialakult belpolitikai helyzetet a pártok egymás ellen indított többfrontos támadásai tették még bonyolultabbá. Bár az ország belpolitikai viszonyainak alakulása korántsem felelt meg az európai politikai normáknak, gazdasági fejlődése töretlen maradt, ami egyenes út volt az euró 2009. január 1-jei bevezetéséhez.

A szlovák külpolitika kiindulási pontját az állam belső környezete és a külső környezet kölcsönhatása határozza meg. Az ország alapvető és állandó külpolitikai érdekei: területi integritásának megőrzése, polgárai biztonságának garantálása, a fenntartható gazdasági, társadalmi, környezeti és kulturális fejlődés optimális feltételeinek biztosítása, amelyet a csatlakozás után kiadott „Szlovák köztársaság középtávú külpolitikai stratégiája”⁴¹⁶ elnevezésű dokumentum határoz meg. A külpolitika stratégiai célja az ország fejlődésének biztosítása egy stabil és kiszámítható nemzetközi környezetben. A dokumentum nem határoz meg prioritásokat, mivel azokat a kormány által évente kiadásra kerülő „Külpolitikai iránymutatás” tartalmazza, amely kisebb-nagyobb eltéréssel a csatlakozástól számítva a következő dimenziókat határozza meg⁴¹⁷:

1. Két- és többoldalú diplomácia, ami az egyes országokkal való kétoldalú kapcsolatok erősítését és a nemzetközi szervezetekben való aktív részvételt jelenti, melynek

---

⁴¹⁵ Bár az I. Fico-kormány 2006-ban került hatalomra, de személye már az előtte lévő időszakot is meghatározta, befolyásolta. Kormányzását mindössze 1,5 évre szakította meg Iveta Radičová, úgy, hogy a 2010-es választásokon nyert Fico, a szavazatok 34,8%-át szerezte meg, de nem tudott kormányt alakítani. A második kormány a 2012-es előrehozott választásokon abszolút többséget, így egypárti kormány alakult. 2016-ban a szavazatok 28,28%-át kapta a Smer-SD (Irány – Szociáldemokrácia), így négypárti koalícióra kényszerült.

⁴¹⁶ Strednodobá stratégia zahraničnej politiky Slovenskej republiky do r. 2015
[https://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_D9D5A743A2CE0A4FC12578950037A688_SK/\\$File/strategia%20ZP%20SR.pdf](https://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_D9D5A743A2CE0A4FC12578950037A688_SK/$File/strategia%20ZP%20SR.pdf) (Letöltve: 2015.08.24.)

⁴¹⁷ Zameranie zahraničnej a európskej politiky Slovenskej republiky na rok 2004-2016.
https://www.mzv.sk/sk/zahranicna_politika/dokumenty_k_zahranicnej_politike (Letöltve: 2015.08.28.)

sarokpontja az ország szerepvállalása a szegénység felszámolásában, a fenntartható fejlődés és a demokratikus átalakulás pénzügyi támogatásában, továbbá nemzetközi fejlesztési együttműködésekben. Kétoldalú együttműködések fejlesztése során Szlovákia kiemelt hangsúlyt helyez a gazdasági fellendülés támogatására és a munkahelyteremtés elősegítésére. Regionális viszonylatban legjelentősebb együttműködést a V-4 csoport jelenti számára.

2. *Szomszédság és térségpolitika, valamint a határokon átnyúló regionális együttműködések*, amelyben Szlovákia külön figyelmet szentel a cseh-szlovák és a magyar-szlovák viszonyoknak. Ukrajna integrációs törekvéseit, amely ország egyedülként a szomszédai közül nem EU és/vagy NATO tag, támogatja az átalakítási és reformfolyamatok függvényében.

3. *Gazdasági diplomácia és az ország egységes megjelenítése külföldön*, amelynek súlypontja a kereskedelmi és gazdasági érdekek érvényesítésén van. A gazdaságnak ugyanis olyan erős kis-és közepes méretű vállalkozásokra van szüksége, amelyek növelik a munkahelyek számát. Az ország nagy hangsúlyt fektet a befektetések növelésére, az új technológiára és az innovációra, továbbá az alkalmazott kutatás területén a hazai és a külföldi egyetemek közötti együttműködésre.

4. *Diplomáciai jelenlét*, amely összekapcsolódik a nyilvános diplomácia⁴¹⁸ fogalmával. Célja a szlovák országgép egységes, pozitív irányú formálása, ami által növelhető az ország külpolitikai mozgásterére és versenyképességére. Ennek eszközei a kommunikációs csatornák nyitottságának és az információáramlás gyorsaságának növelése. Ebbe a pontba sorolandó a konzuli szolgálat korszerűsítésére vonatkozó iránymutatás és az állampolgárok segítése külföldön is.

5. *Európa politika*, amelyben jelentős szerepe van a gazdaság megerősítésének, aktuálisan négy területen; bankunió, fiskális unió, gazdasági unió és a demokratikus legitimitás az EU-ban. Hasonlóan hangsúlyos a szlovák külpolitikában a 2014–2020 közötti kohéziós politika pénzügyi keretének kérdése, az ehhez kapcsolódó

---

⁴¹⁸ A nyilvános diplomácia fogalmának használata és tartalmának meggyökeresítése a politikai kultúrában térségünkben új keletű. A nyilvános diplomácia azon tevékenységek összessége, amelyek arra irányulnak, hogy egy ország kormánya, szervezetei, vállalatai és magánszemélyei befolyásolják más országok kormányát, szervezeteit, vállalatait és magánszemélyeit a nemzetközi kommunikáció segítségével nemzetközi mozgásterük és versenyképességük növelése érdekében.

SIMON-NAGY Lilla: *Nyilvános diplomácia*. PhD. értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem 2012. 17. old. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/705/1/Simon_Nagy_Lilla.pdf (Letöltve: 2015.08.25.)

programok, strukturális alapok és a beruházások. 2016-os esztendő abszolút prioritása az Európai Unió Tanácsának soros elnöki feladatainak ellátása.⁴¹⁹

6. *Az ország biztonsága.* A szlovák kül- és biztonságpolitika a NATO-hoz és az EU-hoz köti a régió biztonságát, ami határozottan kiáll a NATO egészének katonai-védelmi és politikai átalakítása, a transzatlanti kapcsolatok erősítése mellett, továbbá támogatni kívánja a szervezet együttműködését az ENSZ-szel, az EU-val és az EBESZ-szel a nemzetközi békés és biztonság szavatolásának érdekében.⁴²⁰

Az ország realista külpolitikát folytatva a kis ország tudatával kapcsolódik be az egyre globálisabb külpolitikai feladatok elvégzésébe, amelyben meg kívánja erősíteni befolyását és hatást kíván gyakorolni a nemzetközi környezetre nagyságának, gazdasági és katonai képességeinek tudatában. Az ország kiemelten kezeli a nemzetközi színtér azon változását is, amely a nem állami szereplők megjelenéséhez kapcsolható, így együtt kíván működni velük, a transznacionális szervezetekkel és civil szerveződésekkel egyaránt. Hangsúlyozza ugyanakkor, hogy a kül- és belpolitika határai egyre jobban összemosódnak, amelyet tovább erősít a Lisszaboni Szerződés hatályba lépése.⁴²¹ A külpolitika és diplomácia feladata az ország érdekeinek meghatározása és képviselése, illetve olyan mechanizmusok kimunkálása, amelyek által biztosítható megvalósítása.

Ez a külpolitika és a biztonság- és védelempolitika közötti szoros összhang azonban némi hiányosságot mutat. Míg a külpolitikai orientáció a változó kihívásokra aktuális válaszokkal rendelkezik, a reális biztonságpolitikai és ezáltal a

---

⁴¹⁹ A szlovák elnökség a következő négy kulcsterület határozta meg:

- gazdaságilag erős Európa és stabil euró;
- egységes összeurópai migrációs és menekültügyi politika kialakítása, mely az okok megszüntetésének lehetőségére is koncentrálna;
- közös EU energiapolitikai kialakításának kérdése, amelyben kiemelt szerepet kap az energiaforrás-diverzifikáció szélesítése és az energetikai infrastruktúra fejlesztése;
- korszerű egységes piac kérdése, melyben a kis és közepes vállalkozások, az innováció, a befektetői biztonság kérdése hangsúlyos.

Zameranie zahraničnej a európskej politiky Slovenskej republiky na rok 2016 .

<https://www.mzv.sk/documents/10182/2198827/2016+->

[+Zameranie+zahrani%C4%8Dnej+a+eur%C3%B3pskej+politiky+Slovenskej+republiky](#) (Letöltve: 2016.07.02.)

⁴²⁰ Jelenleg a szlovák haderő két NATO által vezetett katonai küldetésben, Afganisztánban (ISAF) és Bosznia-Hercegovinában, továbbá két EU-misszióban, az EUFOR ALTHEA Bosznia-Hercegovinában és az EUMM Grúziában, illetve az ENSZ ciprusi és UNSTO megfigyelő missziójában vesz részt.

Ministerstvo obrany SR: *Zahraničné operácie*. <http://www.mod.gov.sk/zahranicne-operacie/>

(Letöltve: 2015.08.25.)

⁴²¹ SLÁVIKOVÁ, Eliška – BILČÍK, Vladimír – DULEBA, Alexander: *Strednodobá koncepcia rozvoja verejnej diplomacie v podmienkach Ministerstva zahraničných vecí SR*.

Analýza skúseností a návrh odporúčaní. Bratislava, 2009. <http://old.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/222> (Letöltve: 2015. 08. 25.)

védelempolitikai célok meghatározása nem követi a nemzetközi környezet változásait. A 2005-ben elfogadott dokumentumok a Szlovák Köztársaság Biztonsági Stratégiája és a Szlovák Köztársaság Védelemi Stratégiája⁴²² a NATO és az EU stratégiáival összhangban a kollektív biztonság tükrében világosan meghatározták az ország védelmének jellegét, átalakították értékrendszerét, a területvédelem helyett az ország érdekeinek védelme került előtérbe, az elmúlt tíz évben azonban aktualizálásukra nem került sor.⁴²³

A nemzetbiztonsági szféra vizsgálatánál ezen tényeket figyelembe véve a cikluson belül éles határt kell húznunk, amely a 2012-13 években kezdődött – Magyarországhoz hasonlóan – és napjainkig is tart. A korszak első felére a kialakított struktúrák változatlansága jellemző, ugyanakkor új kihívásokkal is szembesülniük kellett, amelyek közül a legégetőbbek a társadalmi-gazdasági problémák kiéleződése, a nemzetközi gazdasági kémkedés és a szervezett bűnözés erősödése voltak. A szlovák nemzetbiztonsági szféra ezeken túl kiemelt figyelmet fordított az ukrán válság okán az egyre erősödő orosz titkosszolgálati aktivitásra, valamint a hadiipari és kettős felhasználású termékek exportjához kapcsolódó feladatokra.⁴²⁴ A ciklus második felében megkezdődött a szervezeti átalakítás első köre, ami a katonai szolgálatokat érintette. 2013. január 1-jével a korábbi két katonai nemzetbiztonsági szolgálatból, a VSS-ből és a VOS-ből létrejött a Katonai Hírszerzés (Vojenské spravodajstvo – VS). Az új szervezet katonai hírszerző és elhárító tevékenységet bel- és külföldön egyaránt ellát. Felügyelete megmaradt a védelmi minisztériumban. Az átalakítással együtt növelték létszámát, Szlovákia megváltozott biztonsági helyzetével indokolva. Nagyobb hangsúlyt kívánnak adni a rádióelektronikai felderítésnek (Signals Intelligence: SIGINT), további célként jelölték meg egy olyan ügynökökből, elemzőkből, analitikusokból álló hálózat kialakítását, amely képes reagálni a biztonsági kihívások változásaira a határokon kívül és belül egyaránt.⁴²⁵ A klasszikus feladatain túl az integrált szolgálatnak el kell látnia az illegális fegyverkereskedelem ellenőrzését, a szlovák állampolgárok külföldi fegyveres konfliktusokba történő

---

⁴²² Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, Obranná stratégia Slovenskej republiky

⁴²³ A biztonsági stratégia aktualizálásának kérdése 2010-ben került először napirendre, majd 2014-től, az ukrán válság kirobbanása óta folyamatosan tematizálja a közvéleményt. A jelenlegi kormány azonban ezt a témát nem tartja napirenden. A védelmi stratégia megújítására vonatkozóan a szlovák védelmi miniszter Martin Giváč 2015 januárjában ígénylően nyilatkozott,

⁴²⁴ Slovenská informačná služba <http://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html#bezpecnostna-oblast> (Letöltve: 2015.10.02.)

⁴²⁵ Úrad Vlady Slovenskej republiky <http://www.vlada.gov.sk/martin-glvac-vojenske-spravodajstvo-nie-je-len-na-odpocuvanie-ako-si-to-mysli-exminister-galko/> (2015.09.06.)

bevonásának figyelemmel kísérését, továbbá a biztonsági kockázatokhoz köthetően nagyobb hangsúlyt kell fektetnie a partnerszolgálatokkal való együttműködésre. További feladatként jelentkezik az állomány nemzetbiztonsági ellenőrzése, illetve az információs rendszerek és rejtjelző eljárások védelme.⁴²⁶

A változások következő állomása már a teljes átalakítás jegyében hozzányúlt volna a polgári szolgálatokhoz is. A törvényjavaslat alapján a SIS átnevezésre került volna Polgári Hírszerző Hivatalra (Úrad civilného spravodajstva: ÚCS), feladatai jobban illeszkedtek volna az ország XXI. századi biztonsági helyzetéhez és külpolitikai mozgásteréhez.⁴²⁷ A reform egyetlen megvalósult hozadéka a 2013. január 1-jén a SIS keretein belül felállításra került Nemzeti Biztonsági Elemző Központ (Národné bezpečnostné analytické centrum: NBAC)⁴²⁸ volt. Az országos hatáskörű állami szervezet feladata a Szlovák Köztársaságot érintő biztonsági kihívások és terrorfenyegetés tekintetében az információgyűjtés és -értékelés.

A SIS-re és a VS-re egyaránt vonatkozó, az európai normáknak jobban megfelelő, a szolgálatokat hatékonyabb ellenőrzés alá vonó törvény már évek óta elvárás a szlovák közvélemény részéről, ráadásul a kormánypárt 2012-es választási programjában is jelentős elemként szerepelt. 2015 márciusára elkészült ugyan egy törvénytervezet, amelynek elvi alapjait maga a SIS⁴²⁹ is támogatta, a folyamat végül kudarccal zárult, mivel hiányzott a széleskörű politikai támogatás.

---

⁴²⁶ GLVÁČ, Martin: *Vojenské spravodajstvo nie je len na odpočúvanie*. <http://komentare.hnonline.sk/komentare-167/vojenske-spravodajstvo-nie-je-len-na-odpocuvanie-633715> (Letöltve: 2015.09.06.)

⁴²⁷ A változás 2015-ben lépett volna életbe, nem nyúlva az NBÚ feladatai-és hatásköreihez. A tanulmány a 2015 márciusában a Belügyminisztérium által a tárcaközi egyeztetésre beterjesztett törvénytervezet vette alapul.

Návrh nového zákona o spravodajských službách .

<https://lt.justice.gov.sk/Document/DocumentDetails.aspx?instEID=-1&matEID=8014&docEID=414272&docFormEID=1&docTypeEID=1&langEID=1&tStamp=20150320085157633> (Letöltve: 2015.08.29.)

⁴²⁸ A biztonsági fenyegetettségek kapcsán országos hatáskörrel működő szervezet fő feladata a terrorizmus és a jelentős biztonsági fenyegetések elleni harc koordinálása, az információk elemzése, továbbá a szervezetek közötti kommunikáció irányítása. A szervezet újdonsága abban rejlik, hogy korábban az országban nem volt olyan koordinációs központ, ami összefogta volna a különböző szervezetek tevékenységi körét ezen a téren.

Slovenská informačná služba <http://www.sis.gov.sk/o-nas/nbac.html> (Letöltve: 2015. 04.06.)

⁴²⁹ A szervezet több mint két évet dolgozott az új titkosszolgálati törvényen, közel 300 javaslatot megvizsgálva, melyből 50-et talált jelentősnek.

TA3: *Nový zákon o tajných službách zrejme nebude, chýba mu politická podpora*.

<http://www.ta3.com/clanok/1069033/novy-zakon-o-tajnych-sluzbach-zrejme-nebude-chyba-mu-politicka-podpora.html> (Letöltve:2016.06.11.)

3.3.3. AUSZTRIA

Ausztria esetében a stratégiai kultúra nemzetbiztonsági elemét érintő szakaszhatárokat a semlegesség⁴³⁰ politikájához kapcsolódva a kül- és biztonságpolitika periódusváltásai határozták meg, amelyben jelentős helyett foglalt el az EU csatlakozás, majd az ország részvétele az Unió intézményeiben.

1. A kilencvenes évek.

Az időszakot az útkeresés időszakával jellemezhetjük. Ez a ciklus szociáldemokrata-néppárti nagykoalíció⁴³¹ állandó válságához köthető, amely abból adódott, hogy ez a kormányzati forma nem tudott megbirkózni a kor gazdasági, politikai és társadalmi kihívásaival. Ehhez kapcsolódott a regionális viszonyok újradefiniálása, melyben a legfőbb kihívást a Varsó Szerződés (VSZ) – Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST) körből kiszabadult államok egy európai biztonsági rendszerbe való befogadása jelentette, ami együtt járt a korábbi osztrák kelet-nyugati hídszerep feladásával. Ez azonban nem vezetett a külpolitika passzív értelmezéséhez, mivel külpolitikájának középpontjába a nemzeti érdekeit helyezte az ország az EU-tagságára koncentrálva, azzal a törekvéssel, „*hogy a gazdasági és politikai erőforrásai alapján a közép-európai térség stabilitásához hozzájárulást nyújtson.*”⁴³²

Az osztrák kül- és biztonságpolitika a folytonosságra, a stabilitásra, és a kiszámíthatóságra helyezte a hangsúlyt. A külpolitika céljai Ausztria pozíciójának erősítése a világban, a béke és a biztonság előmozdítása az ország földrajzi

⁴³⁰ A kétpólusú világ összeomlásával, majd az EU-hoz történő csatlakozásával Ausztriának újra kellett értelmeznie a semlegesség fogalmát. A II. periódusban Haider kormányzásának időszakában a semlegesség helyett a szövetségen kívüliség fogalmával apellált és lebegtette a NATO-belépés opcióját is. Werner Faymann vezetése alatt a semlegesség politikája „visszakanyarodik” a korábbi értékrendhez, elutasít bármely katonai szövetségben való részvételt.

⁴³¹ Osztrák Szociáldemokrata Pártra (Sozialistische Partei Österreichs – SPÖ), Osztrák Néppárt (Österreichische Volkspartei – ÖVP). Az osztrák pártrendszer megértéséhez vissza kell mennünk néhány szó erejéig a múltba. Az osztrák pártrendszerre 1945 után a nagyfokú stabilitás volt jellemző. Ez mindenekelőtt két párt domináns szerepében mutatkozott meg, melyek egészen a 80-as évek közepéig a parlamenti mandátumok több mint 80 százalékával rendelkeztek. Az SPÖ-t 1970-től 13 éven át predominánsként jellemezhetjük. Ez az ún. arányrendszer (Proporz-System), amely nemcsak a politikában, hanem a gazdaság és a kultúra területén is érvényesült összesen két alkalommal tört meg, 2000-ben, majd 2003-ban, amikor Haider győzelemre vitte párját, az Osztrák Szabadságpártot. (Freiheitliche Partei Österreichs-FPÖ). (2005. április 17-től az ÖVP-FPÖ-koalíciót az utóbbiban történt pártszakadás miatt felváltotta ÖVP-BZÖ-koalíció.(Bündnis Zukunft Österreich (BZÖ) –Szövetség Ausztria Jövőjéért).

NAGYSZEGI Teréz: *Ausztria politikai pártjai.*

<http://www.grotius.hu/doc/pub/SOGBYD/32%20ausztria%20politikai%20p%C3%A1rtjai.pdf>.

(Letöltve: 2014.10.23.)

Bundeskanzleramt Österreich <http://www.bundeskanzleramt.at/> (Letöltve: 2014.10.23.)

⁴³² Kiss J. László: *Globalizálódás és külpolitika. Nemzetközi rendszer és elmélet az ezredfordulón.* , Budapest, Teleki László Alapítvány. 2003. 284.old.

környezetében és szerte a világon, továbbá a stabilitás és a gazdasági növekedés biztosítása voltak. A hangsúlyok meghatározásánál hét területre összpontosított, amelynek sorrendisége meghatározó volt: Európa; Közép-és Kelet-Európa/ Duna-régió; szomszédságpolitika; nemzetközi intézmények; Egyesült Államok és Oroszország; semlegesség; fejlesztési együttműködések.⁴³³

Ausztriának a változó viszonyok között újra meg kellett határoznia semlegességének keretét.

Az első nagy kihívás a Kuvait elleni iraki támadás kapcsán az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) részéről érte az osztrák semlegességet, amelynek Biztonsági Tanácsában 1991-92-ben nem állandó tag volt. A másodikat a semlegesség uniós csatlakozással való harmonizációja jelentette, mivel csatlakozási kérelmét 1989. július 17-én nyújtotta át Brüsszelben. Az osztrák politikai és diplomáciai körökben az a vélemény uralkodott, hogy a keleti nyitással Ausztria Brüsszelbe vezető útja is könnyebbé válik, de az ezzel kapcsolatos reményekben csalódnuk kellett.⁴³⁴ Az Európai Bizottság csak két évvel később reagált hivatalosan a kérelemre az osztrák politikusok értésére adva, hogy a csatlakozási tárgyalások nem előzhetik meg az egységes belpiac létrehozásáról szóló szerződés életbe lépését.

A ciklus félidejében, 1995. január 1-jén megvalósult csatlakozás során Ausztria átvette az EU egész jogrendszerét, ezzel együtt a már meglévő Maastrichti szerződést és annak a közös kül- és biztonságpolitikára vonatkozó (KKBP) rendelkezéseit. A Szövetségi Alkotmányba beiktatásra került a 23. f paragrafus,⁴³⁵ amely kimondja, hogy a semlegességi törvény nem áll ellentétben a közös kül- és biztonságpolitikában való részvétellel. Hasonló lépésként értékelhetjük az ország csatlakozását 1995-ben a Békepartnerséghez, ami által a semlegességi törvény hatálya tovább korlátozódott.

---

⁴³³ Az osztrák külpolitika ezen érdekszférái többé-kevésbé már 1955-ben kialakultak, az 1990-ben bekövetkezett változások sorrendiségüket alakították át. A korábbi időszakban egyértelmű dominanciája a semlegesség kérdésének volt, amelyet a szomszédságpolitika követett. A megosztott világban a két nagyhatalomhoz fűződő viszony nem játszott fontos szerepet, mivel ez nem volt beleilleszhető az aktív semleges külpolitikába. Jelentős szegmens volt azonban a Közel-Kelet, ahol az osztrák diplomácia közvetítő szerepet kapott; ekkora azonban a konfliktus csitulni látszott.

FILZMAIER Peter – PELINKA Anton: *Außenpolitik und Neutralität*, In: Medienpaket. 1. Politische Bildung.

ftp://193.170.235.123/Lernbehelfe/Wirtschaft_und_Recht/BWLA/Medienpakete/Politische_Bildung/K07.pdf (Letöltve: 2016.06.24.)

⁴³⁴ GEHLER, Michael: *Österreichs Aussenpolitik der Zweiten Republik. Von der alliierten Besatzung bis zum Europa des 21. Jahrhunderts*. Band 2. Innsbruck–Wien–Bozen: Studien Verlag, 2005. 584–591. old.

⁴³⁵ Bundesverfassungsgesetz: Bundes-Verfassungsgesetz-Novelle 1994 — B-VGN 1994. http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1994_1013_0/1994_1013_0.pdf (Letöltve: 2014.10.23.)

Az osztrák külpolitika új utat találva magának erőteljesen és kezdeményezően lépett fel a regionális együttműködések terén, amelyek közül kiemelendő a Quadragonale,⁴³⁶ illetve megjelent a regionális partnerség elképzelés, ami a „közép-európai érdekközösség” integrálódását volt hivatott elősegíteni.⁴³⁷

A korszak legnagyobb biztonságpolitikai kihívásaként a délszláv válság jelentkezett, ahogy már Magyarország kapcsán utaltam rá. Bár Ausztriának nem kellett arra számítania, hogy – bizonyos korlátozott eseteket kivéve – területét harcok érintenék, a biztonságpolitikai környezet kiszámíthatatlansága, az instabilitás, az államok közötti és azokon belüli konfliktusok és a katonai szint alatti kockázatok mindenképpen hátrányosan érintették biztonságát.⁴³⁸ A korábban egyértelmű és egydimenziójú ellenségkép, amely meghatározta a feladatokat, összetetté, kiszámíthatatlanná és többpólusúvá vált. A nemzetbiztonsági szolgálatok tekintetében strukturálisan ez a változás nem volt érzékelhető. Még a hidegháború időszakában, 1985-ben hajtottak végre a haderőn belül jelentősebb változást. Az átalakítást követően a Katonai Hírszerző Szolgálatból (Heeres-Nachrichtendienst)⁴³⁹ létrejött a Katonai Hírszerző Hivatal (Heeresnachrichtenamt: HNaA) külföldre vonatkozó feladatokkal és az Elhárító Hivatal (Abwehramt – AbwA), amelynek illetékességi területe katonai vonatkozásban belföld volt.⁴⁴⁰ Így szervezetileg kettévált a katonai hírszerzés és az elhárítás. Feladatokban azonban megjelentek az új kihívások. Ezek, természetüknél fogva már túlhaladták a katonai dimenziót, a biztonság komplex felfogásának adva teret. A ciklus felénél ismét új problémakörrel került szembe az osztrák nemzetbiztonsági szféra, amely az EU jogrendszeréhez történő alkalmazkodást ölelte fel, mivel mérvadóvá az EU közös kül- és biztonságpolitikára vonatkozó rendelkezései váltak. Ezzel egyidejűleg megnöttek a látens válságok Európa periferiáján is.

---

⁴³⁶ A Közép-Európai Kezdeményezés elődje, amelyet 1989. november 11-én Ausztria, Jugoszlávia, Magyarország és Olaszország hozott létre Budapesten.

⁴³⁷ KISS J. László: *Globalizálódás és külpolitika. Nemzetközi rendszer és elmélet az ezredfordulón.* 293.old.

⁴³⁸ TAKÁCS Judit: *Ausztria az új Európában. Az osztrák biztonságpolitika egy évtizede 1989-1999.* Phd. értekezés. Eötvös Loránd tudományegyetem bölcsészettudományi kar. Budapest, 2008. <http://doktori.btk.elte.hu/hist/takacsjudit/diss.pdf> (Letöltve: 2014.10.20.)

⁴³⁹ A Katonai Hírszerző Szolgálat feladata nemcsak a katonai biztonság garantálása terjedt ki, hanem a hírszerzésért is felelős volt. A szolgálat átalakítása a Lucona-ügyhöz kapcsolódott.

CONTE, Domingo: *Der Österreichische Auslandsgeheimdienst: HNA (Heeresnachrichtenamt).* <http://nomenom.blogspot.hu/2011/01/das-heeresnachrichtenamt-hna.html> (Letöltve: 2015.04.14.)

⁴⁴⁰ Miliz Info: *Das Abwehramt – mehr als ein Nachrichtendienst,*

2012.BMLVS/Ausbildungsabteilung.2. sz. 5-6.o.

http://www.bundesheer.at/pdf_pool/milizinfo/ausgabe0212.pdf#page=5 (Letöltve: 2015.04.06.)

2. 2000-2007 közötti időszak.

Ausztria életében ez a ciklus relatív rövid időszakot ölel fel, amely Wolfgang Schüssel kancellári idejéhez kötődik, külpolitikailag azonban Ausztria ideiglenes politikai elszigetelődését jelöli.⁴⁴¹ A szankciók önmagukban is az osztrák kül- és biztonságpolitika alapvető újragondolását követelték meg. „*Elég csak arra gondolnunk, hogy megmutatták azt az évtizedes külpolitikai mulasztást, amely gyakorlatilag európai szövetségesek nélkül hagyta Ausztriát 2000 elején.*”⁴⁴² Ennek eredményeként létrehozták a „regionális partnerség” koncepcióját, amely a kelet-közép-európai országokra épített. Ez eredeti formájában nem aratott sikert, mert a kelet-közép-európai partnerek új intézmények létrehozását nem támogatták,⁴⁴³ az együttműködés bővítését viszont igen. Így megalapították a „kulturális Közép-Európa platformot” (Kultur-Mitteuropa-Plattform), amelynek következtében Ausztria Európa-politikájában hangsúlyos elemmé vált a keleti nyitás (Ostöffnung).⁴⁴⁴

A koalíciós partnerek az addigi kurzust felülvizsgáló új biztonság- és védelempolitikai programmal indítottak, amelyben átfogalmazták a klasszikus semlegességi elvét és nem zárták ki Ausztria valamikori NATO-csatlakozását, mely döntést népszavazással kívánták megerősíteni. A biztonság- és védelempolitikai doktrínát tehát több mint 10 évvel a kétpólusú világrend felbomlás után, a politikai erők közötti nézeteltérések okán 2001 decemberében fogadta el az osztrák parlament. A dokumentum megkísérli az osztrák biztonságpolitika⁴⁴⁵ felülvizsgálatát azáltal, hogy a semlegesség helyett a szövetségen kívüliség fogalmával apellál és kiemeli a NATO-belépés lehetőségét, ugyanis „*Európa biztonsága elsősorban a NATO és az EU*

---

⁴⁴¹ Az Európai Unió egyik legsúlyosabb diplomáciai válságaként tartjuk számon a 14 tagállama által meghirdetett Ausztria elleni szankciót, melyet az Osztrák Szabadságpárt (FPÖ) kormányra kerülése váltott ki 2000. február 4-én.

⁴⁴² TAKÁCS Judit: i.m. 5 old.

⁴⁴³ További probléma volt Bécs konfliktusa ezen országokkal, melyek közül kiemelését érdemel a Beneš-dekrétumok, valamint a temelini atomerőmű miatti Szlovákiával és Csehországgal. „*Emellett a baloldali osztrák szakszervezetek nyomására a munkaerőpiac liberalizálásának kérdésében Bécs a leendő tagországokkal szemben restriktív politikát folytatott, amely a csatlakozásukat követően is megmaradt.*”

KISS J. László: *Osztrák választások: nagykoalíciótól nagykoalícióig, avagy a néppártok eróziója*. In: MKI-Tanulmányok. A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa, 2008. 5. old.

⁴⁴⁴ KÖRÖSI István: *Ausztria Európa-politikája és gazdasági pozíciója az Európai Unióban*. In: Külügyi Szemle, 2013. XII. évf. 2. sz. 24. old.
http://kki.gov.hu/download/1/7a/b0000/Kulugyi_Szemle_2013_02_Ausztria_Eur%C3%B3pa-politik%C3%A1j_.pdf (Letöltve: 2016.07.02.)

⁴⁴⁵ A második köztársaság első biztonság- és védelempolitikát meghatározó dokumentuma az 1975-ben törvénybe iktatott védelmi doktrína. Ezt követően 1985-re készült el a Honvédelmi Terv (Landesverteidigungsplan), melynek kidolgozásáról az osztrák kormány már 1975 októberében határozatot hozott.

*működőképességétől függ.*⁴⁴⁶ Ennek meghatározó lépései a 2001 májusában kiadott hadianyag és a külföldi csapatok ausztriai állomásoztatását szabályozó törvény módosítása,⁴⁴⁷ a 2004-ben elfogadott és a lisszaboni szerződésbe átmentett szolidaritási záradék elfogadása, valamint a 2004 novemberében született osztrák döntés az Európai Unió harccsoportjaiban való részvételről voltak. Ezzel megfogalmazódott és realizálódott az igény az osztrák biztonság- és védelempolitika számára az olyan képességek kialakításának tekintetében, amelyekkel teljesíthetők a petersbergi feladatok, vagyis a békekikényszerítéshez köthető alkalmazás.⁴⁴⁸ A nemzetközi gyakorlatban így Ausztria a továbbiakban nem semleges, hanem szövetségmentes országnak számított, amit a stratégia a semlegességből a szolidaritás irányába történő változásként jellemez.⁴⁴⁹ Az osztrák külpolitika célkitűzéseit, melyek a biztonságpolitika alapjául szolgáltak ebben a ciklusban, a következőkben jellemezhetjük:

1. *Európa jövője*, ami a bővítésre koncentrál és célja a kontinens biztonságához, stabilitásához és jólétéhez való hozzájárulás, amely a regionális politikában is visszatükröződik. További fontos kérdés az EU intézményi és döntéshozatali reformja, és szerepének a világpolitikában való felértékelődése.
2. *Európai szomszédságpolitika és jó viszony a Közel-Kelet országaival*. Az osztrák külpolitika feladatának tekinti a délkelet-európai országok csatlakozásának támogatását és a török reformokat.
3. *A transzatlanti viszonyok javítása*. Az osztrák kül- és biztonságpolitika központi kérése, tekintettel arra a tényre, hogy az iraki háború kapcsán feszültségek keletkeztek Európa és az Egyesült Államok között.⁴⁵⁰

---

⁴⁴⁶ Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin. www.bka.gv.at/2004/4/4/doktrin_d.pdf (Letöltve: 2014.10.23.)

⁴⁴⁷ A törvény lehetővé tette a nemzetközi mandátumú békefenntartó katonai erők ott tartózkodását és az ország területének és légtérének igénybe vételét.

Demokratiezentrum Wien: *Die österreichische Neutralitäts- und Außenpolitik*.

<http://www.demokratiezentrum.org/wissen/timelines/die-oesterreichische-neutralitaets-und-aussenpolitik.html?type=98> (Letöltve: 2014.10.24.)

⁴⁴⁸ Ezt a folyamatot támasztja alá, hogy Ausztria a közös kül- és biztonságpolitikában teljes mértékében részt kíván venni, amit példáz az EU Közép-afrikai Köztársaságban indított katonai műveleteiben való részvétele, továbbá hogy 326 katonája szolgál Bosznia-Hercegovinában az uniós misszió, az ALTHEA részeként és Csádban 160 katonája teljesített szolgálatot 2008 januárjától 2009 decemberéig.

bundesheer.at: *Auslandseinsätze des Bundesheeres*. <http://www.bmlv.gv.at/ausle/zahlen.shtml> (Letöltve: 2014.11.09.)

⁴⁴⁹ Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin. www.bka.gv.at/2004/4/4/doktrin_d.pdf (Letöltve: 2014.10.24.)

⁴⁵⁰ Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres: *Ferrero-Waldner präsentiert Prioritäten der österreichischen Außenpolitik bei Botschafterkonferenz*.

A vázolt hangsúlyeltolódások rávetültek a nemzetbiztonsági szférára is. Legnagyobb változást azonban 2001. szeptember 11-ei terrortámadás és a nemzetközi terrorfenyegetettség növekedése okozta, melynek közvetlen leképzése a szervezetrendszer átalakítása volt. 2002-ben létrehozták a Szövetségi Alkotmányvédelmi és Terrorelhárító Hivatalt (Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung: BVT). A szervezet a Belügyminisztérium kötelékébe tartozó rendőrhatalóság nemzetbiztonsági jelleggel, de nemzetbiztonsági jogosítványok nélkül, ami a Terrorizmus Elleni Művelési Csoport, a Szervezett Bűnözés Elleni Művelési Csoport és az 1945-ben felállított Államrendőrség Osztályaiból jött létre.⁴⁵¹

A Hivatal fő feladata az állam biztonságát veszélyeztető fenyegetések elleni védelem, valamint az államellenes tevékenység felderítése, megelőzése, különös tekintettel az extrémizmusra, továbbá a terrorizmusra, a kémkedésre, az illegális fegyverkereskedelemre és a politikai motiváció alapján elkövetett törvényellenes cselekményekre.⁴⁵² A legnagyobb változás mégis a titkosszolgálati eszközök és módszerek köréhez kapcsolódott, mivel a Rendőrségi Biztonsági Törvény „kiterjesztett veszélykutató”⁴⁵³ címszó alatt lehetővé tette a rendőri szervek számára, hogy nyilvános helyeken fedésben hajtsák végre feladataikat, film, fotó és hangfelvételeket készítsenek.⁴⁵⁴

A fenyegetések átfogókká váltak, ezért meg kellett teremteni annak keretét, hogy az ezekre való reagálás képessége minél szélesebb körben rendelkezésre álljon. Ezzel együtt a fegyveres erők alkalmazásának spektruma is jelentős változáson ment keresztül, ami által az osztrák biztonságpolitika egyre erősödő politikai eszközzé vált Európában. Már ebben a ciklusban is állomásoztak külföldön osztrák erők: Boszniai-Hercegovinában, Koszovóban, Afganisztánban és Csádban. Így az említett kontingensek védelme⁴⁵⁵ – a globális fenyegetések mellett – jelentős szerepet kapott a

---

<https://www.bmeia.gv.at/das-ministerium/presse/aussendungen/2003/ferrero-waldner-praesentiert-prioritaeten-der-oesterreichischen-aussenpolitik-bei-botschafterkonferenz/> (Letöltve: 2014.10.23.)

⁴⁵¹ Center for Security Studies (CSS), ETH Zürich: *Zivile Nachrichtendienstsysteme im europäischen Umfeld der Schweiz* NDB-Ressortforschungsprojekt, 2011.

<http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/Zivile-Nachrichtendienstsysteme.pdf> (Letöltve: 2015.08.06.)

⁴⁵² WEGMÜLLER, Hans: *Heeres-Nachrichtenamt: der strategische Ausland-Nachrichtendienst Österreichs*. In: SMZ: Sicherheit Schweiz: Allgemeine schweizerische Militärzeitschrift, 2009.175. kötet. 14-15.old. <http://retrold.seals.ch/cntmng?pid=asm-004:2009:175::1134> (Letöltve: 2016.07.06.)

⁴⁵³ Erweiterte Gefahrenerforschung

⁴⁵⁴ Rechtsinfokollektiv: *Der österreichische Verfassungsschutz und seine Befugnisse*. In: Inique-Universität Wien, 2012. 5. sz.

<http://www.univie.ac.at/unique/uniquecms/?p=1883> (Letöltve: 2015.07.12.)

⁴⁵⁵ ForceProtection- Erők védelme

nemzetbiztonsági szolgálatok feladatkörében.⁴⁵⁶ Ezen feladatokat a 2001. július 1-től hatályos Katonai Illetékességi törvény (Militärbefugnisgesetz: MBG) szabályozza.

Az AbwA tevékenységei kibővülnek, mivel az elhárítási feladatok mellett ellátja a haderő belső biztonsági és bűnmegelőzési célú ellenőrzési feladatait is, a határokon belül és külföldi missziókban is, különösen a kémkedés, a szabotázs és a felforgató tevékenységek esetén.⁴⁵⁷ A HNaA esetében is a törvény egy letisztult feladatmeghatározást tartalmaz és kimondja, hogy ez a szervezet Ausztria stratégiai hírszerzőszolgálat, amelynek kiemelt szerepe van az ország és az EU biztonságát érintő korai előrejelző rendszerekben. Feladata a külföldi eredetű, idegen országokra, nemzetközi szervezetekre, valamint intézményekre vonatkozó, biztonságpolitikai és katonai szempontból releváns információk gyűjtése.⁴⁵⁸ Az információgyűjtés katonai és civil ágának elválasztása napjainkban a modern lét komplexitása okán lehetetlen és nemzetközi szinten sem indokolt – hangzik az osztrák vélekedés.⁴⁵⁹ Ezen információkat így a katonai és a politikai döntéshozatal is alapul veszi.

Bár az osztrák külpolitika mozgástere ebben az időben behatárolt volt, a kormány belpolitikai lépései, amelyek a törvényalkotásban csúcsozódtak ki, a nemzetbiztonsági szféra kapcsán sikeresnek voltak mondhatóak. A 2001-2002-es struktúramódosítás után ugyanis ebben az időszakban alakul ki az osztrák nemzetbiztonsági szféra intézményi rendszere, ami a mai napig változatlan formában fennáll.

3. 2008-tól 2016 májusáig.

Kül- és biztonságpolitikai szempontból a 2008-as esztendő Ausztria szempontjából is meghatározó. A már felsorolt globális jelenségeken túl, Ausztria gazdaságát a bankszektor válsága negatívan érintette. Ekkor került hatalomra az a Werner Faymann által vezetett nagykoalíció, ami 2013-ban ismételten győzni tudott a választásokon. Külpolitikájának kiemelten kezelt területei a következők voltak:⁴⁶⁰

---

⁴⁵⁶ bundesheer.at: *Die Entstehung der österreichischen Nachrichtendienste.*
http://www.bundesheer.at/organisation/beitraege/n_dienste/pdf/geschichte.pdf (Letöltve: 2015.07.12.)

⁴⁵⁷ Miliz Info: Das Abwehramt– mehr als ein Nachrichtendienst. 2012/2. 5-6.o.
http://www.bundesheer.at/pdf_pool/milizinfo/ausgabe0212.pdf#page=5 (Letöltve: 2015.04.06.)

⁴⁵⁸ bundesheer.at: *Die Entstehung der österreichischen Nachrichtendienste.*

⁴⁵⁹ Heeres-Nachrichtenamt. In: Öffentliche Sicherheit, 2005. 7-8. sz.
http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_OeffentlicheSicherheit/2005/07_08/files/Heeresnachrichtenamt.pdf
(Letöltve: 2015.07.11.)

⁴⁶⁰ PETRITSCH, Wolfgang: *Die Völlige Aufgabe der Außenpolitik Österreichs.*
<http://www.profil.at/home/golan-wolfgang-petritsch-voellige-aufgabe-aussenpolitik-oesterreichs-360299> (Letöltve: 2015.07.11.)

1. *Európai perspektíva, Ausztria és az Európai Unió.* Horvátország 2013-as csatlakozása után is a legfontosabb külpolitikai célja a többi nyugat-balkáni ország integrációjának támogatása. A földrajzi közelség, a gazdasági egymásrautaltság és a történelmi kapcsolatok teszik ez a régiót különösen fontossá Ausztria számára, így a politikai stabilitás és a jogállamiság megerősödése kapcsán az osztrák gazdaság is profitálhat. A Törökországgal való csatlakozási tárgyalásokat visszafogott figyelemmel kíséri és kétségeit fejezi ki a koppenhágai kritériumok teljes körű végrehajtásával kapcsolatban.⁴⁶¹

2. *Regionális politikai elkötelezettség.* A Dunamenti régió, az Alpok és a fekete-tengeri térség az osztrák regionális partnerség meghatározó elemei. Ausztria aktívan részt kíván venni ezen makro-regionális együttműködések minden területén,⁴⁶² továbbá együttműködésre törekszik a Visegrádi Csoporttal (V-4) és Szlovénia csatlakozása után „Visegrád Plusz” kezdeményezéssel is. Ausztria a közép-kelet-európai szomszédaihoz történelmileg és kulturálisan is szorosan kötődik, ezért ezen kapcsolatok ápolása jelentőségteljes külpolitikájában.

3. *Államszerződés és a semlegesség.* Ausztria kül- és biztonságpolitikája elsősorban az EU-ban, illetve a közös biztonsági és védelmi politika (KBVP) keretén belül zajlik, ezért teljes mértékben elkötelezi magát az Európai Unió belüli szolidaritásnak. A semlegesség politikája, amely visszakanyarodik a korábbi értékrendhez, elutasít bármely katonai szövetségben való részvételt. A NATO-tagságot ezért Ausztria nem tekinti politikai lehetőségnek, ugyanakkor számol a PfP, valamint az ENSZ vagy EU vezetésű nemzetközi béke missziókhöz történő csatlakozással.

5. *Együttműködés nemzetközi kontextusban.* Az EU-tagság és részvétel az ENSZ-ben⁴⁶³ kiemelt területei az osztrák külpolitikának. Semlegességét az „aktív

---

Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres: Auswärtiges Amt: *Außenpolitik*.

<https://www.bmeia.gv.at/europa-aussenpolitik/> (Letöltve: 2015.10.24.)

⁴⁶¹ Törökországgal kapcsolatban Ausztria álláspontja bizonyos fokig eltér az EU által képviselttől. A „testre szabott” partnerségről szkeptikusan nyilatkozik, ragaszkodik ahhoz, hogy népszavazásra bocsássa a kérdést egy esetleges pozitív tárgyalási eredmény után.

⁴⁶² Ezen együttműködések kiemelt területei a biológiai sokféleség és a természeti területek megőrzése, a fenntartható fejlődés, az energiaforrások kérdése, a versenyképesség az innováció, illetve a foglalkoztatáspolitikák.

⁴⁶³ Ausztria az Öbölháború kitöréséig nem vett részt harmadik ország ellen irányuló katonai akcióban. Az osztrák haderő azonban 1960-ban egy egészségügyi egységet küldött Kongóba az ENSZ keretében indított békefenntartó művelet részeként. Azóta folyamatos katonai jelenlétet biztosít az ENSZ békefenntartó műveleteiben mintegy 500 katonával Koszovóban és Cipruson. 2013 júliusában Ausztria visszavonta 380 katonáját a UNDOF misszióból a Golán-fennsíkról, ahol közel 39 évet voltak jelen. bővebben lásd: Bundesministerium für Landesverteidigung und Sport: *Österreich: 55 Jahre Teilnahme an internationalen Einsätzen*. http://www.bundesheer.at/ausle/pdf/55_jahre_ausle.pdf (Letöltve: 2016.05.09.)

békepolitika” megvalósítására használva jelentős nemzetközi befolyásra és presztízst szerzett.⁴⁶⁴

6. *Nemzetközi szervezetek és konferenciák központja.* Az osztrák külpolitika egyik prioritása, mely számunkra egyedinek tűnhet, az ország kimagasló hozzájárulása a nemzetközi szervezetek életéhez.⁴⁶⁵ Bécs ad otthont a Nemzetközi Atomenergia Bizottság (IAEA), a Kőolaj-exportáló Országok Szervezet (OPEC), több ENSZ szakosított intézmény: Iparfejlesztési Szervezet (UNIDO), Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottság (UNCITRAL), Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatal (UNODC) irodáinak, továbbá a Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek (EBESZ) és az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének.

A nemzetközi szintéren végbemenő változások legnagyobb mértékben a katonai nemzetbiztonsági szolgálatokat érintették, mivel tevékenységükben a feladatköreik átszabásával egyre hangsúlyosabbá váltak a biztonságpolitika nem katonai tényezői, kiváltképpen az IT-szektor. 2012-ben az AbwA és a Belügyminisztérium közösen létrehozták a Cyber Security Austria-t független non-profit szervezetként, melynek célja a kritikus infrastruktúra támogatása, illetve a nyilvánosság bevonása a kiberbiztonság témakörébe előadásokon, publikációkon és hacker versenyeken keresztül. A hivatal feladat-végrehajtásában további változást hozott az EU Külügyi Szolgálatának megalakulása és az Egyesített Helyzetelemző Központ (Joint Situation Centre: SitCen) működésének kiterjesztése, mivel tevékenysége nemzeti hozzájárulásként segíti az EU döntéshozóinak munkáját.⁴⁶⁶ A katonai szolgálatokat érintette az Osztrák Szövetségi Hadsereg (Bundesheer) 2013-as reformja is, ami a hírszerzési képesség javítását tűzte célul, melynek a kormány stratégiai szerepet szán a válságok korai előrejelzésében. A szemléletváltás célja az volt, hogy elősegítse a politikai döntéshozatalt, valamint támogassa az osztrák haderőt külföldön és a nemzetbiztonsági szervezetek közötti együttműködést bel-és külföldön egyaránt. Az osztrák katonai hírszerzés érdekeltségi körébe tartozik a Balkán mellett Közép- és

---

⁴⁶⁴ Három alkalommal volt nem állandó tagja az ENSZ Biztonsági Tanácsának. 2011 májusában Ausztria három évre a genfi ENSZ Emberi Jogi Tanácsának tagja lett.

⁴⁶⁵ Magyarország is fogalmazott meg hasonló érdekeket, csak más perspektívából. A Magyar külpolitika az uniós elnökség után stratégiai jellegű dokumentum a következőket tartalmazza: „Külpolitikai erőfeszítéseinkkel is elő kívánjuk segíteni, hogy Magyarország a térség élvonalához tartozó tudományos, kutatási és innovációs központtá fejlődjék.”

Külügyminisztérium: *Magyar külpolitika az uniós elnökség után*. 17. old. http://2010-2014.kormany.hu/download/a/cb/60000/kulpolitikai_strategia_20111219.pdf (Letöltve: 2014.10.24.)

⁴⁶⁶ Heeres-Nachrichtenamt. In: *Öffentliche Sicherheit*, 2005. 7-8. sz.

Észak-Afrika térsége, amelyekben kis országgént nemzetközi mércével is jelentős információszerző hálózatot épített ki és tart fent.⁴⁶⁷

A polgári szolgálatnál, a Szövetségi Alkotmányvédelmi és Terrorelhárító Hivatalnál ezen változások az előző ciklusban már említett „kiterjesztett veszélykutatás” klauzula további 2012. évi bővítésében nyilvánultak meg. Ekkor tette lehetővé a törvényalkotó a szervezet számára, hogy más hatóságoktól adatokat kérdezzen le, valamint hogy mobil- és internetadatokat gyűjtsön.⁴⁶⁸

A nemzetbiztonsági szektor további változásai az elemző-értékelő munkában is megjelentek Ausztriában. Társadalmi és politikai szinten is egyre nagyobb jelentősége van a releváns kockázati tényezők folyamatos figyelésének és mélyreható elemzésének, amely által átfogóbb ismeretekhez juthat a jelen viszonyairól és felkészülhet a jövőbeli kihívásokra. A társadalom szintjén ez egy korai figyelmeztető rendszer elemeként realizálódott, ami összegyűjti az országon belül és kívül a biztonság fenyegetéséhez köthető információkat. Megvizsgálja és értékeli ezeket, illetve kockázatelemzések használatával és a helyzet vizsgálatával megfelelő cselekvési stratégiát dolgoz ki a biztonsági stratégiában foglalt elvárásokhoz igazodva.

A megújult biztonságpolitikai koncepciót tartalmazó Osztrák biztonsági stratégiát a kormány 2011 márciusában hagyta jóvá, majd továbbította a törvényhozásnak. A parlament védelmi bizottsága 2012. május 31-én tárgyalta, de elfogadásáról csak 2013 júliusában döntött.

4. 2016 májusától napjainkig.

Az osztrák belpolitika fordulóponthoz ért azáltal, hogy a politikai irányvonalat évtizedek óta meghatározó két nagy történelmi párt az Osztrák Szociáldemokrata Párt (SPÖ) és az Osztrák Néppárt (ÖVP) jelöltjei nem jutottak be államfőválasztás májusi második fordulójába. Napjaiban új hatalmi centrumok kialakulása van folyamatban, melyek az Osztrák Szabadságpárt (FPÖ) és a Zöldek köré összpontosulnak. A változás

---

⁴⁶⁷ WETZ, Andreas: *Österreichische Geisel: Ein Fall für die Nachrichtendienste*. <http://diepresse.com/home/politik/aussenpolitik/4682213/Osterreichische-Geisel-Ein-Fall-fur-die-Nachrichtendienste> (Letöltve: 2015.04.11.)

⁴⁶⁸ Rechtsinfokollektiv: *Der österreichische Verfassungsschutz und seine Befugnisse*. : In Unique-Universität Wien, 2012. 5. sz. <http://www.univie.ac.at/unique/uniquecms/?p=1883> (Letöltve: 2015.07.12.)

további sarokpontja az osztrák kancellár lemondása⁴⁶⁹ és az Alkotmánybíróság döntése, amelynek értelmében érvénytelenítették az elnökválasztás eredményét.⁴⁷⁰

A kül- és biztonságpolitika kapcsán jelenleg nem látszanak tiszta irányvonalak, annak ellenére sem, hogy a 2013-ban választott SPÖ-ÖVP koalíció tagjai a 2007-es törvénymódosítás nyomán első ízben négy helyett öt évre kapnak mandátumot. Napjainkban a belpolitika primátusa az uralkodó.

A XXI. század második évtizedének felében az osztrák szolgálatoknak is egyre nagyobb kihívás a transznacionális terrorizmus, a szervezetbűnözés, az illegális migráció és a tömegpusztító fegyverek és technológiájuk elterjedése, melyhez a politikai vezetés részéről a válsághelyzetek korai felismerésének igénye is járul, kiegészítve az osztrák haderő külföldön szolgálatot teljesítő állományának információszükségletével. További hangsúlyos elemként jelentkezik a nemzetbiztonsági szervezetek nemzeti és nemzetközi együttműködésének javítása a megfelelő parlamenti kontrollmechanizmusok figyelembevételével. A nemzetbiztonsági szolgálatok elé újabb követelményeket támasztott a kívülről érkező fenyegetések átalakulása és az ország aktív részvétele a közös európai biztonság- és védelempolitikában. Ez a két tényező a szervezetektől a válságkörzetek biztonságpolitikai tényezőinek átfogó elemzését és figyelemmel követését kívánja meg, amely négy területre terjed ki: a kül- és belpolitika, a gazdaság és a fegyveres erők, melyek azonban nem különíthetők el a sajátos történelmi és kulturális összefüggésektől.⁴⁷¹ Ezen új követelményekhez kell igazodniuk a szolgálatoknak a legfelső politikai és katonai vezetés információigényeit kielégítve, új alapokra helyezve az információgyűjtés feladatát.

3.3.4. HORVÁTORSZÁG

Horvátország kapcsán a felvázolt folyamatok négy ciklus keretében írhatók le, amelynek sarokpontjai az ország és a térség instabilitása, a polgárháborús viszonyok, majd a békeszerződés által kialakított viszonylagos stabilitáson építkező demokratikus rendszer kialakítása voltak. Választóvonalat, ahogy Magyarország és Szlovákia esetén is bemutatásra került, egy minőségileg új helyzet, a NATO és EU tagság jelentette. Az

---

⁴⁶⁹ A kancellár önként távozott a posztjárókról, miután pártja, az SPÖ vereséget szenvedett az osztrák elnökválasztás első fordulójában, utóda Christian Kern lett.

⁴⁷⁰ Az osztrák alkotmánybíróság helybenhagyta az elnökválasztás érvényességét kétségbe vonó szabadságpárti beadványt, így az államfőválasztás második fordulóját meg kell ismételni

⁴⁷¹ bundesheer.at: *Die Entstehung der österreichischen Nachrichtendienste* .

http://www.bundesheer.at/organisation/beitraege/n_dienste/pdf/geschichte.pdf (Letöltve: 2015.04.12.)

ország integrációs folyamata nagyon kitolódott, közel negyed évszázadot vett igénybe, amellyel a harmadik szakasz zárul. Az utolsó ciklus, ahogy Ausztria esetén is láttuk, belpolitikai csatározások által meghatározott időszakot mutat be, melyben a külpolitika mellékszereplővé válik.

1. Az államalapítástól Franjo Tuđman elnök haláláig.

Ez az időszak – ahogy már Szlovákia⁴⁷² estében is láthattuk – egyszemélyű, tekintélyelvű vezetéshez volt köthető, melynek meghatározó alakja az elnök, Franjo Tuđman volt.⁴⁷³ Az ország számára ez a történelmi változás korszaka volt, mivel elérte nemzetközi elismerését, nemzetközi egyezményekben garantált területi egységét, illetve elindította az integrációs folyamatokat.⁴⁷⁴ A korszak végére azonban az elhibázott kül- és belpolitika elszigeteltségbe taszította az országot. A Tuđman-érát „*autoriter elnöki hatalomgyakorlás és az elnöki hatalommal való visszaélések sorozata, alacsony demokratizáltság, széleskörű korrupció és nepotizmus jellemezte.*”⁴⁷⁵

Horvátországban, ahogy a térség több államában is megfigyelhető volt, az 1980-as évek végétől kapott erőre a nemzeti önállósodási törekvés, s ezzel együtt a társadalom demokratizálásának gondolata.⁴⁷⁶ Ezen törekvés folyamányaként 1990-ben két tagköztársaságban – Horvátországban és Szlovéniában – kiírták a szabad választásokat, majd leváltották a kommunista vezetést. Az így visszaállított polgári-demokratikus keretek között megindulhatott a demokratikus viszonyok széles körű helyreállítása és a piacgazdálkodáshoz való visszatérés.⁴⁷⁷ Mindennek alapvető

---

⁴⁷² Míg Szlovákia esetén a kormányfő személye volt domináns (pl. Mečiar, Fico), addig Horvátországban a köztársasági elnök Franjo Tuđman volt jelentős hatással a politikai folyamatokra. Tuđman utódainál (Mesić, Josipović, vagy a jelenlegi Grabar-Kitarović) ez a jelenség már nem figyelhető meg.

⁴⁷³ Az 1990. december 22-én elfogadott alkotmány félelnöki rendszert vezetett be Horvátországban, azonban Tuđman elnök a háborús szükségállapotra hivatkozva, s ezáltal különleges elnöki jogköreit kihasználva, autokratikus politikai rendszert hozott létre az országban.

⁴⁷⁴ Horvátország 1992. május 22-én csatlakozott az ENSZ-hez, és szintén ebben az évben az IMF-hez. (International Monetary Fund, Nemzetközi Valutaalap)

⁴⁷⁵ MÉSZÁROS Tamás: *Horvátország függetlenné válása és útja az Európai Unió felé.* In: Grotius e-könyvtár. 2010. 13. old.

http://www.grotius.hu/doc/pub/ZKWWDO/2010_150_meszaros_tamas_szakdolgozat.pdf (Letöltve: 2015.09.27.)

⁴⁷⁶ MTI: *Háborúban elnyert függetlenség: Szlovénia és Horvátország önállósulása.*

http://mult-kor.hu/20110628_haboruban_elyert_fuggetlenseg_szlovenia_es_horvatorszag_onallosulasa?pIdx=2 (Letöltve: 2015.09.24.)

⁴⁷⁷ KUSIĆ, Siniša – KÖNIG, Michael: *Zwei ungleiche Brüder auf dem Weg nach Europa: die Entwicklung Sloweniens und Kroatiens seit der staatlichen Unabhängigkeit und die Annäherung an die Europäische Union.* In: *Südosteuropa-Mitteilungen*, 1999. XXXIX. évf. 3. sz. 238-239. old.

feltétele volt azonban a két tagköztársaság kilépése a jugoszláv szövetségből, amelyet népszavazással kívántak megerősíteni. A pozitív eredményt hozó memorandumot azonos időpontban, 1991. június 25-én proklamálta Szlovénia és Horvátország.⁴⁷⁸ A szerb-jugoszláv válasz, mely elítélte és érvénytelennek nyilvánította e határozatokat, kijelölte a két ország további fejlődéstörténetét.⁴⁷⁹

Ezen időszakban, a függetlenség kikiáltásától a korszak lezárásáig 6 kormány volt hatalmon: a Mesić-kormány, amely 1990 augusztusában átadta helyét a Manolić-kormánynak,⁴⁸⁰ majd a Gregurić-, a Šarinić- és a Valentić-kormányok,⁴⁸¹ végül a Mateša-kormányzat,⁴⁸² ami az ország megalakulása óta elsőként töltötte ki mandátumát. Az ország politikáját ekkor az erős nacionalista irányvonal határozta meg, a kormányok célja pedig az önálló állam intézményeinek és identitásának kiépítése volt. A háborús időszak miatt a nemzeti intézményrendszer kialakítása nem ment zökkenőmentesen, ráadásul az elemezett országok közül egyedülként területére az ENSZ BT február 21-i határozata alapján az Egyesült Nemzetek Védelmi Erőit

---

⁴⁷⁸ 1991. május 19-én Horvátországban népszavazást tartottak az ország függetlenedéséről, melyen (a szerb kisebbség bojkottja mellett) a megjelentek 94%-a voksolt a JSZSZK-ból való kiszakadás mellett.

⁴⁷⁹ Szlovén viszonylatban a „tíznapos háborút” tekinthetjük a szerb-szlovén konfliktus tetőpontjának. A háború 1991. június 28. és július 7. között zajlott, aminek a Brioni Egyezmény vetett véget. Milošević beleegyezett az ország függetlenségébe, amelynek okaként a következőket jelölhetjük meg: Szlovéniának nem volt közös határa Szerbiával és etnikailag homogén ország volt: kétféle lakója közül mindössze 40 ezer (2%) volt szerb származású. Milošević azoknak a tagköztársaságoknak a távozását akarta megakadályozni, melyek területén magas volt a szerb ajkú lakosság aránya. Harmadik okként említendő, hogy Szlovénia kiválásával elkerülhetővé vált, hogy a jugoszláv területekben a szlovének a horvátokkal összefogva leszavazzák a szerb kezdeményezéseket.

A Horvátország elleni háború, ahol a szerb nemzetiségű lakosság aránya 15%-a volt, közel 5 évig tartott. A konfliktus további gyújtópontja a horvátországi szerbek által 1991 decemberében kikiáltott Krajainai Szerb Köztársaság volt. Az így kialakult fegyveres konfliktusban az 1995. évi horvát hadműveletek (Villám, Vihar) hoztak fordulatot, melyek nyomán a horvátok visszafoglalták Szerb Krajainát, s a bosnyákokkal együtt felszabadították a bihaci enklávé. A háború 1992 áprilisától Boszniára is kiterjedt. 1995. november 21-én az egyesült államokbeli Daytonban a bosnyák, a horvát és a szerb államfő aláírta a délszláv háborúnak véget vető megállapodást, amely elvezetett a boszniai békeszerződés 1995. december 14-i párizsi aláírásához. Az 1995-ben fel nem szabadított részeket, így Kelet-Szlavónia egyes vidékeit és Dél-Baranyát az ENSZ ellenőrzése alatt integrálták újra Horvátországba. Ez a folyamat 1998-ra fejeződött be.

Társadalmi Konfliktusok Kutatóközpont: *Szlovénia tíznapos háborúja*.

http://konfliktuskutatold.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=98:2-szlovenia-tiznapos-haboruja&catid=9:v-a-masodik-jugoszlav-polgarhaboru-1991-1999 (Letöltve: 2015.09.22.)

⁴⁸⁰ Josip Manolić vezette kormány 1990.08.24. – 1991.07.17 között volt hatalmon.

Zločin i kazna - Životopis Josipa Manolića.

<http://www.hrvatskipolitickiuznici.hr/content/view/1249/2/> (Letöltve: 2015.09.24.)

⁴⁸¹ Franjo Gregurić kormánya, ami a többi HDZ vezette kormányoktól eltérően nemzeti egység kormány volt, 1991.07.14. – 1992.08.12. között regnált. Hrvoje Šarinić kormányát 1992.08.12. – 1993.04.03. Nikica Valentić által irányított kabinet követte 1994.04.03. – 1995.11.07 közötti periódusban.

LIPOVAC, Marijan: *Analiza tek dvoje premijera na čelu dvije vlade*.

<http://croatia.ch/zanimljivosti/111207.php> (Letöltve: 2015.09.24.)

⁴⁸² Zlatko Mateša 1995.11.07. – 2000.01.27. közötti időszakban irányította kabinetét.

(United Nations Protection Forces: UNPROFOR) telepítettek. A horvát függetlenség kialakulásának további fontos szereplője az USA aktivizálódása volt: a Clinton-kormányzat nyomására megkötött 1994. március 18-i washingtoni egyezmények eredményeként létrejött a horvát–bosnyák kiegyezés.

Horvátország nemzetközi megítélése és elismerése Szlovákiával ellentétben nem volt egyértelmű folyamat. Eleinte a nagyhatalmak nem támogatták a horvát elszakadási törekvéseket. Ez az álláspont csak 1991 augusztusától kezdett megváltozni, amikor a Szovjetunió felbomlásának felgyorsulásával megszűnt a precedensteremtéstől való félelem. Németország nyíltan kiállt a horvát és szlovén függetlenség mellett, ami 1992. január 15-re vezetett oda, hogy az Európai Közösség tagjai, majd Magyarország is elismerjék a független Horvátországot.

A politikai irányultság meghatározó alakja ebben az időszakban kétséget kizáróan az államfő, Franjo Tuđman volt. A decemberben elfogadott alkotmány félelnöki rendszert vezetett be Horvátországban, azonban Tuđman elnök a háborús szükségállapotra hivatkozva, s ezáltal különleges elnöki jogköreit kihasználva, autokratikus politikai rendszert hozott létre.

A horvát külpolitikában az Európa-pártiság volt az egyetlen olyan ügy, amely széles- körű konszenzusnak örvendett a kormányzó elit körében, bár ez irányba mutató lépések nagyon bizonytalanok voltak. „*Franjo Tuđman elnök retorikájában ugyan mindvégig fontos szerepet kapott az Európai Unióhoz való csatlakozás gondolata, ugyanakkor az általa hangoztatott horvát nemzeti érdekek ezzel ellentétben álltak, s az integrációt ezeknek rendelte alá.*”⁴⁸³ A szomszédok irányába egyértelműen elzárkózó álláspontról beszélhetünk, amely alapvetően három kérdéskörre vezethető vissza: Zágrábnak a szerb kisebbséggel szemben tanúsított rendelkezéseire, Tuđman kétarcú Bosznia-politikájára, amely szerint nem tett le a Dayton-i egyezményt követően sem a boszniai horvát területek bekebelezéséről, bár a nemzetközi közösség felé ennek ellenkezőjét bizonygatta, valamint az ország antidemokratikus politikai berendezkedésére. A horvát külpolitika és érdekérvényesítés ebben a ciklusban meglehetősen gyenge volt. A kilencvenes évek végén a szélsőséges nacionalizmus, az

---

⁴⁸³ LŐRINCZNÉ BENCZE Edit: *Az Európai Unió bővítése elmélete és gyakorlata a horvát csatlakozás tükrében*. PhD értekezés. Széchenyi István Egyetem Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola. Győr, 2009. 171.old.
<http://rgdi.sze.hu/files/Ertekezések,%20tezisek/Ertekezés,%20bekötésre%20szánt%20végleges%2009.%20február%2013..pdf> (Letöltve: 2015.10.22.)

EU-ellenes retorika, valamint a szerbek ellen elkövetett atrocitások miatt az ország nemzetközileg teljesen elszigetelődött és be nem jelentett szankciók vették körül.

A horvát nemzetbiztonsági szféra megalapítása egybeesik, ahogyan Szlovákia esetében láthattuk, az országépítés, a nemzeti lét jogi, gazdasági, politikai feltételei megteremtésének nehézségeivel, valamint az intézményi struktúra kialakításával, melyet a háborús események tovább nehezítettek. Ebben az időszakban, az 1995-ben a Nemzetbiztonsági Hivatalról szóló törvényben⁴⁸⁴ megfogalmazottak alapján alakult ki a nemzetbiztonsági szférát meghatározó rendszer, amelynek sajátossága – a többi három országgal szemben – az amerikai mintára felállított hírszerző közösségi forma, mely azon szolgálatokból áll, amelyek különleges eszközeik és módszereik segítségével információkat gyűjtenek bel- és külföldön. Céljait és feladatait az Egyesített Nemzetbiztonsági Bizottság (Stožerni odbor za nacionalnu sigurnost: SONS⁴⁸⁵) és a Hírszerző Közösség Koordinációs Bizottság (Koordinacijski odbor obavještajne zajednice: KOOZ⁴⁸⁶) jelölte ki. A KOOZ éves tervet határozott meg a hírszerző közösség számára, mely különböző tervekből és operatív intézódésekből állt. A SONS jóváhagyta a hírszerző közösség éves tervét és felelt annak végrehatásáért.

A közösség fő feladatai:

- az ország nemzetbiztonságát érintő információk megszerzése, a külügy-, védelem- és gazdaságpolitika irányításához, a döntések előkészítéséhez szükséges információk biztosítása;
- a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelem;
- külföldi külképviseletek védelme az ország területén és a horvát külképviseleti irodák védelme külföldön;
- nemzeti érdekek védelme;
- külföldi titkosszolgálati érdekek elhárítása voltak.

A horvát modell ebben a ciklusban a 2 polgári és 2 katonai szolgálat rendszerére épült, amelynek tagjai:

- Horvát Hírszerző Szolgálat (Hrvatska izvještajna služba: HIS);

---

⁴⁸⁴ Zakon o Uredu za nacionalnu sigurnost (NN 37/95) http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_06_37_740.html (Letöltve: 2015.10.22.)

⁴⁸⁵ A SONS tagjaiként a már említett törvény 7. cikke az UNS vezetőjét, annak helyeztetést, a hírszerzés vezetőjét, illetve azon minisztériumok vezetőit, melyek tevékenysége kapcsolódik a nemzetbiztonságához jelölte meg.

⁴⁸⁶ A KOOZ a SONS által meghatározott feladatok végrehatásért volt felelős, koordinálva a szolgálatok munkáját.

- Horvát Köztársaság Belügyminisztériumának Alkotmányvédelmi Szolgálata (Služba za zaštitu ustavnog poretka Ministarstva unutarnjih poslova RH: SZUP);
- Védelmi Minisztérium Biztonsági Szolgálata (Sigurnosno-informativna služba Ministarstva obrane: SIS);
- Horvát Hadsereg Parancsnokság Hírszerző Igazgatósága (Obavještajna uprava Glavnog stožera Oružanih snaga RH: ObU GSOSRH).⁴⁸⁷

A többi országgal ellentétben a horvátoknál a szolgálatokat nem a kormány, hanem a köztársasági elnök és a kormányfő irányította, akik igazgatójukat kinevezték, illetve felmentették.⁴⁸⁸ A polgári szolgálat parlamenti ellenőrzését a Belügyi- és nemzetbiztonsági bizottság látta el.

A hírszerző rendszer kialakulása többlépcsős folyamat eredménye volt, amelynek meghatározó állomásai a következőkben foglalhatók össze: A horvát parlament 1990. május 30-ai határozata létrehozta a főtitkárhelyettes irányítása alatt működő szervezetet, a Horvát Szocialista Köztársaság Belügyminisztériumának Állambiztonsági Szolgálatát (državne sigurnosti Republičkog sekretarijata unutrašnjih poslova Socijalističke Republike Hrvatske: SDS RSUP SRH). Fő feladata a választások idején a joghatósága alá tartozó feladatok ellátása, a békés hatalomátvétel biztosítása, továbbá az ellenérdekelte titkosszolgálati tevékenységek felderítésére, a Jugoszláv Néphadsereg (Jugoslovenska Narodna Armija: JNA) és az Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Állambiztonsági Szolgálata (Služba državne sigurnosti: SDS) felforgató tevékenységének elhárítása, valamint a radikális szerb egyének tevékenységének megakadályozása volt.⁴⁸⁹

A Belügyminisztérium keretében 1991 áprilisában felállították a SDS jogutódát, az Alkotmányvédelmi Szolgálatot (Služba za zaštitu ustavnog poretka SZUP) az alkotmányos rend védelmére. Feladatát az új alkotmány hatálybalépésével kezdte meg, melyben kiemelkedő szerep jutott az országgal szembeni nyílt agresszió elleni fellépésnek és a Horvát Köztársaság szuverenitása és területi egysége megvédésének. Az alkotmányvédelmi és kémelhárítási feladatok mellett a törvényalkotó jogosultságot adott a szervezet számára a terrorizmus és a szervezett bűnözés területén is,

⁴⁸⁷ Izložba znakoulja i opreme - Sigurnosno-obavještajna

<https://www.soa.hr/UserFiles/File/deplijant.pdf> (Letöltve: 2015.09.30.)

⁴⁸⁸ Zakon o sigurnosnim službama Republike Hrvatske (NN 32/02) Članak 43. (1).

<http://www.poslovniforum.hr/zakoni/zss010.asp> (Letöltve: 2015.10.25.)

⁴⁸⁹ Sigurnosno-obavještajna agencija: *Uloga obavještajne zajednice u nastanku i borbi za očuvanje i neovisnost Republike Hrvatske.* <https://www.soa.hr/hr/povijest/oz/> (Letöltve: 2015.10.25.)

függetlenül az elkövető állampolgárságától és nemzetiségétől a Belügyi Törvény 17. a.)§. alapján.⁴⁹⁰ Az Állambiztonsági Szolgálat tevékenysége az ország területére korlátozódott, kivéve a horvát állampolgárokat érintő nemzetközi ügyeket.⁴⁹¹

Mindezek hozzájárultak az ország stabilitásának megteremtéséhez, valamint hadműveletekben a sikerek eléréséhez. Megjegyzendő azonban, hogy az új szolgálatok eszközei és módszerei nagyrészt a jugoszláv idők állambiztonsági szolgálatától átvettek voltak, amelyeket a belső ellenség megfigyelésére és felderítésére használtak. Az 1994-ben a Belügyminisztériumban bekövetkezett változások a szervezetet és érintették, mivel törvényes működésének felügyeletére létrehozták a Bizottságot.⁴⁹²

1991. május 27-én Franjo Tuđman elnök rendelettel létrehozta az Alkotmányvédelmi Hivatalt (Ured za zaštitu ustavnog poretka: UZUP). A szervezet az ország alkotmányos rendjének és területi egységek védelme érdekében információt szerzett, illetve tanácsot adott és szakmai segítséget nyújtott az illetékes hatóságoknak, illetve a belügy-, a külügy- és honvédelmi minisztériumnak feladataik elvégzése érdekében. További tevékenysége az ország érdekei és biztonsága érdekében stratégiai kutatások és elemzések készítésére irányult. Az UZUP mindössze két éves tevékenysége után átszervezésre került és 1993. március 21-én jogutódjaként megszületett a Nemzetbiztonsági Hivatal (Ured za nacionalnu sigurnost. UNS), ami koordinálta, irányította és felügyelte azon kormányzati szervek munkáját, amelyek tevékenysége kapcsolódott a nemzetbiztonsági tevékenységhez, valamint a hírszerző közösségen belül felügyelje és irányította a hírszerzés és elhárítás munkáját. A szervezet ellátta ezeken túl az államfő és a miniszterelnök védelmét.⁴⁹³

A Hivatal részeként 1993-ban életre hívták a hírszerzéssel foglalkozó Horvát Hírszerző Szolgálatot (HIS), amely a Horvát Köztársaság területén kívül a nemzeti érdek védelmében operatív információkat gyűjtött, ezeket elemezte és értékelte, illetve külföldi partner biztonsági- és hírszerzőszolgálatokkal való együttműködés kiépítését végezte. A nemzetközi szervezetekkel, többek között az ENSZ Védelmi Haderővel

---

⁴⁹⁰ Zakon o unutarnjim poslovima (NN 29/91) <http://www.propisi.hr/print.php?id=5624> (Letöltve: 2015.10.25.)

⁴⁹¹ Sigurnosno-obavještajna agencija: *Služba za zaštitu ustavnog poretka*.
<https://www.soa.hr/hr/povijest/szup/> (Letöltve: 2015.09.26.)

⁴⁹² CVRTILA, Vlatko: *Razvoj i nadzor sigurnosno-obavještajnog sustava u Republici Hrvatskoj*. DCAF. 5. old.

http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/157327/ichaptersection_singledocument/096a71e3-56a7-4e15-abae-d7c42dc0d27c/hr/Intelligence+Governance+in+Croatia_CRO.pdf. (Letöltve: 2015.10.25.)

⁴⁹³ Sigurnosno-obavještajna agencija: Ured za nacionalnu sigurnost.
<https://www.soa.hr/hr/povijest/uns/> (Letöltve: 2015.09.25.)

(United Nations Protection Force: UNPROFOR-ral),⁴⁹⁴ az ENSZ Bizalom Helyreállító Missziójával (United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia: UNCRO⁴⁹⁵), a Nemzetközi Békefenntartó Erővel (International Peacekeeping Force. az IFOR⁴⁹⁶), valamint a Stabilizációs Erővel (Stabilization Force: SFOR⁴⁹⁷) is hatékony együttműködésre törekedett. Ezen túl koordinálta és irányította a nemzetbiztonsági közösség munkáját, illetve elősegítette a nemzeti érdekek képviselését. Az ország területén csak társszolgálatokkal együtt tevékenykedhetett.⁴⁹⁸

A Nemzetbiztonsági Hivatal ezen túl magába foglalta a Biztonsági Főparancsnokságot, valamint a Felügyeleti Szolgálatot. A szakmai feladatok végrehajtásához további két részlege alakult, a Nemzeti Elektronikai Megfigyelő Szolgálat (Nacionalna služba elektroničkog izviđanja: NSEI) és a Hírszerző Akadémia. Az NSEI közvetlenül kapcsolódott a horvát haderő vezérkarának elektronikus megfigyelési központjához, koordinálta, irányította és felügyelte az elektronikus monitoring tevékenységet a határokon kívül és az ország területén belül egyaránt. A szolgálat kutatási-, fejlesztési és szabványosítási jogosítványokkal is rendelkezett, valamint felügyelte a rejtjeltevékenységet, a kriptográfiai rendszereket és módszereket.⁴⁹⁹

Törvényi keretet a szolgálatok tevékenységére az 1995. május 17-én elfogadott törvény a Nemzetbiztonsági Hivatalról biztosította,⁵⁰⁰ tehát az 1991-1995 közötti időszakban a feladat-végrehajtás jogi szabályozása nem felelt meg a demokratikus országok által felállított normáknak. Az elfogadott jogszabály azonban nem határozott meg egyértelmű hatásköröket a szolgáltatások esetében, így tevékenységi körük több esetben összezsúszott, illetve teret biztosított a törvény mezsgyéjén történő lavírozásra.

---

⁴⁹⁴ ENSZ Védelmi Haderő 1992. február – 1995. december között.

⁴⁹⁵ Az ENSZ Bizalom Helyreállító Missziója Horvátországban 1995. május – 1996. január közötti időszakban.

⁴⁹⁶ A Nemzetközi Békefenntartó Erő Bosznia- Hercegovinában a NATO kötelékébe tartozott 1995. december- 1996. december között.

⁴⁹⁷ Stabilizációs Erők) 1996. december – 2004. december között.

⁴⁹⁸ TUĐMAN, Miroslav: *HIS: 1993 - 1998 Prvih pet godina Hrvatske izvještajne službe*. In: nacionalna sigurnost i budućnost. Zbornik, Svezak 1, 2001. <http://www.nsf-journal.hr/onlineissues/focus/tabid/5256/id/1102/his--1993---1998-prvih-pet-godina---hrvatske-izvjetajne-slube-brzbornik-svezak-1-2001.aspx#.WBjD7SRG3IU> (Letöltve: 2015.09.26.)

⁴⁹⁹ TUĐMAN, Miroslav: i.m.

⁵⁰⁰ Zakon o Uredu za Nacionalnu Sigurnost (NN 37/95) http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_06_37_740.html (Letöltve: 2015.09.25.)

A honvédelmi törvény⁵⁰¹ 1991. évi hatálybalépésével megszületett az Információs Szolgálat (Sigurnosno-informativna služba: SIS), ami a biztonsághoz kapcsolódó szakértői tevékenységet folytatott a fegyveres erők és a Honvédelmi Minisztérium számára. Munkája során ugyanazokkal a jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezett, mint az Alkotmányvédelmi Szolgálat (Služba za zaštitu ustavnog poretka: SZUP). Titkos adatgyűjtés során szintén azonos munkamódszerekkel operált. A korábban említett szolgálatokhoz hasonlóan felügyeletét az elnök gyakorolta. A SIS gyakorlatilag korlátlan hatalommal rendelkezett, cselekvési területe messze túlmutatott a katonai szervezeten és a védelmi szektoron, kiterjedve az egész társadalomra. Ennek oka jogkörének szabályozatlansága volt, olyannyira, hogy a szervezet titkos adatgyűjtést folytathatott miniszteri vagy bármilyen a Honvédelmi Minisztériumhoz tartozó hatóság engedélye nélkül. Bár az 1993-ban elfogadott honvédelmi törvény némileg módosított ezen, gyakorlatilag 2002-ig sem a parlament, sem más felügyeleti szerv nem gyakorolt ellenőrzést felette.

A másik katonai szervezet a Horvát Hadsereg Parancsnokság Hírszerző Igazgatósága (Obavještajna uprava Glavnog stožera Oružanih snaga RH: ObU GSOSRH) néven vált ismertté, ami nem volt más, mint a horvát haderő hírszerző szolgálata. Feladatvégrehajtása során nem hozhatott létre hírszerzői hálózatot és nem tevékenykedhetett az ország területén kívül, kivéve a háborús helyzet miatti minősített időszakot. Hírszerzési információt az ország területén kívül csak hivatalos úton cserélhetett, olyan katonai szolgálatokkal, amelyekkel az ország együttműködött.⁵⁰²

A nemzetbiztonsági rendszer a ciklus végére megrendült az információkhoz való hozzáférés szabályozatlanságának és a rendszer ellentmondásos intézkedéseinek okán, amelyek több alkalommal is jelentős mértékben sértették az ember- és szabadságjogokat.⁵⁰³

2. A háború befejezésétől az integrációs intézményekhez történő csatlakozásig.

Ezt az időszakot két meghatározó tényezővel jellemezhetjük. Egyrészt a hosszú és erőszakos horvátországi háborút követően Zágráb a korszak elején maradéktalanul ki

---

⁵⁰¹ Zakon o obrani (NN 49-1230/1991) Članak 151. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_09_49_1230.html (Letöltés: 2016.07.30.)

⁵⁰²TUDMAN, Miroslav: i.m.

⁵⁰³ CVRTILA im: 2. old.

tudta terjeszteni szuverenitását az ország teljes területére⁵⁰⁴. Másrészt Franjo Tuđman elnök halálával⁵⁰⁵ és a Horvát Demokratikus Közösséget (Hrvatska demokratska zajednica: HDZ) leváltó Szociáldemokrata Párt (Socijaldemokratska partija: SDP) vezetésű kormány hatalomra kerülésével valóban parlamentáris rendszerré vált az ország. Ekkor három évig volt hatalmon az első és második Ivica Račan vezette baloldali kormánykoalíció, majd 2003-tól az első és második Sanader-kabinet megbízatása következett, ami jobbközép koalíció volt a megújult Horvát Demokratikus Közösség (HDZ) vezetésével.

A belpolitikai átrendeződés egyben külpolitikai irányváltást is jelentett, amely alapján Horvátország megkezdte kapcsolatai rendezését a többi volt jugoszláv tagköztársasággal és az euro-atlanti integrációs folyamatot,⁵⁰⁶ amit külpolitikája prioritásaként kezelte. Az új külpolitikai irányelvekhez igazodva az ország különböző nemzetközi szervezetek munkájába kapcsolódott be: 2000. november 30-án csatlakozott a Kereskedelmi Világszervezethez, 2003-ban Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodáshoz (Central European Free Trade Agreement – CEFTA). *„A külpolitikai irányváltás keretében keletről nyugatra fordították figyelmüket, s ahelyett, hogy Belgráddal vetélkedtek volna a régióban betöltendő vezető szerepért és Bosznia-Hercegovináért, inkább konstruktív szerepet vállaltak a térségben és megkezdődött a kapcsolatok kiépítése a szomszédos államokkal.”*⁵⁰⁷ Elindult egy rendezési folyamat, amelynek jó példája a Szegedi Folyamat, ellenpéldája pedig a Szlovéniával való tengeri határvita kérdése.⁵⁰⁸ A horvát-szlovén vita a ciklus végére kiélestedt, olyannyira, hogy Ljubljana több alkalommal vétót jelentett be az EU-csatlakozási tárgyalásokon. További érzékeny terület volt a hágai Nemzetközi

---

⁵⁰⁴ Horvátország területi integritását 1988-ban nyerte vissza, mivel a kelet-szlavóniai, a nyugat-szerémségi és drávaszögi területek az Erdődi Egyezmény értelmében egy kétéves átmeneti periódus után, 1998. január 15-én békésen kerültek vissza Horvátországhoz.

PÁMER Zoltán: *A Nyugat-Balkán és az európai integráció*. In: Magyar Tudomány. 2012/4-5. . In: Magyar Tudomány, 2012. CLXXIII. évfolyam. 4. szám. 434. old.

⁵⁰⁵ Franjo Tuđman 1999. december 10-én hunyt el.

origo.hu: *Franjo Tuđman életrajza*. <http://www.origold.hu/nagyvilag/19991211franjold.html> (Letöltve: 2015.09.24.)

⁵⁰⁶ Az ország 2000. május 25-én a NATO Partnerség a békéért programjának tagjává vált, majd 2003. május 2-án a NATO-tagsági felkészülést elősegítő Adriai Charta formáció alapítója lett. 2001. október 29-én aláírt stabilizációs és társulási szerződés jó alapot biztosított az EU felé vezető úton, melynek következő állomásaként 2003. február 21-én hivatalos csatlakozási kérelmet nyújtott be. Ezután a folyamat megrekedt a Hágai Törvényszékkel való együttműködés hiányának okán, és csak 2005 őszén indult újra.

⁵⁰⁷ LŐRINCZNÉ BENCZE Edit: im 176.old.

⁵⁰⁸ Szlovénia azt akarja elérni, hogy Zágráb biztosítsa a szlovén hajók szabad kijutását a nemzetközi vizekre Piran térségében. Ennek feltétele az volt, hogy a horvát fél álljon el területi követelésétől a térségben.

Bírósággal történő együttműködés kérdése,⁵⁰⁹ ami a társadalomban nem igazán talált teljes körű elfogadásra, amelynek központi tétele Ante Gotovina tábornok 2005. évi kiadása volt. Hasonló nehézséget okozott a háborús menekültek visszafogadása, ami sem politikailag, sem gazdaságilag nem volt könnyen megoldható feladat.

Belpolitikában a legjelentősebb változás – Mesić támogatása mellett – a félelnöki rendszer felszámolása volt 2001-ben, amellyel egykamarás parlamentáris alapokra helyezték az ország vezetését. A változó környezethez és a reálpolitikai viszonyokhoz igazodva Zágráb az ország fennállása óta első alkalommal 2002-ben megfogalmazta a Nemzeti Biztonsági Stratégiáját⁵¹⁰ és a Védelmi Stratégiát.⁵¹¹

Az időszak változást hozott a nemzetbiztonsági szféra tekintetében is, mivel az új kormány átalakította a biztonsági ágazat egészét, létrehozva olyan új ellenőrzési mechanizmusokat, amelyek egy felelősségteljes, hatékony és átlátható struktúrát teremtettek meg. A független nemzetbiztonsági rendszer bázisát az uralkodó elit azon szándéka határozta meg, mely szerint demokratikus elvek alapján kívánták felállítani az új rendszert, ami korszerű, megfelel a kor kihívásainak, tartalmazva az aktuális külső- és belső nemzetbiztonsági fenyegetéseket, figyelembe véve a korlátozott pénzügyi lehetőségeket. A változások a belügyi törvény módosításával vették kezdetüket és legelőször a Belügyminisztériumhoz tartozó belső biztonsági szolgálatot érintették, amelyet még jugoszláv örökségnek tekintettek.⁵¹² Következő lépésben 2002 márciusában került sor a szféra teljes körű átalakítására és az azt szabályzó törvény kiadására.⁵¹³

A Horvát Hírszerző Szolgálat (Hrvatska izvještajna služba: HIS) tekintetében számos szabálytalanság látott napvilágot, többek között ellenzéki politikusok és újságírók törvénytelen megfigyelése, valamint az ország megítélését is negatívan befolyásoló tényezők, mint a háborús bűnösök felkutatásának akadályozása. Ez hiteltelenné tette a szervezet működését, ami 2002-ben teljes megújításhoz vezetett⁵¹⁴

---

⁵⁰⁹ KOVÁCS Zoltán: *A volt Jugoszlávia tagállamai biztonságának értékelése a regionális biztonsági komplexum elmélet alapján*. In: Felderítő Szemle, 2013.XII. évf. szeptember–október. 14. old.

⁵¹⁰ Strategija nacionalne sigurnosti republike hrvatske
http://www.morh.hr/images/stories/morh_sadrzaj/pdf/strategija%20nacionalne%20sigurnosti%20nn32-02.pdf (Letöltve: 2015.09.27.)

⁵¹¹ Strategija obrane Republike Hrvatske.
<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Sjednice/Arhiva/133.%20-%201.pdf> (Letöltve: 2015.09.27.)

⁵¹² CVRTILA: im. 5. old.

⁵¹³ Zakon o Sigurnosnim Službama Republike Hrvatske – Horvát Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatairól szóló törvény
<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/127655.html> (Letöltve: 2015.09.26.)

⁵¹⁴ Hrvatska Enciklopedija, mrežno izdanje: obavještajna služba
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=44534> (Letöltve: 2015.09.26.)

és létrejött a Hírszerző Ügynökség (Obavještajna agencija: OA). A szolgálat megszerezte, elemezte, értékelt a külföldre vonatkozó, illetőleg külföldi eredetű a politikai, gazdasági, biztonsági és katonai információkat, amelyek a nemzetközi kormányzati és nem kormányzati szervezetekre, a politikai, katonai és gazdasági szövetségekre, csoportokra és egyénekre vonatkozóan nemzetbiztonsági fenyegetést jelentettek.⁵¹⁵ Az új törvény már egyértelműen meghatározta a szervezet feladatvégrehajtásának keretét és tevékenységi területét, amit az országhatáron kívülre helyezett.

Az Alkotmányvédelmi Szolgálat (Služba za zaštitu ustavnog poretka Ministarstva unutarnjih poslova RH: SZUP) is új néven, Elhárító Ügynökségként (Protuobavještajna agencija – POA) működött 2006-ig. Feladatai az ország területén tevékenykedő külföldi titkosszolgálati tevékenységek felderítésére, elemzésére és értékelésére, valamint a nemzet biztonságát veszélyeztető egyének, csoportok és szervezetek elleni intézkedések megtételére terjedtek ki.⁵¹⁶ További jelentős változásként értékelendő az a tény, hogy amíg a SZUP a Belügyminisztérium részeként működött, a POA már független ügynökségként jött létre.

A katonai szolgálatok kapcsán is reformok kerültek végrehajtásra. A SIS átnevezése után Katonai Biztonsági Hivatal (Vojna sigurnosna agencija: VSA) lett, utalva arra, hogy tevékenységi területe már csak a védelmi rendszerre korlátozódik, így jogelődjével ellentétben nem érintette a belső biztonság polgári hatáskörét. Szervezetileg továbbra is a Honvédelmi Minisztériumhoz tartozott, ugyanakkor felelős volt a fegyveres erők által végrehajtott feladatok tervezéséért és támogatásáért az ország szuverenitásának, függetlenségének és területi integritásának biztosítása kapcsán.⁵¹⁷

Nem tradicionális titkosszolgálati feladatok ellátására a törvény létrehozta a Fegyveres erők vezérkarának Elektronikus Felügyeleti Központját (Središnjica elektroničkog izviđanja Glavnog stožera Oružanih snaga⁵¹⁸), ami a fenti két szolgálat számára elektronikus (hírközlési) rendszereken stratégiai megfigyelést (monitoring)

---

⁵¹⁵ Sigurnosno-obavještajna agencija: *Obavještajna agencija*.
[ps://www.soa.hr/hr/povijest/oa/](http://www.soa.hr/hr/povijest/oa/) (Letöltve: 2015.09.26.)

⁵¹⁶ Sigurnosno-obavještajna agencija: *Protuobavještajna agencija*.
<https://www.soa.hr/hr/povijest/poa/> (Letöltve: 2015.09.26.)

⁵¹⁷ Zakon o sigurnosnim službama Republike Hrvatske. III. fejezet c. pont. 10. cikk
<http://www.poslovniforum.hr/zakoni/zss010.asp> (Letöltve: 2015.09.26.)

⁵¹⁸ Zakon o sigurnosnim službama Republike Hrvatske. III. fejezet d.pont. 12. cikk
<http://www.poslovniforum.hr/zakoni/zss010.asp> (Letöltve: 2015.09.26.)

végzett. Ezen feladat végrehajtásáról az igazgatók javaslatára a kormány részéről a Nemzetbiztonsági Szervezetek Koordinációs tanácsa hozott döntést, megvalósításáért a honvédelmi miniszter felelt. A törvényességi felügyeletet a minisztériumon belül a Védelmi Általános Felügyelet biztosította.

Ahogy láthattuk, nemcsak a szolgálatok alakultak át, hanem a horvát hírszerző közösség egésze is, amelynek tagjai 2002-2006 közötti periódusban a törvény 1. cikkében megfogalmazottak szerint:⁵¹⁹

- Hírszerző Ügynökség (Obavještajna agencija OA);
- Kémelhárítás Ügynökség (Protuobavještajna agencija: POA);
- Katonai Biztonsági Hivatal (Vojna sigurnosna agencija: VSA) voltak.

A 2006. június 30-án elfogadott újabb törvény (Törvény a Horvát Köztársaság biztonsági rendszeréről)⁵²⁰ alapján került sor a horvát biztonsági és hírszerző rendszer következő szervezeti és felügyeleti reformjára. Az átalakítások következtében a korábbi szolgálatok összevonásával egy polgári és egy katonai szervezet alakult. A törvényalkotó ezzel az aktussal az ellenőrző mechanizmusok további erősítését kívánta elérni, amely leginkább a civil kontroll intézményét volt hivatott erősíteni. Ezen túl jelentős változásnak tekinthető a Távközlést felügyelő operatív-technikai központ (Operativno-tehnički centar za nadzor telekomunikacija: OPT) felállítása a telekommunikációs szektor ellenőrzésére a törvény 18. cikke alapján, melynek értelmében a központ hajtja végre az elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmának, aktivitásának és forgalmának titkos megfigyelését, olyan jogi és fizikai személyek között, akik rendelkeznek nyilvános távközlési hálózattal vagy internet hozzáféréssel.⁵²¹

A polgári szolgálatként funkcionáló Biztonsági és Hírszerző Ügynökség (Sigurnosno-obavještajna agencija: SOA) feladata az alkotmányos rend, az állami intézmények, az állampolgárok biztonsága és a nemzeti érdekek elleni fenyegetések megakadályozása lett az ország területén. Ezzel összhangban gyűjti, elemzi és értékeli azokat a politikai, gazdasági, tudományos-technikai, biztonsági adatokat, amelyek az államok, politikai és gazdasági szövetségek, szervezetek és egyének vonatkozásában az ország fenyegetésére irányuló szándékot és lehetőséget vetítenek elő.

---

⁵¹⁹ BODA József: *Szigorúan Titkos!??* Nemzetbiztonsági almanach. A felderítés és hírszerzés, valamint a titkos információgyűjtés elméleti és gyakorlati kérdései. Budapest. Zrínyi Kiadó, 2016. 205.old.

⁵²⁰ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske <http://www.zakon.hr/z/744/Zakon-o-sigurnosno-obavje%C5%A1tajnom-sustavu-Republike-Hrvatske> (Letöltve: 2015.09.26.)

⁵²¹ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske Članak 18.

Az integrált katonai szolgálat, a Katonai Biztonsági és Hírszerző Ügynökség (Vojna sigurnosno-obavještajna agencija: VOS) a VSA utódjaként kibővített feladatrendszerrel kezdte meg működését 2006. augusztus 17-én. Tevékenysége bel- és külföldre egyaránt kiterjed.

A törvény új szervezetek létrehozásáról is rendelkezett. A műveleti együttműködés érdekében felállították a Biztonsági és Hírszerző Ügynökségek Koordinációs Tanácsot (Savjet za koordinaciju sigurnosno-obavještajnih agencija), ami összehangolja a hírszerzési és biztonsági rendszer, valamint az ügynökségek feladatait a Nemzeti Biztonsági Tanács és más vezető döntéshozók rendelkezései alapján. A Nemzetbiztonsági Tanács Hivatala (Ured Vijeća za nacionalnu sigurnost: UVNS) szakmai és adminisztratív feladatokat végez a Nemzeti Biztonsági Tanács és a Biztonsági és Hírszerző Ügynökségek Koordinációs Tanácsa törvényben meghatározott feladatainak végrehajtására. Az UVNS integrálja az információs biztonsági és hírszerzési ügynökségek által készített jelentéseket, valamint jelentéseket készít a biztonsági és hírszerző szervezetek tevékenységeiről, továbbá elemzi és értékeli az ország nemzetbiztonságát érintő hírszerzői és elhárítói adatokat az elnök és a kormány alkotmányos hatáskörének gyakorlásához.⁵²²

Bár mint láttuk, az ország kül- és belpolitikájában, valamint védelempolitikájában jelentős változás ment végbe a korábbi ciklus nézetrendszerével összehasonlítva, azonban a szociális rendszerrel szembeni elégedetlenség, a széleskörű nacionalista hangvételű tüntetéssorozatok, a Hágai Törvényszékkel való együttműködés erős társadalmi elutasítása, majd a ciklus végén bekövetkező gazdasági világválság negatív hatásai lelassították az integrációs folyamatot a NATO és az EU tekintetében is. Az ország az előbbiből 2007-ben maradt ki, amikor Románia és Bulgária taggá vált, az Unió kapcsán a térséget felölelő két bővítési kört – a 2004-es és 2007-es – is elmulasztotta. *„A közép- és kelet-európai, valamint dél-európai régió többi rendszerváltó országa, mely hasonló, sőt néha a fejlettség alacsonyabb fokán állt, megelőzve Horvátországot, már tagja az Uniónak. Habár fejlettségi mutatói tekintetében Zágráb már alkalmas lett volna a tagságra, mégis hosszú időre a Közösségen kívül reked.”*⁵²³

3. 2009 – 2015. november közötti időszak, amelyben sarokpont az euroatlanti intézményrendszerhez történő csatlakozás volt.

⁵²² Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske Članak 6.

⁵²³ LÖRINCZNÉ BENCZE Edit: im. 86.old.

A korszak Horvátország NATO csatlakozásával (2009. 04.01.) veszi kezdetét, amit Ivo Sanader kormánya vitt végig. A kormányfő azonban sikerét nem tudta kiélni, mivel júniusban a pártjában kirobbant hatalmi vetélkedések nyomán váratlanul lemondott tisztségéről⁵²⁴ és a kormány irányítását párttársának, Jadranka Kosornak adta át. Az általa vezetett kabinet azonban elveszítette a 2011. decemberi parlamenti választásokat, így a Zoran Milanović vezette balközép koalíció alakított kormányt, aki végül eljuttatta országát a 2013. július 1-jén befejeződött hosszú, közel 10 éves csatlakozási folyamat végéhez. A kilátásokat mérlegelve Anđelko Milardović politológus szavait idézném, amely hűen tükrözi a folyamatban kimerült horvát társadalom hangulatát és képet ad a szomszédos országokhoz való viszonyáról. Horvátország „bekerül az EU rendszerébe, olyan szabályok alapján, melyekhez tartania kell magát és ugyanolyan problémákkal fog megküzdeni, mint az Európai Unió többi tagországa. Egy fedél alatt fog élni a többi tagországgal, de természetesen nem ugyanolyan státusza lesz, mint a legfejlettebb országoknak. A nyugat harmadik szövetségébe fog tartozni, mint Magyarország, Szlovénia, Bulgária, Szlovákia, Románia és Írország. A nyugat második szövetségét Spanyolország, Csehország, Ausztria és Olaszország alkotják. A nyugat első szövetségébe a legfejlettebbek tartoznak: Németország, Franciaország, Nagy-Britannia, Lengyelország. Semmi szükség misztifikálásra, az új valósághoz rendkívül racionálisan és objektíven kell hozzáállni, és ami látható, azt ki is kell mondani.”⁵²⁵

A szervezetekhez való csatlakozás után új külpolitikai irányvonalat kellett felvázolnia az országnak, amely mentén megfogalmazhatók a kormányzati hírigények, a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai és a tájékoztatási rendszer kulcspontjai. A hatpilléres irányelv⁵²⁶ a következőket tartalmazza:

- kétoldalú együttműködések;
- többoldalú együttműködések és gazdaságdiplomácia;

---

⁵²⁴ Sanader indoklás nélküli lemondás a találgatások és vádaskodások tömegét indította el. Részletesen lásd: SZILÁGYI Imre: *A horvátországi hatalmi vetélkedés okai Kosor győzelme Sanader felett*. In: MKI-Tanulmányok. Magyar Külügyi Intézet, 2010. ISSN 2060-5013 http://kki.gov.hu/download/a/c9/b0000/Tanulmányok_2010_02_A_horv%C3%A1torsz%C3%A1gi_hatalmi_v.pdf (Letöltve: 2015.09.27.)

⁵²⁵ JUKIĆ, Ivana –SURÁNYI Csaba: *Horvátország csatlakozása az Európai Unióhoz. Demokrácia, választások, politika és társadalom*. Interjú Anđelko Milardović professzorral. In: Délkelet Európa–South-East Europe. International Relations Quarterly, 2012. 4 sz. http://www.southeast-europe.org/pdf/12/DKE_12_M_I_Ivana-Jukic--Suranji-Csaba_Milardovic.pdf (Letöltve: 2015.09.27.)

⁵²⁶ Republika Hrvatska Ministarstvo vanjskih i europskih poslova: *Vanjska politika*. <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika> (Letöltve: 2015.09.27.)

- az ország helyzete az EU intézményein belül;
- az ország helyzete a régióon belül;
- együttműködés a NATO-partnerekkel;
- speciális projektek.

A horvát külpolitika véleményem szerint ugyanazon út elején van, amit láthattunk Szlovákia és Magyarország esetén – kevésbé Ausztriánál –, tehát keresi mozgásterét és lehetőségeit. A csatlakozás óta eltelt időszakban külpolitikáját inkább EU-központúként jellemezhetjük, vagyis az Európai Unió külpolitikáját folytatta és kevésbé volt tekintettel geopolitikai helyzetére, saját érdekeire, amely közvetve igaz az ország NATO-politikájára is.⁵²⁷

A nemzetbiztonsági szférán belül a 2006-ban végrehajtott reformok után az integráció elérését követően nem történtek nagy változások. A szolgálatok struktúrája lényegében változatlan maradt, ugyanakkor feladataik változtak, nőttek. Ez a tény csak részben magyarázható a NATO- és EU-tagsággal, sokkal inkább a stratégiai környezetben történt változással, amely a nemzetközi téren bekövetkezett hatásmechanizmusokra, kialakuló új kihívásokra reagált. Ezen kihívások azonban nemcsak Horvátországot érintették és érintik napjainkban, hanem az egész térséget, így a tárgyalt három országot is.

4. 2015. novembertől napjainkig.

Horvátország, ahogy Ausztria esetében látható volt, nem tudja megoldani belpolitikai gondjait. A politikai elit próbálkozása egy technokrata miniszterelnök kinevezésére kudarcot vallott, melyet tovább súlyosbított a szűk kormánytöbbség és a pártfegyelem hiánya, valamint az Alkotmánybíróság körüli bizonytalanság, illetve a menekültválság problematikája. Ezen körülmények nem kedveznek egy előremutató, proaktív külpolitika létrejöttének. A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatköre is ennek következtében valószínűsíthetően ezen átmeneti időszakban az alkotmányvédelem irányába tolódik.

---

⁵²⁷ Horvátország még NATO tagsága előtt szerződést kötött Iránnal hadihajók gyártására, azonban a nyugati országok nyomására elállt ettől. <http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/347089/Hrvatska-vanjska-politika-je-neozbiljna-i-dezorijentirana.html> (Letöltve: 2015.09.27.)

3.4. STRATÉGIA - NEMZETBIZTONSÁG

Korunk globalizációjával, a technológiai fejlődés és az információs társadalom kihívásaival, továbbá a kibertérből érkező fenyegetésekkel, váratlan eseményekkel jellemezhető mindennapjaiban meghatározó a környezet elvárásainak való megfelelési igény kiszolgálása, ahol a nemzet biztonságának minél hatékonyabb és hatásosabb, valamint lehető legteljesebb kielégítése lesz az értékteremtő tényező.⁵²⁸ Mindezek azt is jelenthetik, hogy a stratégia legfontosabb céljává olyan fejlesztések válnak, amelyek megvalósításával a kockázatokat kritikus időszakokban is a legalacsonyabb szinten lehet tartani, azaz fő feladattá az ilyen fejlesztési célok felvázolása válik. A célok egyértelmű meghatározása a hozzá vezető út kijelölése egyben meghatározza majd azt a mozgásteret is, amelyet a prioritások megfogalmazásakor figyelembe kell venni. Ezt úgy kell kialakítani, hogy tükrözze az azonosított fenyegetésekkel szemben megteendő válaszlépéseket, melyek túlmutatnak a hagyományos katonai és polgári, külföldi és belföldi, nemzeti és regionális, illetve a korábbi „határokon”. Ez utóbbi a korábban ismert kihívásokra és azok rendszerére értendő, mivel a ma vázolható kihívások és előrejelzésük túlmutatnak ezeken, és lényegesen több bennük a bizonytalansági tényező.

A nemzetbiztonsági terület stratégiai tervezése, mely része a stratégiai kultúrának, egyben a nemzetbiztonsági nézetrendszer központi eleme, olyan nyílt, leplezett, illetve titkos információszerzés és -gyűjtés, -elemzés, -értékelés, -feldolgozás- és hasznosítás, továbbá prognóziskészítés, ami az ország biztonságát és védelmét szolgálja. A jövőbeni tevékenységek eredményességének garanciája lehet – véleményem szerint – az állomány maradéktalan azonosulása egy olyan célrendszerrel, ami alapjául szolgál a szféra konkrét fejlesztésének, azaz egy nemzetbiztonsági stratégiában megfogalmazott küldetésnek, mely tartalmazza⁵²⁹:

- az ország külső és belső veszélyeztetettségének időszerű, illetve távlati alakulásának aspektusait;
- veszélyforrások meghatározását globális, regionális és belső szinten;

---

⁵²⁸ JÁVOR Endre: *A biztonsági stratégia kidolgozása során érvényesítendő elvek és módszerek*. In: *Hadtudomány*. X. évfolyam, 2. szám 20. old.

⁵²⁹ A felsorolás ajánlásokat tartalmaz, így egyrészt prioritási sorrend felállítása nem releváns, másrészt az itt jelölt tartalmi elemek a jelen állapotot tükrözik. Napjaink gyorsan változó és átalakuló kihívásai folyamatosan módosítják ezeket. Véleményem szerint mégis hasznos kiindulópont lehet egy jövőbeli célrendszer kialakításában.

- térségünkben bekövetkező változásokban rejlő kockázatok reális alapú előrejelzését és lehetséges forgatókönyveit a következmények kezelésére;
- az új külpolitika nemzetközi érdekérvényesítésének pozitív és negatív hatásainak vetületeit, biztonságpolitikai transzformációját;
- gazdasági biztonság, a fenntartható fejlődés nemzeti és nemzetközi keretfeltételeinek vizsgálatát, prognózisát;
- nemzetközi intézményi tagságunkból következő feladatok, kötelességek leltárát és ennek nemzetbiztonsági aspektusait;
- a nemzetközi szintéren megjelenő nem állami szereplőkkel, NGO-kkal (nem kormányzati szervezetekkel), multi- és transznacionális vállalatokkal, azok befolyási területeik és érdekérvényesítő tevékenységük további növekedése okán új viszonyrendszer kialakításának kockázatait;
- az integrációs folyamatok további mélyítésének elősegítését, különösen az európai identitás erősítésére és a közös kül-és biztonságpolitikai folyamatok elősegítésére, amelyben kiemelt szerep jut/juthat az Európai Külügyi Szolgálathoz tartozó EU ITCEN-nek (EU Hírszerző Elemző Központ: EU Intelligence Analysis-Centre);⁵³⁰
- a külföldön működő intézményeket, továbbá a válságkezelő és békefenntartó feladatokban részt vevő alakulatokat és szakértőket érintő lehetséges fenyegetések felmérését, elhárításukra kidolgozott terveket;
- nyitást olyan új területek felé, amelyek problémái hatással vannak az országra, illetve a régió biztonságára; pl. energiabiztonságot érintő trendek készítése, olyan információk megszerzése, melyek elősegítik a nyersanyagellátás stabil szinten tartását, továbbá a megújuló energiatermelés szempontjainak megfogalmazását;
- a belső biztonsági kihívások alakulását, amelyek kapcsolódhatnak a globális trendekhez, illetve belső folyamatokhoz, legyenek azok politikai, gazdasági, környezeti vagy társadalmi kihívások, melyek a bűnmegelőzés és a bűnügyi információcsere színvonalának emelésére is kiterjednek;

---

⁵³⁰ A Központ jövőbeli működése a tagállamok adekvát válasza lehet progresszív szinten a változó környezet, változó kihívásaira és feladataira, különös tekintettel az Európai Unió jelenlegi válságokkal teli időszakára.

- nemzetbiztonsági feladatok teljesítésének feltételeit a kritikus infrastruktúra-védelem során tekintettel az „összveszély-megközelítés” elvére,⁵³¹ kiemelve az információbiztonságot;
- hatékonyabb feladatszabást a szolgálatok szintjén a párhuzamosságok elkerülésére, szervezeti képességek erősítésére;
- az információs társadalom és információtechnológiai forradalomnak kihívásaira adekvát válaszadást;
- az információs hadviselés nemzetbiztonsági aspektusaira való felkészülést;
- a globális, regionális és nemzeti információs környezet feltérképezését; a hálózat- és információbiztonságot érintő kockázatok és események megelőzését, kezelését és elhárítását;
- információs tudástöbblet előállítását, koordinált elemző-értékelő képességek kialakításával, amelynek alapja a rendelkezésre álló információk adekvát feldolgozása;
- nemzetbiztonsági szervezetek más szervekkel való együttműködésének tárát tekintettel a szereplők érdekviszonyaira, speciális feladataira;
- a civil kapcsolatok erősítését, letisztultabb viszonyt a nyilvánossághoz;
- együttműködés szélesítését más hivatásrendekkel a válságkezelés folyamatában;
- az irányított információs és előrejelző tevékenységet;
- a humán erőforrás fejlesztését,
- a szakmailag jól képzett és motivált állományt, amelyben csökkenthető a fluktuáció és az elvándorlás;
- a nemzetbiztonsági munka társadalmi elismerésének növelését.

A jövő megismerésének reális alapja a tapasztalatok alapján szerzett ismeretek hasznosítása, a tudományos előrejelző szervezetek hatékony működtetése. A felkészülés alapja pedig egy szakmai alapokon folytatott együtt gondolkodás. A tervezés egyik kulcskérdése, hogy mi változott, és mi nem, milyen egyensúlyt kell teremteni a meglévő képességek és a várható kihívásokra és fenyegetésre adandó válaszokra történő felkészülés között a nemzeti érdekek és értékek figyelembevételével.

---

⁵³¹ Zöld Könyv a kritikus infrastruktúra védelmének európai programjáról, illetve 2080/2008. (VI. 30.) Korm. határozat a Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programjáról.

3.5. KÖVETKEZTETÉSEK

Minden állam önmaga határozza meg a stratégiai céljait és az azok eléréséhez szükséges lépéseket, figyelembe véve a nemzeti hagyományokat, a gyakorlatot és a nemzetközileg is elvárható lépéseket. Elmondható azonban, hogy a négy tárgyalt ország tekintetében a kül- és biztonságpolitika, ezáltal a nemzetbiztonsági szféra is gyökeres átalakuláson ment keresztül, ami az alapvető értékek és érdekek transzformációján keresztül valósult meg, mely az általam felállított cikluselmélet alapját is adja. Szlovákia és Magyarország esetén a Varsói Szerződés megszűnésétől a NATO, majd az Európai Unióban való teljes jogú szereplésig, Ausztria tekintetében az EU-tagságig és a kiszélesedő, mai kort jellemző széleskörű nemzetközi kapcsolatokban történő szereplésig, illetve Horvátország kapcsán a titói elnemkötelezettségtől az euro-atlanti szervezetekbe történő integráció érvényesüléséig terjedt, ami kitágította minden értelemben az országok nemzetközi szerepvállalásának lehetőségeit és a vele együtt járó kockázatkezelést.

A változó biztonsági környezet hatására átalakult mind a négy ország kül- és biztonságpolitikája, melyben újrafogalmazódtak a prioritások a jelentkező kihívásokhoz igazítva. Ennek külpolitikai cselekvés-vetületét napjainkban nemcsak Magyarország példáján a 2014-ben újraértelmezett külpolitikában láthatjuk, hanem a tanulmány által tárgyalt országok közül Szlovákia és Ausztria tekintetében is. Előbbinél ez a II. Fico-kormány megalakulásának időszakára, míg utóbbinál 2008-ra, a nagykoalíció győzelmével datálható. Horvátország kapcsán jelenleg a külpolitika még mozgásterét keresi az euroatlanti intézményi kereten belül, mivel kétéves tagsága még nem bizonyult elég hosszútávúnak ahhoz, hogy önálló pályára álljon. A horvát külpolitikai stratégia háttérben következőképpen inkább gazdasági-geopolitikai érdekek állnak, semmint bármiféle konzekvensen követett ideológia.

További változásként említhető a külső és a belső biztonság, illetve a bel- és külpolitika közötti szorosabb egység érvényesülése a komplex kihívások kezelése kapcsán, valamint, hogy a külpolitika egyre inkább egyesíti a biztonságpolitika, a külgazdaság és gazdaságdiplomácia, az ország image, az energiapolitika, valamint a tudományos és kulturális diplomácia elemeit, amelyek az országspecifikus külpolitika kiemelt területeinek megfogalmazásában érhetők tetten. Ezen hatások a nemzetbiztonsági szféra többszöri strukturális átalakításával, a szolgáltatók feladatszabásának felülvizsgálatával és a feladatrendszerek újrafogalmazásával jártak.

4. A MAGYAR, SZLOVÁK, VALAMINT AZ OSZTRÁK ÉS A HORVÁT NEMZETBIZTONSÁGI RENDSZEREK VIZSGÁLATA

A biztonságpolitika a mindenkori kormánypolitika része, miként a külpolitika sikerének feltétele a reális biztonságpolitikai célok kitűzése. Ennek alapja, hogy a mindenkori vezetés tisztában legyen az adott ország nemzetközi környezetével, a biztonsági környezet változásával és az ebből kialakuló fenyegetésekkel, az ország nemzetközi rendszerben elfoglalt helyével, gazdaságpolitikai realitásaival, valamint megtalálja helyét és feladatait a szövetségi rendszereken belül, következésképpen megfelelő képességekkel rendelkezzen a kihívások kezelésére. Ez a kívánalom megjelenik a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszerének meghatározásakor, hiszen legfontosabb céljuk az adott ország függetlenségének és törvényes rendjének védelme, és a döntéshozók ehhez szükséges információkkal történő ellátása, mivel egyrészt meg kell óvniuk az országot a külső fenyegetésektől, másrészt az olyan belső konfliktusoktól, amelyek kedvezőtlen hatást gyakorolnak az ország működésére és az állampolgárok biztonságára. *"A biztonság megőrzése szempontjából oly fontos információk megszerzése – jellegéből adódóan – speciális szaktudást, eszköz- és módszerrendszert, képességalapú szervezeti struktúrát igényel, amely mind a polgári, mind a katonai élet teljes spektrumára kiterjed."*⁵³²

4.1. A NEMZETBIZTONSÁGI NÉZETRENDSZER

Ez a komplex szemléletrendszer a nemzetbiztonsági nézetrendszer fogalmában ölt testet, amelynek célja, hogy a nemzetbiztonsági szerveket az új típusú biztonsági kihívások kezelésére alkalmassá tegye. Ennek érdekében speciális képességekkel bíró, a kihívásokra és a fenyegetésekre rugalmasan reagálni tudó, megújulásra alkalmas, az információs társadalom igényeinek eleget tevő, kutatás-fejlesztés terén innovatív, hatékony nemzetbiztonsági szervezetekre van szükség.

---

⁵³² HÉJJA István – KENEDLI Tamás: *Középpontban a nemzetbiztonság*. In: Szakmai Szemle, 2009. V. évf. 3. sz. 19. old.

A nézetrendszer alapja az a koncepció, amelynek mentén a szolgálatok tevékenykednek. Ez levezethető a nemzetközi (NATO,⁵³³ az EU⁵³⁴) és nemzeti stratégiai dokumentumokból, az Alkotmányban/Alaptörvényben leírt alapelvekből, a szolgálatok tevékenységére vonatkozó törvényekből, illetve tevékenységeiket szabályzó törvényekből, valamint a belső intézkedésekből. Célja a jövőben minőségközpontú, tevékenységét összehangoló, együttműködésre kész, tudatos nemzetbiztonsági képességtervezés kialakítása.

Ezt olyan célrendszernek fogadhatjuk el, amely tükrözi azt, amivé a szóban forgó szervezeteknek fejlődni szükséges, hogy megfeleljenek a velük szemben állított követelményeknek. Ennek ellenére a nemzetbiztonsági szféra a négy elemzett ország egyikében sem rendelkezik önálló stratégiai dokumentummal. Megalkotása az elmúlt negyedszázadban csak Magyarországon volt több alkalommal napirenden, azonban nem sikerült megtalálni azt a konszenzusos alapot, ami lehetővé tette volna elfogadását és elfogadtatását.

4.2. NEMZETBIZTONSÁGI SZERVEZETI MODELLEK

A nemzetbiztonsági szervezeteket minden ország saját politikai kultúrájának, a nemzeti sajátosságoknak megfelelően strukturálja. Szlovákia, Horvátország és Magyarország kapcsán a történelem jelentett fordulóponthoz 1989-1990-ben a kétpólusú világ összeomlása után. Mind a három országban új elvek alapján kellett felépíteni a rendszert, ráadásul Szlovákiának⁵³⁵ és Horvátországnak⁵³⁶ a „megkésett nemzetté válás” folyamatában a kialakuló államiság összes problémájával, az országépítés, a nemzeti lét jogi, gazdasági, politikai és kulturális feltételei megteremtésének nehézségeivel is meg kellett küzdenie, amely az előbbi esetében békésen, míg az utóbbinál hatalmas emberáldozatok árán ment végbe. A megosztottság megszűnésével Ausztria hagyományos közvetítő, diplomáciai szolgáltató szerepe elveszítette geopolitikai alapját, új feladatként és igazodási

---

⁵³³ NATO lisszaboni stratégiai koncepciója

⁵³⁴ Európai Unió: *Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan.*

⁵³⁵ Szlovákia 1993. január 1-jén a nemzetközi jog alanyává vált, amivel egy olyan új államalakulat jött létre, amely korábban nem rendelkezett a közép-európai nemzetekhez hasonló államisággal.

⁵³⁶ Horvátország történelmében mindössze 166 év volt az az időszak, amikor önálló államról beszélhetünk. 925-ben I. Tomisláv alapította meg a Horvát királyságot, ami 1091-ig állt fent, mikor kihalt a Trpimir-dinasztia, s a horvát területek az Árpád-házi királyok fennhatósága alá kerültek. 1091 és 1918 között Horvátország perszonálunióban volt a Magyar Királysággal, a II. világháború után Jugoszlávia tagköztársaságává vált. része volt.

pontként a szövetségi rendszerben (Európai Gazdasági Közösség majd Európai Unió) vállalt kötelezettségei, valamint semlegességének átalakulása⁵³⁷ formálták a nemzetbiztonsági szférát érintő feladatrendszert.

A nemzetbiztonsági feladatok elosztása országonként eltérő megoldást mutat, amelyben az elmúlt negyedszázadban több alkalommal történt változás. Szolgálatok keletkeztek (1996. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2001. Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung: BVT, 2016. Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ), illetve szűntek meg (Szlovákiában és Magyarországon a katonai felderítő és elhárító szolgálatok összevonására került sor). Magyarországon módosult a szolgálatok irányításának rendszere. Az 1991 májusában létrehozott horvát nemzetbiztonsági rendszeren több alkalommal hajtottak végre átalakítást, míg 2006-ban elnyerte a napjainkban is létező katonai-polgári kétszolgálatos modellfelépítést.

Ezen szolgálatok a speciális jogköreik, valamint a biztonság garantálásában betöltött szerepük miatt nem önálló, elszigetelt szervezetként működnek, hanem egy rendszert alkotnak, amely nem csak a szolgálatokból áll, hanem azok tevékenységét irányító, felügyelő, koordináló, valamint ellenőrző testületekből, személyekből és fórumokból. A rendszer felépítése meghatározza a szolgálatok helyét a kormányzati struktúrában, valamint a szolgálatok közötti kapcsolatok jellegét.⁵³⁸

4.3. AZ ELEMZETT ORSZÁGOK NEMZETBIZTONSÁGI RENDSZEREINEK VIZSGÁLATA

Az elemzésbe bevont négy ország nemzetbiztonsági rendszerének összehasonlító vizsgálatával, amely a különbségek megalapítása mellett az azonosságok és a hasonlóságok bemutatására koncentrál, be kívánom mutatni az együttműködés elvi kereteit. Úgy vélem, hogy a globalizált világ változásai, az információs társadalom kihívásai, a technikai és technológiai fejlődés hatásai, a nemzetközi terrorizmus megerősödése, valamint a térségünkben megjelenő illegális migrációs hullám jelentős

---

⁵³⁷ Az osztrák semlegesség fokozatos átalakulásáról lásd: KISS J. László: *Osztrák külpolitika és az EU kibővülése: aktív szomszédpolitika avagy "közép-európai érdekközösség" az integráció útján.* In: Magyar Szemle, 2001.X. évf.7-8 sz. 202-215.old.

⁵³⁸ BÖRCSÖK András – VIDA Csaba: *A nemzetbiztonsági szolgálatok rendszere (Nemzetközi gyakorlat a nemzetbiztonsági rendszer kialakítására.).* In: Nemzetbiztonsági Szemle, 2014. II. évf. 1 szám. 65-66.old.

http://epa.oszk.hu/02500/02538/00002/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_01_063-100.pdf (Letöltve: 2015.04.13.)

hatást gyakorolnak a térség biztonságára. Ezen komplex kihívások megoldására az együttműködés, az információcsere, a két-, illetve a többoldalú kapcsolatok elmélyítése kínálhat elméleti és gyakorlati síkon új megoldásokat, az országok egyéni érdekei sérülése nélkül. Az elemzésben, ahogyan az előző fejezetben is az észak-dél irányából haladó sorrendiséget választottam, Magyarország kiindulóponttal. Az összehasonlítás során a következő szempontok kerültek érvényesítésre, kiválasztásra, melyek segítségével egy átfogó minőségi kép felvázolására törekszem:

- nemzetbiztonsági szféra jogi szabályozásának kerete;
- intézményi/szervezeti keret, struktúra;
- az információigény megfogalmazója és az adatszolgáltatás;
- nemzetbiztonsági rendszer demokratikus felügyelete és ellenőrzése;
- irányítás, erőforrás-gazdálkodás és feladatkijelölés;
- nemzetbiztonsági tevékenység eszközei és módszerei;
- nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszere;
- technikai felszereltség (csúcstechnológia);
- szakmai képzés/továbbképzés;
- politikamentesség;
- az együttműködés kereteinek, eljárásainak és módszereinek tisztázottsága;
- megfelelő finanszírozás;
- nyilvános megjelenés, pozitív arculat.

4.3.1. A NEMZETBIZTONSÁGI SZFÉRA JOGI SZABÁLYOZÁSÁNAK KERETE

A demokratikus országokban a törvényi szabályozás képezi a nemzetbiztonsági szféra legális működésének alapját és határozza meg feladatait, azok végrehajtásának módját, valamint keretet ad szervezetek működéséhez. Speciális jogosultságokat biztosít számukra a társadalom többi szereplőjéhez képest, egyben kontrolálja, felügyeli betartásukat.

A.) Magyarország

Magyarország esetében a rendszerváltás után, a demokratikus és jogállami feltételek megteremtését követően átmeneti jelleggel két dokumentum született a szolgálatok vonatkozásában. Az egyik a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek

engedélyezésének átmeneti szabályozását⁵³⁹, a másik a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti rendjét tartalmazta⁵⁴⁰. A jelenleg is érvényben lévő, a nemzetbiztonsági szférát szabályzó CXXV. számú törvény jóváhagyására 1995-ben került sor, mely az Alaptörvény 36. cikk 3. pontjából, azaz a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatának meghatározásából indul ki. A törvény módosítása és korszerűsítése követte a nemzetközi politika változásait, a globális világ megváltozott kihívásainak problematikáját, a NATO és EU intézményi tagságunkból adódó követelményeket és kívánalmakat és az ezekből adódó feladat-meghatározást, illetve strukturális változások sorát. A törvénnyel kialakított struktúra, amelyben 3 polgári (Információs Hivatal, Nemzetbiztonsági Hivatal, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat), 2 katonai (Katonai Felderítő Hivatal, Katonai Biztonsági Hivatal) került meghatározásra, 2012-ig fennmaradt. Ekkor került sor ugyanis a katonai hírszerzés és az elhárítás egy szervezetbe történő integrálására és létrejött a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ). A 2016. július 17-én életbe lépett módosítással új polgári szolgálat született Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ néven. A szervezet állományának jogviszonyát és a szolgálat ellátását alapvetően az említett törvényen túl a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény, valamint a végrehajtásukra kiadott különböző szintű jogi normák szabályozzák.

A szolgálatok tevékenységének szabályzásához szervesen és elválaszthatatlanul kapcsolódik a 2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről, továbbá a nemzetbiztonsági ellenőrzéssel összefüggő 303/2013. Kormányrendelet és a 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról.⁵⁴¹ Hazánkban, ahogy a másik három ország esetében is, a nemzetbiztonsági tevékenység komplex rendszerére, a szolgálatok egyes területeinek fejlesztésére, működésére, az ezekkel összefüggő alkalmazási feltételek tisztázására, a súlyponti feladatok meghatározására a megváltozott kihívásokra adandó megfelelő válaszok kidolgozására az alapot Nemzeti Biztonsági Stratégia kínálja. Magyarország

---

⁵³⁹ 1990. évi X. törvény a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8666> (Letöltve: 2015.04.12.)

⁵⁴⁰ A nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II. 14.) MT rendelet

⁵⁴¹ 303/2013. (VII. 31.) Korm. rendelet az egyes nemzetbiztonsági ellenőrzés alá eső jogviszonyokról és a nemzetbiztonsági ellenőrzéssel összefüggő lényeges adatokról, valamint a lényeges adatok bejelentésének rendjéről.

esetében ezen dokumentum kidolgozására és elfogadására először 2002-ben majd 2004-ben került sor. A jelenleg hatályban lévő formula 2012-ben került 1035. számon, kormányhatározat formájában elfogadásra. A nemzetbiztonsági szférát érintő további stratégiai jelentőségű dokumentum az Országgyűlés által elfogadott 94/1998. számú határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről, valamint kiindulópontját jelenti a 1012/2008. kormányhatározat Magyarország külkapcsolati stratégiájáról, a 2012-ben elfogadott Nemzeti Katonai Stratégia, illetve a 1139/2013. kormányhatározat Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájáról.

B.) Szlovákia

Szlovákiában a szlovák állam és az önálló civil nemzetbiztonsági szolgálat (SIS) megalakulásával egy időben megteremtették működésének jogi kereteit is. Az 1993. február 15-én elfogadott 46. számú törvény⁵⁴² napjainkban is hatályos. A szolgálat működését ezen túl meghatározza a 73/1998. számú törvény a közszolgálatról,⁵⁴³ valamint a 215/2004. számú törvény a minősített adatok védelméről⁵⁴⁴, illetve a 300/2005. számú büntetőtörvénykönyv.⁵⁴⁵ A 211/2000. számú törvény az információhoz történő szabad hozzáférésről,⁵⁴⁶ a három évvel később kiadott 166/2003. számú törvény a magánélet védelméről az infokommunikációs eszközök jogosulatlan használata ellen,⁵⁴⁷ a 2004. évi 110. számú törvény a Szlovák Köztársaság Biztonsági Tanácsáról, valamint a 136/2014. számú adatvédelmi törvény⁵⁴⁸ befolyásolják, valamint hatnak a szolgálat feladat-végrehajtására.

---

⁵⁴² 46/1993. Zákon o Slovenskej informačnej službe (Törvény a Szlovák Információs Szolgálatról) <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1993-46> (Letöltve: 2015.08.04.)

⁵⁴³ 346/2005. Zákon o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície. <http://zakony.judikaty.info/predpis/zakon-73/1998> (Letöltve: 2015.10.18.)

⁵⁴⁴ 215/2004. Zákon o ochrane utajovaných skutočností <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2004-215> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁴⁵ 300/2005. Trestný zákon. <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁴⁶ 211/2000. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2000-211> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁴⁷ 166/2003. Zákon o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov <http://zakony.judikaty.info/predpis/zakon-166/2003> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁴⁸ 122/2013. Zákon o ochrane osobných údajov https://uniba.sk/fileadmin/ruk/archiv/zakon_136_2014_o_ochrane_osobnych_udajov.pdf (Letöltve: 2015.10.22.)

A Katonai Hírszerzés (VS) működését a 319/2012. számú a katonai hírszerzésről szóló törvény⁵⁴⁹ szabályozza, de a hivatásos katonai állományra⁵⁵⁰, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatokra vonatkozó jogszabályok is meghatározzák a szolgálat tevékenységét. A harmadik szervezet, az NBÚ (Nemzeti Biztonsági Szolgálat), amely létrehozásáról 2001-ben döntöttek, nem klasszikus titkosszolgálati feladatot lát el. Tevékenységét a titokvédelemről szóló 215/2004. számú törvény⁵⁵¹ 4. cikke szabályozza, valamint az elektronikus aláírásról szóló 215/2002. számú törvény⁵⁵² határozza meg. A szolgálatok számára tágabb értelemben a feladatkijelölést a 2005-ben elfogadott dokumentumok, a Szlovák Köztársaság Biztonsági Stratégiája és a Szlovák Köztársaság Védelemi Stratégiája⁵⁵³ adják.

Szlovákiában a nemzetbiztonsági szféra megújításának első üteme a katonai szolgálatok összevonásával megtörtént. Következő lépésként a nemzetbiztonsági törvény megújítása volt napirenden, ami az érintettek szerint is már elavult⁵⁵⁴ és nem tükrözi az aktuális biztonságpolitikai kihívásokból eredő feladatokat. A törvényalkotó további célként tűzte ki a polgári és a katonai szféra közötti munkamegosztás optimalizálását és a feladat-végrehajtás párhuzamosságainak megszüntetését is. Bár a szlovák nemzetbiztonsági szféra képviselői jó ideje húzóóda vita után végre egyességre jutottak, a politikai oldalon nem tudtak kiegyezni, így a reformfolyamat 2015 őszére megrekedt.

---

⁵⁴⁹ 198/1994. Zákon o Vojenskom spravodajstve. https://www.mosr.sk/data/files/3071_2012-319.pdf (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁵⁰ A több alkalommal módosított Szlovák Köztársaság védelméről szóló törvény (Zákon o obrane Slovenskej republiky <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-319> (Letöltve: 2015.10.22.)

321/2002. számú törvény a Szlovák Köztársaság fegyveres Erőiről (Zákon o ozbrojených silách Slovenskej republiky. <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-321> (Letöltve: 2015.10.22.)

443/2005. számú törvény a rendőrök és a katonák szociális biztosításáról szóló törvény (Zákon o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov. <http://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OSC/05-z443.pdf> (Letöltve: 2015.10.22.)

346/2005. számú a Szlovák Köztársaság Fegyveres Erői hivatásos katonáinak állami szolgálatáról (Zákon o štátnej službe profesionálnych vojakov ozbrojených síl Slovenskej republiky <https://www.mosr.sk/data/files/606.pdf> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁵¹ 215/2004. Zákon o ochrane utajovaných skutočností

⁵⁵² 215/2002. Zákon o elektronickom podpise <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-215> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁵³ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky. <http://www.mod.gov.sk/data/files/833.pdf> (Letöltve: 2015.10.22.)

Obranná stratégia Slovenskej republiky. <http://www.mod.gov.sk/data/files/832.pdf> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁵⁴ A SIS a 2015-ös törvénytervezettel kapcsolatban honlapján megjegyzi, hogy az új törvény elfogadásának célja az aktuális biztonsági kihívásokra történő adekvát reagálás a NATO és EU tagállamok mintája alapján, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatok feletti ellenőrzés erősítése. <http://www.sis.gov.sk/aktuality/novinky.html> (Letöltve: 2015.10.18.)

C.) Ausztria

Az osztrák nemzetbiztonsági kultúra háromtagú: két katonai szolgálat a hírszerzéssel foglalkozó HNaA⁵⁵⁵ és az elhárításért felelős AbwA⁵⁵⁶, valamint a polgári elhárítási feladatokat végző BVT⁵⁵⁷ alkotja. A katonai szolgálatok tevékenységének jogi hátterét a 2001. július 1-jével érvénybe lépett Katonai Illetékességi Törvény biztosítja.⁵⁵⁸ Korábban a hatásköröket és a szolgálatok feladatait a védelmi minisztérium szabályozta, felhatalmazást az információgyűjtésre és -elemzésre az Alkotmány 79.§. adta. A polgári elhárításért felelős szolgálat, a BVT a többször módosított Rendőrségi Biztonsági Törvény⁵⁵⁹ és az 1975. évben alkotott Büntetőeljárásról szóló törvény⁵⁶⁰ alapján végzi illetékességi köréhez tartozó feladatát. Keretrendszerét a 2001-ben elfogadott biztonság- és védelempolitikai doktrína,⁵⁶¹ majd a megújult biztonságpolitikai koncepciót tartalmazó 2013-ban elfogadott Osztrák biztonsági stratégia adja.⁵⁶²

D.) Horvátország

A nemzetbiztonsági szolgálatokra vonatkozó horvát törvényi szabályzás 1995-ig egyoldalú volt, ugyanis csak a katonai szolgálatokra vonatkozóan került rá sor, mégpedig az 1991-ben megszületett honvédelmi törvény által.⁵⁶³ A polgári szolgálatokat érintő törvény 1995-ben került kiadásra,⁵⁶⁴ így az 1991-1995 közötti időszak jogi szabályzása nem felelt meg a demokratikus országok által felállított normáknak.

---

⁵⁵⁵ Heeresnachrichtenamt

⁵⁵⁶ Abwehramt

⁵⁵⁷ Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung

⁵⁵⁸ Militärbefugnisgesetz (MBG); BGBl. I Nr. 86/2000

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20000864> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁵⁹ Bundesgesetz über die Organisation der Sicherheitsverwaltung und die Ausübung der Sicherheitspolizei (Sicherheitspolizeigesetz - SPG) BGBl. Nr. 566/1991.

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005792> (Letöltve: 2015.10.11.)

⁵⁶⁰ Die österreichische Strafprozessordnung – StPO BGBl. Nr. 631/1975

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002326> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁶¹ Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin. www.bka.gv.at/2004/4/4/doktrin_d.pdf (Letöltve: 2015.04.12.)

⁵⁶² Österreichische Sicherheitsstrategie. <https://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=52099> (Letöltve: 2015.04.12.)

⁵⁶³ Zakon o obrani (NN 49-1230/1991), Članak 151. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_09_49_1230.html (Letöltés: 2016.07.30.)

⁵⁶⁴ Zakon o Uredu za Nacionalnu Sigurnost (NN 37/95)

A horvát nemzetbiztonsági szféra struktúrája és feladatszabása több alkalommal változott. Napjainkban a Parlament által 2006. június 30-án elfogadott törvény alapján működik⁵⁶⁵, amelyre az Alkotmány⁵⁶⁶ ad felhatalmazást. Feladataik végrehajtásában további négy törvénynek van meghatározó szerepe, melyek a minősített adatokról szóló törvény⁵⁶⁷, a biztonsági ellenőrzésekről szóló törvény⁵⁶⁸, az információbiztonsági törvény⁵⁶⁹ és a büntetőtörvénykönyv⁵⁷⁰. A VSOA-ra vonatkozik ezen túl a Horvát Köztársaság Fegyveres Erőiről rendelkező törvény⁵⁷¹ és a Honvédelmi törvény.⁵⁷²

A nemzetbiztonság alapvető kérdéseiről szóló politikai alapelveket a 2002. március 19-én kiadott Nemzeti biztonsági stratégia tartalmazza.⁵⁷³ A dokumentum megújítására 2010-ben, majd 2012-ben történtek törekvések, sőt széleskörű konzultációt tartottak róla, a konszenzus hiánya miatt azonban elfogadtatásra nem talált. A jelenlegi stratégia így elavult, amelyben Horvátország még nem tagja sem az EU-nak, sem a NATO-nak, a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság még fennáll és Koszovó Szerbia része.

A nemzetbiztonsági tevékenység sajátos jogi szabályozást igényel, mivel törvényi felhatalmazás alapján korlátozza az alkotmányos alapjogokat, valamint behatol az állampolgárok büntetőjog eszközeivel védett magánszférájába. Ezen szervezetek által alkalmazott különleges eljárásokat, eszközöket, módszereket, melyeknek azonban csak megfelelő ellenőrző mechanizmusok, biztosítékok mellett van létjogosultságuk minden demokratikus jogállamban – meghatározott feltételek szerint – csak ezen szervezetek speciálisan felkészített személyi állománya alkalmazhatja. Magyarország, Szlovákia és Horvátország esetén külön törvényben

---

⁵⁶⁵ Törvény a horvát biztonsági és hírszerző rendszerről. Zakon o sigurnosno-obavještajnom Sustavu Republike Hrvatske (NN 79/06)

⁵⁶⁶ Ustav Republike Hrvatske (Horvát Köztársaság Alkotmánya) 103. Cikk. http://Narodne-Novine.Nn.Hr/Clanci/Sluzbeni/2010_07_85_2422.Html (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁶⁷ Zakon o zaštiti tajnosti podataka (NN 108/96.) <http://www.zakon.hr/z/217/Zakon-o-tajnosti-podataka> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁶⁸ Zakon o sigurnosnim provjerama (NN85/08) <http://www.zakon.hr/z/536/Zakon-o-sigurnosnim-provjerama> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁶⁹ Zakon o informacijskoj sigurnosti (NN 79/07) <http://www.zakon.hr/z/218/Zakon-o-informacijskoj-sigurnosti> (2015.10.22.)

⁵⁷⁰ Zakon o kaznenom postupku. (NN 62/03) <http://www.propisi.hr/print.php?id=8789> (Letöltve: 2015.10.22.)

⁵⁷¹ Zakon o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (NN73/13) http://www.morh.hr/images/stories/morh_sadrzaj/pdf/zakon_o%20sluzbi_u_osrh_02072013.pdf (Letöltve: 2015.10.23.)

⁵⁷² Zakon o obrani. <http://www.zakon.hr/z/334/Zakon-o-obrani> (Letöltve: 2015.10.23.)

⁵⁷³ Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske https://www.soa.hr/UserFiles/File/Strategija_nacionalne_sigurnosti_RH.pdf (Letöltve: 2015.10.23.)

jelenik meg a jogszabályi keret. Ausztria esetében nem találjuk meg a szféra komplex szabályozását, a polgári és a katonai normatívák egy-egy nagyobb rendszer részébe – rendőrség, honvédség – integrálódtak, történelmi tradíciókhoz kötöten.

4.3.2. INTÉZMÉNYI/SZERVEZETI KERET, STRUKTÚRA

A nemzetbiztonsági szolgálatoknak feladata, hogy a kormányzati döntésekhez szükséges információkat biztosítsák, tájékoztassák a politikai vezetést – katonai szolgálatok esetén a védelmi minisztert is – az ország külső és belső veszélyeztetettségének időszerű, illetve távlati alakulásáról. Kivételt képez ez alól a magyar NBSZ és a szlovák NBÚ, mivel kormányzati tájékoztató tevékenységet nem folytatnak. Az NBSZ a nemzetbiztonsági rendszer polgári elemében működik mint önálló adatszerző szolgálat.⁵⁷⁴ Egyedülálló szolgáltató szerepkört lát el a titkos információgyűjtés törvényben meghatározott eszközei és módszerei alkalmazásával az arra jogosult szervek megkeresése alapján. Nem rendelkezik tehát hírszerzői, elhárítási, intézkedési és nyomozati jogkörökkel (a belső biztonsági tevékenységhez kapcsolódó kivételektől eltekintve). A szlovák NBÚ⁵⁷⁵ sem folytat klasszikus nemzetbiztonsági tevékenységet, hanem a minősített és a rejtjelzett információk védelmét, valamint az elektronikus aláírással kapcsolatos feladatokat hajtja végre. Tevékenysége így csak közvetve köthető az állam biztonságának garantálásához. A horvát nemzetbiztonsági rendszer is rendelkezik egy olyan szervezettel, mely ugyan nem önálló, mivel a védelmi minisztérium szervezeti egységébe tartozik, mégis stratégiai adatszerzéssel foglalkozik a két szolgálat számára, ez pedig a Fegyveres Erők Elektronikus Hírszerző Központja.⁵⁷⁶

Ezen alaphelyzetből kiindulva – a három említett szervezeten kívül – jelentős szerepet játszanak az ország értékeinek védelmében és a nemzeti érdekek érvényre juttatásában, mivel olyan elemzett-értékelt információkat biztosítanak, amelyek felhasználásával az ország számára előnyös döntések hozhatók. A szolgálatok tevékenységében a tradicionális ágak funkcionális elkülönülése napjainkban oldódik, mivel az állam külső és belső biztonságának garantálása nem választható szét az új típusú fenyegetések és kihívások tükrében, ahogy a kül- és belpolitika határai is

---

⁵⁷⁴ *Az önálló adatszerző szolgálatok olyan nemzetbiztonsági szervezetek, amelyek a hírszerzési ciklusból csak az adatszerző szakaszt végzik, vagyis csak adatfeldolgozó képességekkel rendelkeznek, míg elemző-értékelővel nem...*

BÖRCSÖK András – VIDA Csaba: im: 71.old.

⁵⁷⁵ Národný bezpečnostný úrad- Nemzeti Biztonsági Hivatal

⁵⁷⁶ Središnjica elektroničkog izviđanja Glavnog stožera Oružanih snaga

összecsúsznak globalizált világunkban. Másik szemszögből megvizsgálva a problémát, két ellentétes hatás érvényesülését láthatjuk. Az államok kormányai a gazdasági- és pénzügyi válság hatására az államigazgatás minden területén, beleértve a nemzetbiztonsági szolgálatokat is, a felesleges párhuzamosságok elkerülésére, ezáltal költségtakarékos és minél hatékonyabb működésre törekuszenek. Így a rendelkezésünkre álló erőforrások célirányosabb felhasználását elősegítő kormányzati politika következetes végrehajtása a nemzetbiztonsági szektor feladatorientált megújításában is tetten érhető. Ez történt a magyar és a szlovák katonai szolgálatok esetében. Szlovákiában ehhez politikai célként járult a titkosított anyagok kiszivároztatásának megakadályozása és a nemzetbiztonsági szféra hitelének helyreállítása is.⁵⁷⁷ Ekképpen vált a KNBSZ és a VS integrált katonai nemzetbiztonsági szervezetté. Horvátország esetében a polgári szegmens érintette az összevonás, 2006-ban a SOA létrejöttkor. A másik oldalon, a jelentkező kihívások komplexitása okán új információelemző központok születnek. Ezek lehetnek már meglévő szervezetbe integráltak, mint a szlovák SIS struktúrájába tartozó, 2013. január 1-jén létrehozott Nemzeti Biztonsági Elemző Központ (NBAC), vagy önálló szervezetként létrejövők. Ez utóbbira példa a magyar TIBEK.

A nemzetbiztonsági szféra szervezeti struktúrájának elemzésekor mind a négy ország esetén jó megfigyelhető a szolgálatok – polgári és katonai – elkülönítése, ugyanakkor Ausztriában a katonai hírszerző szolgálat tevékenysége nem korlátozódik a biztonság katonai elemeire, mivel egyedüli hírszerző szolgálatként a teljes kormányzat tájékoztatási feladatait ellátja a biztonságpolitikai kihívások teljes spektrumában.

Magyarország esetében – hagyományos nézet szerint – két polgári szolgálatról beszélhetünk. Az Alkotmányvédelmi Hivatal végzi a kémelhárítási, az alkotmányvédelmi, a gazdaságbiztonsági feladatokat, illetve a központi államhatalmi és a kormányzati tevékenység szempontjából fontos szervek, intézmények és létesítmények biztonsági védelmét garantálja. Ezen túl közreműködik az idegenrendészeti eljárásokban, non-proliférációs tevékenységet folytat, a Nemzeti Biztonsági Felügyelet megkeresésére elvégzi a hatáskörébe tartozó iparbiztonsági ellenőrzéseket és ellátja a hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági

---

⁵⁷⁷ TASR: *Zlúčenie vojenských tajných služieb dostalo zelenú.*
<http://www.sme.sk/c/6557266/zlucenie-vojenskych-tajnych-sluzieb-dostalo-zelenu.html> (Letöltve: 2015.04.12.)

védelmének/ ellenőrzésének feladatait, illetve aktív részese az Awareness-programnak.⁵⁷⁸

Az Információs Hivatal a polgári hírszerzés komplex feladatrendszeréért felelős, továbbá Magyarország érdekeinek érvényesítését szolgáló tevékenységet folytat.⁵⁷⁹

A nemzetbiztonsági szolgálatok „új generációjához” tartozik a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ. A szolgálat olyan csúcshivatalként jött létre, ami az ország nemzetbiztonsági, bűnügyi és terrorfenyegetettségi helyzetéhez kapcsolódóan a többi nemzetbiztonsági szolgálat információit és munkáját fogja össze, kiegészítve saját nyílt információgyűjtő- és feldolgozó tevékenységgel.⁵⁸⁰ Önállóan titkos információgyűjtő tevékenység végzésére nem jogosult. A Kormány nemzetbiztonsági döntéseit előkészítő szervezet, valamint annak munkáját segítő munkacsoport számára tájékoztató és döntéstámogató, valamint biztonságpolitikai és bűnügyi stratégiai elemző tevékenységet folytat. Az együttműködő szervek irányába közvetíti a Kormány által megfogalmazott, a döntései meghozatalához szükséges eseti és időszakos hírigényeket, amelyeket folyamatosan aktualizál.

Klasszikus értelemben, a polgári szolgálatok rendszerében Szlovákiában, Ausztriában és Horvátországban is egy-egy szervezet található, amelyek tevékenysége azonban élesen elkülönül. A szlovák SIS és a horvát SOA integrált szolgálatként kül- és belföldön egyaránt folytat titkosszolgálati tevékenységet, mely a feladatok széles körét érinti, az információszerzés, -elemzés és -értékeléstől kezdve az alkotmányvédelmi és belső elhárítási feladatok végrehajtásán át az ország gazdasági és külpolitikai érdekeinek védelméig.

Ausztriában a BVT bár végez titkosszolgálati feladatokat, de a Belügyminisztériumhoz tartozva nemzetbiztonsági jogosítványok nélküli, nyomozóhatósági jogkörrel rendelkező elhárító szervezetként működik, amely nemcsak információszerzéssel foglalkozik, hanem a megszerzett információk felhasználásával is a bűnüldözésben.

---

⁵⁷⁸ Az Awareness-program olyan nyílt, tájékoztató tevékenység, amely keretében szakembereink tematikusan foglalják össze az adott személyi körrel kapcsolatba hozható biztonsági kérdéseket és lehetőséget adnak a visszacsatolásra a hozzájuk érkező jelzésekről.

Alkotmányvédelmi Hivatal: *Awareness program* <http://ah.gov.hu/html/awareness.html> (Letöltve: 2015.09.06.)

⁵⁷⁹ Ennek alapján az IH nemcsak továbbítja, hanem a kormányzati célkitűzésekkel szoros összhangban maga is felhasználja az általa megszerzett információkat a nemzeti érdek érvényesítését szolgáló, külföldi irányultságú műveletei során.

DEZSŐ Lajos: *Az Információs Hivatal*. In: Kobolka István (szerk.): *Nemzetbiztonsági alapismeretek*. Egyetemi Jegyzet. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyvkiadó Zrt., 2013.154.old.

⁵⁸⁰ 1995. évi CXXV. törvény 8/A.§ (3)bekezdés d. pontja

A katonai szféra vizsgálatokor három ország esetében beszélhetünk integrált szolgálatokról, ez a magyar KNBSZ, a szlovák VS és a horvát VSOA. Ettől a rendszertől eltér az osztrák nemzetbiztonsági szféra feladatszabása azáltal, hogy a katonai hírszerzés és elhárítás hagyományos tagolása megmaradt.

4.3.3. AZ INFORMÁCIÓIGÉNY MEGFOGALMAZÓJA ÉS AZ ADATSZOLGÁLTATÁS

A szolgálatok irányítása a konkrét feladatok, azaz információigények meghatározásában és a szakmai tevékenység szabályozásában valósul meg. Az irányítás mellett ez egyfajta felügyeletet, kontrollt is jelent, melynek célja megakadályozni, hogy a szolgálatok visszaéljenek a számukra biztosított különleges jogosítványokkal.

Magyarország kapcsán a 2010-es év tekinthető mérföldkőnek, mivel a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok rendszerváltás után felállított irányítási alapelveivel ekkor szakított a kormány. A polgári nemzetbiztonsági terület egységes kezelését és egységes irányítását új elv váltotta fel. Ennek megfelelően a szolgálatok irányítását azon miniszterek (nem pedig minisztériumok) kapták, akiknek „hivatali” profiljába leginkább beleillik a szolgálatok irányítása. Rendszer szinten tehát a kétpólusú irányítást a hárompólusú váltotta fel.⁵⁸¹ A szolgálatok tevékenységéről a főigazgató szükség szerint, de évente legalább egyszer a miniszter útján jelentést tesz a Kormánynak. A KNBSZ esetén a Magyar Honvédség vezérkari főnöke is közvetlenül igényelhet a főigazgatótól információt, aki az igényt haladéktalanul köteles teljesíteni. A szakmai kapcsolattartás és az információszolgáltatás rendjét a honvédelemért felelős miniszter állapítja meg.

Ausztria és Szlovákia esetében az elmúlt negyedszázadban kialakult rendszer nem változott. Mindkét ország kétpólusú irányítási rendszert használ. Ausztria esetében ezen szervezetek a kormány felügyelete alatt állnak, ami az arra kijelölt miniszterek által irányítja azokat: a BVT-t a Belügyminisztériumon keresztül, a két katonai szolgálatot, a HNaA-t és az AbwA-t a Szövetségi Védelmi- és Sportminisztérium segítségével. A legfőbb irányító szerv az Osztrák

---

⁵⁸¹ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. 10.§. Az IH-t a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszter, az AH-t, Az NBSZ-t, valamint a TIBEK-et a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter, a KNBSZ-t a honvédelemért felelős miniszter útján irányítja a Kormány.

Nemzetbiztonsági Tanács (Nationaler Sicherheitsrat)⁵⁸², mely az osztrák kormány tanácsadó testülete a kül-, biztonság- és védelmi politikai kérdésekben.

Szlovákiában szintén a kormányé az irányító szerep a polgári szolgálatok tekintetében. A vonatkozó törvény 3.§.⁵⁸³ értelmében a Védelmi tanács (Rada obrany štátu) elnökén keresztül szab írásban feladatot a szervezet számára a törvényben meghatározott kereten belül (2.§.). Ezen túl a szlovák kormány határozza meg a SIS létszámát, illetve igazgatója előterjesztésére fogadja el alapszabályát. A Szlovák Információs Szolgálat évente legalább egy alkalommal tájékoztatja a Parlamentet igazgatója útján (Nemzeti Tanács Národná rada Slovenskej republiky) az általa megszerzett és az értékelt információkról. A köztársasági elnök, a parlament elnöke és a miniszterelnök a jogszabályok által meghatározott kereteken belül írásban információt kérhet a szolgálattól.

Horvátországban a titkosszolgálatok irányítása egy központi koordináló testületen, a Nemzetbiztonsági Tanácson keresztül valósul meg, ami az elnök és a kormány irányítása alatt működő szervezet. Tagjai: az elnök, a kormányfő, a honvédelmi miniszter, a belügyminiszter, a külügyminiszter, az igazságügyi miniszter, a nemzetbiztonságért felelős miniszter, az elnök nemzetbiztonsági tanácsadója, a vezérkari főnök, a Nemzetbiztonsági Tanács Hivatalának vezetője,⁵⁸⁴ valamint a szolgálatok igazgatói. A Tanács ellenőrzi és értékeli az országot érintő biztonsági és nemzetbiztonsági kihívásokat, nemzetbiztonsági kérésekben irányelveket határoz meg a minisztériumok és más kormányzati szervek számára, illetve döntéseket hoz a nemzeti érdekek megvédése érdekében.⁵⁸⁵ A többi országtól eltérően a horvát szolgálatok a feladat végrehajtása során az általuk megszerzett és értékelt információkról és a biztonsági helyzet változásáról jelentést tesznek a köztársasági elnöknek, a horvát parlament elnökének, a miniszterelnök és Nemzetbiztonsági Tanács Hivatalának. A VSOA csak akkor tesz jelentést a védelmi miniszternek és a vezérkari főnöknek, ha az információ a fegyveres erőkre vonatkozik.⁵⁸⁶

---

⁵⁸² A Tanács elnöke a mindenkori kancellár, tagjai az alkancellár, a külügy-, belügy és a védelmi miniszter, valamint a Nemzeti Tanács Főbizottságában (Hauptausschuss) képviselt pártok képviselői. Gesamte Rechtsvorschrift für Errichtung eines Nationalen Sicherheitsrates, Fassung vom 23.10.2016 (BGBl. I Nr. 122/2001) 3.§(1).
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001603> (Letöltés: 2016.07.30.)

⁵⁸³ Zákon o Slovenskej informačnej službe.

⁵⁸⁴ A Nemzetbiztonsági Tanács vezetőjét a miniszterelnök és a köztársasági elnök megállapodással nevezi ki.

⁵⁸⁵ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske Članak 3.

⁵⁸⁶ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske Članak 55.

	Magyarország					Szlovákia			Ausztria			Horvátország	
	polgári				katonai	polgári		katonai	polgári	katonai		polgári	katonai
	AH	IH	NBSZ	TIBEK	KNBSZ	SIS	NB Ú	VS	BVT	HNaA	AbwA	SOA	VSOA
Beltügyminiszter	✓		✓	✓		✓	✓		✓				
Kormány						✓	✓						
Miniszterelnökséget vezető államtitkár		✓											
Honvédelmi miniszter					✓			✓		✓	✓		✓
Államfő és Kormány												✓	

2. ábra: A nemzetbiztonsági szféra irányítása (Forrás: szerző)

Az információigény megfogalmazása jogi keretek között történik, amelyben a döntéshozó kijelöli azt, aki jogosult megfogalmazni ezen igényeket, illetve meghatározza a szervezeteket, ezek feladat-és hatáskörét, valamint eszközrendszerét. Az információigény tartalma az a tervezett, irányított információs és prognosztikus tevékenység, ami mind a négy ország esetén a Biztonsági Stratégiában is megfogalmazott nemzeti érdekek, értékek, valamint az ország alkotmányos rendjének és biztonságának védelmét szolgálja, a nemzetközi kötelezettségeknek és szövetségi vállalásoknak eleget téve.

Napjaink gyorsan változó világában tehát a nemzetbiztonsági szférának készen kell állnia ezen információ- és hírigények gyors változásainak kezelésére technikailag, a humán erőforrás, az alkalmazott módszerek és az eljárások szintjén is.

4.3.4. A NEMZETBIZTONSÁGI RENDSZER DEMOKRATIKUS FELÜGYELETE ÉS ELLENŐRZÉSE

A nemzetbiztonsági rendszer működése a demokratikus országokban szigorú felügyeletet és elszámoltathatósági mechanizmusokat tesz szükségessé. A felügyelet módja a hatalmon lévő kormánytól független parlamenti vagy szakértői testületek⁵⁸⁷

⁵⁸⁷ A Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI) pénzügyi ellenőrzést folytat, továbbá az államháztartás alrendszeréből, valamint az európai uniós forrásokból finanszírozott vagy támogatott, céljellel juttatott összegek rendeltetésszerű felhasználását vizsgálja. Az Állami Számvevőszék a 2011. évi LXVI. törvényben meghatározott kivételekkel, általános hatáskörrel végzi az államháztartás ellenőrzését. Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala az alapvető jogokat érintő visszasságok tekintetében, a nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálati eljárásának elrendelését és lefolytatását is vizsgálja.

által végzett utólagos ellenőrzés, amely magába foglalja a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységét és a választópolgárok nevében biztosítja a jogállamiság tiszteletben tartását, ezáltal fontos eleme a civil kontrollnak.

A.) Magyarország

Magyarországon a szolgálatok parlamenti ellenőrzését a Nemzetbiztonsági Bizottság (NBB),⁵⁸⁸ látja el. A katonai nemzetbiztonsági szolgálat vonatkozásában az Országgyűlés Honvédelmi Bizottság (HB) is rendelkezik ellenőrzési jogosítványokkal. Az NBB elnöke kizárólag ellenzéki képviselő lehet. A miniszter a bizottságot a nemzetbiztonsági szolgálatok általános tevékenységéről rendszeresen, de legalább évente kétszer tájékoztatni köteles. A bizottság ezen túl tájékoztatást kérhet az ország nemzetbiztonsági helyzetéről, a nemzetbiztonsági szolgálatok működéséről és tevékenységéről, valamint kivizsgálhatja a nemzetbiztonsági szolgálatok jogellenes tevékenységére utaló panaszokat, és véleményezi a nemzetbiztonsági szolgálatok költségvetésének részletes tervezetét. Kinevezésük előtt meghallgatja a főigazgatói tisztségre jelölt személyeket, alkalmasságukról állást foglal. A bizottság a ténymegállapító vizsgálattal összefüggő irattal, adattal vagy egyéb információval rendelkező személyt, szervet vagy szervezetet a ténymegállapító vizsgálati tevékenységében való közreműködésre kötelezheti, valamint megkapja a nemzetbiztonsági szolgálatok által készített általános értékelő, illetve a Kormány számára készített jelentéseket. Dönt a biztonsági szakvélemény megállapításaival és a felülvizsgálati eljárás elrendelésének megtagadásával kapcsolatos miniszteri döntéssel szembeni panaszról és állást foglal az alapvető jogok biztosának a nemzetbiztonsági szolgálat felülvizsgálati eljárásáról adott tájékoztatásáról.

A Honvédelmi Bizottság⁵⁸⁹ folyamatosan ellenőrzi a KNBSZ feladatainak megvalósulását, melynek keretében a miniszter – legalább évente egyszer – tájékoztatja a szolgálatok általános tevékenységéről. Kinevezésük előtt meghallgatja a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatói tisztségére jelölt személyeket, alkalmasságukról állást foglal. A nemzetbiztonsági szolgálatok jogszerű működésével kapcsolatos panasz vagy bejelentés során betekinthez a nemzetbiztonsági ellenőrzés irataiba, tájékoztatást kérhet a minisztertől és a biztonsági szakvéleményt kiállító nemzetbiztonsági szolgálat főigazgatójától, valamint a panaszt meghallgathatja.

---

⁵⁸⁸ 1995. évi CXXV. törvény14-16.§

⁵⁸⁹ 1995. évi CXXV. törvény17-19/A. §

Válaszát úgy kell megfogalmaznia, hogy abból a nemzetbiztonsági szolgálatok titkos információgyűjtő tevékenységére ne lehessen következtetéseket levonni. A Bizottság tagjának csak az az országgyűlési képviselő választható meg, aki tekintetében az Alkotmányvédelmi Hivatal elvégezte a nemzetbiztonsági ellenőrzést.

B.) Szlovákia

Szlovákiában mindhárom nemzetbiztonsági szolgálat ellenőrzését a parlament⁵⁹⁰ látja el, amelynek megvalósítása érdekében a képviselők közül különbizottságokat hoz létre. A SIS ellenőrzésére létrehozott különbizottság⁵⁹¹ kormánypárti és ellenzéki képviselők közül áll a parlament összetételének arányában. Elnöke hagyományosan ellenzéki képviselő. A bizottság negyedévente legalább egy alkalommal ülésezik, összehívását bármelyik tagja kezdeményezheti. A szolgálat igazgatója köteles a bizottság elé terjeszteni a szolgálat alapszabályzatát, belső leírásait, a költségvetés végrehajtásának dokumentumait, valamint a szolgálat tevékenységéről és annak eredményeiről szóló jelentést. Az NBÚ tekintetében a 215/2004. számú törvény a mértékadó, mely a 72.§. -ban határozza meg az NBÚ-t ellenőrző parlamenti bizottság hatáskörét.⁵⁹² Mindkét bizottság tevékenységi körében észlelt törvénysértésről köteles értesíteni a parlamentet, a főügyészt, illetve az ügy jellegétől függően a kormányt. Üléseik nem nyilvánosak. Tagjaiknak joguk van kísérettel belépni az adott szolgálat objektumaiba és intézményeibe. Az NBÚ tekintetében a 254/2006. törvény egy további bizottság⁵⁹³ felállításáról is intézkedett, mely a hivatal határozatai ellen – biztonsági ellenőrzések kapcsán – fellebbezési testületként funkcionál. 11 tagját a parlament politikai összetétele alapján választják meg. Ülései szintén nem nyilvánosak, döntéseit a jelenlévők több mint felének szavazatával hozza, amely ellen jogorvoslat a legfelsőbb bíróságnál kérhető. A katonai szolgálat esetében a parlamenti különbizottság⁵⁹⁴ felállításáról és tevékenységéről az 198/1994. számú törvény 5-6. §-a intézkedik, melyek megegyeznek a két polgári szolgálatéval azzal a kitételrel, hogy az általa észlelt törvénysértést csak a parlamentnek köteles jelenteni. A bizottságok az infokommunikációs eszközök titkosszolgálatok általi felhasználásával kapcsolatban

---

⁵⁹⁰ Národná Rada: Nemzeti Tanács

⁵⁹¹ Osobitný kontrolný výbor NR SR na kontrolu činnosti SIS. Jogállását a SIS-ről szóló 46/1993. számú törvény 5-6.§.szabályozza.

⁵⁹² Osobitný kontrolný výbor NR SR na kontrolu činnosti NBÚ

⁵⁹³ Výbor Národnej rady Slovenskej republiky na preskúmanie rozhodnutí Národného bezpečnostného úradu

⁵⁹⁴ Osobitný kontrolný výbor NR SR na kontrolu činnosti Vojenského spravodajstva

azonban nem rendelkeznek jogosultságokkal, mert azt a parlament ellenőrzi a 166/2003. számú törvény alapján.

C.) Ausztria

Az osztrák nemzeti jog szerint az osztrák szolgálatok ellenőrzése két síkon zajlik. Az egyik az interpretációs törvény⁵⁹⁵ intézménye, a másik az állandó jelleggel működő albizottságok létrehozása. A BVT felügyeletét a Belügyi Albizottság (Unterausschuss für innere Angelegenheiten) látja el, amelynek összetétele tükrözi a Nemzeti Tanácson belüli pártok közötti erőviszonyokat. Az osztrák ellenőrzési rendszerben emellett az Emberi Jogi Tanács (Menschenrechtsbeirat) is megtalálható. A belügyminiszter a Tanács feladatának elvégzéséhez a szükséges anyagokat és eszközöket biztosítani köteles.

A katonai szolgálatok feladat-végrehajtása nem a nyilvánosság előtt zajlik, a demokratikus ellenőrzés azonban rájuk is kötelezettségeket ró. A Honvédelmi Minisztériumon belüli szakmai felügyeletük mellett a Nemzeti Védelmi Albizottság (Ständiger Unterausschuss des Landesverteidigungsausschusses) végzi felügyeletüket. A bizottságok a szolgálatok törvényes feladat-végrehajtását vizsgálják, üléseik nem nyilvánosak. A bizottságok átfogó reformjára 2009-ben került sor, az ellenőrző tevékenység hatékonyabb végrehajtása okán.

D.) Horvátország

A horvát nemzetbiztonsági közösség felügyeleti rendszere háromtényezős: parlamenti, szakmai és civil. A nemzetbiztonsági szolgálatok feletti közvetlen parlamenti ellenőrzés a Nemzetbiztonsági Bizottságon keresztül valósul meg. A felügyelet ellátása érdekében az országgyűlés tájékoztatást kérhet az ügynökségek tevékenységeiről és az általuk végrehajtott intézkedésekről, a Legfelső Bíróságtól titkos információgyűjtés és konkrét személyekhez köthető titkos adatgyűjtés kapcsán, illetve mindkét szervezettől a parlamenti képviselők és családtagjaikról folytatott titkos adatgyűjtés ügyében.⁵⁹⁶

A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége feletti szakmai felügyeletet a Nemzetbiztonsági Tanács Hivatala látja el. Felügyeli és ellenőrzi a szolgálatok tevékenységének törvényességét, a titkos adatgyűjtés törvényességét, a szolgálatok

---

⁵⁹⁵ Parlamentarische Anfragen (Interpellationsrecht)

⁵⁹⁶ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske Članak 104. (2).

költségvetésének felhasználását, a partnerszolgálati együttműködés alakulását, valamint betekinthez a szolgálatok dokumentumaiba is.⁵⁹⁷

A nemzetbiztonsági szféra civil felügyeletét a Nemzetbiztonsági Szolgálatokat Felügyelő Civil Tanács (Vijeće za građanski nadzor sigurnosno-obavještajnih agencija)⁵⁹⁸ látja el, ami ellenőrzi a szolgálatok által végrehajtott feladatok jogszerűségét, figyelemmel kíséri és felügyeli a titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazását. A Tanács az állampolgárok, a kormányzati szervek és jogi személyek beadványai alapján felügyeleti eljárást indíthat.

4.3.5. IRÁNYÍTÁS, ERŐFORRÁS-GAZDÁLKODÁS ÉS FELADATKIJELÖLÉS

A XXI. században a nemzetbiztonsági szervezetekkel szemben támasztott követelmény a professzionalitás, mely értelmében a szervezet a megfelelő módszereket alkalmazza a rendelkezésére álló pénzügyi, infrastrukturális, humán és információtechnológiai erőforrások felhasználásához, menedzseléséhez és fejlesztéséhez. Ehhez a törvényben meghatározott feladatokon túl szükséges az intézményi feladatok és célok pontos meghatározása, a felhasznált erőforrások és az elért eredmények nyomon követése és értékelése, valamint gazdálkodásról szóló beszámolók készítése. Ezen feladatok felelőse a szervezetek élén álló igazgató vagy főigazgató, akinek kinevezése az elemzett szervezetek esetén nagy változatosságot, eltérést mutat.

A.) Magyarország

Magyarország esetében az IH főigazgatóját a miniszterelnök nevezi ki és menti fel. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatójára vonatkozó előterjesztést a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter a honvédelemért felelős miniszterrel és a rendészetért felelős miniszterrel egyetértésben teszi meg.⁵⁹⁹ A KNBSZ, az AH és a TIBEK főigazgatóinak kinevezéséről és felmentéséről – az előbbi esetén a honvédelmi miniszter, az utóbbiaknál a belügyminiszter javaslatára – a miniszterelnök dönt.

⁵⁹⁷ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske Članak 107. (1).

⁵⁹⁸ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske Članak (110-111.)

⁵⁹⁹ 1995. évi CXXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 12.§.2. pont. A nevezett a pont ellentétben áll a törvény 10. §. foglaltakkal, mivel ott polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszterre, polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszterre, valamint honvédelemért felelős miniszterre hivatkozik a törvény.

B.) Szlovákia

Szlovákiában a polgári szolgálat igazgatóját a kormány javaslatára az államfő nevezi ki, vagy menti fel. Felmentésére az államfőnél a parlament is tehet javaslatot. Az igazgatót érintő szolgálati ügyekben azonban a 1998. évi 73. törvény 231-246. pontjai alapján eljárási és döntési jogköre a kormányfőnek van. Az NBÚ igazgatóját a kormány javaslata alapján a parlament nevezi ki és hívja vissza. A kinevezés hét évre szól, ami egy periódus időtartamban meghosszabbítható. A katonai szolgálat, a VS vezetőjét a védelmi miniszter nevezi ki és menti fel. Feladatai végrehajtása során a honvédelmi miniszternek tartozik felelősséggel.

C.) Ausztria

Ausztriában a BVT igazgatóját a belügyminiszter, amíg a két katonai szolgálat vezetőjét a honvédelmi- és sportminiszter jelöli ki és menti fel. Szolgálati idejük nincs időkorláthoz kötve.

D.) Horvátország

A horvát nemzetbiztonsági szférában mindkét szolgálat igazgatóját a köztársasági elnök és a kormányfő nevezi ki. A polgári szolgálat esetén előzetes döntéshozatali jog illeti meg a Nemzetbiztonsági Bizottságot. A VSOA estén javaslattételi jogköre a védelmi miniszternek van. Az igazgatók működési idejét a törvény 4 évre állapította meg, ami meghosszabbítható.⁶⁰⁰

Minden ország gyakorlatában elmondható, hogy a hivatalban lévő igazgatók ezen szervezetek kultúrájában szocializálódtak, megjárva a szervezeti struktúra több lépcsőjét, szakemberként elismertséget szerezve.⁶⁰¹ Következésképpen nem volt számukra ismeretlen a feladat, amely szerint gondoskodniuk kell arról, hogy a szervezet stratégiájának bevezetéséhez és céljainak eléréséhez elengedhetetlenül szükséges erőforrásokat meghatározzák, amely a kompetenciákban rejlik, és törekedjenek a használatukhoz szükséges feltételek megteremtésére, illetve

---

⁶⁰⁰ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske Članak 66. (2-3.). A 2012 januárjában kelt törvénytervezet alapján további korlátozásokat vezettek be, amivel az igazgatók mandátumának meghosszabbítását 2 alkalomban kívánták korlátozni.

Prijedlog zakona o dopuni zakona o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske www.sabor.hr/fgs.axd?id=23065(Letöltve: 2015.04.04.)

⁶⁰¹ A BVT megalakulásakor az ÖVP vezette HM alá tartozó HNaA alacsony beosztású, elhárítási tapasztalattal nem rendelkező elemző munkatársát nevezték ki vezetőnek. Helyettese a BM NKO korábbi vezetője lett, szintén gyakorlatilag szakmai ismeretek nélkül. A szervezett második vezetőjére, aki 2008 óta van hivatalában, azonban már teljes mértékben igazak a megállapítások.

fenntartására a költségvetési lehetőségeiken belül. Ennek megvalósítása a tevékenységek, a célok és az eszközök összehangolását, az egyes szervezeti egységek közötti koordinációt feltételezi és megköveteli a gyors döntéshozatalt, valamint a rugalmas reagálást, mely szükséges napjaink globális kihívásainak kezelésére. Ezen kihívásokat mind a négy ország esetén a nemzeti biztonsági stratégia és az abból eredeztethető katonai stratégia foglalja össze.

4.3.6. A NEMZETBIZTONSÁGI TEVÉKENYSÉG ESZKÖZEI ÉS MÓDSZEREI

A társadalom védelme, a bűncselekmények felderítése, az elkövető felkutatása, a döntéshozók számára megfelelő minőségű prognózisok készítése, az ország és a szövetségesek gazdasági-külpolitikai és biztonságpolitikai érdekeinek védelme szükségessé teszi a titkosszolgálati eszközök és módszerek használatát. Ezen eszközök alkalmazása beavatkozást jelent a magánéletbe, alapvető jogokat sérthet, korlátozhat (magánlakás sérthetlensége, magánlakás- és családi élet, levelezés tiszteletben tartása, a személyes adatok védelméhez való jog, vagy az információáramlás szabadsága stb.). A korlátozásnak ezért célhoz kötöttnek, arányosnak és a törvény által szabályozottnak kell lennie az önkényes használat elkerülése érdekében. Szintén fontos a szükségesség elvének betartása, amelyhez nem kizárólag az általános európai gyakorlatot kell alapul venni, hanem tekintettel kell lenni az adott ország sajátosságaira is. Eszerint egy hatósági beavatkozás nem tekinthető automatikusan szükségtelennek egy demokratikus társadalomban pusztán azért, mert azt más demokráciákban nem alkalmazzák, ha az érintett államban az alkalmazása kellőképpen indokolt. Mindig az ügy összes körülményeinek gondos figyelembevételével lehet eldönteni, hogy az adott beavatkozás jogsértő-e vagy sem.

A legtöbb államban az ilyen beavatkozásokat csak akkor alkalmazhatják az egyes hatóságok, ha a külön törvényekben meghatározott feladatok ellátásához szükséges adatok más módon nem szerezhetők meg.⁶⁰² Az arra törvényileg feljogosított szervek minden országban rendelkeznek a titkos információgyűjtéshez szükséges jogosítványokkal, amelyek használata során az országok különböző szabályozási technikát alkalmaznak. Ausztria esetében a titkos nyomozásra vonatkozó szabályokat a belbiztonsági szervek szervezetét és tevékenységét szabályzó törvényben (Bundesgesetz über die Organisation der Sicherheitsverwaltung und die

---

⁶⁰² Dr. ERDŐS István: *A titkos információgyűjtés magyar szabályozása*. In: Várhalmi Miklós (szerk.): *A magyar Nemzetbiztonsági Szolgálatokról*. Budapest, Novarissima Kiadó, 2002. 430.old.

Ausübung der Sicherheitspolizei (Sicherheitspolizeigesetz: SPG) és a katonai szervek szervezetét és tevékenységét szabályzó törvényben (Bundesgesetz über Aufgaben und Befugnisse im Rahmen der militärischen Landesverteidigung (Militärbefugnisgesetz – MBG) helyezték el. A másik három országot illetően a nemzetbiztonsági szolgálatokhoz kötött információgyűjtés jogi aspektusai a nemzetbiztonsági törvényben kerültek lefektetésre (1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról, Zákon o Slovenskej informačnej službe).

Horvátországban a törvényalkotó egyedi eljárást alkalmazva a polgári és katonai szolgálatok által alkalmazható titkos információgyűjtő intézkedéseket úgy választja ketté, hogy a SOA esetében azok alkalmazhatók, amelyek átmenetileg korlátozzák az adott alkotmányos emberi jogokat és az alapvető szabadságjogokat, amíg a VSOA tekintetében engedélyezi azokat, melyek átmenetileg felfüggesztik ezen jogokat a szolgálatok alkalmazottai, vagy a Honvédelmi Minisztérium és a fegyveres erők tagjai tekintetében (Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske)

	Magyarország ⁶⁰³	Szlovákia ⁶⁰⁴	Ausztria ⁶⁰⁵	Horvátország ⁶⁰⁶
felvilágosítás kérése	✓	✓	✓	✓
információgyűjtés a nemzetbiztonsági jelleg leplezésével*	✓	✓	✓	✓
magánszeméllyel történő titkos kapcsolat létesítése	✓	✓	✓	✓
információgyűjtést elősegítő információs rendszerek, eszközök létrehozása, alkalmazása	✓	✓	✓	✓
fedőokmány készítése és felhasználása	✓	✓	✓	✓
fedőintézmény létrehozása és fenntartása	✓	✓	✓	✓
csapda alkalmazása	✓			
legenda alkalmazása	✓	✓	✓	✓

⁶⁰³ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 8.§.

⁶⁰⁴ 46/1993. Z. z. Zákon o Slovenskej informačnej službe 10-12§. és 198/1994. Z. z. Zákon o Vojenskom spravodajstve 10-12§.

⁶⁰⁵ MGB 2. Abschnitt 21-26. § SPG Abschnitt 54. § és

http://www.bundesheer.at/pdf_pool/milizinfo/ausgabe0212.pdf#page=5 (Letöltve: 2015.04.13.)

⁶⁰⁶ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske Članak 66. (2).

	Magyarország	Szlovákia	Ausztria	Horvátország
figyelés	✓	✓	✓	✓
eszközök színlelt átruházása*		✓		
infokommunikációs eszközök használata, az azon zajló kommunikáció megismerése és metaadatok gyűjtése**	✓	✓	✓	✓
technikai elhárítás	✓	✓	✓	
operatív technika használata, az észlelt technikai úton történő rögzítésére, megismerésére***	✓	✓	✓	✓
elektromágneses kisugárzás és lehallgatás megakadályozása védett objektumok és személyek esetén		✓		
titkosszolgálati technika alkalmazása külföldön a nyilvánosság számára elzárt területeken		✓		
büntetlenségi megállapodás	✓			
postai /zárt küldemény ellenőrzése és tartalmának technikai eszközzel rögzítése	✓	✓		✓
hírközlési rendszerekből és egyéb adattároló eszközökből információk gyűjtése	✓	✓		✓
adatfeldolgozás, adatmeghatározás			✓	✓
adatsere bel-és külföldi szolgálatokkal			✓	
megbízhatósági vizsgálat			✓	
adatok átvétele****			✓	
tárgyak és dokumentumok titkos megvétele				✓

3. ábra: Az operatív eszközök alkalmazása az egyes országokban. (Forrás: szerző)

* Olyan eszközök vétele, eladása vagy más módon történő átruházása, melyek birtoklása engedélyhez kötött, vagy tilos. Ezen eszközök segítséget nyújtanak a nemzetbiztonsági feladatok elvégzésében,

különösen a terrorizmus és a szervezet bűnözés kapcsán, az ország biztonságpolitikai érdekeit szem előtt tartva.

** Szlovákiában a vonatkozó eszközök használatát a 166/2003. számú törvény szabályozza részletesen.

*** Horvátországban a törvényalkotó ezen eszközök használatát csak nyilvános helyeken és a szabadban engedélyezte.

**** Ausztriában a titkosszolgálati eszközök és módszerek közé sorolja a törvényalkotó jelentős társadalmi érdek esetén más szolgálatoktól, vagy külföldi szolgálatoktól, osztrák diplomáciai kar képviselőitől, hazai hatóságoktól, külföldi állami szervektől és nemzetközi szervezetekről történő adatátvitelt.

4.3.7. A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK FELADATRENDSZERE

A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszerét az államok jogszabályokban rögzítik, amely világos, jól körülhatárolt működési kereteket biztosít számukra. A konkrét feladatok, legyenek azok hírszerző, elhárító, védelmi és ellenőrzési jellegűek, a biztonsági kihívásokból és fenyegetésekből következnek. A jogi szabályozás minden vizsgált országban egyes szolgálatokra lebontva részletesen meghatározza a felelősségi körükhöz tartozó feladatokat, és azok végrehajtásához szükséges különleges jogosítványok alkalmazásának szabályait. Ezen feladatok rendszere és regisztere nem állandó, mivel igazodnia kell a biztonsági kihívásokhoz, kockázatokhoz és fenyegetésekhez.

Polgári nemzetbiztonsági szolgálatok:

	Magyarország ⁶⁰⁷				Szlovákia ⁶⁰⁸		Ausztria ⁶⁰⁹	Horvátország ⁶¹⁰
	AH	IH	NBSZ	TIBEK	SIS	NBÚ	BVT	SOA
alkotmányvédelem	✓				✓		✓	✓
kémelhárítási feladatok	✓				✓		✓	✓
adat- és információgyűjtés külföldön		✓			✓			✓
terrorizmus elleni küzdelem	✓	✓		✓	✓		✓	✓
gazdaságbiztonság	✓	✓			✓			✓

⁶⁰⁷ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

⁶⁰⁸ 46/1993. Z. z. Zákon o Slovenskej informačnej službe, 215/2004. Z. z. Zákon o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov és <http://www.sis.gov.sk/onas/ulohy.html> (Letöltve: 2015.10.24.)

⁶⁰⁹ Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung : *Verfassungsschutzbericht für das Jahr 2014*. http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_Verfassungsschutz/Verfassungsschutzbericht_Jahr_2014.pdf (Letöltve: 2015.10.24.)

⁶¹⁰ Zákon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske Sigurnosno-obavještajna agencija: Područja (djelokrug) rada <https://www.soa.hr/hr/soa/podrucja/> (Letöltve: 2015.10.24.)

	Magyarország				Szlovákia		Ausztria	Horvátország
	AH	IH	NBSZ	TIBEK	SIS	NBÚ	BVT	SOA
szervezett bűnözés elleni küzdelem	✓	✓		✓				✓
fegyverkereskedelem elleni küzdelem	✓	✓					✓	
kábítószer-kereskedelem elleni fellépés	✓	✓						
(tömeges) és illegális migráció elleni küzdelem	✓				✓		✓	
objektumvédelem belföldön	✓				✓		✓	✓
objektumvédelem külföldön		✓			✓			✓
kritikus infrastruktúra védelem							✓	
védett személyek védelme							✓	✓
hatáskörébe tartozó személyek (nemzet-) biztonsági védelme, illetve ellenőrzése*	✓	✓	✓			✓	✓	✓
idegenrendészeti feladatok	✓							
szélsőségek elleni küzdelem	✓				✓		✓	✓
iparbiztonsági ellenőrzés	✓					✓		
non-prolifерáció	✓	✓					✓	
nemzetbiztonsági érdekeket érintő vagy a különleges biztonsági intézkedést igénylő beszerzések	✓	✓	✓					
adat- és információgyűjtés külföldön		✓			✓			✓
exportellenőrzés		✓						
rejtjeles információvédelem		✓				✓		
rejtjel-felügyelet ellátása		✓				✓		
bűncselekmények felderítése		✓			✓			
titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés szolgáltató tevékenységként			✓					

	Magyarország				Szlovákia		Ausztria	Horvátország
	AH	IH	NBSZ	TIBEK	SIS	NBÚ	BVT	SOA
tevékenységéhez szükséges különleges technikai eszközök és anyagok biztosítása			✓					
speciális távközlési összeköttetést biztosítása			✓					
biztonsági okmányok védelmével összefüggő hatósági felügyelet			✓					
szakértői tevékenység**			✓			✓		
Kormányzati Eseménykezelő Központ működtetésével kapcsolatos feladatok ellátása			✓					
állami szervezetek védett kommunikációjának védelme		✓	✓			✓		✓
infokommunikációs és kibervédelmi feladatok					✓			
korruptió elleni fellépés					✓			
kül- és biztonságpolitikai feladatok		✓			✓			
külföldi eredetű információk szerzése		✓			✓			
minősített információk védelme					✓			✓
állami szervek információbiztonsági védelme			✓			✓		✓
illegális kereskedelem elleni fellépés					✓			
biztonsági felülvizsgálatok végrehajtása						✓		

	Magyarország				Szlovákia		Ausztria	Horvátország
	AH	IH	NBSZ	TIBEK	SIS	NBÚ	BVT	SOA
iparbiztonsági engedélyek kiadása						✓		
személyi biztonsági ellenőrzés						✓		
biztonsági előírások kialakítása és kiadása						✓		
biztonsági alkalmazottak képzése						✓		
technikai eszközök, rendszerek, mechanikai és műszaki biztonsági eszközök hitelesítése						✓		
titokvédelmi feladatok						✓		
informatikai biztonsággal, rejtjezéssel kapcsolatban kutatás-fejlesztés						✓		
külföldi információk védelme, nyilvántartása						✓		
elektronikus aláírás kiadása						✓		
állampolgárok elleni háborús bűntettek felderítése***								✓
az ország nemzetbiztonsági, bűnügyi és terrorfenyegetettségi helyzetének a rendelkezésére álló összes információ alapján történő figyelemmel kísérése és elemzése								✓
az ország biztonsági és bűnügyi helyzetét érintő új jelenségekről háttér- és kockázatelemzések, tanulmányokat készítése								✓

	Magyarország				Szlovákia		Ausztria	Horvátország
	AH	IH	NBSZ	TIBEK	SIS	NBÚ	BVT	SOA
kormányzati tájékoztató és döntéstámogató, valamint biztonság-politikai és bűnügyi stratégiai elemző-értékelő tevékenység				✓				
személyazonosításra alkalmatlan statisztikai adatok szolgáltatásával biztonsági és bűnügyi kérdésekkel kapcsolatos kormányzati döntéshozatal elősegítése				✓				
a nemzeti szintű koordináció érdekében adatbázisok kezelése				✓				
az együttműködő szervek számára információs igények meghatározása				✓				
Kormány által megfogalmazott és a döntések meghozatalához szükséges eseti és időszakos hírigények összeállítása, aktualizálása				✓				
utasadat-információs rendszer feladatainak ellátása				✓				
az együttműködő szervek által párhuzamosan folytatott információgyűjtés, nyomozás és adatkezelés feltárása és ésszerűsítése				✓				

4. ábra: Polgári nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszere. (Forrás: szerző)

*Az NBÚ esetében ez kiterjed a hivatal tevékenységét érintő biztonsági kockázatok elemzésére, ellenőrzésére.

**Az NBSZ esetén ez kibővül a 2005. évi XLVII. törvény alapján igazságügyi szakértői tevékenységgel. Az NBÚ esetén a szakértői tevékenység lehatároltabb, az információ védelmére és a rejtjelzésre terjed ki.

*** A SOA feladatai Horvátország háborús múltja okán kiterjednek a horvát állampolgárok ellen elkövetett háborús bűncselekmények felderítésére is

Katonai nemzetbiztonsági szolgálatok:

	Magyarország ⁶¹¹	Szlovákia ⁶¹²	Ausztria		Horvátország ⁶¹³
	KNBSZ	VS	HNaA ⁶¹⁴	AbwA ⁶¹⁵	VSOA
stratégiai hírszerzés	✓		✓		✓
külföldi titkosszolgálatok honvédelmi érdekeket sértő vagy veszélyeztető törekvéseinek felderítése és elhárítása	✓	✓	✓		✓
katonapolitikai, hadiipari és katonai információk megszerzése	✓	✓	✓		✓
titkos információgyűjtés bel-és külföldön	✓	✓	✓		✓
kémelhárítás a honvédelem területén	✓	✓		✓	✓

⁶¹¹ 1995.évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 6.§.

⁶¹² 198/1994. Z. z. Zákon o Vojenskom spravodajstve 2.§.

⁶¹³ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske Članak 24. (2-3)., valamint Članak 43-47.).

⁶¹⁴ bundesheer.at: Das Heeres-Nachrichtenamt. Wissen – rund um die Uhr.

http://www.bundesheer.at/organisation/beitraege/n_dienste/pdf/hnaa.pdf (Letöltve: 2015.10.24.)

Heeres-Nachrichtenamt. In: Öffentliche Sicherheit,7-8/05.

http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_OeffentlicheSicherheit/2005/07_08/files/Heeresnachrichtenamt.pdf (Letöltve: 2015.10.24.)

⁶¹⁵ MBG Abs 2. 20.§.és http://www.bundesheer.at/pdf_pool/milizinfo/ausgabe0212.pdf#page=5 (Letöltve: 2015.10.24.)

	Magyarország	Szlovákia	Ausztria		Horvátország
	KNBSZ	VS	HNaA	AbwA	VSOA
kormányzati döntésekhez szükséges információk megszerzése a biztonságpolitika teljes spektrumában			✓		
a műveleti területen lévő alakulatok nemzetbiztonsági védelme	✓	✓			
hónvédelmi érdeket veszélyeztető kiber tevékenységről és szervezetekről történő információgyűjtés, kiberterrorizmus elleni fellépés	✓	✓		✓	✓
nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák, valamint a haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának felderítése	✓	✓			
biztonsági védelem katonai szervek és létesítmények esetében*	✓	✓			✓
meghatározott személyek védelme	✓	✓			✓
az ország törvényes rendjének védelme	✓	✓			✓
alkotmányos berendezkedés, függetlenség és területi egység védelme	✓	✓			
vezérkar tervező munkájához szükséges információk biztosítása	✓	✓	✓		✓
illegális migráció elleni fellépés			✓		
terrorizmus elleni küzdelem	✓	✓	✓	✓	✓
hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel összefüggő nemzetbiztonsági feladatok ellátása	✓	✓			
jogellenes fegyverkereskedéssel összefüggő feladatok**	✓	✓			
hatáskörébe tartozó gazdálkodó szervezetek cégellenőrzése	✓				

	Magyarország	Szlovákia	Ausztria		Horvátország
	KNBSZ	VS	HNaA	AbwA	VSOA
beszerzési eljáráshoz kötődő minősítési és kiegészítő ellenőrzés végrehajtása	✓				
hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági védelme, ellenőrzése	✓				✓
bűnmegelőzési célú ellenőrzési feladatok	✓				
hazaárulás, szabotázs, egyéb kártevő tevékenység ellni fellépés		✓		✓	
nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak és propaganda elleni fellépés	✓	✓	✓		
szervezett bűnözés elleni küzdelem	✓	✓	✓		
minősített információk, anyagok védelme		✓			
biztonságpolitikai korai előrejelző rendszer része			✓		
megbízhatósági vizsgálat				✓	
információbiztonsági törvény és rendelet végrehajtása				✓	
információbiztonsági rendszerekben és kommunikációs rendszerekben kezelt információk védelme				✓	
elektronikus rendszerek védelme				✓	
kibervédelem				✓	
együtműködés más biztonsági szervekkel, partnerszolgálatokkal				✓	
objektumvédelmi feladatok				✓	✓
személyi biztonsági védelem				✓	
Katonai Eseménykezelő Központ üzemeltetése				✓	
műveleti területen lévő alakulatok védelme	✓	✓	✓		✓

5. ábra: Katonai nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszere. (Forrás: szerző)

* A VS estében az objektumvédelmi feladatot a védelmi miniszter határozza meg, a KNSBZ estében a kormányzati szempont dominál.

** Ez a tevékenység a VS esetében hangsúlyosan vonatkozik a kettős felhasználású termékekre is.

A szolgálatok feladatszabása, ahogy a táblázatból jők kitűnik, alkalmazkodik a XXI. század információs és technikai kihívásaihoz, hiszen megjelentek az infokommunikációs rendszerek a kibertérben zajló folyamatok ellenőrzésére és a kapcsolódó információgyűjtésre, valamint a szükséges védekezési képességek növekedésére koncentráló képességek. Tényként kezelhetjük továbbá, hogy a globális, transznacionális kihívások a klasszikus titkosszolgálati feladatrendszer hírszerző és elhárító szervei mindegyikénél kiemelt feladatként vannak jelen egy országon belül is. Ez nem okoz kettősséget a feladat-végrehajtásban, hanem az ellenük való küzdelmet erősíti.

4.3.8. TECHNIKAI FELSZERELTSÉG (CSÚCSTECHNOLÓGIA)

Az új típusú biztonsági kihívások megjelenése, nemzetközivé válása megköveteli a szolgálatoktól a naprakészséget, mivel a döntéshozók számára a magas minőségű információs gyors beszerzése létfontosságúvá vált egyrészt nemzeti környezetben, másrészt a négy ország tekintetében a nemzetközi szerepvállalásuknak megfelelően. Tényként kezelhetjük, hogy megnövekedett az információ- és hírigény, amelyek kielégítése – egyre nagyobb mértékben – technikai módszerekhez köthető.

A 21. század kezdetétől ezt a tevékenységet a „*rendszer szemléletű információ-adatgyűjtés és feldolgozás, illetve a komplex információkezelés fejezi ki, hiszen az információs forradalom, az információs társadalmak, a hálózatközpontú információs hadviselés és átfogóan az „információ = hatalom” fogalmak, elvek, tények reális és meghatározó valósággá, versenytényezővé váltak.*”⁶¹⁶ Ez pedig a titkosszolgálatok technikai, technológiai képességeinek folyamatos fejlesztési szükségletét is eredményezte. A technológiai fejlődéssel párhuzamosan megjelenik a titkosszolgálati tevékenységek során alkalmazott, illetve annak háttérét biztosító technikai eszközrendszerek fejlesztésének igénye. Ezt egyrészt az infokommunikációs társadalom kiteljesedéséből adódó lépéskényszer generálja, másrészt bizonyos

---

⁶¹⁶ VÁRHALMI A. Miklós: *A hírszerzés–felderítés szerepe és jelentősége a 21. századi NATO számára.* In: *Felderítő Szemle*, 2008. VII. évfolyam 3. szám. 117. old.

feladatok az addig rendelkezésre álló technikai háttérrel már nem biztosíthatóak, vagy azok végrehajtása gazdaságtalan.⁶¹⁷

Ezen fejlesztések, ahogy a szolgálatok feladatkörének leírásában láttunk, mind a négy országban szervezeten belül is megjelennek, ugyanakkor jelentős mértékben jelen van a piacorientált külső szervezetek titkosszolgálati fejlesztésekbe történő bevonása is. Ezekről azonban a nyilvánosság legkevésbé sem értesül, hiszen nem nyilvános információ a szolgálatok által használt eszközök megnevezése. Ennek mond ellent a 2014-ben az Gamma International által gyártott FinFisher kormányzati kémprogram használatának napvilágra kerülése. Az NBSZ-hez és SIS-hez kötöten is megjelentek információk.⁶¹⁸ 2015-ben Magyarország két szolgálatát is érintette a Hacking Team-et ért hackertámadás, ami az okostelefonok lehallgatására, számítógépes adatforgalom-ellenőrzésre és megfigyelésre gyártott programokat. Szlovákia esetében a SIS nem ismerte el a Hacking Team alkalmazások használatát.⁶¹⁹

Továbbgondolva a kérdést felvetődik, hogy a titkosszolgálati eszközök nyilvánosságra kerülése mennyire érinti egy ország nemzetbiztonságát, biztonságpolitikáját,

---

⁶¹⁷ DOBÁK Imre – KOVÁCS Zoltán: *Új technológiák hatása a hírszerzésre*. In: Dobák Imre (szerk.): *Nemzetbiztonság általános elmélete*. Egyetemi Jegyzet. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, 2014. 210. old.

⁶¹⁸ Szlovákia 2010 óta 5 millió 341 440 eurót költött a FinFisher/FinSpy kliensekre, Magyarország pedig 403 920 eurót. Ausztriában is kiderült, hogy a belügyminisztérium alkalmazott 2007-ben hasonló kémszoftvereket egy iszlám radikalista ellen. Egy évvel később azonban úgy ítélték meg, hogy használatához nincs meg a megfelelő jogi háttér.

ŠKOPEC, Robert: Je Slovensko až tak bohate ?

<http://skopec.blog.sme.sk/c/365182/je-slovensko-az-tak-bohate.html> (Letöltve: 2015.04.15.)

derstandard.at: *Gamma Internationals: Unternehmen hinter Staatstrojaner FinFisher gehackt - derstandard.at/2000004178581/Gamma-Internationals-Unternehmen-hinter-Staatstrojaner-FinFisher-gehackt*. <http://derstandard.at/2000004178581/Gamma-Internationals-Unternehmen-hinter-Staatstrojaner-FinFisher-gehackt> (Letöltve: 2015.04.15.)

⁶¹⁹ A SIS 2013-ban érdeklődött a Hacking Team terméke iránt (RCS -Remote Control System), melybe a Giss nevű biztonságtechnikával foglalkozó céget is bevonta. Szlovák források szerint – amelyet alátámaszt a WikiLeaks által nyilvánosságra hozott levelezést – a két oldal képviselői találkoztak az ISS World Europe kiállításon Prágába, majd Pozsonyba is, ahol a Galileo nevű program bemutatójára került sor. A SOA érdeklődése is nyilvánosságra került. A szervezet a levelezés szerint túl drágának találta az 1 millió eurós ajánlatot, amelyhez még évenként további 250 ezer euró karbantartási költséget kért a cég.

topky.sk: *Chápadlá špionážneho škandálu siahajú na Slovensko: SIS nás údajne chcela špehovať*.

<http://www.topky.sk/cl/10/1492003/Chapadla-spionazneho-skandalu-siahaju-na-Slovensko--SIS-nas-udajne-chcela-spehovat> (Letöltve: 2015.10.24.)

HODÁS, Martin: *Slovenské úrady a Hacking Team: Zákon neporušujeme*.

<http://www.zive.sk/clanok/106583/slovenske-urady-a-hacking-team-zakon-neporusujeme> (Letöltve: 2015.10.24.)

TOMIĆ, Dražen: *Špijunska Afera: Hacking Team, SOA, Alfatec, Sedam IT i Diverto u kolopletu hakiranja ili kako su progonjeni uvijek za korak ispred progonitelja*.

<http://www.ictbusiness.info/vijesti/spijunska-afere-hackingteam-soa-alfatec-i-sedam-it-i-diverto-u-kolopletu-hakiranja-ili-kako-su-progonjeni-uvijek-za-korak-ispred-progonitelja> (2016.07.24.)

gazdasági és pénzügyi stabilitását, ha ezzel sebezhetővé válik az ellenérdekelt titkosszolgálatok számára, valamint gyengül pozíciója a szövetségen belül.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy csak feltételezéseink lehetnek arról, hogy mely ország milyen módon használja ki a csúcstechnológia vívmányait, azonban biztosra vehetjük, hogy a szolgálatok az országuk pénzügyi kapacitásához mérten, lehető legoptimálisabb mértékben törekszik erre, hiszen ez az irányítóinak a legmesszemenőbb érdeke.

4.3.9. SZAKMAI KÉPZÉS/TOVÁBBKÉPZÉS

A változó környezet egyre inkább megköveteli, hogy a szervezetek tudás- és képességalapúvá formálódjanak. A tudást egy szervezetben a technikai-informatikai rendszereken és a különböző technológiákon túl az alkalmazottak képviselik, ezért egy szervezetnek az emberi erőforrása a legfontosabb értéke.⁶²⁰

Korunk változásai, az új szabványok megjelenése és az új technológiákkal való lépéstartás még nagyobb erőfeszítéseket, a technikai képességek fejlesztését, a rendszereket és eszközöket alkalmazni tudó szakemberek folyamatos képzését, valamint a gondolkodás megújítását követeli.⁶²¹ Ezért a szolgálatok egyike sem hanyagolhatja el állományának képzését, továbbképzését.

A.) Magyarország

Magyarországon az NBTV 9.§ e) pontja kimondja, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatoknak gondoskodni kell a hivatásos állományú munkatársak és a közalkalmazottak szakirányú képzéséről. A magyar rendszerben kiemelt szerepet tölt be a Nemzeti Közszerződési Egyetem. Jogelődjénél, a korábbi ZMNE Kossuth Lajos Hadtudományi Karán a katonai nemzetbiztonsági szakirány képzés 2005 őszén elindult, majd 2009 szeptemberétől az új irányú képzés (MSc) is megkezdődött. A polgári nemzetbiztonsági képzés a Nemzetbiztonsági Intézet 2012. évi létrehozásával vette kezdetét. 2013-tól lehetőség van alapképzésre (BA), mesterképzésre (MSC) és doktori képzésre is a Hadtudományi és Honvédtisztképző, illetve a Rendészettudományi karokon belül. Az NKE-n kívül a Szegedi Tudományegyetemen (SZTE), a Pécsi Tudományegyetemen (PTE) és az Eötvös Loránd

---

⁶²⁰ ZORLU Senyucel: *Managing the human resource in the 21st century*. Ventus publishing ApS, 2009. 58.old. <http://bookboon.com/en/hrm-managing-the-human-ressource-ebook#download> (Letöltve: 2015.10.24.)

⁶²¹ DOBÁK Imre – KOVÁCS Zoltán: i.m. 213.old.

Tudományegyetemen (ELTE) folynak nemzetbiztonság kérdéskörével foglalkozó kutatások.⁶²² A Zsigmond Király Egyetemen Ipari hírszerzés-gazdasági biztonság, illetve nemzetbiztonsági és biztonságpolitikai szakirány működik. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mérnöktovábbképző Intézetében gazdasági, üzleti, információ-(hír) szerzést oktatnak, a Budapesti Corvinus Egyetemen diplomácia és hírszerzés, valamint titkosszolgálatok a XX-XXI. században tantárgyak közül válogathatnak a hallgatók.

A szolgálatok és tagjaik tudományos tevékenységéhez szervesen kapcsolódnak az általuk kiadott tudományos folyóiratok, periodikák: Nemzetbiztonsági Szemle, Felderítő Szemle és a Szakmai Szemle.

A szolgálatoknál is jelentős oktatási munka folyik. Az IH munkatársak több hónapos képzésen vesznek részt, amely során a munkavégzéshez szükséges általános és speciális szaktudás átadására törekszenek. A BM egységes képzési koncepció szellemében az AH és a NBSZ 2012-ben közös képzési koncepciót dolgozott ki, amelynek keretében 2015-ig az alapkövetelmények körébe sorolt ismeretek átadása a két szolgálat állománya részére közösen kerül megtartásra, a szervezeti sajátosságokból adódó speciális ismeretek átadása viszont külön-külön történik.⁶²³ 2016-tól a képzés rendszere újra szervezetspecifikusan szétvált.

B.) Szlovákia

A szlovák nemzetbiztonsági törvény IV. szakasz 10.§. a) pontja alapján a szolgálatok gondoskodnak tagjaik szakmai képzéséről és oktatásáról. A három szolgálat képzési rendszeréről nincsenek nyílt információk. A szolgálatok nem rendelkeznek tudományos folyóirattal.

A nemzetbiztonság témaköréhez, illetve az aktuális kihívásokhoz kapcsolódva azonban a „Volt Titkosszolgálati Tisztek Szövetsége” (Asociácia bývalých spravodajských dôstojníkov: ABSD)⁶²⁴ és a Páneurópai Főiskola Jogi Kara (Fakulta

---

⁶²² BODA József: *Fejezetek a titkos információgyűjtés változó világából*. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2013. XIV.évf. Magyar Hadtudományi Társaság, Pécs. 103.old.

⁶²³ ZALAI Noémi: *A humánerőforrás-gazdálkodás kérdéseinek vizsgálata a nemzetbiztonsági szolgálatoknál*. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Hadtudományi Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. Budapest, 2012. 97-98.old.

⁶²⁴ 2006 áprilisában alakult civil szerveződés, melynek célja, hogy tájékoztató tevékenységével hozzájáruljon a nemzetbiztonsági szolgálatok helyesen és jogszabályok szerint járjanak el.

Asociácia bývalých spravodajských dôstojníkov Slovenska (ABSD) http://www.absd.sk/o_asociacii (Letöltve: 2015.04.15.)

práva Paneurópskej vysokej školy) közös szervezésében évente megrendezésre kerül egy nemzetközi szimpózium, melynek előadásairól évkönyv is készül.

C.) Ausztria

Az osztrák képzési rendszerre a polgári szolgálat kapcsán nyílik rálátás. A Belügyminisztérium kötelékébe tartozik a „Sicherheitsakademie” (Biztonsági Akadémia), ami központi és területi szervekkel rendelkező ki- és továbbképzési feladatokat ellátó intézményrendszer. Tevékenységi köre sokoldalú, amely kiterjed a rendvédelmi, a társadalomtudományi, az irányítási, továbbá a személyiség- és szervezeti fejlesztésekre is. Gyakorlatias és magas minőségű tartalom jellemzi 10 oktatási eseményét.⁶²⁵ A két katonai szolgálat kapcsán nem található az állomány képzéséhez köthető adat. A nyilvánosság számára elérhető tudományos tevékenység színtere az Osztrák Katonai Folyóirat (Österreichische Militärische Zeitschrift: ÖMZ), amely azonban inkább katonai- és biztonságpolitikai témákat ölel fel, kevesebb teret szentelve a nemzetbiztonsági kérdéseknek. A belügyminisztérium kiadványaként a „SIAK- Journal”⁶²⁶, valamint a Közbiztonság (Öffentliche Sicherheit) jelenik meg.

D.) Horvátország

A horvát nemzetbiztonsági rendszer képzési/továbbképzési feltételeiről csak a polgári szolgálat, a SOA esetében áll rendelkezésre adat. A szolgálat kiemelt feladatként kezeli az állomány képzését, amelyben külön hangsúlyt fektet egyrészt a tiszti állomány szakképzésére, másrészt a különböző képzési programok megvalósítására a szervezeten belül és más oktatási és tudományos intézményekkel, valamint kormányzati szervekkel együttműködésben. A szervezet érdekelt ezen túl állományának külföldön történő képzésében is.⁶²⁷ A 2015. évi képzési programokon 40%-kal többen vettek részt az állományból, mint az azt megelőző évben.⁶²⁸ A horvát nemzetbiztonsági szférán belül folytatott tudományos tevékenységről a nyilvánosság a „National Security and the Future” periodika írásaiból értesülhet.

Az elemzésbe vont országok nemzetbiztonsági szolgálataira vonatkozó képzési rendszerek és tudományos tevékenységek kapcsán kirajzolódó kép nagy eltérést mutat.

⁶²⁵ Bundesministerium für Inneres: *Sicherheitsakademie*.

http://www.bmi.gv.at/cms/bmi_siak/ (Letöltve: 2016.07.24.)

⁶²⁶ .SIAK a „Sicherheitsakademie” osztrák kifejezés rövidítése

⁶²⁷ Javno izvješće 2015. 35. old. <https://www.soa.hr/UserFiles/File/pdf/Javno-izvjesce-2015.pdf> (Letöltve: 2015.10.24.)

⁶²⁸ Javno izvješće 2016. 41.old.

Komplex rendszer mutatkozik meg Magyarország kapcsán. A másik három országra vonatkozó nyílt forrásból beszerezhető információk szűkre szabottak. Véleményem szerint azonban korunk új típusú biztonsági kihívásai megkövetelik a szakmai tudás folyamatos fejlesztését, az állomány képzését.

4.3.10. POLITIKAMENTESSÉG

A demokratikus nemzetbiztonsági szolgálatok működésének, tevékenységének alkotmányos követelménye a politikamentes, vagy árnyaltabban fogalmazva a pártpolitika-semleges működés. Ez a jogállam követelményéből, a hatalomgyakorlás demokratikus rendjéből fakad. Ez az elvárás különösen Magyarország és Szlovákia esetén volt domináns a rendszerváltás után, mivel az elődszervezetek (állambiztonsági szervezetek) tevékenységének célját, az állambiztonsági szolgálatok feladatait a hatalmat kizárólagos jelleggel birtokló pártvezető szerveinek határozatai, iránymutatásai szabták meg. Ezzel szemben a nemzetbiztonsági szolgálatok működése, a nemzetbiztonsági tevékenység alkotmányos alapokon nyugszik, a tevékenység célját, a szolgálatok feladatait törvény határozza meg és működésük minden lényeges kérdését szabályozza.⁶²⁹

A törvényi szabályzás mind a négy ország esetén konkrétan szól ezen szervezetek és állományuk politikai függetlenségéről. Az Nbtv. jóváhagyásakor is kritériumként szerepelt (22.§. c. pont: *A nemzetbiztonsági szolgálatok tagja párnak nem lehet tagja, politikai tevékenységet nem folytathat.*), de a törvényalkotó az alaptörvény sarkalatoságára vonatkozó követelménynek való megfelelés okán a 2011. évi CCVII. törvény 30. § (2) b) pontja alapján hatályon kívül helyezte a rendelkezést.⁶³⁰ Míg a szlovák törvényalkotó az egész szervezet politikai semlegességét hangsúlyozza, addig az osztrák Katonai Illetékességi Törvény és a Rendőrségi Biztonsági Törvény az állomány pártpolitikai érdekektől való mentességét és függetlenségét hangsúlyozza.⁶³¹ A horvát nemzetbiztonsági törvény 77. cikke értelmében az állomány tagja politikai tevékenységet nem folytathat, és nem lehet tagja politika pártnak.

---

⁶²⁹ RÉVÉSZ Béla: *A titkosszolgálatok titoktalanításáról.*

www.poltudszemle.hu/szamok/2007_4szam/2007_4_revesz.pdf (Letöltve: 2015.04.16.)

⁶³⁰ 2011. évi CCVII. törvény egyes rendvédelmi tárgyú törvények módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról.

⁶³¹ Szlovák Nemzetbiztonsági Törvény I. fejezet 2.§ e). pont, MBG 57.§. és 23.§(1)3., valamint a BVT-re vonatkozóan Sicherheitspolizeigesetz 91.§.a. (1)

4.3.11. AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS KERETEINEK, ELJÁRÁSAINAK ÉS MÓDSZEREINEK TISZTÁZOTTSÁGA

A nemzetbiztonsági szervezetek feladataik eredményes ellátása érdekében együttműködnek más nemzetbiztonsági szervezetekkel, rendvédelmi szervezetekkel és kapcsolatot építenek ki külföldi szolgálatokkal.⁶³² A kialakított együttműködések célja a nemzetbiztonsági tevékenység hatékonyságának fenntartása, növelése, az egyes országok nemzetbiztonsági stabilitásának biztosítása, fenntartása, az együttműködésben résztvevő valamennyi szerv közös tevékenységén keresztül az ország alkotmányos rendjének megőrzésének érdekében.

A.) Magyarország

A szolgálatok együttműködéséhez köthetően a magyar szabályzás mutatja a legátfogóbb képet. Stratégiai szinten a 48. pontban lévő feladatszabás (A Magyarországot érintő biztonsági kihívásoknak megfelelően – a hazai szervek koordinált tevékenysége mellett – szorosabb együttműködést kell kialakítani és fenntartani a szövetséges államok hírszerző és elhárító szervezeteivel, valamint az egyes kérdésekben hasonló biztonságpolitikai célokat követő más államok szolgálataival.) kap konkretizált törvényi keretet az Nbtv. 28.§. vonatkozó pontjaiban. Az együttműködés részletes szabályait – a törvényi előírások keretei között – külön megállapodások rögzítik. Ugyanezen a pontban került szabályzásra a más állami szervekkel történő együttműködés is. Napjainkban nemzetközi szinten az AH 50 ország mintegy 60 szolgálatával tart fenn kapcsolatot.” *Ennek során fő elvként a nemzeti érdekek elsődlegessége, illetve a kölcsönösség és az egyenrangú partneri viszony fogalmazódik meg és érvényesül, valamint a szakmai megfontolások mellett a magyar külpolitikai prioritások, továbbá a szövetségesi és uniós érdekek képviselése kap hangsúlyt.*”⁶³³ Az NBSZ nemzetközi kapcsolatrendszere is kiterjedt, 49 ország 63 nemzetbiztonsági, valamint 19 rendvédelmi szervezetével áll kapcsolatban.⁶³⁴

---

⁶³² Az együttműködés köre természetesen kiterjedhet további állami szervekre, multilaterális hírszerzői együttműködési formákra, NATO- EU hírszerzési rendszerekre. A tanulmány azonban ezeket az együttműködési formákat nem hivatott vizsgálni, kizárólag a bilaterális kapcsolatokra kíván hagyatkozni.

⁶³³ Alkotmányvédelmi Hivatal: *Partnerszolgálatok és szervezetek.*
<http://ah.gov.hu/html/partnerszolgalatok.html> (Letöltve: 2015.04.16.)

⁶³⁴ BODA József: *A nemzetbiztonsági szakszolgálat helye és szerepe a rendvédelemben.* In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2012. XIII. sz. 127.old.
<http://www.pecshor.hu/periodika/XIII/boda.pdf> (Letöltve: 2015.04.16.)

B.) Szlovákia

A szlovák nemzetbiztonsági törvény a 11.§ és 12.§. pontjában részletesen szabályozza a nemzeti és nemzetközi együttműködést. A társszolgálati együttműködés a szolgálatok igazgatói által meghatározott megállapodás alapján szabályozott, ami leginkább az információcserében és a titkosszolgálati tevékenység kölcsönösen összehangolt végrehajtásában nyilvánul meg. Szintén a szervezetek igazgatóinak jogkörébe tartozik – belső szabályzók alapján – az együttműködés kialakítása más állami szervekkel, hatóságokkal, a fegyveres biztonsági erőkkel, a hadsereggel, illetve egyéb jogi és természetes személyekkel.⁶³⁵ A nemzetközi együttműködés széleskörű együttműködési lehetőséget biztosít a szolgálatok számára különösen kétoldalú megállapodások megkötésére, az információcserére, közös nyilvántartás és információs rendszerek irányítására és működtetésére, illetve összekötők cseréjére. Napjaink biztonságpolitikai kihívásaival összhangban Szlovákia is a terrorizmus elleni küzdelmet jelöli meg a nemzetközi kapcsolatok prioritásaként. További együttműködési terület az illegális migráció, a non-prolifерáció, a szélsőséges nézetek elleni küzdelem és az ellenérdekelt titkosszolgálati törekvések felderítése, illetve a válság és konfliktus sújtotta térségek eseményeinek figyelemmel kísérése. A szolgálat nemzetközi együttműködés keretében az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország és Németország nagy szolgálataival dolgozik közösen, de a V-4 országaival is mélyíti ezen lehetőségeit.⁶³⁶ 2015-ben a SIS 84 szolgálattal tartott fent kétoldalú kapcsolatot, melynek további bővítését tervezte.⁶³⁷ A szolgálat részét képező NBAC is sikereket könyvelhet el a nemzetközi együttműködés terén, mivel felvette a kapcsolatot több partner központtal Európában, valamint az USA-ban és Kanadában.⁶³⁸ A VS tevékenységéről együttműködés kialakítása kapcsán sem nemzeti sem nemzetközi szinten nincsenek nyílt információk.

---

⁶³⁵ A SIS legutolsó adatok szerint 2011-ben 20, állami szervvel végzett közös feladatot. Slovenská informačná služba: *Správa o činnosti SIS v roku 2011*.

<http://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti-2011.html> (Letöltve: 2015.04.16.)

⁶³⁶ Slovenská informačná služba: *Úlohy*. <http://www.sis.gov.sk/o-nas/ulohy.html> (Letöltve: 2015.04.16.)

⁶³⁷ Slovenská informačná služba: *Správa o činnosti SIS v roku 2015*. <http://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html#spolupraca-SIS> (Letöltve: 2016.07.22.)

⁶³⁸ Slovenská informačná služba: *Správa o činnosti SIS v roku 2015*.

<http://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html#spolupraca> (Letöltve: 2015. 05 16.)

C.) Ausztria

Ausztria esetén a BVT a belpolitikai kívánalmaknak és elvárásoknak megfelelően kapcsolatai elmélyítésébe és kiterjesztésébe kezdett, amely iránya a Nyugat-Balkán és az arab világ volt. Nyilvánosságra ugyan nem kerültek, mely országokat és szervezeteket érintette az új stratégiai irány, azonban a vezetés eredményesnek ítélte, mivel ezen kapcsolatok hozzájárultak az ország biztonságának növeléséhez. A szervezet a többi állami szervhez való viszonyát is kitűnőre értékelte, kiemelve a Belügyminisztériumot és Külügyminisztériumot.⁶³⁹ A Szövetségi Alkotmányvédelmi és Terrorelhárító Hivatal (BVT) és a Hadsereg Hírszerző Hivatala (HNaA) közötti a jobb együttműködés érdekében a 2006-ban tárcaközi megállapodás született. Ennek eredményeként rendszeres információcserére került sor. A megállapodás lejárta után az együttműködés és az információcsere informális alapon folytatódott. Hasonlón jó a kapcsolat a BVT és az Elhárító Hivatal (AbwA) között.⁶⁴⁰ Az együttműködés kiemelt szintje a terrorizmus elleni küzdelem, de egyre erőteljesebbé válik az információcsere más biztonságpolitikai kihívások tekintetében is.⁶⁴¹

D.) Horvátország

Horvátország esetében a két szervezet közötti együttműködés a törvény alapján szabályozott. A VSOA köteles értesíteni a polgári szolgálatot abban az esetben, ha illetékességi területén kívüli célszemélyről van szó, ami a továbbiakban meghozza a szükséges intézkedéseket.⁶⁴² A SOA a 2014-ben elfogadott Fejlesztési Terv alapján nagyobb hangsúlyt kíván fektetni az állami szervezetekkel és intézményekkel való együttműködésre. A nemzetközi biztonsági kihívások elleni hatékony fellépés elképzelhetetlen külföldi ügynökségekkel való együttműködés nélkül, amire a szervezet törekszik.⁶⁴³

---

⁶³⁹ Bundesministerium für Inneres: *Verfassungsschutzbericht 2011*.

http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_Verfassungsschutz/BVT_VSB_2011_online.pdf (Letöltve: 2015.04.20.)

⁶⁴⁰ Bundesministerium für Inneres: Abwehramt. In: *Öffentliche Sicherheit*, 2008. 5-6.sz. 49-50.old, http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_OeffentlicheSicherheit/2008/05_06/files/ABWEHRAMT.pdf (Letöltve: 2015.04.23.)

⁶⁴¹ OSCEP, Anton: *25 Jahre Abwehramt*. In: *Österreichische Militärische Zeitschrift – ÖMZ*, 2011. 1.sz. http://www.bundesheer.at/organisation/beitraege/n_dienste/pdf/25_jahre_abwa2011.pdf. (Letöltve: 2015.04.16.)

⁶⁴² *Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske* Članak 26.(2.)

⁶⁴³ *Javno izvješće 2015*. 36. old. <https://www.soa.hr/UserFiles/File/pdf/Javno-izvjesce-2015.pdf> (Letöltve: 2015.10.24.)

Mivel mind a négy ország EU-tag, véleményem szerint a 2010-ben elfogadott Európai Unió terrorizmus elleni stratégiája, a közös biztonsági és védelmi politika (KBVP), a Globális Stratégia⁶⁴⁴, valamint az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) létrejötte új lendületet adott a szolgálatok közti együttműködésnek nemzeti és nemzetközi szinten is, amelyet az általam felvázolt elképzelés tovább erősíthet.

4.3.12. A FINANSZÍROZOTTSÁG

A nemzetbiztonsági szolgálatok – ideális esetben – jelentős tőkefinanszírozással és háttérrel rendelkeznek, így a leghatékonyabb és legkorszerűbb tervezési, szervezési, technikai, végrehajtási és ellenőrzési módszerekkel, eszközökkel és szakemberekkel dolgozhatnak, beleértve a titkosszolgálati eszközöket és módszereket is.⁶⁴⁵

Magyarországon, Szlovákiában és Horvátországban a nemzetbiztonsági szolgálatokat az ország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, önálló gazdálkodást folytató költségvetési szervek. A KNBSZ jogállása annyiban más, hogy önálló állománytáblával rendelkező szervezet, amelynek személyi állománya a honvédelmi tárca költségvetési létszámkeretébe tartozik, de a Magyar Honvédség létszámát nem terheli. Magyarországon ezen szervezetek költségvetési adatai nyilvánosak, a költségvetési tételként mintegy 62.034 milliárd Ft jelentenek.⁶⁴⁶

A SIS költségvetése jól nyomon követhető, azzal a kitételrel, hogy a 2004. évi 215. számú titokvédelmi törvény és a 216/2004. Kormányrendelet⁶⁴⁷ alá tarozó tételek nem szerepelnek benne. Az NBÚ költségvetési adatai szintén hozzáférhetők a nyilvánosság számára. Ezzel szemben a VS-ről nem találunk információkat.

Horvátország esetében a polgári szolgálatról van nyilvános adat, mely a szervet évkönyvében minden évben megjelenik. Költségvetése az elemzett országok közül egyedülként csökkent az elmúlt 5 év távlatában. Míg 2011-ben elérte a 364 millió

---

⁶⁴⁴ Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan. <https://europa.eu/globalstrategy/en/global-strategy-foreign-and-security-policy-european-union> (Letöltve:2016.07.30.)

⁶⁴⁵ ZALAI Noémi: *A humánerőforrás-gazdálkodás kérdéseinek vizsgálata a nemzetbiztonsági szolgálatoknál*. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Hadtudományi Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. Budapest, 2012. 6.old. http://www.uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/zalai_noemi.pdf (Letöltve: 2015.04.15.)

⁶⁴⁶ 2015. évi C. törvény Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről és a 2016.évi kiegészített költségvetési kiadások, melyet az NBSZ és a TIBEK kapott. https://web.archive.org/web/20160122155803/http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1500100.TV (Letöltve: 2016.07.31.)

⁶⁴⁷ Nariadenia vlády SR č. 216/2004 Z. z., ktorým sa ustanovujú oblasti utajovaných skutočností. (Kormányrendelet, mely meghatározza a minősített információk területét)

kunát, 2016-ban a költségvetés már csak 315 millió kunát irányzott elő a szervezet számára. Előrejelzések szerint növekedés majd csak 2017-től várható.⁶⁴⁸

Ausztria tekintetében a két katonai szolgálat büdzséje titkos. A BVT nem önálló költségvetési szerv, hanem a Belügyminisztérium alárendeltségébe tartozik, így a nyilvánosság számára csak összadatok vannak, amelyek nincsenek szervezetekre lebontva.

Ausztriában az egy főre jutó éves jövedelem több mint három és félszerese a magyarországinak, a munkanélküliség pont a fele. Uniós összehasonlításban évek óta élen jár, gazdasága fejlett, a szociális juttatások magasak.⁶⁴⁹ Az egy főre jutó GDP tekintetében Ausztria a világ országai között a 16. (43,547 USD/fő) Szlovákia a 44. (15,893 USD/fő) és Magyarország az 56. helyen (12,021 USD/fő) és Horvátország 59. helyen (11,551 USD/fő) áll.⁶⁵⁰ Bár az osztrák gazdaságot, és kiemelten a bankszektor érintette rosszul a gazdasági- és pénzügyi világválság, amelyet a Nemzeti Biztonsági stratégia is elismer, a szférát érintő súlyos megszorításokra nem került sor, mint a másik három ország esetén, racionalizációs intézkedések azonban fogantatva lettek.

	Magyarország					Szlovákia			Ausztria			Horvátország	
	polgári				katonai	polgári		katonai	polgári		katonai	polgári	katonai
	AH	IH	NBSZ	TIBEK*	KNBSZ	SIS	NBÚ	VS	BVT**	HNaA	AbwA	SOA	VSOA
milliárd Forint	7,671	12,672	17,677	-	13,576	13,3	2,64	-	938,68	-	-	12,9	-

6. ábra: A nemzetbiztonsági szolgálatok 2016. évi tervezett költségvetése. (Forrás: szerző).⁶⁵¹

⁶⁴⁸ Javno izvješće 2016. 33. old. <https://www.soa.hr/UserFiles/File/pdf/Javno-izvjesce-2016.pdf> (Letöltve: 2016.07.31.)

⁶⁴⁹ PRÓKAI Eszter: *Ötször jobban élnek, mint mi: Ausztria titka.* http://www.atv.hu/belfold/20110125_otszor_jobban_elnek_mint_mi_ausztria_titka (Letöltve: 2015.04.16.)

⁶⁵⁰ Példákban az IMF 2015. évi adatait használtam.

International Monetary Fund: World Economic and Financial Surveys. World Economic Outlook Database.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/weorept.aspx> (Letöltve: 2015.04.16.)

⁶⁵¹ 2016.évi tervezett költségvetés a SIS részére 44,159 millió € irányzott elő, melyet 45,22 millió €-ra (≈14,01 milliárd FT) módosítottak 2016. 07.31. hatállyal. Az NBÚ 8,54 millió € finanszírozásban részesült, mely a 2016. július 31-ei módosítással 11,162 millió €-ra (≈3,46 milliárd FT) nőtt. Ft. Az osztrák Belügyminisztérium 2016 évre előirányzott költségvetése 3.028 millió € volt (≈938.68 milliárd Ft.).

Magyarországon a terrorellenes költségvetési csomag részeként a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat 2016. évre további 10,429 milliárd forintot kapott a szolgáltatói kapacitások növelése és technikai fejlesztés érdekében, további 614,5 millió forintot pedig a jövő évi költségvetésből. A törvényalkotó a TIBEK létrehozása érdekében 2016. évre egyszeri 70 millió forintot különített el, melynek működését 2017-ben 680 millió forintot biztosítja.

Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről szóló törvényjavaslata a TIBEK megalakulásához és működéséhez 1 milliárd 360,2 millió forintos többletforrást és 114 fős létszámfejlesztést biztosít.

*A TIBEK létrehozása 2016 júliusában történt meg. A 217/2016. (IV. 29.) Korm. határozat a terrorellenes intézkedések megvalósításához szükséges költségvetési többletforrások biztosításáról 2016. évre működésére 750 millió forintot szánt.

** Az osztrák Belügyminisztérium 2016 évi tervezett költségvetése 3.028 millió € volt, melyből a BVT illetően közelebbi adat nincs

Mind a négy ország estén napjainkban megállapítható, hogy a globális gazdasági körülmények pozitív irányú elmozdulása magával hozta a nemzeti gazdaságok élénkülését, ami a nemzetbiztonsági szférába is finansiális szinten bizakodásra ad okot. Ez egyrészt lecsapódik az új technikai és infokommunikációs eszközök beszerzésének lehetőségében, másrészt új perspektívát mutat a kutatás-fejlesztés tekintetében, harmadrészt emberi erőforrás kapcsán biztosabb jövőképet teremt.

4.3.13. NYILVÁNOS MEGJELENÉS, POZITÍV ARCULAT

„A nyugati típusú demokráciák egyik meghatározó értéke a nyitottság, ezen belül is az, hogy az állampolgároknak joguk van megismerni minden adatot, információt, amely egyéni sorsukat, és az általuk alkotott közösség helyzetét befolyásolja. A hírszerző és biztonsági szolgálatok tevékenysége ezzel szemben a titkosságra épül, hiszen alaprendeltetésük az, hogy a nemzet biztonsága érdekében elvégezzék azokat a feladatokat, amelyek megvalósítása nyílt eszközökkel nem lehetséges. A két értékrend ellentmondása szemmel látható.”⁶⁵² A szolgálatok zárt jellege, a titkok és a titkosság védelme szemben áll társadalom jogos igényével, hogy megismerje ezen intézmények életét, tevékenységét, mozgásterét. A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélésének alapja napjainkban a tömegkommunikáció, a média és az internet. A nemzetbiztonsági szféra elemzett közel negyed évszázada a szolgálatok akcióinak

---

Nemzetbiztonsági Szolgálat javára a kormány további 8,861 milliárd forint biztosításáról döntött a képességfejlesztési igények fedezete érdekében.

Bundesministerium für Finanzen: *Bericht der Bundesregierung Budgetbericht 2016.*

https://www.bmf.gv.at/budget/das-budget/Budgetbericht_2016.pdf (Letöltve: 2016.07.30.)

T/1794. számú. Törvényjavaslat Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről.

www.parlament.hu/irom40/01794/01794.pdf, (Letöltve: 2016.07.31.) Rozpocet verejnejspravy:

Slovenská informačná služba.

<http://www.rozpocet.sk/app/homepage/rozpocetVCislach/rozpocetVerejnejspravy/statnyRozpocet/2016/9/> (Letöltve: 2016.07.31.)

1217/2016. (IV. 29.) Korm. határozata a terrorellenes intézkedések megvalósításához szükséges költségvetési többletforrások biztosításáról

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A16H1217.KOR&timeshift=ffffff4&xtreferer=00000001.TXT

(Letöltve: 2016.07.30.)

Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről szóló törvényjavaslat (T/10377. szám) részletes vitájáról. <http://www.parlament.hu/irom40/10377/10377-1140.pdf> (Letöltve: 2016.07.30.)

⁶⁵² HÉJJA István (szerk.): *A külföldi hírszerző és biztonsági szolgálatok.* Egyetemi Tankönyv. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar, Budapest, 2007.192.old.

kudarcától, az állampolgárokat ért érdeksérelmek nyilvánosságra kerülésétől, a politikai elit érdeke vezérelte beavatkozásaitól, korrupciós és vesztegetési ügyektől, illetve az eszközök dekonspirálódásától volt hangos mind a négy országban.

A négy ország kapcsán a szolgálatokhoz köthetően egyetlen pozitív példa rajzolódott ki a médiában. 2013-ban Mohamed Mahmoud Ausztria és Németország elleni iszlamista fenyegető videót tett fel a világhálóra, amihez egy az osztrák hadsereg (Bundesheer) oldaláról letöltött képet használt. Az Abwehramt ügynökei gyorsan be tudták azonosítani az IP címe alapján.⁶⁵³

Magyarország és Szlovákia esetén a katonai szolgálatok átalakítása kapott korlátozott nyilvánosságot. Mivel a nemzetbiztonsági szolgálatok törvényi feladatai között nem található a nyilvánosság tájékoztatására vonatkozó rendelkezések, a szolgálatoknak az alapfeladataik körében végrehajtott tevékenységéről semmilyen szinten nem feladatuk a nyilvánosság tájékoztatása és nem feladatuk a nyilvánossággal való közvetlen kapcsolattartás sem.⁶⁵⁴

A társadalmi megítélés szempontjából fontos lenne a szolgálatok tevékenységnek pozitív kommunikálása a társadalom felé, vagy esetleg egy kommunikációs stratégia kidolgozása. Ez utóbbival Szlovákiában már néhány évek próbálkozik a polgári szolgálat, jelenleg két szóvivővel. Sajtóközleményeik nem csak a szervezet tevékenységéhez köthető lecsupaszított információkat tartalmaznak, hanem megpróbálnak hozzájuk a közvélemény számára is érthető, tömören megfogalmazott elemzést kapcsolni. Természetesen adódnak olyan helyzetek, melyekben az információk jellege, tartalma, megszerzésük módja okán nem oszthatók meg a közvéleménnyel. Tény azonban, hogy ez az irány mindenféleképpen pozitív elmozdulás a civil társadalom és a szolgálatok viszonyában.

A nyilvános kommunikáció másik formája a SIS a BVT és a SOA esetében a tevékenységük összegzésére szolgáló évkönyvek kiadása,⁶⁵⁵ valamint a szolgálatok körében egyedinek tekinthető NBSZ tevékenységének nyílt vetületeit, kialakulását és

---

⁶⁵³ LACKNER, Herbert: *Heeresnachrichtenamt: Was die US-Geheimdienste absaugen.*
<http://www.profil.at/home/hna-heeresnachrichtenamt-was-us-geheimdienste-362038> (Letöltve: 2015.04.14.)

⁶⁵⁴ SZÜCS Péter – SOLTI István: *A magyar nemzetbiztonsági szféra és a nyilvánosság.* In: Nemzetbiztonsági Szemle, II. évfolyam II. szám. 78. old.
http://epa.oszk.hu/02500/02538/00003/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_02_072-092.pdf (Letöltve: 2015.04.18.)

⁶⁵⁵ Az AH jogelődjénél az Nemzetbiztonsági Hivatal (NBH) az évkönyvek kiadása 1999-2008 közötti időszakban történt, a szervezet átalakításával azonban megszűnt.

történeti háttérét bemutató könyv⁶⁵⁶ és szakmatörténeti kiállítás. A civil szférával kapcsolatos magatartásformákat erősíti a nemzetbiztonsági szféra tevékenységének kutatása, amely Magyarországon a rendszerváltás óta jelentős szerepet tölt be, irányt mutatva és elősegítve a tevékenység külső környezetből érkező és belső kihívások alapján történő változásait. A másik három ország esetében ezt a fajta publikációs kultúra a nyilvánosság bevonásával nem jellemző.

A nemzetbiztonsági tevékenység további nyilvános megjelenési formái a szolgálatok médiatevékenysége és azok honlapjai, amelyek egyben a toborzási stratégia alapelemei. A polgári szolgálatok esetén ezek jól működnek, a honlapok informatívak, áttekinthetők, tartalmukat tekintve a történeti fejlődésre, a jogszabályi háttére, a feladatok áttekintésére, a költségvetési kötelezettségeiknek megfelelően adataik közzétételére, a jelenlegi és korábbi igazgatók/főigazgatók felsorolására, valamint a szervezetek felépítésére és nemzetközi, illetve partekapcsolataik bemutatására terjednek ki. Minden szolgálatnál megtalálható nemcsak a nemzeti, hanem az angol nyelvű változat is. Kivételt képez a BVT. Mivel nem önálló szervezatként működik, így az osztrák rendőrség honlapján található róla korlátozott tartalmú információk, amelyet árnyal az évkönyvek informatív jellege.

A nemzetbiztonsági szolgálatok speciális feladatrendszerrel rendelkező szervezetek, ennek megfelelően sajátos helyet foglalnak el a munkaerőpiacon. Különleges követelményeket támasztanak a kreativitás, a vállalkozókészség, a megbízhatóság, a pártatlanság, a pontosság és a felelősségtudat terén.⁶⁵⁷ A magyar polgári szolgálatok honlapjain részletes leírások található az alkalmazási feltételekről, a felvételi eljárásról tiszti és zászlósi beosztás, illetve a közalkalmazottak tekintetében is. Szlovákiában ezen kritériumok az NBÚ honlapján nem jelennek meg, azonban a SIS-nél részletesen kifejtésre kerülnek. A horvát SOA esetében is megtalálhatók a felvételi kritériumok és a felvételhez szükséges dokumentumok listája.

A katonai szolgálatok esetén a négy ország viszonyában a KNBSZ az egyedüli, amely nyilvános honlappal rendelkezik, mely egyszerű kivitelezésű és csak alapinformációkat tartalmaz. A szlovák VS jogelődje a VSS rendelkezik ezen túl nem hivatalos archív weboldallal, melynek frissítésére 2013. második félévétől nem került sor, tehát releváns információt nem tartalmaz. Aktuális kommunikációs felülettel sem

---

⁶⁵⁶: CSÓKA Ferenc (szerk.): *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1785-2011)*. Budapest, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. 2012.

⁶⁵⁷Információs Hivatal: *A Hivatal állománya*,
http://www.ih.gov.hu/hivatal_allomany.shtml (Letöltve: 2015.04.18.)

a szlovák katonai nemzetbiztonsági szolgálat a VS, sem a két osztrák szolgálat a HNaA és az AbwA, sem a horvát VSOA nem rendelkezik. A két osztrák feladatairól és jövőképükről információk a Bundesheer honlapján érhetők el. Állományuk kiválasztása minden katonai szolgálat esetén a hadsereg kötelékéből történik első sorban, ezért nyilvánosan nem is jelennek meg pályázati/állásajánlati lehetőségek.

A fejezet összegzéseként Révész Bélával készült interjúból idéznék egy gondolatot. „ *A titkosszolgálatok léte és működése megosztja a közélettel aktívan foglalkozó rétegeket. A legtöbben egyetértenek abban, hogy a titkosszolgálatoknak a nyilvánosságra is tartozó ügyeit közzé kell tenni, ám a mindenkori politikai hatalom többnyire ellenérdekelt ebben a folyamatban.*”⁶⁵⁸

4.4. JAVASLATOK AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSRE

Az állam biztonságának garantálásában a nemzetbiztonsági szolgálatok számára új feladatot hordoz a vizsgált kihívásrendszer. Mivel napjainkban a kihívások rendszere átlépi a korábbi határokat, az ellenük folytatott küzdelemnek összehangoltnak kell lennie, összhangban azok mechanizmusaival.

A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése több évtizedre tekint vissza, mely 2001. 09. 11. nagyobb jelentőséget kapott és új formákat követel meg. Az együttműködés bilaterális és multilaterális keretek között valósul meg. Eredménye az információk cserében, tapasztalatok átadásában, illetve műveleti együttműködésben valósul meg. Ezen együttműködési formák közül jelentősebb multilaterális formák a Berni Klub, az Intcen, illetve szélesebb aspektusban a NATO hírszerzési rendszere.

Az Európai Uniónak az utóbbi évek kihívásaira – az eurózóna válsága, az orosz invázió Ukrajnában, Görögország helyzetének rendezése, a migrációs válság és a kötelező kvóták kérdése, a párizsi és brüsszeli merényletek, vagy a Brexit – nem sikerült megfelelő kollektív választ adnia, a közös intézményi elképzelések kifulladásra kerültek. Nem sikerült megtalálni azokat az egységes rendezőelveket sem, amelyek biztosíthatnák volna a reagáló képességet, a döntéshozók információkkal való ellátását, idézve Kis-Benedek Józsefet „*A párhuzamos tevékenység az EU szervezetei és a nemzetek szervezetei között a kisebb baj, a nagyobb probléma az, ha nem jut el az*

---

⁶⁵⁸ Interjú Révész Bélával: *A második legősibb foglalkozás: miért nem kutatja a politikatudomány a titkosszolgálatokat?* <http://vilag.transindex.ro/?cikk=25002> (Letöltve: 2015.04.17.)

*információ a döntéshozók asztalára.*⁶⁵⁹ Véleményem szerint így, a nemzetbiztonsági szolgálatok közötti együttműködésnek az alapja az érdekek azonosságából, a kihívások nemzetközi jellegéből, a geopolitikai helyzetből, a közös történelmi múltból és kulturális értékrendből fakadó kohéziós erő lehet, mely képes közös platformra helyezni a kihívások elleni küzdelmet, új minőségi alapra helyezve azt. Ez alapján felül kell bírálni a korábbi nézeteket, mely *„lényegében propaganda és kommunikációs hadviselésként írható le, és amelynek tapasztalatai beépültek napjaink titkosszolgálati eszközeinek és módszereinek rendszerébe.*⁶⁶⁰ Ennek kapcsán létrejöhet egy olyan politikai akarat, mely megteremti az információcsere és a műveleti együttműködés szorosabbra fűzését a szükséges jogi háttér kialakításával együtt.

A Lisszaboni Szerződés iránymutatásai is a nemzeti jogi szabályzókra alapuló kormányközi együttműködést preferálják a nemzetbiztonsági szolgálatok között. Álláspontom tehát abból az állításból indul ki, hogy a kétoldalú együttműködés a nemzetbiztonsági szolgálatok közötti nemzetközi kapcsolatok legfontosabb formája, ami többnyire stratégiai információk és jelentések, tájékoztatók, valamint a személyi adatok cseréjében valósul meg. Az általam felvázolt koncepció éppen határmezsgyét jelent a kétoldalú- és a multilaterális együttműködési formák között, amely utóbbiban több tíz tag is jelen lehet.⁶⁶¹

A regionális együttműködés mindenféleképpen egy operatívabb, kezelhetőbb és átláthatóbb keretet ad az információszerzési, -feldolgozási, valamint elemző-értékelő lehetőségek bővítésére, továbbá a műveleti munka tapasztalatainak megosztására. Magasabb szintet érhet el a szervezetek reagáló képessége, melynek képesnek kell lennie a változó kihívásokkal párhuzamosan a döntéshozók számára megfelelő minőségű információt szolgáltatni. E permanens fejlődésen keresztül

---

⁶⁵⁹ KIS-BENEDEK József: *A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése*. Jegyzet. Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal, 2011.78.old.

⁶⁶⁰ RÉVÉSZ Béla: *Az ellenségkép-modellek a hidegháború időszakában (egy ismeretlen eset)*. In: De iurisprudentia et iure publico. Jog- és politikatudományi folyóirat, 2012. VI. évf. 3. szám. 1. old. <http://docplayer.hu/3033226-Az-ellensegkep-modellek-a-hideghaboru-idoszakaban-egy-ismeretlen-eset.html> (Letöltve: 2016.04.24.)

⁶⁶¹ Néhány példa a többoldalú együttműködésre. A Berni Klub (BC) napjainkban a 28 EU-tagország, valamint Norvégia és Svájc tagja. A Közép-Európai Konferencia (Middle European Conference-MEC) 2008-as adatok szerint 24 ország 34 szolgálatát öleli fel.

Unionpedia: Berner Club. http://de.unionpedia.org/i/Berner_Club (Letöltve: 2016.04.24.)

JÄGER, Thomas – DAUN, Anna: *Geheimdienste in Europa: Transformation, Kooperation und Kontrolle*. VS Verlag für Sozialwissenschaften. 2009. eBook. 177.old.

feladatracionalizálásra és szervezet-korszerűsítésre is sor kerülhet. Ennek megnyilvánulási formái lehetnek⁶⁶²:

- közös együttműködés a telekommunikációs szolgáltatások, valamint a postai – és légiforgalmi küldemények ellenőrzésekben;
- pénzügyi és banki ellenőrzés területén a terrorizmushoz és a szervezett bűnözéshez kapcsolódó pénzügyi mozgások megfigyelése, utánkövetése, a terrorszervezetek kintlévőségeinek befagyasztása, valamint a pénzmosás megakadályozása;
- a terrorizmust támogató államokhoz, intézményekhez, non-profit szervezetekhez és az informális pénzügyi szektorhoz köthető információk megosztása;
- menekültügyi és bevándorlási hivatalok adatcseréje különösen az illegális migrációhoz, illetve a nemzetközi terrorizmushoz kapcsolódóan;
- a migráció kezelési lehetőségeinek kidolgozása, tapasztalatcsere a migránsok kezelését illetően, valamint akcióprogram kidolgozása letelepedési szándékuk esetén;
- okmányellenőrzés;
- biztonsági okmányok védelme, igazságügyi szakértői feladatok;
- adatbázis építés különös tekintettel a nemzetközi terrorizmusra, a nemzetközi szervezett bűnözésre;
- elemző-értékelő területen szakértők alkalmazása, közös munkacsoportok kiépítése, amely együttesen kialakított szakmai szempontok alapján végzi tevékenységét;
- kritikus objektumok sebezhetőségének védelme, illetve az erre történő felkészülés közös gyakorlatok szervezése által;
- személyek figyelése, illetve mozgásuk követése a régióon belül;
- nyílt forrásból (OSINT) szerzett anyagok cseréje;
- „nyers” hírszerzési adatok átadása a forrásokat védelmével, gondoskodva az információk biztonságáról;
- az információs környezetben folytatott tevékenységek összehangolására való törekvés;

---

⁶⁶² A felsorolás az együttműködés lehetőségeinek területeit, mint ajánlásokat tartalmazza, így nem teljes körű. Prioritási sorrend felállítása a gyorsan változó és átalakuló kihívások okán nem releváns.

- informatikai biztonság fejlesztése, hálózatbiztonsági incidensek felderítése, elhárítása;
- a kiberbiztonsági tudatosság növelése és erre közös akcióprogram kidolgozása;
- fejlesztések és korszerűsítések a szolgáltatók speciális technikai igényeinek mentén⁶⁶³;
- nukleáris-radiológiai, vegyi és biológiai - fegyverek, valamint az előállításukhoz és célba juttatásukhoz szükséges eszközök és technológiák jogellenes nemzetközi elterjedését korlátozó és/vagy megakadályozó nemzetközi megállapodások megsértésével kapcsolatos információk cseréje;
- kettős felhasználású termékek kivitelének ellenőrzése;
- bioterrorizmussal⁶⁶⁴ szembeni koordinált összefogás;
- haditechnikai eszközök és szolgáltatások külkereskedelmének kontrollja⁶⁶⁵;
- gazdaságbiztonsághoz⁶⁶⁶ kapcsolódóan gazdasági-pénzügyi helyzetet fenyegető veszélyek felismeréséhez és elhárításához szükséges információk megosztása, illetve a védelmi felkészítés elemeinek összehangolása;
- az országok alkotmányos rendjének megdöntésére irányuló folyamatok felderítése és kezelése, mivel számos, főleg szélsőjobboldali csoport működik területükön⁶⁶⁷;

⁶⁶³ Az innováció, a kutatás, a technológiai rendszerek fejlesztése jelentős költséggel jár, tudás és szakembervonatot igényel, melyeket a szolgáltatók nem képesek költséghatékonyan önállóan biztosítani. Következésképpen a piacorientált külső szervezetek erőteljesen jelen vannak a szolgáltatók technikai-fejlesztési folyamataiban. Megfontolás tárgyát képezheti konspirációs szempontból – gondoljunk csak a Gamma nevű cég FinSpy nevű kémprogramjához, vagy Hackig teamhez köthető lebukási botrányokra – a kutatás-fejlesztési projektek összehangolása, mivel mind a négy ország rendelkezik megfelelő felkészültségű szakembergárdával.

⁶⁶⁴ „A biológiai terrorizmus céljára alkalmas mikroorganizmusok a hagyományos fegyverekhez viszonyítva több „előnyös” tulajdonsággal is rendelkeznek: nagy mennyiségben könnyen és viszonylag olcsón előállíthatók, kis helyigényük miatt pedig jól elrejtethetők. Természetükből adódóan késleltetett, elhúzó hatásaik, amely tulajdonságok a terrortámadást végrehajtók számára meglehetősen biztos menekülési lehetőséget biztosítanak.”

NÁDASI Edit – VARIAS Tímea –EMBER István: *Bioterrorizmus*. In: Mozaik, orvos és társadalom. 281. old. <http://www.elitmed.hu/upload/pdf/bioterrorizmus-647.pdf> (Letöltve: 2016.04.26.)

⁶⁶⁵ Ezzel kapcsolatba kiemelő, hogy haditechnikai es eszközök külkereskedelmének engedélyezése nem EU harmonizált terület, így nemzeti hatáskörben hozott jogi szabályozás alapján történik.

⁶⁶⁶ A gazdaságbiztonság nagyon összetett kérdéskörének meghatározó tényezői: a fenntartható fejlődés, az értékesítés- és ellátásbiztonság, a fizikai környezet keretfeltételeinek biztonsága (klímaváltozás, ivóvíz megléte, légköri- és talajszennyeződés), technológiai biztonság, az értékbiztonság, a szociális biztonság, ami a gazdaság normális működéséhez nélkülözhetetlen társadalmi kohéziót biztosítja, valamint állam szerepe a gazdasági biztonság fokának erősítésében.

⁶⁶⁷ Szlovákiában a Slovenská Pospolitosť (Szlovák Összetartás, avagy Testvériség) a Ludová strana - Naše Slovensko (Mi Szlovákiánk Néppárt), a Národný odpor (Nemzeti Ellenállás) és Nové slobodné Slovensko (Új Szabad Szlovákia) tartoznak a jelentősebb szélsőjobboldali extrémista csoportok közé. Ausztriában az Autonome Nationalisten Wien (Bécsi Autonóm Nacionalisták) és a Nationaler Widerstand Karnten (Karintiai Nemzeti Ellenállás), míg Horvátországban a Hrvatski Nacionalni Front (Horvát Nemzeti Front) képviseli a szélsőjobboldali, több esetben ultranacionalista nézeteket.

- kiképzési programok kidolgozása, tanfolyamok, műhelyviták, nyelvi tréningek szervezése;
- a lakosság és a média tájékoztatása egyrészt az adott kihívás kapcsán felmerülő veszélyek, problémák és azok kezelése, másrészt a nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélésének javítása okán;
- a meglévő EU-intézmények korszerűsítésére tett javaslatok összehangolása a regionális kihívásokból kiindulva.

A leírtak feltétele tehát a geopolitikai elhelyezkedéséből, a hasonló külpolitikai környezetből, a mértékadó nemzetközi szervezetekben lévő tagságból, a demokratikus alapelvek, az emberi jogok és a jogszabályok elfogadásából kialakuló együttműködés, mely a bizalom és a közös értékek alapján történik. A feladatszabásnak mindenképpen a politikai szinten egyeztetetten kell végbemenni, a kihívások komplex rendszerének figyelembevételével, prioritási sorrendben. „Alapvető fontosságú tehát az olyan feladatszabás, amely alkalmazkodik a szervezet képességeihez, vagy ha nem, akkor lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a képességeket (pozíciót) kiépítsék.”⁶⁶⁸ Ehhez természetesen szükség van az adatkezelésével kapcsolatos jogi szabályozásra, védett kommunikációs rendszerek kiépítésére. Szakmai szempontból a hírszerzési ciklus⁶⁶⁹ elemeinek közelítése az elsődleges szempont, amelyben egyik kiemelendő rész a bürokratikus tényezők leépítése, amelyhez hozzátartoznak a szervezeti sajátosságok is. Jelentős együttműködést kíván tehát az adat- és információszerzés, melyben be kell látni, hogy a nevezett szolgálatok közül egyik sem képes a tevékenység valamennyi formáját és módszerét átfogni, amelyhez társulnak a technikai fejlődés és folyamatosan fejlődő infokommunikációs környezet hatásai, következésképpen az adatszerző erők és eszközök kiválasztását nagy előrelátással kell meghatározni. Nem lehet továbbá figyelmen kívül hagyni a titkosszolgálati technikai eszközök és módszerek szükséges

---

Magyarországi példa lehet a Nemzeti Őrsereg Hagyományörző és Polgárőr Egyesület, az Új Magyar Gárda, illetve a Betyársereg.

A témáról bővebben lásd: BENEDEK Márta: *Szélsőséges csoportok mint nemzetbiztonsági probléma*. Felderítő Szemle. XIII. évfolyam 3. szám. 165-191.old.

⁶⁶⁸ KIS-BENEDEK József: *A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése*. Jegyzet. Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal. 89.old.

⁶⁶⁹ A hírszerzési ciklus a hírszerzési tevékenység komplex leírása, amely magában foglalja az információszerzés folyamatát és rendszerét. Fő célja a politikai döntéshozók (felhasználók) információkkal történő támogatása, továbbá riasztó és előrejelző feladatai is vannak a döntéshozók által meghatározott biztonsági kérdésekben. A hírszerzési ciklus klasszikus változata öt elemből áll: az információigények fogadása, az adatszerzés, az adatfeldolgozás, az elemzés-értékelés és a tájékoztatás. A hírszerzési ciklusról bővebben: VIDA Csaba: *Létezik-e még a hírszerzési ciklus?* In: Felderítő Szemle 2013/1. 45–57. old.

mértékű védelmét sem, amelyek sérülése esetén az adott képesség elértéktelenedésével kell számolni. Az együttműködés jelentős aspektusát képezheti továbbá a változó globális technológiai környezettel és kitáguló felhasználói körrel párosuló feladatok fejlesztési megoldásainak keresése. „A kibertámadások emelkedő száma, a rendszereken keresztül érkező elektronikus támadások, a kommunikáció illegális lehallgatása, a kritikus infrastruktúrák sebezhetősége, a rendszerek működésének megszakítása, a rendszereken keresztül történő rombolás, a kémkedés, az adatlopás korunk internetes társadalmának jelensége.”⁶⁷⁰

A leírtak konkrét megvalósulási formája véleményem szerint a szervezeti egységek folyamatos szoros együttműködésével lenne megvalósítható, amelyek munkáját projektszemlélet alapján, vagy speciális esetben ad hoc munkacsoportok létrehozása tovább segítené. Sikeréhez azonban mindenképpen számolni kell nemzeti szinten az összkormányzati megközelítés és felelősség koordinált alkalmazásával.

4.5. KÖVETKEZTETÉSEK

A jövő megismerésének reális alapja a tapasztalatok alapján szerzett ismeretek hasznosítása, a felkészülés alapja pedig egy szakmai alapokon folytatott együtt gondolkodás. A tervezés egyik kulcskérdése, hogy mi változott, és mi nem, milyen egyensúlyt kell teremteni a meglévő képességek és a várható fenyegetésre való felkészülés között a nemzeti érdekek és értékek figyelembevételével.

A globális-regionális viszonyok mint a hosszú távú fejlődés külső keretei és feltételei a XXI. század elején átalakultak. Hatásuk érezhetővé vált a politikai kultúra fejlődésében, amelynek rendszerváltás utáni kialakulása alapot teremtett a stratégiai rendszer és a stratégiai kultúra kialakulásához, amelyet a szakértők többsége kiegyensúlyozatlannak és egyes területeken befejezetlennek tart.⁶⁷¹ Jelenleg, a világpolitikában létrejött változásokhoz köthetően új lehetőségek nyíltak meg, amelyek a tanulmányban a nemzetbiztonsági szféra tekintetében kerültek kiemelésre. Az pedig továbbra is a jövő kérdése marad, hogy a vázolt új elgondolások milyen szinten állják meg a helyüket a globális világ kihívásai közepette, elfogadásra vagy elvetésre találnak-e szövetségeseinkhez kapcsolódó viszonyunkban, illetve, hogy a

---

⁶⁷⁰ DOBÁK Imre – KOVÁCS Zoltán: i.m. 214.old.

⁶⁷¹ CSIKI Tamás: *A magyar stratégiai kultúra vizsgálatának eredményei.*

http://old.biztonsagpolitika.hu/documents/1361901138_CSIKI_Tamas_A_magyar_strategiai_kultura_vizsgalatanak_eredmenyei_-_biztonsagpolitika.hu.pdf (Letöltve: 2015.09.07.)

megfogalmazottaknak mennyire sikerült eltalálni a globális erőter változásainak irányát.

A változások ténye állandó, de a változás üteme korántsem. A globalizáció időszakát éljük, amelyben az instabilitás a leggyakrabban használt fogalom, és melyben felgyorsultak a változások, váratlan események következnek be. A nemzetbiztonsági szféra komplex feladata az erre való reagálás képessége, vagyis a megelőzési és az okozati elemek feltárása, az összefüggések megállapítása oly módon, hogy az hadügyi, bel-és külügyi, gazdasági, műszaki, tudományos és egyéb területeken, ide értve a szövetségi elkötelezettségeket is, hasznosítható legyen egy reális érték és érderendszerre építve.

A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZESÍTÉSE

A kutatási cél elérése érdekében, értekezésem elkészítésében abból a tényből indultam ki, hogy a korábban kialakított biztonsági mechanizmusok nem garantáltak megoldást a biztonsági szempontból alapvetően megváltozott helyzetre, mivel Európa közvetlen környezetében olyan válságövezetek alakultak ki, amelyekből áramló hatások kezelése nem hatékony. Európán a nyomás egyre nő, a közös megoldásokra hozott döntések eredményei korlátozottak, a tagállamok között a szakadékok mélyülnek. A megfelelő biztonság kialakításának reakcióideje lassú és nehézkes, a korábban kidolgozott módszerek és mechanizmusok nem kínálnak megoldást. Napjainkban tehát a kialakult új helyzetből kell kiindulni, melyben a válság tünetek, a hatásmechanizmusok és az eszkalációs folyamatok másként jelentkeznek.

Ehhez szükséges megismerni a globális-regionális viszonytendeket, mint a hosszú távú fejlődés külső kereteit, melyek napjainkban átalakulóban vannak. *Az első fejezetben felvázoltam a nemzetközi helyzet terén kirajzolódó legfontosabb fejlődési irányokat, amelyekkel véleményem szerint számolni kell.* A világrend-elméletek kapcsán szükségesnek tartottam a globalizáció és a szuverenitás problematikájának bemutatását. Az elméleti szempontok közül, túlmutatva napjaink mainstream irányzatain, kutatásomban Magyarországon még nem publikált munkákat is használtam.

Geopolitikai összefüggésben megvizsgáltam a nemzetközi biztonságpolitikai helyzet lehetséges változását 2030-ig bezárólag, illetve megfogalmaztam azokat a kül-

és biztonságpolitikai összefüggéseket, amelyek nemzetbiztonsági következményekkel is járhatnak.

Dolgozatom második fejezetében a nemzetbiztonsági szolgálatok előtt álló feladatrendszer változásait tártam fel és mutattam be, különös tekintettel a kül- és biztonságpolitikára ható tényezőkre. *Elemeztem és értékeltem azokat a jellemzőket, amelyek kimutatható változást hoznak a nemzetbiztonsági tevékenységben, feladatokban, eszközökben vagy módszerekben.*

Feltártam és bemutattam azokat a destabilizáló folyamatokat és góccokat, amelyek mentén kialakulnak és kialakulhatnak a konfliktusokhoz vezető válságok, rámutatva arra a tényre, hogy térségünk ezek „metszéspontjában” helyezkedik el. A horizontális kiterjedésen túl, mely alapján vázoltam a déli és a keleti irányból ható fenyegetéseket, rámutattam a vertikális elmozdulások kül- és biztonságpolitikai következményeire.

Megállapítottam, hogy a Kárpát-Balkán régió elemzett államaiban fokozottan számolni kell a megjelenített kihívásokkal, mivel geopolitikai elhelyezkedésük okán az Európába vezető tranzit útvonalak egyik kapuját (nyugat-balkáni útvonal) alkotják.

A harmadik fejezetben ezen elméleti vonal folytatásaként *kijelöltem a vizsgálat keretét, amelyet Magyarországra és további három szomszédjára, Szlovákiára, Ausztriára és Horvátországra szűkítettem, kiemelve a geopolitikai elhelyezkedésükből fakadó érdekazonosságuk fontosságát a napjainkban érezhetővé váltó biztonsági környezet romlása okán.* Ez szolgált alapjául a kül- és biztonságpolitika kihívásainak változásaihoz igazodó nemzetbiztonsági rendszerek fejlődéstörténeti bemutatásának, illetve a négy ország nemzetbiztonsági szférájára vonatkozó elemzésnek.

A dolgozat negyedik fejezetében felállítottam egy, a nemzetbiztonsági szolgálatok összehasonlítására alkalmas általánosan használható szempontrendszert. Ez alapján elemeztem a négy ország nemzetbiztonsági rendszerét, s egyben nemzetközi kitekintést adtam erre vonatkozóan.

Összegezve, éltem azzal a feltételezéssel, miszerint a közös geopolitikai helyzet alapján a kihívások is hasonló intenzitással érik ezen országokat, valamint a „kis ország státusz” szorosabb és intenzívebb kötődést hozhat létre, mintha az együttműködések tagjai között markáns különbségek vannak.

HIPOTÉZISEK IGAZOLÁSA

Ebből kiindulva a kutatásom elindításakor meghatározott hipotézisek igazolása kapcsán a következő megállapításokat teszem meg.

1. Feltételeztem, hogy a külpolitikai gondolkodás és az ebből következő, konkrét cselekvésekben megnyilvánuló politikai lépések, napjaink kihívásainak összetettsége okán, új célt és feladatrendszert határoztak meg a nemzetbiztonsági szféra számára. Azt gondolom, hogy ennek központi eleme a tervezett, irányított információs és prognosztikus tevékenység, melynek célja új jelenségek feltárása, kutatása, elemzése a megszerzett információk által, továbbá a politikai döntéshozók figyelmének, az aktualitásokon túlmutatva új jelenségekre/irányelvekre és feladatokra történő irányítása.

A világpolitika és a nagyhatalmak helyzete megváltozni látszik. Napjaink gyorsan változó és átalakuló kihívásai, amelyek a nemzetközi környezetből érkeznek a külpolitikára is többletfeladatot raknak. A külpolitika maga ugyanakkor napjainkban konvergál a biztonságpolitikához, a belpolitikához, a fejlesztéspolitikához és a gazdaságpolitikához. A korábban megfogalmazott külpolitika „szavatossága” lejárt, mely változás Magyarország és az elemzett többi három ország esetén is kimutatható és igazolható. Új megfogalmazása, értelmezése válik szükségessé, mely hatással van a nemzetbiztonsági szféra tevékenységére is, mivel így az ország biztonságán túl a kormányzati hatékonyság, az ország nemzetközi pozíciójának növelése, politikai, gazdasági és diplomáciai szinten is céljává válik, még komplexebbé téve feladatkörét. Ezáltal a nemzetbiztonsági tevékenység még hatékonyabb nyílt és titkos információgyűjtést, az információs csatornák bővítését, illetve a megszerzett információk minőségi elemzését, célirányos és gyors felhasználását igényli.

A hipotézisben megfogalmazott állítást igazoltnak tekintem.

2. Egy ország külpolitikájának, diplomáciai kapcsolatainak egyik legfontosabb támasza és kiegészítője a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége. Feltételeztem tehát, hogy a nemzetközi érdekviszonyokban bekövetkezett változások és a kihívások komplexebbé válása miatt a nemzetbiztonsági tevékenység kiszélesedett és olyan új komponensei játszanak egyre meghatározóbb szerepet, mint a tapasztalatszerzés, az érdekérvényesítő képesség tartós növelése és a partneri együttműködés.

Ehhez, mint dolgozatomban bizonyítottam, szakmai értelmű fellépésre van szükség, melynek alapja egy olyan rendszerezett döntés-előkészítő mechanizmus, ami

rendelkezik az információszerzés, -feldolgozás és -hasznosítás politikai, biztonságpolitikai, gazdasági, pénzügyi és tudományos komplexitásával. Ennek bemutatására módszertani szempontból négy országot választottam – Magyarország, Szlovákia, Ausztria, Horvátország – melyek közös történelmi múlttal rendelkeznek az Osztrák-Magyar Monarchia egykori országaiként, hasonló kulturális-civilizációs háttérrel bírnak, földrajzi elhelyezkedésük a közép-európai region belül szomszédos. Gazdasági-politikai fejlődési modelljük a kétpólusú világrend idején lényegesen eltért egymástól, a szocialista rezsim bukása után azonban újra a közös értékrend dominál. A kiválasztás fontos eleme volt továbbá a térség országait jellemző külpolitikai profil párhuzam (EU bővítés, Nyugat-Balkán, Keleti Partnerség) is. Legfontosabb tényezőként azonban a napjainkban jelentkező kihívások okán egyre intenzívebbé váló regionális érdekazonosság áll, mely összekapcsolja, közvetíti a társadalmak közötti kölcsönhatásokat. Ezen érdekazonosságban a szükséglet-kielégítés – a biztonság megtartása – eszközeit képező cselekvési lehetőségek kapcsolódnak össze a felek között, mivel *„e középpontját vesztett világban a régiók mint összetett hatalmi, együttműködési és identitási hálózatok kulcsfontosságú kormányzási térként szolgálnak.”*⁶⁷²

Az általam vázolt együttműködési rendszer szinergiák tekintetében a 2012-ben létrejött Benelux védelmi együttműködéshez, vagy az Északi Védelmi Együttműködéshez (Nordic Defense Cooperation NORDEFCO) hasonlít, melyben közel azonos súlyú országok képesek érdekeik egyeztetésére, közös platform kialakítására és aktív együttműködésre, akár műveleti területen is, felismerve azt a tényt, hogy összefogás által nő a politikai és a gazdasági súlyuk, és így a nagyobbak kevésbé tudják akarataikat rájuk erőltetni. Nem elhanyagolható továbbá az a tényező, hogy a közös képességek kialakításával jelentős költségmegtakarítás érhető el.

Struktúráját tekintve egy olyan együttműködési módról van szó, amely nem rendelkezik saját külön intézményi rendszerrel, decentralizált felépítésű, melyet a nemzeti szakértők által irányított koordinációs mechanizmusok működtetnek.

Az összefogás ezen iránya azonban nagyon érzékeny területet érint, hiszen a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége az állami szuverenitás egyik legfontosabb eleme. Minden tagország őrzi az általa megszerzett információkat, saját informátorait,

---

⁶⁷² Európai Unió: *Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan*, 2016. 26. old.
[https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_hu .pdf](https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_hu.pdf) (Letöltve 2016.07.30.)

információszerző eszközeit, metódusait, amelyet tovább erősítenek a Lisszaboni Szerződésben megfogalmazott elvek, melyek értelmében nemzeti hatáskörbe tartozik a hírszerzés és komplex értelemben a nemzetbiztonsági tevékenység is. Ezzel szemben a tudományos kutatásomban megfogalmazott ajánlás értelmében a geopolitikai és geostratégiai elhelyezkedésből adódó kihívásokra adandó válaszok közös keresése vetíti előre az együttműködés tartós és hatékony rendszerének megteremtését, melyet pragmatikusan és eredményorientáltan kell megvalósítani, hogy hatékonyan segítse elő a térség kohézióját, illetve képviselje a Kárpát-Balkán régió érdekeit a szövetségi viszonyrendszerekben. Ez alapján a hipotézisben megfogalmazott állítás bizonyítást nyert.

3. A dolgozat középpontjában tematikai szempontból a nemzetbiztonsági szférára ható új kihívások komplexuma áll, amely feltevésem szerint paradigmaváltáshoz vezetett napjaink kül- és biztonságpolitikájában, így a kapcsolódó nemzetbiztonsági feladatok meghatározásában is.

Európa és benne Magyarország geopolitikai folyamatai a XXI. század tízes éveinek közepére alapvetően megváltoztak, Ez újrafogalmazta a regionális környezetünk biztonsági kihívásait, melyek vizsgálatához felállítottam egy általánosan használható szempontrendszert. Ezzel kapcsolatban rávilágítottam arra a tényre, hogy ezen új kihívások kezelése egy új értelmezési keretben, mégpedig a regionális együttműködés rendszerébe illesztve lehet képes hatékonyan kezelni a problémákat.

Ez alapján felvázoltam az együttműködés keretét, melyben központi elemként egyrészt a rendszerek vizsgálatára fókuszáltam a stratégiai kultúra nemzetbiztonsági elemének kiválasztásával, másrészt az általam felvázolt szempontrendszer alapján a négy ország nemzetbiztonsági rendszerének azonosságait, illetve különbségeit jelenítettem meg. Ennek értelmében a hipotézisben felvetett állítást igazoltnak tartom.

TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. Igazoltam a XXI. század elejének kül- és biztonságpolitikai paradigmaváltását. Az új kihívások új feladatainak meghatározására egy problémaközpontú modellel feltártam nemzetbiztonsági feladatellátás szempontjából releváns súlypontokat.

2. Kidolgoztam a nemzetbiztonsági szolgálatok összehasonlításának komplex módszerét, mely eljárással fel lehet tární az országspecifikus sajátosságokat, ugyanakkor be lehet mutatni a hasonlóságokat és kapcsolódási pontokat.
3. Bemutattam a nemzetbiztonsági szférára alkalmazható stratégiai kultúra elméletrendszerét. Ezt továbbfejlesztve a kül- és biztonságpolitika változásaihoz kapcsolódva cikluselméletben jelenítettem meg a nemzetbiztonsági szférát ért hatásokat.

A KUTATÁSI EREDMÉNYEK LEHETSÉGES FELHASZNÁLÁSI TERÜLETEI – AJÁNLÁSOK

1. Napjaink kül- és biztonságpolitikai kihívásai elérték azt a kritikus pontot, ahol tovább kell gondolni az ellenük való fellépés elméleti és ebből következő gyakorlati perspektíváit. Ez az új helyzet kikényszeríti – a bemutatott meghatározó biztonság- és védelempolitikai kihívások kapcsán – kezelésük stratégiai szintű megújítását, valamint a nemzetbiztonsági szféra feladatellátásának korszerűsítését, amely munkához a disszertáció támpontként szolgálhat a döntéshozók, illetve az abban tevékenykedők számára.
2. Jóllehet a 2012-ben kiadott Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája, a Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája, a 2013-ban elfogadott Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiája, valamint a 2020-ig szóló Magyarország Külkapcsolati Stratégia azonosították és kijelölték a nemzetbiztonsági feladatszabás hangsúlyos elemeit, ugyanakkor a kihívások komplexitása új helyzetet teremtett, amelyben szükségessé vált átgondolásuk döntéshozói szinten is. Ezt segítheti elő értekezésem.
3. A disszertációm egy útkeresés, mivel jelen időszakban nincsenek tiszta nézetek, melyeket tükröztetni lehet. A törvények és stratégiák rendszere nem képes lépést tartani a világ jelenlegi fejlődési ütemével, ezért javaslom a felvázolt tézisek alapján a téma további kutatását.
4. A tanulmány négy állam szolgálatainak összehasonlításáról szóló két fejezete jó alapot képezhet a Nemzeti Közszerológati Egyetem nemzetbiztonsági alap és mesterképzésén, illetve doktori iskolájában oktatott „Külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok” és „Külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének gyakorlata” tantárgyak ismeretei elmélyítésére, valamint iránymutatást adhat a Rendészettudományi Karon megvalósuló „Általános rendészettelmélet,

rendészettörténet, nemzetbiztonság és rendészet” kutatási területen e témában. Az Európai Tanulmányok Karon reményeim szerint kiegészítő tananyagként használható a kül- és biztonságpolitikához kapcsolódó tantárgyak oktatása során.

5. Módszertani segítséget nyújthat a dolgozat több ország, régió, illetve válságkörzet nemzetbiztonsági vonatkozású összehasonlításához, egységes elemzéséhez.
6. A disszertációban feldolgozott, megvizsgált és téma szempontjából rendszerezett nagy mennyiségű idegen nyelvű irodalom jelentős tényanyagokat tartalmaz, ezáltal további kutatások bázisává válhat.

ZÁRSZÓ

Szeretném hálás köszönetemet kifejezni mindenekelőtt témavezetőmnek, Dr. habil Boda József nyugállományú nb. vezérőrnagy úrnak kitartó figyelmességéért és rengeteg hasznos tanácsáért. Köszönettel tartozom továbbá a Nemzetbiztonsági Intézet munkatársainak az előremutató szakmai tanácsokért, ötletekért és segítségért. Hálás vagyok Dr. Héjja István nyugállományú ezredes úrnak, hogy inspirációt és biztatást adott munkámhoz.

Végül, de nem utolsó sorban köszönettel tartozom a családomnak, különösen férjemnek, Füsi Péternek a rengeteg türelemért és odaadásért.

A dolgozatot anyai nagymamám, Hetényi Györgyné emlékének ajánlom.

Budapest, 2016. július 31.

FOGALOMTÁR ÉS RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

ANSF: Afghanistan National Security Forces – Afgán nemzeti biztonsági erők.

APEC: Asia-Pacific Economic Cooperation (Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködés): politikai és gazdasági együttműködés, amelyet 1989-ben alapítottak. Jelenleg 21 tagja van. A szervezet fő céljai a térség gazdasági növekedésének segítése, az életszínvonal növelése, a nyitott multilaterális kereskedelmi rendszer erősítése, a szabadkereskedelem elérése 2020-ra. A döntéseket konszenzussal hozzák, végrehajtásuk azonban önkéntes. Elnöksége és a csúcstalálkozók helyszíne évente rotál a tagállamok között. A 2014-ben Pekingben megtartott csúcson Kína és Oroszország megegyeztek abban, hogy ezentúl a kétoldalú kereskedelmükben az energiahordozók területén fizetőeszközként dollár helyett jüant és rubelt használnak a jövőben, illetve a prosperáló viszony hozadékeként nagy volumenű gázmegállapodást kötöttek, mely révén nemcsak Kína fedezheti egyre nagyobb nyersanyagigényét, de Oroszország is csökkentheti mind politikai, mind gazdasági függőségét az európai vásárlóitól.

ASEAN: Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN). A szervezetet 1967. augusztus 8-án hozta létre Bangkokban Délkelet-Ázsia öt fejlődő országa, a Fülöp-szigetek, Indonézia, Malajzia, Szingapúr és Thaiföld. A szövetséghez azóta Brunei (1984), Vietnam (1995), Laosz és Mianmar (1997), valamint Kambodzsa (1999) csatlakozott, továbbá megfigyelői státuszt tölt be Pápua Új-Guinea és Kelet-Tomor. Az ASEAN külső határai mára gyakorlatilag egybeesnek Délkelet-Ázsia földrajzi határaival. Az ASEAN régió mintegy 4,5 millió négyzetkilométeres területének népessége mára eléri a 620 millió főt. A tíz tagállam együttes GDP-je elérte a 2200 milliárd USD-t. Állam- és kormányfőik 2007 novemberében, Szingapúrban aláírták a szervezet alapokmányát (ASEAN Charter).

ASEAN +3: Az ASEAN tagországok, illetve Kína, Japán és a Koreai Köztársaság.

ASEAN +6: ASEAN országok továbbá Kína, India, Japán, Koreai Köztársaság, Ausztrália és Új-Zéland.

ASEM: Ázsia-Európa Találkozó (Asia-Europe Meeting): kezdetei 1996-ra nyúlnak vissza. Napjainkban 51 ország a tagja. Az országok közötti párbeszéd kiterjed politikai, gazdasági és kulturális területre, melynek célja a két régió közötti kapcsolatok erősítése.

BRICS: A BRIC-országok együttműködése a 2008 évi válság hatására realizálódott. Négy ország külügyminiszterei – Brazília, Oroszország, India, Kína – 2009. június 16-án megtartották elsőhivatalos csúcstalálkozójukat Jekatyerinburgban. A létrehozott politikai szervezethez 2010 decemberében csatlakozott a Dél-Afrikai Köztársaság. Az informális együttműködés elsődleges politikai célja, hogy a fejlődő és feltörekvő országok valós gazdasági súlyuknak megfelelően reprezentálva legyenek.

EEU: Eurasian Economic Union (Eurázsiai Gazdasági Unió): 2010. január elsején létrejött az Eurázsiai Vámunió, ami 2014. május 29-én Eurázsiai Gazdasági Unióvá fejlődött, mely 2015. január 1-jén kezdte meg működését. Alapító tagjai Oroszország, Fehéroroszország és Kazahsztán. A szervezethez később Örményország és Kirgizisztán is csatlakozott. Az EEU mostani formájában lényegében egy vámunió. Az Unión belül létrejött az Eurázsiai Befektetési Bank, melynek célja a közös valuta bevezetése 5-10 éven belül. A szervezet területi hatálya jelenleg körülbelül 175 millió fős lakosságot fed le.

ENSZ: United Nations (Egyesült Nemzetek Szervezete): 1945-ben, a második világháború után alapította 51 ország a nemzetközi béke és biztonság, a nemzetek közötti baráti kapcsolat fejlesztése és a társadalmi fejlődés, valamint a jobb életszínvonal és az emberi jogok elősegítése céljából. Jelenleg 193 tagországa van.

ENSZ BT: Security Council (Biztonsági Tanács): 5 állandó (Kína, Franciaország, Orosz Föderáció, Egyesült Királyság, Egyesült Államok) és 10 nem állandó tagja van. Az Alapokmány értelmében elsődlegesen felelős a nemzetközi béke és biztonság fenntartásáért. Az Alapokmány 25. cikke értelmében az ENSZ minden tagja elfogadja és végrehajtja a Biztonsági Tanács határozatait.

EUFOR Althea: European Union Force Althea. Az Európai Unió missziója a daytoni/párizsi megállapodás katonai végrehajtásáért Bosznia-Hercegovinába.

EUMM- Grúzia: EU Monitoring Mission Georgia, grúziai EU megfigyelőmisszió, amelynek felállításáról a Tanács 2008. szeptember 15-én döntött.

FPÖ: Freiheitliche Partei Österreichs (Osztrák Szabadságpárt)

G-20: alakuló ülésére 1999. december 15-16-án került sor Berlinben. A világ 19 legnagyobb gazdaságát és az Európai Uniót tömörítő informális tömörülés a nemzetközi pénzügyi rendszer együttműködési és konzultációs fórumaként szolgál. Felöleli a világ lakosságának kétharmadát, a világ bruttó nemzeti össztermékének 90 és a világkereskedelem 80 százalékát.

IKT: Information and Communication Technology (ICT) az információs és kommunikációs technológiákat jelöli, amely magába foglal minden digitális technológiát.

IT: Information Technology (információs technológia) az információ kezelésében, visszakeresésében, feldolgozásában, megjelenítésében és szolgáltatásában használatos módszereket és technikákat foglalja magába.

ISAF: International Security Assistance Force (Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő). NATO vezetésű nemzetközi stabilizációs haderő Afganisztánban. Felállítására és működésére 2001. december 20-án az ENSZ Biztonsági Tanácsa adott felhatalmazást a NATO számára. Kezdetben csak a főváros, Kabul környékének biztosítása volt a feladata, de később az egész ország területére kiterjesztette a tevékenységét. A NATO 2003. augusztus 11-én vette át az ISAF felett a parancsnokságot.

ISIS: Islamic State of Iraq and Syria, „الدولة الإسلامية”, ad-Dawlah al -'Islāmiyyah (Iraki és Levantei Iszlám Állam): szunnita, dzsihádisták szervezete, mely a világ legjobban szervezett, legveszélyesebb és legjobban finanszírozott terrorszervezete. 2014. június 29-én kikiáltotta a kalifátust Szíria szunnita többségű területein, a kalifa Abu Bakr al-Bagdadi lett. Célja hatalmának kiterjesztése a Közel-Kelet további területeire is. Az Iszlám Állam erőinek jelentős részét teszik ki a külföldi (nem szíriai) állampolgárságú harcosok; becslések szerint nyolc-tízezer fő, nyolcvan országból. Bevételei között az első helyen szerepelnek az Iszlám Állam által elfoglalt területeken lévő pénzintézetekben „talált” pénzek, az észak-iraki és kelet-szíriai olajmezőkről származó olaj eladása, továbbá a fegyver- és műkincs-kereskedelem, valamint a helyi lakosság megadóztatása. Az ISIS jelentős propaganda és toborzó tevékenységet folytat a médiában és az interneten.

MENA régió: Middle East and North Africa region: Közel-Kelet és Észak-Afrika együttes megnevezése.

MERCOSUR: Mercado Común del Sur (Déli Közös Piac): nemzetközi kereskedelmi szervezet, amelynek célja a tagországok közötti kereskedelmi akadályok lebontása és az egységes vámtarifa kialakítása. Tagországai Brazília, Argentína, Uruguay, Paraguay és Venezuela. Társult tagok Bolívia, Chile, Kolumbia, Ecuador és Peru, valamint megfigyelői státusszal rendelkezik Mexikó és Új-Zéland.

NGO: non-governmental organization (nem kormányzati szervezet), melynek a nonprofit szektor vagy a harmadik szektor megnevezése is használatos. Ezen

kifejezések mindegyike a civil szervezetek lényegi jellemzőit ragadják meg, de más és más aspektusból. Az első megközelítés inkább politológiai jellegű, amennyiben itt a hangsúly az önkéntességre kerül, a második a gazdálkodás módja oldaláról közelít, vagyis azt tekinti elsődlegesnek, hogy az illető szervezetek tevékenységének célja nem a profitszerzés. A harmadik értelmezés azt hangsúlyozza, hogy e szervezetek működése a közhasznot szolgálja. Közös jellemzőjük, hogy a civil társadalom alkotóelemei.

NORDEFECO: Nordic Defense Cooperation (Északi Védelmi Együttműködés), melynek tagjai Dánia, Norvégia, Izland, Finnország és Svédország. A 2009 novemberében alakult együttműködés célja a tagállamok nemzetvédelmének erősítése és az eredményes együttműködés további előremozdítása. A szervezet 2010 közepe az alábbi öt területen mutat együttműködést: stratégiai fejlesztés, képességfejlesztés, emberi erőforrás és oktatás, kiképzés gyakorlatok és műveletek terén.

NYEU: Nyugat-európai Unió. Az 1954. október 23-án létrehozott szervezet a közös európai védelem megteremtését igyekezett elősegíteni, majd a közép- és kelet-európai rendszerváltást követően a válságkezelés felé fordult. 10 teljes jogú taggal rendelkezett: Németország, Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország, Spanyolország, Portugália, Görögország, a három Benelux állam, valamint további 18 ország „társult tag”, „társult partner”, illetve „megfigyelő” státust kapott. A megfelelő infrastruktúra és közös hadsereg létrehozásának hiányában hamar jelentőségét veszítette a NATO és az Európai Unió árnyékában. 1997-től elkezdődött beépülése az Európai Unióba, bár több kísérlet történt újjáélesztésére. A szervezet, átadva feladatait az EU-nak, 2011. június 30-án megszűnt.

OECD: Organisation for Economic Cooperation and Development (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet). A globális szervezet célja a tagállamok kormányainak segítése a lehető legjobb gazdasági és szociális politika kialakításában és értékelésében.

ÖVP: Österreichische Volkspartei (Osztrák Néppárt)

PfP: Partnership for Peace (Békepartnerség). A NATO 1994-ben indította útjára ezt az együttműködési programot, amely elsősorban a bipoláris szembenállás időszakában kialakult megosztottság és bizalmatlanság felszámolását és az együttműködés fejlesztését volt hivatott elősegíteni. Napjainkban a PfP folyamatosan fejlődik és bővül, eszköztára keretet biztosít mind a kétoldalú, mind a többoldalú cselekvéshez. Hatékony és átlátható programokat kínál a partnereknek a NATO-val való közös

szerepvállalás támogatására. A programnak jelenleg 22 állam a tagja a posztszovjet és posztjugoszláv térségből, az Európai Unióból, illetve Svájc.

SESZ: Sanghaji Együtműködési Szervezet. 2001-ben alapított kormányközi szervezet, melynek tagjai Kína, Kazahsztán, Kirgizisztán, Oroszország, Tádzsikisztán, Üzbegisztán, India és Pakisztán. Megfigyelői státusszal rendelkezik Mongólia, Irán, Afganisztán és Fehéroroszország.

SPÖ: Sozialistische Partei Österreichs (Osztrák Szociáldemokrata Párt)

TPP: Trans-Pacific Partnership (Csendes-óceáni Partnerség) kezdeményezői 2010-ben az Egyesült Államok, Ausztrália, Peru, Vietnam, Szingapúr, Új-Zéland, Chile és Brunei voltak. A tárgyalásokhoz később csatlakozott Malajzia, Mexikó, Kanada és Japán. Ezen országok közötti együttműködés tartalmazza a kereskedelmi korlátok nagy részének lebontását, közös szabványok kialakítását, valamint kiter a környezetvédelmi és munkaügyi szabályozásra is.

UNASUL: Unión de Naciones Suramericanas (Dél-amerikai Nemzetek Uniója) politikai síkon működő integrációs szervezet, amely a Mercosur és az Andok Közösség tagországainak tömörítésére hivatott. Alapítóokmányát 2008. május 23-án írták alá a brazil fővárosban. Tagjai: Argentína, Bolívia, Brazília, Chile, Ecuador, Guyana, Kolumbia, Paraguay, Peru, Suriname, Uruguay és Venezuela.

UNDOF: United Nations Disengagement Observer Force (Az ENSZ Csapatszétválasztási Megfigyelő Hadereje) – szíriai Golán-fennsík.

UNPROFOR: United Nations Protection Force (Egyesült Nemzetek Védelmi Erői). Az ENSZ először Horvátországba telepítette a fegyveres összecsapások megszüntetésének elősegítése és megfigyelői feladatok végrehajtása érdekében. A szervezet mandátumát később kiterjesztették Bosznia-Hercegovinára és Macedóniára is.

V-4 országok: Visegrádi Együtműködés, melynek célja Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia gazdasági, diplomáciai és politikai érdekeinek közös képviselése, esetleges lépéseinek összehangolása. Az együttműködés aláírására 1991. február 15-én került sor.

alavita: (علي ولي) a síita iszlám gnosztikus irányzata. Elnevezése Ali Ibn Abi Tálib, Mohamed próféta egyik unokatestvérének és utódjának nevéből származik, akit a síita muszlimok az első imámként tartanak számon. Alapítója Nuszairi a IX. században hozta létre a szektát. Szertartásaikban több vallás és kultusz elemei jelennek meg.

atlantizmus: olyan politikai irányzat, amely az angolszász (Egyesült Államok és Egyesült Királyság) világhatalom politikai érdekein alapul, amely az individualizmus elsőbbsét, a gazdasági liberalizmust és a protestáns típusú demokráciát hirdeti. Ez szemben áll az “eurázsizmussal”, amelynek tipikus képviselője Oroszország és Németország, a két legnagyobb kontinentális hatalom.

biztonság: napjainkban komplex fogalomként értendő, amely a hagyományos politikai és katonai tényezőkhöz túl magában foglalja a gazdasági, a pénzügyi, a jogi, az információs és technológiai, a környezeti, a humanitárius, valamint a szociális dimenziókat is.

biztonságpolitika: meghatározza az irányelveket a külső és belső fenyegetések és veszélyek elhárításához szükséges képességek létrehozására. Olyan nemzetközi és hazai körülmények és feltételek megteremtésére irányul, amelyek lehetővé teszik a nemzeti érdekek érvényesítését és a nemzeti értékek védelmét.

Brexit: a „British exit” szóösszetételből született, fogalmával Nagy-Britannia EU-ból történő kilépésének szándékát jelöljük, amelyről a David Cameron miniszterelnök kezdeményezte 2016. június 26-i népszavazás döntött. A 72%-os részvételi arány mellett a kilépni vágyók győztek 51,9%-kal. A kilépés a Lisszaboni Szerződés értelmében maximum 2 évig húzódhat el. A döntéssel az Egyesült Királyság egysége is veszélybe került, mert Skócia a függetlenségi népszavazás megismétlését tervezi és felmerült az ír egyesítés kérdése is az EU-tagság megtartása érdekében.

elhárítás: célja, hogy az állam külső és belső biztonsága szempontjából fontos adatok, információk ne jussanak illetéktelenek tudomására, veszélyeztetve az ország szuverenitását, törvényes rendjét, gazdasági, külpolitikai és honvédelmi érdekeinek érvényesítését. Az idegen titkosszolgálati törekvésekkel szembeni ellenintézkedések mellett nagy súlyt helyez az állam stabilitását veszélyeztető bűncselekmények felderítésére.

fundamentalizmus: a kifejezés latin eredetű, amely szó szerint az alapokhoz való visszatérés eszméjét jelenti. Olyan vallási jelenség, amely mindhárom monoteista világvallásban – a zsidó, keresztény, iszlám – is fellelhető; a vallás és a politika sajátos keveredése és összefonódása. A fogalom XXI. századi értelmezése azonban az iszlám valláshoz kapcsolódik és Rostoványi Zsoltot idézve a fundamentalisták – ellentétben a tradicionalistákkal – nagy szerepet tulajdonítanak a fejlődésnek, de ellentétben a modernistákkal azon az állásponton vannak, hogy a nyugati típusú fejlődés nem alkalmazható az iszlám világban.

A fundamentalizmus legalább két szempont szerint közelíthető meg: egyrészt mint ideológia, intellektuális-szellemi mozgalom, eszmeáramlat, másrészt mint cselekvő-aktivista, vallási-politikai-társadalmi mozgalom.

gazdasági biztonság: egyénekhez, emberi közösségekhez (csoportokhoz), államokhoz, nemzetközi rendszerekhez kapcsolódó, azok életét befolyásoló kategória, ami valamilyen gazdasági érték és érdek ellen irányuló fenyegetés, veszély, kockázat megjelenése kapcsán, annak elhárítása során jelentkezik.

globalizáció: alatt a különböző társadalmi rendszerek (gazdaság, politika, kultúra, kereskedelem, kommunikáció, stb.) nemzetközi összefonódását értjük. Egy összetett fogalomról van szó, ami az egyes rendszereken belül is mást jelent és máshogy történik, továbbá egyszerre több szinten értelmezhető: az egyes ember, társadalom, intézmények és állam szintjén is. A globalizáció kölcsönös függőségi viszonyokat teremt. Elméleti megközelítése Wallerstein "világrendszer" fogalmára vezethető vissza, amely a fejlett és kevésbé fejlett országok egyenlőtlen gazdasági és politikai kapcsolatainak hálózatát jelöli.

hírszerzés: olyan komplex tevékenységi rendszer, amely információkkal támogatja a kormányzat működését az ország értékeinek védelme és érdekeinek érvényesítése céljából, amelyekhez a szükséges információkat nyílt és titkos módszerek alkalmazásával szerzi meg, rendszerezi, elemzi-értékeli, valamint továbbítja az állami vezetés számára.

kibertér:(cyberspace) a görög kyber (hajózni, navigálni) szóból ered és valójában hajózásra alkalmas teret jelent. A kifejezést William Gibson használta először „Neuromancer” (1984) című regényében; így nevezte a hálózatba kapcsolt számítógép-terminálokról közvetlenül elérhető digitális, navigálható teret. A kibertér tehát nem más, mint a hálózatba kötött számítógépek által létrehozott virtuális valóság világa, annak összes objektumával egyetemben.

kiberbiztonság: (cyber security) a kibertérben lévő szolgáltatás vagy adat meghatározott (kiber)fenyegetések ellen, előre meghatározott védelmi szintű állapotát jelenti.

külpolitika: megfogalmazza az államok céljait, magatartását és akcióit egy ország kormányának más államokhoz fűződő viszonyában és a nemzetközi rendszerben, továbbá ezen kapcsolatokban megnyilvánuló elveket, célokat és döntéseket. Mivel az államok biztonságát fenyegető veszélyek elsősorban a nemzetközi rendszerből

származnak, mely dinamikusan változik, a külpolitikával kapcsolatos döntésekben alapvető szerepet játszanak a biztonsági megfontolások.

migráció: népességmozgást, népességvándorlás jelent, amelyben a személyek lakóhelyet, illetve társadalmat váltanak oly módon, hogy ez a váltás átmenetiből tartóssá válik. Különböző vetületei, illetve dimenziói alapján megkülönböztethetünk:

a.) nemzetközi (extern) és belső (intern) migrációt. A belső migráció az egy adott országon belüli népességmozgást jelöli. A nemzetközi migráció határokon átívelő vándorlást jelent, ahol több különböző állam is érintett a migrációban, azaz van egy kibocsátó vagy egy küldő állam, és van egy fogadó állam.

b.) migráció indokai alapján beszélhetünk kényszermigrációról, amikor a mozgást kiváltó döntés hátterében egyrészt különböző üldözések és a negatív diszkrimináció sorolandók, mint a politikai, vallási, nemzetiségi, nyelvi, stb. szempontú üldözés, a háború, illetve de ide sorolhatóak a természeti katasztrófák okán meginduló népvándorlás is. Az önkéntes migráció esetén általában gazdasági vagy ahhoz kapcsolódó megfontolások (pl. munkaerő-migráció, tanulási célú mozgás) vezérlik a migráns személyeket. E két kategória elhatárolása nem minden esetben egyszerű, mivel a migrációt kiváltó döntésben is keverednek egymással a saját egyéni elhatározások a külső kényszerekkel.

c.) jogi szempontból megkülönböztetünk legális vagy illegális migrációt. Legális migráció esetén az egyének szükséges okmányok birtokában vándorolnak egyik államból a másikba, míg az illegális migráció esetén ezek hiányában kísérik meg a határátlépést egyéni átszökés, szervezett embercsempészet vagy emberkereskedelem keretében.

d.) terjedelem szempontjából megkülönböztetünk egyéni vándorlást, valamint csoportos vagy kollektív migrációt. Csoportos vándorlás esetében, ha társadalmi méreteket ölt, akkor lehet tömeges vándorlásról beszélni.

nemzetállam: olyan modern állam, mely kizárólagos joghatóságot gyakorol a területe fölött, és saját joghatóságán belül korlátozatlan szuverenitást élvez.

nemzeti biztonság: valamely állam megfelelő külső és belső védettségéből, külkapcsolatainak, valamint bel- és gazdaságpolitikájának a nemzeti érdekeknek megfelelő kialakításából eredő helyzet.

nemzetbiztonsági szolgálatok: a 1995. évi CXXV. törvény által létrehozott, a sarkalatos törvények által a rendvédelmi szervek közé sorolt, különleges jog-, hatás- és feladatkörrel rendelkező fegyveres szervek.

Quadragnale: 1989 novemberében az olasz, a jugoszláv, a magyar és az osztrák állam külügyminiszteri találkozásának eredményeként jött létre. A résztvevők kinyilvánították akaratukat a helsinki folyamat erősítésére, az európai légkör javítására és kiemelték a gazdasági, tudományos és kulturális együttműködés fontosságát, a kisebbségek országok közötti összekötő erejét. Csehszlovákia felvételével 1990-ben alapjain jött létre a Pentagonálé, majd Lengyelország 1991-es csatlakozásával a Hexagonálé. A szervezett további tagok felvételével alakult át Közép-Európai Kezdeményezéssé.

siíta iszlám: (شيعة) az iszlám legnagyobb vallási kisebbsége, mely ma a muszlimok 10-13%-át egyesíti. Elnevezése az arab „sía” szóból származik, amelynek jelentése párt, illetve követők. A Próféta halála után az Alit – Mohamed veje – támogatókból különült el a siíta irányzat, akik a vallás jelentőségének visszaállítását a Próféta leszármazottjaitól várták. A síták közössége nem világi hatalmon nyugszik, mivel vezetője csak a Próféta leszármazottja lehet. Következésképpen a siíta imámok nemcsak jogi (világi), hanem egyben szakrális vezetők is.

szalafizmus: az iszlámizmus egy válfaja, olyan ultra-konzervatív ortodox mozgalom a szunnita irányon belül, amely a szalafizmus teológia tanítására épül. A szalafi irányzat az arab szalaf, vagyis "első ősök", "elődök" szóból származik. Követői Mohamed próféta első tanítványai voltak, vagyis az első muszlimok, az iszlám vallás első három nemzedékének hívei. A mai szalafisták azok a muszlimok, akik ezen három nemzedék szellemében, az akkor lefektetett szabályok szerint követik az iszlám vallást. Maga a mozgalom kezdete a tizenkilencedik század közepére tehető.

Száhel-övezet: Szaharától délre helyezkedik el, végighúzódva Afrika legszélesebb részén az Atlanti-óceántól az Indiai-óceánig. Magában foglalja Burkina Faso, Csád, Mali, Mauritánia és Niger teljes területét, valamint Kamerun, Nigéria és Szenegál északi területeit. A „száhel” szó arab nyelven a sivatag partját jelenti.

szunnita iszlám az iszlám legnagyobb ága, amelynek követői a muszlimok mintegy 90%-át teszik ki. Elnevezés azahlu'sz-szunna va'l-dzsamáa (a prófétai hagyomány és a közösség népe) kifejezésből ered és arra utal, hogy Mohamed próféta életmódját, a Szunnát követő muszlimokról van szó, akik a siítákkal ellentétben tagadták, hogy Ali, Mohamed unokatestvére és veje Mohamed egyetlen legitim örököse. Aszunniták a Mohamed utáni első négy választott kalifát elismerik a vallásalapító jogos utódjainak, szerintük az iszlám közösség vezetését nem isteni sugallat határozza meg, hanem a politikai erőviszonyok.

szuverenitás: fogalma viszonylag új, csak pár száz éves. Európában a XVII. század második felére, a jórészt vallási ellentétek miatt dúló polgárháborúk után, a feudális tagoltságból kilábaló, belsőleg egységesülő állam uralkodójában, mint abszolút uralkodóban testesült meg. A szuverenitás első elméletét Jean Bodin alkotta meg 1576-ban. A szuverenitás tehát lényegét tekintve azt jelenti, hogy a szuverén állam más szuverén államoktól független, hatalmát más szuverén államok nem korlátozzák, a szuverén állam határain belül nincs más szuverén állami jellegű hatalom. A szuverenitás klasszikus tartalma és magyarázata azonban összeegyeztethetetlen a modernkori szuverenitás fogalmával és tartalmával.

szúfizmus: az iszlám misztika hiedelem- és szokásrendszere. A leginkább elfogadott nézet szerint a mozgalom a mai Irak területén, Basra közelében keletkezett, de közép-ázsiai hagyományok szerint Mohamed élete idején voltak már szúfik azon a területen. A 11. században alakultak először szúfi (dervis) rendek, melyeknek kimondott célja az iszlám és a Korán, valamint saját szertartásaik széleskörű terjesztése volt. Rendházaikban a világi tudományok művelésével és tanítással is foglalkoztak.

terrorizmus fogalmának meghatározására mindenki számára elfogadható, egységes megközelítés nem létezik. Az ENSZ BT 1566 (2004) számú határozata alapján: Mindaz a bűncselekmény, amely arra irányul, hogy halált vagy súlyos testi sérülést okozzon civileknek, és a harcokban részt nem vevőknek, vagy túszejtésre irányul. Természetéből és a körülményekből adódóan az a célja, hogy megfélemlítse a lakosságot, a lakosság egy csoportját vagy meghatározott személyeket, vagy arra kényszerítsen egy kormányt vagy nemzetközi szervezetet, hogy valamit megtegyen, vagy tartózkodjék valaminek a megtételétől.

Új Selyemút Projekt: Kína nagyszabású geopolitikai és geostratégiai elképzelése a régi mítosz alapján a selyemút elnevezést kapta. Alapja az "út és övezet" (One Belt, One Road: OBOR) stratégia, amely Közép- és Nyugat- Ázsián keresztül kötné össze Kínát és Európát. Célja egyfelől egy Közép-Ázsián át Európába vezető szárazföldi útvonal létrehozása, másfelől a Dél-kínai-tengertől az Indiai-óceánon és az Arab-tengeren át a Vörös-tenger, majd a Szezei-csatorna érintésével Európába érő tengeri Selyemút megvalósítása. Eszerint Kína a közeljövőben milliárdos beruházásokat tervez, ami elősegíti ezen térség infrastruktúrájának fejlődését és a kereskedelmet, ezzel erősítve Kína befolyását a világgazdaságban és politikában, miközben mélyíti a regionális gazdasági együttműködést. A projekt által felölelt országok összlakossága

nagyjából 4,4 milliárd ember, a világ össznépeségének 63 %-a. Összesített GDP-jük 2,1 billió dollár körüli, amely 29 százalékát teszi ki a világ gazdaságának.

válság: olyan hazai vagy nemzetközi esemény, helyzet, amely reális biztonsági kockázatot jelent, és kezeléséhez, elhárításához rendkívüli intézkedések és plusz erőforrások szükségesek.

zéró-napi sérülékenység: biztonsági fenyegetés, ami olyan számítógépes alkalmazásbevezetőségét használja ki, ami még nem került publikálásra, a szoftver fejlesztője nem tud róla, így nem áll rendelkezésre még elérhető biztonsági javítás.

zsarolóvírus: olyan rosszindulatú szoftver, vagy ransomware, amihez olyan erős, és folyamatosan változó kódolást használnak, amiket nem lehet visszafejteni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. ANDERSON James – BROOK Chris – COCHRANE Allan: A Global World?: Re-Ordering Political Space. Oxford University Press, 1996. ISBN 198741936
2. ARA-KOVÁCS Attila – MAGYAR Bálint: *A birodalmak periferiáján*. In: Magyar Narancs, 2014. 9. szám. <http://magyarnarancs.hu/publicisztika/ara-kovacs-attila-magyar-balint-birodalmak-periferiajan-88940> (Letöltve: 2016.01.31.)
3. ARANY Anett – N. RÓZSA Erzsébet – SZALAI Máté: *Az Iszlám Állam-következmények*. KKI- Tanulmányok. Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2015. 1. szám. ISSN 2064-9460
<http://kki.gov.hu/download/f/3f/d0000/No%201%20Arany-R%C3%B3zsa-Szalai2.pdf> (Letöltve: 2015.12.12.)
4. BAKODI Péter: *Nem jött létre a várva várt demokrácia Egyiptomban*. <http://magyaridok.hu/kulfold/nem-jott-letre-a-varva-vart-demokracia-egyiptomban-325123/> (Letöltve: 2016.02.22.)
5. BALBISI Louai: *A mediterrán országok gazdasági kitörési kísérletei az Európai Unió kibővülésének tükrében*. PhD értekezés. BKÁE Nemzetközi Kapcsolatok. Budapest, 2001.
6. BARABÁS T. János: *A Moldovai Köztársaság változó környezetben*. In: KKI-elemzések. A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa, 2015. 5. szám. ISSN 2416 - 0148
<http://kki.gov.hu/download/e/ef/d0000/No%205%20Barab%C3%A1s%20mold%C3%A1v.pdf> (Letöltve: 2016.03.05.)
7. BARROSO, José Manuel Durão: *Az Unió helyzete, 2012. évi beszéd*. Európai Parlament plenáris ülése Strasbourg, 2012. szeptember 12.
http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-596_hu.htm (Letöltve: 2015.12.16.)
8. BEAUFRE, André: *Introduction a la stratégie*. Paris: Librairie Armand Collin, 1963.
9. BEBESI Zoltán: *Kábítószer-bűnözés és terrorizmus*. PhD értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Budapest, 2009.

10. BENZING, Bettina: *Perspektiven auf globale Politik*.
<https://bretterblog.wordpress.com/2013/11/06/weltordnung-und-chaos-was-ist-faul-im-internationalen-staate/> (Letöltve: 2015.11.14.)
11. BERGIN, Anthony: *Foreign fighters in Syria and the challenges of reintegration*. In: *The Strategist*, 2014. május 13.
<http://www.aspistrategist.org.au/foreign-fighters-in-syria-and-the-challenges-of-reintegration/> (Letöltve: 2016.03.27.)
12. BERNEK Ágnes: *A 21. századi „kínai birodalom”*. *Kína külföldi működőtőke-befektetéseinek területi szerveződése*. In: *Geopolitika a 21. században I.* évfolyam 2. szám. Zsigmond Király Főiskola és a L'Harmattan Kiadó. 2010. ISSN 2062-0142
13. BERNEK Ágnes: *Az atlanti erőteréből az eurázsiai erőterbe? Magyarország a 21. Század többpólusú világában*. In: *Geopolitika a 21. században. III.* évfolyam 4. szám. Zsigmond Király Főiskola, a Széchenyi István Egyetem és a L'Harmattan Kiadó. ISSN 2062-0142.
14. BERNEK Ágnes: *21. századi geopolitikai stratégiák – Az ortodox geopolitika újjászületése és az egyre fokozódó biztonsági kockázatok*. In: *Nemzetbiztonsági Szemle. II. évfolyam 3. szám*. ISSN 2064-3756
http://epa.oszk.hu/02500/02538/00006/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_03_018-046.pdf (Letöltve: 2015.12.11.)
15. BERTA Krisztina – MOLNÁR Tamás – TÖTTŐS Ágnes: *A migráció nemzetközi és európai uniós jogi szabályozása: a laza univerzális keretektől az átfogó, egységes EU-szakpolitikáig*. In: *Migráció és Társadalom*, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2012. 2. szám.
<http://rendeszet.hu/folyoirat/2012/2/migr%C3%A1ci%C3%B3-nemzetk%C3%B3zi-%C3%A9s-eur%C3%B3pai-uni%C3%B3s-jogi-szab%C3%A1lyoz%C3%A1sa-laза-univerz%C3%A1lis-kerekt%C5%91l-az> (Letöltve: 2016.03.19.)
16. BÉKÉS Márton: *Európa dekódolása*.
http://mandiner.hu/cikk/20151205_bekes_marton_europa_dekodolasa (Letöltve: 2016.03.27.)
17. BÉRES János: *Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei*. PhD értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2008.
18. BÍRÓ Gáspár: *Bevezetés a nemzetközi politikai viszonyok tanulmányozásába*. Budapest, Osiris Kiadó. 2003. ISBN 9633893313
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_bevez_a_nemz_polit_viszony/ch04.html#id526721 (Letöltve: 2016.07.30.)
19. BODA József: *A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a rendvédelemben*. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 2012, XIII. kötet. ISSN 1589-1674.
<http://www.pecshor.hu/periodika/XIII/boda.pdf> (Letöltve: 2015.04.16.)
20. BODA József: *A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a titkos információgyűjtés*. In: *Hadtudomány*, 2012. XXII. évfolyam 2-3. szám. ISSN 1215-4121
http://www.mhtt.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_mhtt.pdf (Letöltve: 2015.09.28.)
21. BODA József: *Fejezetek a titkos információgyűjtés változó világából*. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 2013. XIV.kötet. Magyar Hadtudományi Társaság, Pécs. 93-106. old. ISSN: 1589-1674

22. BODA József: *Szigorúan Titkos!?? Nemzetbiztonsági almanach. A felderítés és hírszerzés, valamint a titkos információgyűjtés elméleti és gyakorlati kérdései.* Budapest. Zrínyi Kiadó, 2016. ISBN: 9789633276709
23. BOKROS Tünde: *A szervezett bűnözés értékelése az Európai Unióban - a balkáni fegyverkereskedelem térnyerése.*
<http://old.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1299&title=a-szervezett-bunozes-ertekelese-az-europai-unioban-a-balkani-fegyverkereskedelem-ternyerese>
(Letöltve: 2016.03.30.)
24. BOOTH, Ken: The Concept of Strategic Culture Affirmed. In Jacobsen, Carl G:(szerk.): *Strategic Power: USA/USSR* . Palgrave Macmillan, 1990. ISBN 978-0-333-52567-8
25. BOTOS Csaba: *Terrorizmus gazdasági-pénzügyi háttere.*
<http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/Botos.pdf> (Letöltve: 2016.03.27.)
26. BOTZ László: *Nemzetbiztonság és geopolitika a 21. században.* In: *Geopolitika a 21. században, I. évfolyam, 1. szám.* Zsigmond Király Főiskola, Geopolitikai Kutatóközpont, L'Harmattan Kiadó 2010.63-106.old. ISSN 2062-0142
27. BÖRCsök András –VIDA Csaba: *A nemzetbiztonsági szolgálatok rendszere (Nemzetközi gyakorlat a nemzetbiztonsági rendszer kialakítására).* In: *Nemzetbiztonsági Szemle, 2014. II. évfolyam 1 szám.* ISSN 2064-3756
http://epa.oszk.hu/02500/02538/00002/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_01_063-100.pdf (Letöltve: 2015.07.13.)
28. BRZEZINSKI Zbigniew: *A nagy sakktábla. Amerika világhatalma és geostratégiai feladatai.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 1999. ISBN 9630765330
29. BRZEZINSKI, Zbigniew: *Stratégiai vízió. Amerika és a globális hatalom válsága - Amerika és a globális hatalom válsága.* Antall József Tudásközpont, Budapest, 2013. ISBN 9789638748621
30. BUZAN, Barry: *Eine Weltordnung ohne Supermächte: Dezentrierter Globalismus.* In: CROME, Erhard –Krämer, Raimund (szerk.): *Hegemonie und Multipolarität. Weltordnungen im 21. Jahrhundert.* Potsdamer Textbücher, Band 20. WeltTrends, 2013. ISBN 978-3-941880-74-0
31. BUZAN, Barry: *The United States and the Great Powers. World Politics in the Twenty-First Century.* Cambridge, Polity Press. 2004. ISBN 0745633749
32. CENTER FOR SECURITY STUDIES (CSS), ETH Zürich: *Zivile Nachrichtendienstsysteme im europäischen Umfeld der Schweiz NDB-Ressortforschungsprojekt,* 2011.
<http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/Zivile-Nachrichtendienstsysteme.pdf> (Letöltve: 2015.08.06.)
33. CIA: *The World Factbook.* <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lold.html> (Letöltve: 2016.04.04.)
34. CIBULA, Igor: *História tajných služieb v ČSR.*
http://www.absd.sk/historia_tajnych_sluzieb_v_csr (Letöltve: 2015.09.03.)
35. CIBULA, Igor: *Slovensko môže slúžiť ako logistická základňa pre teroristov.*
<http://domov.sme.sk/c/8091311/cibula-slovensko-moze-sluzit-ako-logisticka-zakladna-pre-teroristov.html#ixzz43uFD55HA> (Letöltve: 2016.03.25.)
36. CIESCHINGER, Almut – NIESEN, Claudia – SALLOUM, Raniah: *Die Fakten zum Krieg in Syrien.* <http://www.spiegel.de/politik/ausland/krieg-in->

- [syrien-alle-wichtigen-fakten-erklaert-endlich-verstaendlich-a-1057039.html#sponfakt=1](#) (Letöltve: 2016.01.17.)
37. CONTE, Domingo: *Der Österreichische Auslandsgeheimdienst: HNA (Heeresnachrichtenamt)*. <http://nomenom.blogspot.hu/2011/01/das-heeresnachrichtenamt-hna.html> (Letöltve: 2015.04.14.)
  38. COTTA, Cin: *The Strategic Implications of Japan's Demographic Decline*. <http://gt2030.com/tag/japan/> (Letöltve: 2015.12.18.)
  39. CRENSHAW, Martha: Theologic of terrorism: Terrorist behavior as a product of strategic choice. In: Walter Reich (szerk.): *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*. Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C, 1998. ISBN 0943875897
  40. CVRTILA, Vlatko: *Razvoj i nadzor sigurnosno-obavještajnog sustava u Republici Hrvatskoj*. DCAF. http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/157327/ichaptersection_singledocument/096a71e3-56a7-4e15-abae-d7c42dc0d27c/hr/Intelligence+Governance+in+Croatia_CRO.pdf. (Letöltve: 2015.10.25.)
  41. CSABA Gábor: *A külpolitikai prognosztika elmélete és gyakorlata a változások korában*. In: *Külpolitika*, 1996. II. évfolyam 3-4.szám. ISSN 0133-0616
  42. CSABAI György: *A stratégia fogalma és megközelítése*. <http://www.zmne.hu/Forum/02ond/strategia.htm> (Letöltve: 2014.09.01.)
  43. CSICSAI Máté: *Albánia 2011: külföldi tőkére utalva*. http://kitekinto.hu/europa/2012/01/02/albania_2011_kulfoldi_tkere_ortalva (Letöltve: 2016.07.25.)
  44. CSICSMANN László: *India - Ébredező nagyhatalom?* című előadás a Corvinus Egyetemen 2011. november 9. <https://www.youtube.com/watch?v=5AmLE3fcWJg> (Letöltve: 2015.12.18.)
  45. CSIKI Tamás: *A magyar stratégiai kultúra vizsgálatának eredményei*. <http://biztonsagpolitika.hu/wp-content/uploads/2015/04/Csiki-Tamas-A-magyar-strategiai-kultura-vizsgalatanak-eredmenyei.pdf> (Letöltve: 2014.09.07.)
  46. CSIKI Tamás: *Az Európai Tanács közös biztonság- és védelempolitikai csúcstalálkozásának háttéré és eredményének értékelése*. In: *Nemzet és Biztonság*, 2014. VII. évfolyam 1. szám. ISSN 1789-5286
  47. CSÓKA Ferenc (szerk.): *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1785-2011)*. Budapest, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2012. ISBN 9789630832113
  48. DÁVID Ferenc: *Biztonságpolitikai hangsúlyok a polgári nemzetbiztonsági szférában 2001 és 2010 között*. MHTT-konferencia. Nemzetbiztonsági kihívások, nemzetbiztonsági szolgálatok. In: *Hadtudomány*, 2013. XXIII. évfolyam. ISSN 1215-4121 http://mhht.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_mhht.pdf (Letöltve: 2016.03.14.)
  49. DEÁK András György: *Főnix a kalitkában? Az orosz külpolitika elmúlt tíz éve*. In: *Külügyi Szemle*, 2009. VIII. évfolyam 2. szám. ISSN 2060-4904
  50. DEÁK András – PÓTI László – RÁCZ András: *Az ukrajnai válság további eszkalációjának lehetőségei és hatása Magyarországra*. <http://www.ceid.hu/wp-content/uploads/2013/06/CEID-Tanulmanyok-Ukrajna.pdf> (Letöltve: 2016.02.28.)

51. DEÁK Péter: Biztonságpolitika a hétköznapiakban. Budapest, Zrínyi kiadó. 2009. ISBN 9789633274712
52. DELCEA, Cristian, – DUMITRU, Elena – VARNINSCHI, Alex: *A hétköznapiak geopolitikája: A transzdnyszeri konfliktus egy diszkóban kezdődött.* <https://eurocom.wordpress.com/2014/04/22/a-hetkoznapok-geopolitikaja-a-transzdnyszeri-konfliktus-egy-diszkóban-kezdodott-adevarul/> (Letöltve: 2016.03.05.)
53. DEZSŐ Lajos: *Az Információs Hivatal.* In: Kobilka István (szerk.): Nemzetbiztonsági alapismeretek. Egyetemi Jegyzet. Budapest, Nemzeti Közszerológati és Tankönyvkiadó Zrt., 2013.
54. DOBÁK Imre – KOVÁCS Zoltán: *Új technológiák hatása a hírszerzésre.* In: Dobák Imre (szerk.): Nemzetbiztonság általános elmélete. Egyetemi Jegyzet. Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, 2014. ISBN 978-615-5305-49-8
55. DOBÁK Imre (szerk.): *Nemzetbiztonság általános elmélete.* Egyetemi Jegyzet. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, 2014. ISBN 9786155305498
56. DOBÁK Imre: *Az uniós külső határok által kettéosztott Kárpátok Eurorégió biztonságföldrajzi elemzése.* PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem. Pécs, 2011.
57. DULEBA, Alexander–LUKÁČ, Pavol–WLACHOVSKÝ, Miroslav: *Zahranická politika Slovenskej republiky východiská, stav a perspektívy.* Bratislava, Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku – Friedrich Ebert Stiftung, 1998. ISBN 8096774549
<http://www.old.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/3>. (Letöltve: 2015.08.24.)
58. DVORSKÝ, Daniil: *Komparace zahraniční politiky České republiky a Slovenské republiky v kontextu vstupu do NATO.* Bakalárska práce. Masarykova Univerzita v Brně. Fakulta Sociálních Studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií. Brno, 2007.
is.muni.cz/th/144041/fss_b/Bakalarska_prace.doc (Letöltve: 2015.10.11.)
59. ERDEI Nikolett –TUKA Ágnes: *Az Európai Unió migrációs politikája napjainkban.* 243-258. http://www.ittvagyunk.eu/application/essay/134_1.pdf (Letöltve: 2016.03.20.)
60. ERDEI Roland: *A 2008-as orosz-grúz háború krónikája.* <http://vlaston.webnode.hu/news/a-2008-as-orosz-gruz-haboru-kronikaja/> (Letöltve: 2016.03.11.)
61. ERDÉLYHEGYI Dániel: *Oroszország nyersanyag-kitermelő marad 2030-ig.* <http://kitekintold.hu/europa/2012/11/22/oroszorszag-nyersanyag-kitermel-marad-2030-ig/#.VnI8peK-DIU> (Letöltve: 2015.12.17.)
62. ERDŐS István: *A titkos információgyűjtés magyar szabályozása.* In: Várhalmi Miklós (szerk.): *A magyar Nemzetbiztonsági Szolgálatokról.* Budapest, Novarissima Kiadó, 2002. ISBN 9789639403154
63. ETL Alex: *Afganisztán jövőképe.* In: *Nézőpontok*, 2015.1. szám. NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont. ISSN 2063-4862 http://netk.uni-nke.hu/uploads/media_items/svkk-nezopontok-2015-1-afganisztan-jovokepe-etl-a.original.pdf (Letöltve: 2016.02.15.)
64. ETL Alex: *Az Egyesült Államok európai katonai jelenlétének alakulása az Ázsia felé fordulás tükrében.* In: *NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont elemzések*, 2015. 13. szám. ISSN 2063-4862

- http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/nke_2015_13.pdf (Letöltve: 2015.12.19.)
65. FAO: *The State of Food Insecurity in the World. 2015. Meeting the 2015 international hunger targets: taking stock of uneven progress.* Food and Agriculture Organization of the United Nations. Róma, 2015.
<http://www.faod.org/3/a4ef2d16-70a7-460a-a9ac-2a65a533269a/i4646e.pdf> (Letöltve: 2016.03.15.)
  66. FARKAS Károly: *Teljesen megváltoztatja a világunkat a klímaváltozás.*
<http://energiainfold.hu/cikk/teljesen-megvaltoztatja-a-vilagunkat-a-klimavaltozas.30660.html> (Letöltve: 2016.03.15.)
  67. FEHÉR Diána: *A soknemzetiségű Krim-Félsziget az orosz–ukrán kapcsolatokban.* In: Pro Minoritate, 2010. 3. szám. ISSN 1216-9927
<http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2010/ProMino10-2-05-Feher.pdf> (Letöltve: 2016.03.01.)
  68. FELLEGI Tamás: *Épp egy éves a szíriai beavatkozás – Oroszország az égbe ment.* <http://privatbankar.hu/makro/epp-egy-eves-a-sziriai-beavatkozas-oroszorszag-az-egbe-ment-298741> (Letöltve: 2016.07. 30.)
  69. FILZMAIER Peter – PELINKA Anton: Außenpolitik und Neutralität, In: Medienpaket. 1. Politische Bildung.
ftp://193.170.235.123/Lernbehelfe/Wirtschaft_und_Recht/BWLA/Medienpaket_e/Politische_Bildung/K07.pdf (Letöltve: 2016. 06 24.)
  70. FOLK György: *A látszólagos egység és a töredezettség következményei Indiában.* In: Kül-Világ, 2008.V. évfolyam 2. szám. ISSN1785-5284 <http://kulvilag.freeweb.hu/2008/02/folk.pdf> (Letöltve: 2015.12.17.)
  71. FRIEDMANN Viktor: *A konfliktuskezelés új terepei – Az államon belüli konfliktusok regionális, inter- és transznacionális dimenziói.* In: Kül-Világ, 2007. IV. évfolyam 3-4. szám. ISSN 1785-5284
  72. GARIUP, Monica: *European Security Culture: Language, Theory, Policy.* Ashgate Publishing, Ltd., 2009. ISBN 9780754675556
  73. GAZDAG Ferenc (szerk.): *Biztonsági tanulmányok– Biztonságpolitika.* Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2011. ISBN 9786155057236
  74. GAZDAG Ferenc: *A biztonságpolitikai kihívások természetéről.*
http://www.grotius.hu/doc/pub/CEKOFW/2012_35_gazdag_a_biztonsagpolitikai_kihivasok_termeszeterol.pdf (Letöltve: 2016.04.23.)
  75. GAZDIK Gyula: *A szíriai válság kialakulása és elmélyülése.* In: Kül-Világ IX. évfolyam, 2012.1-2.szám. ISSN 1785-5284
<http://epa.oszk.hu/00000/00039/00027/pdf/gazdik.pdf> (Letöltve: 2016.01.17.)
  76. GEHLER, Michael: *Österreichs Aussenpolitik der Zweiten Republik. Von der alliierten Besatzung bis zum Europa des 21. Jahrhunderts. Band 2.* Innsbruck–Wien–Bozen: Studien Verlag, 2005. ISBN 3706548771.
  77. GLVÁČ, Martin: *Vojenské spravodajstvo nie je len na odpočúvanie.*
  78. <http://komentare.hnonline.sk/komentare-167/vojenske-spravodajstvo-nie-je-len-na-odpocuvanie-633715> (Letöltve: 2015.09.06.)
  79. GOFJÁR, Jaroslav: *Vojenské spravodajstvo na rázcestí.* In: „Skúsenosti s fungovaním spravodajských služieb v postkomunistických krajinách”, Zborník ABSD, 2013.
http://www.absd.sk/upload/file/ZBORNIK_ABSD_2013_WEB.pdf (Letöltve: 2015.04.22.)

80. GOMBÁR Csaba: *A globalizáció politikai kereteiről. Születésnap levele a 60 éves Bihari Mihály alkotmánybíróhoz* In: 2000: Irodalmi és Társadalmi havi lap. 2002. XIV. évfolyam 12. szám. ISSN 0864-800X
81. GRAY, Colin S.: *Modern Strategy*. Oxford: Oxford University Press, 1999. ISBN: 9780198782513
82. GUAN Chengyuan: *Einige Ansichten zur aktuellen internationalen Lage und der zukünftigen internationalen Ordnung. China-Europa und die neue Weltordnung*. In: Redebeiträge 8, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2008. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/china/05873.pdf> (Letöltve: 2015.11.28.)
83. GYENE Pál: *Azerbajdzsán: játékos vagy sakkfigura a „nagy játszma”?* In: Külügyi Szemle, 2013. 12. évfolyam 3. szám. ISSN 2060-4904 http://kki.gov.hu/download/8/aa/b0000/Kulugyi_Szemle_2012_03_Azerbajdzs%C3%A1n-j%C3%A1t%C3%A9kos_vag.pdf (Letöltve: 2016.03.10.)
84. GYŐRI Enikő: *Válság közben, elnökség után – budapesti pillantás Európa közeljövőjére*. In: Külügyi Szemle, 2011. X. évfolyam tél. 3-15. old. ISSN 2060-4904
85. HAASS, Richard N.: *The Age of Non-polarity*. In: Foreign Affairs, 2008. LXXXVII. évfolyam, május-június szám.
86. HÁDA Béla: *Az indiai biztonságpolitika a hidegháború után*. In: Nemzet és Biztonság, 2015. VIII. évfolyam 1. szám. ISSN 1789-5286 www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=658 (Letöltve: 2015.12.21.)
87. HÁDA Béla: *Ázsia, a felemelkedő katonai hatalmak hazája – India, Kína és Japán*. In: Nemzet és Biztonság, 2014. VII. évfolyam 1. szám. ISSN 1789-5286 www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=526 (Letöltve: 2015.12.20)
88. HÁDA Béla: *Indiai kormányváltás – külpolitikai irányváltás?* In: Nemzet és Biztonság, 2014. VII. évfolyam 5. szám. ISSN 1789-5286 www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=606 (Letöltve: 2015.12.21.)
89. HADAS László: *A globalizáció árnyoldalai és a hírszerzés. Új kihívások*. In: Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutatóintézet. Műhelytanulmányok. 42. szám, 2003. ISBN 9633013992 <http://www.vki.hu/mt/mh-42.pdf> (Letöltve: 2016.03.28.)
90. HALÁSZ Iván: *Szlovákia 2006: hogyan tovább a választások után?* http://www.magyarszemle.hu/cikk/20060701_szlovakia_2006_hogyan_tovabb_a%C2%A0valasztasok_utan (Letöltve: 2015.08.12.)
91. HAMBERGER Judit: *Biztonságpolitikai kihívások a visegrádi országokban Lengyelország, Csehország, Szlovákia*. In: Biztonságpolitikai prognózis 2015-ig, 2010. BHKKA. www.bhkka.hu/biztonsagpolitikai_tanulmanykotet.pdf (Letöltve: 2015.08.22.)
92. HANKISS Ágnes: *Kihívások és ellentmondások a terrorizmus elleni harcban*. In: A terrorizmus Rubik-kockája, avagy a fenyegetések komplex megközelítése. Nemzetközi tudományos-szakmai konferencia. 2013. szeptember 30.– október 1. http://www.bm-tt.hu/assets/letolt/t3konf/tanulmanykotet_t3.pdf (Letöltve: 2016.03.27.)
93. HARDI Tamás: *Orosz geopolitikai és geoökonómiai érdekek a Duna mentén* In: Geopolitika a 21. Században, III. évfolyam, 4. szám. Zsigmond Király Főiskola, a Széchenyi István Egyetem és a L'Harmattan Kiadó. ISSN 2062-0142.
94. HARMAT Árpád Péter: *Új fejezet a szíriai török – kurd – iszlamista konfliktusban*

- http://vilagesemenyek.blog.hu/2015/07/03/uj_fejezet_a_sziriai_torok_kurd_iszl_amista_konfliktusban (Letöltve: 2016.07.17.)
95. HARMAT Árpád Péter - BUKVA Kármén: *A Közel-Kelet múltja, jelene és válságai*. <http://tortenelemcikkek.hu/node/182> (Letöltve: 2016.02.06.)
  96. HEIDELBERGER INSTITUT FÜR INTERNATIONALE KONFLIKTFORSCHUNG (HIK): *Konfliktbarometer 2005. Krisen - Kriege – Putsche-Verhandlungen - Vermittlungen – Friedensschlüsse*, Heidelberg, 2006. http://www.hiik.de/de/konfliktbarometer/pdf/Konfliktbarometer_2005.pdf (Letöltve: 2016.04.16.)
  97. HEIDELBERG INSTITUTE FOR INTERNATIONAL CONFLICT RESEARCH: *Conflict Barometer 2015*. Heidelberg, 2016. http://www.hiik.de/de/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2015.pdf (Letöltve: 2016.05.16.)
  98. HÉJJA István (szerk.): *A külföldi hírszerző és biztonsági szolgálatok*. Egyetemi Tankönyv. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar 2007.
  99. HÉJJA István – KENEDLI Tamás: *Az elemző-értékelő munka elméleti és gyakorlati kérdései*. Egyetemi jegyzet. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Nemzetbiztonsági Tanszék, 2011. ISBN 9786155057175
  100. HÉJJA István – KENEDLI Tamás: *Középpontban a nemzetbiztonság*. In: Szakmai Szemle, 2009. V. évfolyam 3. szám. ISSN 1785-1181
  101. HODÁS, Martin: *Slovenské úrady a Hacking Team: Zákon neporusujeme*. <http://www.zive.sk/clanok/106583/slovenske-urady-a-hacking-team-zakon-neporusujeme> (Letöltve: 2015.10.24.)
  102. HORVÁTH Gergely Krisztián (szerk.): *Közérthetően (nem csak) az IT biztonságról*. Információ és IT biztonsági kultúra fejlesztése a közigazgatásban. Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség kiadványa. Budapest, 2013.
  103. HUNTINGTON, Samuel P: *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*. Európa Könyvkiadó Budapest, 2006. ISBN 9789630786287.
  104. HUSHEGYI Gábor: *Szlovákia - Egy nagy korszak vége*. http://magyarnarancs.hu/kulpol/szlovakia_-_egy_nagy_korszak_vege-65150 (Letöltve: 2015.09.04.)
  105. IBN Dzsebel: *Mérlegen Szízi, Egyiptom elnöke*. http://mandiner.hu/cikk/20150603_ibn_dzsebel_merlegen_sziszi_egyiptom_el_noke (Letöltve: 2016.02.22.)
  106. IVANKOVIĆ, Davor – DIAB, Hassan Haidar - VELJKOVIĆ, Sandra : *Otkrivamo: Salopeka oteli džihadisti iz Libije, imali su krticu u francuskoj tvrtki*. <http://www.vecernji.hr/hrvatska/dzihadisti-iz-libije-oteli-su-i-ubili-tomislava-salopeka-1019529> (Letöltve: 2016.03.25.)
  107. IZSA Jenő: *A titkosszolgálatok tevékenységének Általános jellemzői, ellenőrzésük és irányításuk kérdései*. In: Szakmai Szemle. 2009.XI. évfolyam 2. szám. ISSN 1785-1181
  108. IZSA Jenő: *A titkosszolgálati/nemzetbiztonsági ágazati stratégiáról*. In: Hadtudomány, XVI. évfolyam 4. szám. ISSN 1215-4121 http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2006/4/2006_4_26.html (Letöltve: 2015.09.13.)
  109. JÄGER, Thomas – DAUN, Anna: *Geheimdienste in Europa: Transformation, Kooperation und Kontrolle*. VS Verlag für Sozialwissenschaften. 2009. eBook. ISBN: 978-3-531-91491-6

110. JAMBOR, Eduard: *Vplyv Slovenskej informačnej služby na charakter a transformáciu politického systému na Slovensku do roku 1998*. Bakalárska práca. Masarykova Univerzita v Brne. Fakulta Sociálnych Studií, Katedra politologie Brno, 2007.
http://is.muni.cz/th/172379/fss_b/Vpylv_Slovenskej_informacnej_sluzby_na_c_harakter_a_transformaciu_politickeho_systemu_na_Slovensku_do_roku_1998.pdf?lang=en (Letöltve: 2015.04.05.)
111. JÁSZBERÉNYI Sándor: “*Harcolni akarok az Iszlám Állammal, akkor is, ha ez lesz az utolsó dolog az életemben*” <http://24.hu/kulfold/2015/01/09/harcolni-akarok-az-izlam-allammal-akkor-is-ha-ez-lesz-az-utolso-dolog-az-eletemben/> (Letöltve: 2016.03.27.)
112. JÁVOR Endre: *A biztonsági stratégia kidolgozása során érvényesítendő elvek és módszerek*. In: *Hadtudomány*, 2000. X. évfolyam 2. szám. ISSN 1215-4121
113. JORDÁN Gyula: *Kína-modell és a kínai kivételesség kérdése*. In: *Külgügyi Szemle*, 2012. XI. évfolyam 2. szám. ISSN 2060-4904
114. JUHÁSZ József: *Az EU és a Nyugat-Balkán ma*. In: *Mediterrán és Balkán Fórum*, 2014. VIII. évfolyam 2. szám. ISSN: 1788-8026.
http://epa.oszk.hu/02000/02090/00021/pdf/EPA02090_mediterran_2014_02_28-35.pdf (Letöltve: 2016.02.05.)
115. JUKIĆ, Ivana – SURÁNYI Csaba: *Horvátország csatlakozása az Európai Unióhoz. Demokrácia, választások, politika és társadalom*. Interjú Anđelko Milardović professzorral. In: *Délkelet Európa– South-East Europe. International Relations Quarterly*, 2012. V. évfolyam 4. szám. ISSN 2062-1973
http://www.southeast-europe.org/pdf/12/DKE_12_M_I_Ivana-Jukic--Suranji-Csaba_Milardovic.pdf (Letöltve: 2015.09.27.)
116. JUNG Katalin Szilvia: *Terrorizmus és a terrorelhárítás új arcai, terror „magányosan”, „falkában” és az emberi jogok*. In: *Délkelet Európa– South-East Europe. International Relations Quarterly*, 2014. V. évfolyam 2. szám. ISSN 2062-1973
http://www.southeast-europe.org/pdf/18/dke_18_m_e_Jung-Katalin-Szilvia_A-terrorizmus-es-a-terrorelharitas-uj-arcai.pdf (Letöltve: 2016.04.05.)
117. JUNKER, Jean Claude évértékelő beszéde.
<http://hu.euronews.com/2015/09/08/eloben-juncker-evertekelo-beszede> (Letöltve: 2015.12.16.)
118. KÁBÍTÓSZER ÉS KÁBÍTÓSZER-FÜGGŐSÉG EURÓPAI MEGFIGYELŐKÖZPONTJA: *Európai kábítószer-jelentés. Tendenciák és fejlemények*.
<http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/974/TDAT15001HUN.pdf> (Letöltve: 2016.03.30.)
119. KAGAN, Robert: *The Crisis of World Order*. In: *The Wall Street Journal*, 2015.10.20. <http://www.wsj.com/articles/the-crisis-of-world-order-1448052095> (Letöltve: 2015.12.16.)
120. KAMP, Karl-Heinz: *"Amerika bleibt die Supermacht"*
<https://www.baks.bund.de/de/amerika-bleibt-die-supermacht> (Letöltve: 2016.06.14.)
121. KATONA Magda Nasrin: *Etnikai konfliktusok lehetősége Afganisztánban*. In: *Pro Minoritate*, 2012. 3. szám. ISSN 1216-9927
<http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2012/ProMino12-2-08-Katona.pdf> (Letöltve: 2016.03.01.)

122. KAUFFMANN, Marco: *Unmut in Montenegro. Eine Wirtschaft der Insider*. In: *Neue Zürcher Zeitung*, 2015. 10.29.
<http://www.nzz.ch/wirtschaft/wirtschaftspolitik/eine-wirtschaft-der-insider-1.18637353> (Letöltés: 2016.07.19.)
123. KEILBERTH, Mirco: *Dschihadisten-Offensive. IS-Terroristen in Libyen auf dem Vormarsch*.
<http://www.spiegel.de/politik/ausland/libyen-is-terroristen-auf-dem-vormarsch-a-1049239.htm> (Letöltve: 2016.02.06.)
124. KELE Balázs: *Libia: egy végzetes megosztottság okai*.
http://kitekintold.hu/afrika/2016/02/02/libia_egy_vegzetes_megosztottsag_okai/#.VrYqE1jhDIU (Letöltve: 2016.02.06.)
125. KENEDLI Tamás: *Magyarország nemzeti biztonsági stratégiája és a belőle származtatható nemzetbiztonsági feladatok*. In: Dobák Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet 2014.
126. KENNERT, Matthias: *Die Mär von der multipolaren Weltordnung Hegemonie in der Sicherheitspolitik des 21. Jahrhunderts*. In: *Arbeitspapier Sicherheitspolitik*, 2015. 5. szám.
https://www.baks.bund.de/sites/baks010/files/arbeitspapier_sicherheitspolitik_5_2015.pdf (Letöltve: 2015.11.16.)
127. KHANNA, Parag: *Waving Goodbye to Hegemony*. In: *New York Times Magazine*. 2008. január 27. szám.
http://www.nytimes.com/2008/01/27/magazine/27world-t.html?_r=3&oref=slogin&oref=slogin& (Letöltve: 2015.11.28.)
128. KIS-BENEDEK József: *A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése*. In: *Hadtudomány*, 2013. XXIII. évfolyam 1-2. szám. ISSN 1215-4121 http://www.mhht.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_mhht.pdf (Letöltve: 2016.04.14.)
129. KIS-BENEDEK József– KENEDLI Tamás: *A terrorfenyegetettség új tendenciái és lehetséges válaszlépések*. In: *Szakmai Szemle*. 2015. XVII. évfolyam 1. szám. ISSN 1785-1181
130. KIS-BENEDEK József: *Nem kellene kapcsolatba hozni az uniós menekültpolitikát a merényletekkel*. <http://lumens.hu/2015/11/17/ez-europa-szeptember-11-eje/> (Letöltve: 2016.03.26.)
131. KIS-BENEDEK Józseffel: „Ez Európa szeptember 11-éje.” <http://lumens.hu/2015/11/17/ez-europa-szeptember-11-eje/> (Letöltve: 2016.03.16.)
132. KISS Annamária: *A radikális iszlám észak-kaukázusi terjedése mint orosz biztonságpolitikai kihívás: a Kaukázusi Emirátus*. In: *Külvügyi Szemle*, 2013. XII. évfolyam 3. szám. ISSN 2060-4904
http://kki.gov.hu/download/0/8a/b0000/Kulugyi_Szemle_2013_03_A_radik%C3%A1lis_iszl%C3%A1m_%C3%A9szak-.pdf (Letöltve: 2016.03.06.)
133. KISSINGER, Henry: *Diplomácia*. Budapest, Panem-McGraw-Hill-Grafo, 1996. ISBN 9635451997
134. KISS J. László: *Osztrák külpolitika és az EU kibővülése: aktív szomszédpolitika avagy "közép-európai érdekközösség" az integráció útján*. In: *Magyar Szemle*, 2001. X. évfolyam 7-8 szám. ISSN 1216-6235
135. KISS J. László: *Osztrák választások: nagykoalíciótól nagykoalícióig, avagy a néppártok eróziója*. In: *MKI-Tanulmányok. A Magyar Külvügyi Intézet időszaki kiadványa*, 2008. ISSN 1789-4891

136. KISS J. László: Globalizálódás és külpolitika. Nemzetközi rendszer és elmélet az ezredfordulón. Budapest, Teleki László Alapítvány, 2003. ISBN 9799638629165.
137. KISS J. László. Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében. Budapest, Osiris Kiadó, 2009. ISBN 9789632760339
138. KISS Roland: *Az új japán védelempolitika (I.)*. In: Nemzet és Biztonság, 2015. VIII. évfolyam 2. szám. ISSN: 1789-5286.
139. KISSINGER, Henry: *China, the US, and a Common Challenge*. <http://www.wedg.millenniumweekend.org/forum/showthread.php?41584-Henry-Kissinger-China-the-US-and-a-Common-Challenge> (Letöltve: 2015.12.23.)
140. KLUßMANN, Uwe : *Wo Europas nächster Krieg droht*. <http://www.spiegel.de/politik/ausland/transnistrien-kriegsgefahr-zwischen-moldau-und-ukraine-a-1037149.html> (Letöltve: 2016.03.05.)
141. KOBOLKA István (szerk.): Nemzetbiztonsági alapismeretek. Budapest, Nemzeti Közszerkeleti és Tankönyvkiadó Zrt., 2013. ISBN 978-915-5344-32-9
142. KONDOROSI Ferenc: *Obama és az új világrend a gazdasági válság tükrében*. In: Köz-gazdaság Tudományos füzetek, 2009. IV. évfolyam 3. szám. ISSN 1788-0696
143. KORINEK László: *Nomádok és letelepedettek – gondolatok a közösségi bűnmegelőzésről*. In: Jogtudományi Közöny, 2006. LXI. évfolyam 7–8. szám. ISSN: 0021-7166
144. KOROMPAI Attila: *Regionális stratégiák jövökutatósi megalapozása*. In: Regionális Tanulmányok 1. kötet, elektronikus változat. Budapest, ELTE Földrajzi Tanszék, 1995. http://geogr.elte.hu/ref/REF_Kiadvanyok/REF_RTT_01/REF-RTT1.htm (Letöltve: 2014.09.01.)
145. KOVÁCS Zoltán: *Az infokommunikációs rendszerek nemzetbiztonsági kihívásai*. Phd értekezés. Nemzeti Közszerkeleti Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola, 2015.
146. KOVÁCS Zoltán: *A volt Jugoszlávia tagállamai biztonságának értékelése a regionális biztonsági komplexum elmélet alapján*. In: Felderítő Szemle, 2013. XII. évfolyam szeptember–október. ISSN 1588-242X
147. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *Magyarország, 2014*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal. 2015. ISSN: 1416-2768 <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2014.pdf> (Letöltve: 2016.03.24.)
148. KÖRÖSI István: *Ausztria Európa-politikája és gazdasági pozíciója az Európai Unióban*. In: Külügyi Szemle, 2013. XII. évfolyam 2. szám. ISSN: 1587-9089 http://kki.gov.hu/download/1/7a/b0000/Kulugyi_Szemle_2013_02_Ausztria_Eur%C3%B3pa-politik%C3%A1j_.pdf (Letöltve: 2016.07.02.)
149. KRAJČÍR Lukács: *A Felkelő Nap hadserege elszabadul – Haderőreform Japánban*. <http://www.korkep.sk/cikkek/kulugyek/2014/07/29/a-felkelo-nap-hadserege-elszabadul-haderoreform-japanban> (Letöltve: 2015.12.22.)
150. KRAJČÍR Lukács: *Törésvonalak országa: Hajsza a fekete aranyért*. <http://www.korkep.sk/cikkek/kulugyek/2012/09/16/toresvonalak-orszaga-hajsza-a-fekete-aranyert-ii-resz#comments> (Letöltve: 2016.02.06.)
151. KRAJČÍR Lukács: *A miniszterelnök elrablása: Nagy zűr Líbiában*. <http://www.korkep.sk/cikkek/kulugyek/2013/10/24/a-miniszterelnok-elrablasa-libiaban-a-zur-az-ur#comments> (Letöltve: 2016.02.07.)

152. KRAJČÍR Lukács: *Jemen a szakadék szélén: polgárháború, puccs és káosz*.
153. <http://www.korkep.sk/cikkek/kulugyek/2015/01/26/jemen-a-szakadek-szelen-polgarhaboru-puccs-es-kaosz> (Letöltve: 2016.02.07.)
154. KRAUSS, Lisa: BRICS-Gipfel in Russland: Chinas Traum von einer neuen Weltordnung. <http://www.stimmen-aus-china.de/2015/08/02/brics-gipfel-in-russland-chinas-traum-von-einer-neuen-weltordnung/>(Letöltve: 2015.11.12.)
155. KUSIĆ, Siniša – KÖNIG, Michael: *Zwei ungleiche Brüder auf dem Weg nach Europa: die Entwicklung Sloweniens und Kroatiens seit der staatlichen Unabhängigkeit und die Annäherung an die Europäische Union*. In: Südosteuropa-Mitteilungen, 1999. XXXIX. évfolyam 3. szám ISSN 0340-174X
156. KÜRSCHNER, Mareike: *Warum kaum jemenitische Flüchtlinge nach Europa kommen?* In: Die Welt, 2016.03.29. <https://www.welt.de/politik/ausland/article153774763/Warum-kaum-jemenitische-Fluechtlinge-nach-Europa-kommen.html> (Letöltve: 2016.05.07.)
157. LACKNER, Herbert: *Heeresnachrichtenamt: Was die US-Geheimdienste absaugen*. <http://www.profil.at/home/hna-heeresnachrichtenamt-was-us-geheimdienste-362038> (Letöltve: 2015.04.14.)
158. LAKATOS Artúr - KERÉKES Mária Tímea: *Az Amerikai Egyesült Államok világhatalmi státusza a XXI. század küszöbén*. Rövid áttekintő. http://www.grotius.hu/doc/pub/GOKBMX/2011_32_lakatos_kerekes_az%20egy%20%C3%BClt%20%C3%A1llamok%20vil%C3%A1ghatalmi%20st%C3%A1tusza.pdf (Letöltve: 2015.12.20.)
159. LEHOCZKI Bernadett: *A felemelkedés mátrixa. Brazília a Lula-érában*. In: Köz-gazdaság Tudományos füzetek, 2011. VI: évfolyam 1. szám. ISSN: 1788-0696
160. LESNÁ, Euba: *Únos prezidentovho syna alebo krátke dejiny tajnej služby*, Bratislava, Grand Multitrade, 1998. ISBN: 8096794701
161. LIPOVAC, Marijan: *Analiza tek dvoje premijera na čelu dvije vlade*. <http://croatia.ch/zanimljivosti/111207.php> (Letöltve: 2015.09.24.)
162. LIPTAY, Lothar: *Az iszlám korunkbeli európai inváziója*. <http://www.refteologia.sk/likei.pdf> (Letöltve: 2016.02.05.)
163. LONGHURST, Kerry Anne: *Strategic Culture: The Key to Understanding German Security Policy?* PhD Tézisfüzet. University of Birmingham, Faculty of Social Sciences, 2000.
164. LORENCSICS Emese: *Jemen: történelem és politika a föderalizmus mögött* http://kitekintold.hu/iszlám/2014/02/12/jemen_tortenelem_es_politika_a_federalizmus_mogott/#.VrY_5FIG3IU (Letöltve: 2016.02.07.)
165. LŐRINCZNÉ BENCZE Edit: *Az Európai Unió bővítések elmélete és gyakorlata a horvát csatlakozás tükrében*. PhD értekezés. Széchenyi István Egyetem Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola. Győr, 2009.
166. LŐWINÉ KEMENYECZKI Ildikó: *A migráció, mint biztonságpolitikai kockázat várható alakulása és hatása a biztonság dimenzióira 2030-ig*. In: Hadtudományi Szemle, 2015. VIII. évfolyam 1. szám. ISSN 2060-0437 http://unike.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2014/2015_1/15_1_bp_lowine.pdf
167. LUDWIG, Michael: *Russlands Zone der Ohnmacht*. <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/krieg-im-nordkaukasus-russlands-zone-der-ohnmacht-1579427.html> (Letöltve: 2016.03.11.)

168. MAN, Gloria : Az ortodox törésvonal. Háttér Kiadó, 1997. ISBN: 9789638128676
169. MAGYARICS Tamás: *Az Egyesült Államok, Kína és Oroszország a 21. század elején: stratégiai partnerség, stratégiai versengés és ellensúlyozás*. In: Grotius-Tanulmányok. 1-18.old. http://www.grotius.hu/doc/pub/FYSSLH/2014-05-15_magyarics_tamas_az-egyesult-allamok-kina-es-oroszorszag-a-21-szazad-elejen.pdf (Letöltve: 2015.12.20.)
170. MARJÁN Attila: Európa sorsa – Az öreg hölgy és a bika. HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2007. ISBN 9789639686144
171. MAROSVÁRI Csaba: *A hegyi-karabahi konfliktus (1988–1994)*. http://www.grotius.hu/doc/pub/FXXWTT/2013-10-16_marosvari_csaba_a-hegyi-karabahi-konfliktus.pdf (Letöltve: 2016.03.06.)
172. MASHAL, Mujib: *After Karzai*. In: *The Atlantic*, 2014. július-augusztus szám. <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2014/07/after-karzai/372294/> (Letöltve: 2016.03.01.)
173. MEDVÉNÉ Szabad Katalin: *A fenntartható fejlődés gazdaságtana*. Digitális tankönyvtár, 2013. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_a4_1049_1051_fenntarthatofejl_2/a_tulnepesedes_a_szegenyseg_es_az_ehezes_Kk48NZPHdwyfS TF.html (Letöltve: 2016.03.15.)
174. MEZŐ Ferenc: *A geopolitika formaváltozásai*. In: *Politikatudományi Szemle*, 2006. XV. évf. 4. szám. ISSN 1216-1438
175. MÉSZÁROS Tamás: *Horvátország függetlenné válása és útja az Európai Unió felé*. Diplomamunka. Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézete, Budapest, 2010. In: Grotius e-könyvtár. 2010. http://www.grotius.hu/doc/pub/ZKWWDO/2010_150_meszaros_tamas_szakdolgozat.pdf (Letöltve: 2015.09.27.)
176. MIKLÓS Gábor: *Arab tavasz, iszlám tél*. <http://nol.hu/kultura/arab-tavasz-iszlam-tel-1556147> (Letöltve: 2016.01.17.)
177. MILANOV Viktor: *Etnikai feszültségek Macedóniában*. http://kitekinto.hu/europa/2012/02/02/etnikai_feszultsegek_macedoniaban (Letöltve: 2016.02.05.)
178. MINH, Pham Quang: *Kína geopolitikai stratégiái. Megítélés, háttér és valóság*. In: *Geopolitika a 21. században I. évfolyam 2. szám*. Zsigmond Király Főiskola és a L'Harmattan Kiadó. 2010. ISSN 2062-0142.
179. MOHAY Ágoston: *A nemzetközi migráció jogi aspektusai, különös tekintettel a legális migráció szabályozására az Európai Unióban*. In: Tarrósy István – Glied Viktor Vörös Zoltán (szerk.): *Migrációs tendenciák napjainkban*. Publikon. Pécs, 2014. ISBN 978-615-5457-34-0
180. MOLNÁR Mátyás: *Taktikai együttműködés, stratégiai szembenállás? Az orosz–kínai kapcsolatok az energiapolitika prizmáján keresztül*. In: *Nemzet és Biztonság*, 2015.. VIII. évfolyam 2. szám. ISSN 1789-5286
181. MRLIANOVÁ, Andrea – ULRICHOVÁ, Natália – ZOLLEROVÁ, Monika: *Praktické opatrenia v boji proti nelegálnej migrácii v Slovenskej republike*. In: *Národná štúdia pre Európsku migračnú sieť (European Migration Network): Praktické opatrenia v boji proti nelegálnej migrácii v Slovenskej republike*. Bratislava, OM Medzinárodná organizácia pre migráciu. 2011. 85.old. ISBN 978-80-89506-15-6 http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/irregular-

- migration/sk_20120120_irregular_migration_sk_version_final_sl.pdf
(Letöltve: 2016.04.04.)
182. MUNIF, Abdul-Fattah: *A nem-muszlimok helyzete az iszlám világban a 20-21. században*. <http://iszlam.com/iszlam-az-elet-vallasa/az-iszlam-tortenete/item/1236-a-nem-muszlimok-helyzete-az-iszlam-vilagban-a-20-21-szazadban> (Letöltve: 2016.02.06.)
183. MÜLLER, Harald – JÜNGLING, Konstanze – MÜLLER, Daniel – RAUCH, Carsten: *Ein Mächtekonzert für das 21. Jahrhundert. Blaupause für eine von Großmächten getragene multilaterale Sicherheitsinstitution*. In: Leibniz-Institut Hessische Stiftung Friedens- und Konfliktforschung (HSFK) -Report, 2014. 1. szám. ISBN 9783942532655
http://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_downloads/report0114.pdf
(Letöltve: 2015.11.20.)
184. NÁDASI Edit – VARJAS Tímea – EMBER István: *Bioterrorizmus*. In: Mozaik, orvos és társadalom. 281. old.
<http://www.elitmed.hu/upload/pdf/bioterrorizmus-647.pdf> (Letöltve: 2016.04.26.)
185. NAGY Tamás: *A terrorizmus két arca: csoportos és magányos elkövetők pszichológiai profilja*. <http://pszichologia.com/cikkek/tudomany-cikkek/a-maganyos-es-a-csoportos-robbanto-meranyl-pszichologiaja/> (Letöltve: 2016.04.05.)
186. NAGYSZEGI Teréz: *Ausztria politikai pártjai*.
<http://www.grotius.hu/doc/pub/SOGBYD/32%20ausztria%20politikai%20p%C3%A1rtjai.pdf>. (Letöltve: 2014.10.23.)
187. NAB Matthias: *Henry Kissinger. Er war ja selbst dabei*. In: DIE ZEIT, 2014. 52. szám. December 17. ISSN 0044-2070
188. NEHF, Paul: *Nach der Revolution ist vor der Revolution*.
<http://www.welt.de/politik/ausland/article151319651/Nach-der-Revolution-ist-vor-der-Revolution.html> (Letöltve: 2016.02.22.)
189. NÉMETH Ferenc: *Szerbia: Oroszország és a Nyugat között*.
<http://biztonsagpolitika.hu/cikkek/szerbia-oroszorszag-es-a-nyugat-kozott>
(Letöltve: 2016.02.05.)
190. NEMES-SIPOS Sándor: *Az ASEAN és Kína gazdasági kapcsolatainak kibontakozása a 21. század első évtizedében*. In: EU working papers, 2009. 3. szám. ISSN 1418-6241
191. NEMZETI DROG FÓKUSZPONT: *A kábítószer-helyzet Magyarországon 2004-2014*. http://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/nfp_kabitoszer-helyzet_2004_2014.pdf (Letöltve: 2016.03.30.)
192. NEUKIRCH, Claus: *Russland* (Inguschetien, 1992). <http://www.wisold.uni-hamburg.de/fachbereiche/sozialwissenschaften/forschung/akuf/kriege-archiv/209-russland/> (Letöltve: 2016.03.11.)
193. NOVÁK Tamás: *A Nyugat-Balkán gazdasága – előre a múltba*. In: Mediterrán és Balkán Fórum. VIII. évfolyam 2. szám. PTE Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központja, 2014. ISSN: 1788-8026.
http://epa.oszk.hu/02000/02090/00021/pdf/EPA02090_mediterran_2014_02.pdf (Letöltve: 2016.02.05.)
194. N. RÓZSA Erzsébet – SZALAI Máté: *Az iráni-szaúdi hidegháborús konfliktus értelmezése*. In: KKI- Tanulmányok. Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2016. 1. szám. ISSN 2064-9460 http://kki.gov.hu/download/9/15/41000/1_KKI-tanulmany_IRI_SYR_N%20Rozsa-Szalai.pdf (Letöltve: 2016.02.08.)

195. N. RÓZSA Erzsébet: Az arab tavasz - A Közel-Kelet átalakulása. Osiris-Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2015. ISBN 9789632762609
196. OLÁH András: *A transznyisztriai konfliktus két évtizede és megoldatlanságának okai I.* In: Nemzet és Biztonság, 2014.VII. évfolyam 5. szám. ISSN 1789-5286
197. OSCHEP, Anton: *25 Jahre Abwehramt.* In: Österreichische Militärische Zeitschrift – ÖMZ , 2011. 1. szám.
http://www.bundesheer.at/organisation/beitraege/n_dienste/pdf/25_jahre_abwa_2011.pdf. (Letöltve: 2015.04.16.)
198. ORMOS Mária: *A szuverenitásról, különös tekintettel a 16–21. század magyar történelmére.* In: Magyar Tudomány, 2013. CLXXIV. évfolyam 4. szám. ISSN 0025-0325.
199. ÖSTERREICHISCHE INTEGRATIONSFONDS: *Statistisches Jahrbuch "Migration&Integration 2015"*. Wien. STATISTIK AUSTRIA, Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres finanziert. 2015. ISBN 978-3-902925-72-5
<http://www.integrationsfonds.at/themen/publikationen/zahlen-fakten/statistisches-jahrbuch-2015/> (Letöltve: 2016.03.20.)
200. PALÁNKAI Tibor: *A globális átalakulás kihívásai– Elkerülhetők-e a kataklizmák?* In: Magyar Tudomány, 2007. CLXVII. évfolyam 2. szám. ISSN 0025-0325
201. PALÁNKAI Tibor: *Nemzet és globalizáció.* In: Magyar Tudomány, 2009. CLXIX. évfolyam 4. szám. ISSN 0025-0325
202. PÁMER Zoltán: *A Nyugat-Balkán és az Európai Integráció.* In: Magyar Tudomány, 2012. CLXXIII. évfolyam. 4. szám. ISSN 0025-0325.
203. PANIN Alexnder: *For Russia, Eurasian Union is About Politics, Not Economy.*
<http://www.themoscowtimes.com/business/article/for-russia-urasian-union-is-about-politics-not-economy/501126.html> (Letöltve: 2016.03.12.)
204. PAP Norbert– Tóth József (szerk.): *Európa politikai földrajza.* Egyetemi tankönyv. Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs.1997. ISBN 9636415943
205. PETRITSCH, Wolfgang: *„Völlige Aufgabe der Außenpolitik Österreichs.“*
<http://www.profil.at/home/golan-wolfgang-petritsch-voellige-aufgabe-aussenpolitik-oesterreichs-360299> (Letöltve: 2015.07.11.)
206. POKORNÝ, Ladislav: *Zákon o FBIS - první zákonná úprava zpravodajských služeb v Československu.* In: „Skúsenosti s fungovaním spravodajských služieb v postkomunistických krajinách“, Zborník ABSD 2013.
http://www.absd.sk/skusenosti_s_fungovanim_spravodajskych_sluzieb_v_p (Letöltve: 2015.09.05.)
207. PORDÁNY László: *Értékelvű külpolitika.*
http://archivum.magyarhirlap.hu/kulfold/ertekelvu_kulpolitika_20100712.html (Letöltve: 2014.09.10.)
208. PÓTI László: *Megvalósuló félben van a Minszk II.*
<http://www.orientpress.hu/cikk/megvalosulofelben-van-a-minszk-ii> (Letöltve: 2016.03.12.)
209. P. SZABÓ Sándor: *Kifulladás-e a kínai növekedés? – A kínai gazdaság aktuális helyzete és növekedésének fenntarthatósága.* Ludovika Szabadegyetem (2015.04.14.) <https://www.youtube.com/watch?v=2JWbMFAnr8A> (Letöltve: 2016.07.20.)

210. PRZEWORSKI, Adam – TEUNE, Henry: The logic of comparative social inquir. New York: John Wiley and Sons, Inc. 1970.
http://online.sfsu.edu/sguo/Renmin/June1_logic/The%20Logic%202_Prezworski.pdf (Letöltve: 2016.05.26)
211. RÁCZ Lajos: *A változó Kína hatása a nemzetközi biztonságra*. In: Hadtudomány, 2013. XXIII. évfolyam 1. elektronikus szám. ISSN 1215-4121
http://mhht.eu/hadtudomany/2013/2013_elektronikus/2013_e_Racz_Lajos.pdf (Letöltve: 2015.12.20.)
212. RAGIN, Charles. C.: The comparative method: moving beyond qualitative and quantitative strategies. University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1989. ISBN: 0520066189
213. REMÉNYI Péter: *Etnikai változások a Nyugat -Balkánon 1991-2011*. In: Mediterrán és Balkán Fórum, VIII. évfolyam 1. szám. ISSN:1788-8026.
http://epa.oszk.hu/02000/02090/00020/pdf/EPA02090_mediterran_2014_01.pdf (Letöltve: 2016.06.13.)
214. RÉPÁSI Krisztián: *A terrorizmus az Európai Unióban*. In: Nemzet és Biztonság, 2014. VII. évfolyam 3. szám. ISSN 1789-5286
215. RESPERGER István: *Biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések 2030-ig*. In: Kobolka István (szerk.). Nemzetbiztonsági alapismeretek. Nemzeti Közszerkeleti Egyetem 2013, Budapest.
216. RESPERGER István: *Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig*. In: Felderítő Szemle, 2013. XII. évfolyam 3. szám. ISSN 1588-242X. <http://www.knbszam.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-3.pdf> (Letöltve: 2016.03.15.)
217. RÉVAI Róbert – BEDROS J. Róbert – ISTVANOVSKI László – HUSZÁR András – SZÉKELY György: *A szervezett bűnözés egészségügyi aspektusai*. In: Hadmérnök, V. Évfolyam 2. szám - 2010. június. ISSN 1788-1919 http://hadmernok.hu/2010_2_revai_etal.pdf (Letöltve: 2016.03.27.)
218. RÉVÉSZ Béla: *Az ellenségkép-modellek a hidegháború időszakában (egy ismeretlen eset)*. In: De iurisprudentia et iure publico. Jog- és politikatudományi folyóirat, 2012. VI. évfolyam 3. szám. ISSN 1789-0446
<http://docplayer.hu/3033226-Az-ellensegkep-modellek-a-hideghaboru-idoszakaban-egy-ismeretlen-eset.html> (Letöltve: 2016.04.24.)
219. RÉVÉSZ Béla: *A második legősibb foglalkozás: miért nem kutatja a politikatudomány a titkosszerkeleteket?* <http://vilag.transindex.ro/?cikk=25002> (Letöltve: 2015.04.17.)
220. SÁNDOR Péter –VASS László (szerk.): *Országgyűlési napló 1990-2004, a plenáris ülések jegyzőkönyvének teljes szövegű adatbázisa*. Digitális könyv. Arcanum Adatbázis Kft.2004.
221. SCHLETT Bálint Gergő: *Irán: egy új korszak kezdete*.
http://kitekintold.hu/iszlami/2016/01/19/iran_egy_uj_korszak_kezdet/ (Letöltve: 2016.02.06.)
222. SCHRÖDER, Hans-Henning : *Analyse: Großmacht und Geschichte - Über die geistige Grundlegung der russischen Außenpolitik heute*. Bundeszentrale für politische Bildung, 2016.04.25.
<http://www.bpb.de/internationales/europa/russland/225678/analyse-grossmacht-und-geschichte-ueber-die-geistige-grundlegung-der-russischen-aussenpolitik-heute> (Letöltve: 2016.07.10.)

223. SCHUCK Róbert: *Egyiptom: egy forradalom öröksége*
<http://lumens.hu/2016/01/25/egyiptom-egy-forradalom-oroksege/> (Letöltve: 2016.02.08.)
224. SCHWARTZ, Robert: *Gagausien bleibt anti-europäisch.*
<http://www.dw.com/de/kommentar-gagausien-bleibt-anti-europ%C3%A4isch/a-18334252> (Letöltve: 2016.03.05.)
225. SIMAI Mihály: *A szuverenitás a XXI. század formálódó multilaterális rendszerében.* In: Magyar Tudomány, 2013. CLXXIV. évfolyam. 4. szám. ISSN 0025-0325.
226. SIMAI Mihály: *A térszerkezet és a geoökonómia.* In: Tér és Társadalom, 2014. XXVIII. évfolyam 1. szám. ISSN 0237-7683.
227. SEGESVÁRY Viktor: *A globalizációs álmok után egy széttöredezett világ felé.* Hága, Mikes International. 2006. ISBN 90-8501-084-5
228. SELJÁN Péter: *Konfliktusok a világ egyharmadán.* Szakdolgozat. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Kar. Budapest, 2008. http://peter.seljan.hu/uploads/Seljan_Konfliktusok.pdf (Letöltve: 2016.01.04.)
229. SIEREN, Frank: *Rechtsweltlichkeit.*
<http://www.handelsblatt.com/politik/international/sierens-welt/sierens-welt-rechtsweltlichkeit/12394270.html> (Letöltve: 2016.01.02.)
230. SIMON Krisztián: *„Putyinnak lenni nem foglalkozás”.* Interjú Edward Luttwak hadtörténésszel, stratégiai elemzővel Oroszországról, Görögországról és az EU-ról. <http://magyarnarancs.hu/kulpol/putyinnak-lenni-nem-foglalkozas-95743> (Letöltve: 2015.12.15.)
231. SIMON-NAGY Lilla: *Nyilvános diplomácia.* PhD. értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem. Budapest, 2012. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/705/1/Simon_Nagy_Lilla.pdf (Letöltve: 2015.08.25.)
232. SLÁVIKOVÁ, Eliška – BILČÍK, Vladimír – DULEBA, Alexander: *Strednodobá koncepcia rozvoja verejnej diplomacie v podmienkach Ministerstva zahraničných vecí SR. Analýza skúseností a návrh odporúčaní.* Bratislava, 2009. <http://old.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/222> (Letöltve: 2015. 08. 25.)
233. ŠKOPEC, Robert: *Je Slovensko až tak bohaté ?*
<http://skopec.blog.sme.sk/c/365182/je-slovensko-az-tak-bohate.html> (Letöltve: 2015.04.15.)
234. SNYDER, Jack: *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations.* Santa Monica. Rand, 1977.
<https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2005/R2154.pdf>
(Letöltve: 2016.06.04.)
235. SOA: *Javno izvješće 2015,* <https://www.soa.hr/UserFiles/File/pdf/Javno-izvjesce-2015.pdf> (Letöltve: 2016.02.20.)
236. SOMMER, Theo: *Russland und China entwerfen eine neue Weltordnung.*
<http://www.zeit.de/politik/ausland/2015-07/brics-sco-ufa-gipfel-geopolitik>,
(Letöltve: 2015.12.10.)
237. SOMODI András: *A Nyugat-Balkán országok gazdasági fejlődése az elmúlt öt évben, különös tekintettel a gazdasági válságra.* Szakdolgozat. Budapesti Gazdasági Főiskola, Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Budapest, 2010
238. SOULEIMANOV, Emil – DITRYCH, Ondrej: *Az orosz-csecsen konfliktus nemzetköziesítése. Mítoszok és valóság.*

- http://www.hhrf.org/kisebbssegkutataskk_2009_02/cikk.php?id=1724
(Letöltve: 2016.03.11.)
239. STEPANYAN, Ruben: *Bezpečnostné aspekty zahraničnej politiky štátov Južného Kaukazu*. In: *Medzinárodné vzťahy*. Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave, 2007.V. évfolyam 2. szám. ISSN 1336-1562 <http://fmv.euba.sk/RePEc/brv/journal/MV2007-2.pdf> (Letöltve: 2016.03.12.)
240. STÖVER, Jana– VÖPEL, Henning– LANGER, Hans-Michael: *Strategie 2030 – Indien*. Berenberg Bank, Hamburgisches WeltWirtschafts Institut. Hamburg 2011. ISSN 2190-6556
http://www.hwwi.org/fileadmin/hwwi/Publikationen/Partnerpublikationen/Berenberg/Strategie_2030-Indien.pdf (Letöltve: 2015.12.18.)
241. SUBA Ferenc: *Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégia*. In: Dobák Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet* 2014.
242. SYDOW, Christoph: *Arabiens Armenhaus zerfällt*–
<http://www.spiegel.de/politik/ausland/jemen-islamischer-staat-gegen-al-qaida-gegen-huthi-rebellen-a-1025194.html> (Letöltve: 2016.02.07.)
243. SZABÓ József (főszerk.): *Hadtudományi Lexikon*. Budapest. Magyar Hadtudományi Társaság, 1995. ISBN 963045230
244. SZABÓ Károly: *A terrorizmus és a szervezett bűnözés lehetséges összefüggései és ezek hatása a nemzetbiztonsági tevékenységre*. Diplomamunka. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2006.
245. SZALAI Máté: *Az Iszlám Állam Líbiában?* In: E-2015/3. Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2015. ISSN 2416 - 014 8
<http://kki.gov.hu/download/d/ef/d0000/No%203%20Szalai%20M%C3%A1t%C3%A9%20C3%ADbiai.pdf> (Letöltve: 2016.03.26.)
246. SZALKAI Attila: *A vízhiány és társadalmi következményei*. In: *Nemzet és Biztonság*, 2009. II. évfolyam 2. szám. ISSN 1789-528
247. SZARKA László (szerk.): *Óriásvárosok. Mélyebbre hatolni, biztonságosabban építkezni. Metropoliszok – globális megavárosi jövőnk*. In: GEO-FIFIKA. Földtudományi ismeretterjesztő füzet 7. : MTA Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet, 2008. ISBN 978-963-8381-31-6
248. Sz. BÍRÓ Zoltán: *Az orosz gazdaság: válságok és stratégiák (2.)* 1-22.old.
http://penzugykutato.hu/sites/default/files/SzBiroZoltan_A%20valsag%20hatasa%20Oroszorszag100428.pdf (Letöltve: 2016.07. 30.)
249. Sz. BÍRÓ Zoltán: *Oroszország és a posztszovjet térség biztonságpolitikája, 1991–2014 (I.)* In: *Nemzet és Biztonság*, 2014. 3. szám. ISSN 1789-5286.
250. Sz. BÍRÓ Zoltán: *Moszkva kiemelt figyelemben részesíti Magyarországot* - Videó
http://inforadio.hu/arena/2016/05/25/szam_biro_zoltan-arena/ (Letöltve: 2016.07.30.)
251. Sz. BÍRÓ Zoltán: *Oroszország zuhanása és stabilizálódása* című előadása rövidített, nyomtatott verziója. http://infovilag.hu/hir-29343-megroppano_vilagrend_felulnezetbol_atala.html (Letöltve 2016.07.21.)
252. SZENES Zoltán: *A békefenntartás hatása a magyar haderőre*. In: *Hadtudomány*, 2006. XVI. évfolyam 3. szám. ISSN 1215-4121
http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2006/3/2006_3_1.html
(Letöltve: 2015.09.28.)

253. SZENES Zoltán: *Magyar haderőreform és az iraki magyar szerepvállalás*. http://archiv.xxiszasadintezet.hu/rendezvenyek/szenes_zoltan_magyar_haderoref/szenes_zoltan_magyar_haderoref.html (Letöltve: 2015.09.13.)
254. SZILÁGYI Imre: *A horvátországi hatalmi vetélkedés okai Kosor győzelme Sanader felett*. In: MKI-Tanulmányok. Magyar Külügyi Intézet, 2010. ISSN 2060-5013. http://kki.gov.hu/download/a/c9/b0000/Tanulmanyok_2010_02_A_horv%C3%A1ltorsz%C3%A1gi_hatalmi_v.pdf (Letöltve: 2015.09.27.)
255. SZILÁGYI Péter: *Szuverenitás, globalizáció, európaizálódás*. In: Jog – Állam – Politika, 2009. I. évfolyam 1. szám. ISSN: 2060-4580
256. SZILI Sándor: *Az "eurázsiai" történeti paradigma*. In: Aetas Történettudományi folyóirat, 2003. XVIII. évfolyam 1. szám. ISSN 1587-1258 (online változat) <http://epa.oszk.hu/00800/00861/00024/2003-1-03.html> (2016.07.29.)
257. SZÖÖR Ádám: *Konfliktusok elemzése - elemzők konfliktusai* <http://netk.uni-nke.hu/hirek/2015/09/28/konfliktusok-elemzese-elemzok-konfliktusai> (Letöltve: 2016.02.27.)
258. SZUN-CE: *A hadviselés törvényei*. Budapest. Göncöl Kiadó, 2012. ISBN: 9789639183742.
259. SZUNOMÁR Ágnes: *Kínai nagyhatalmiság. A Kínai Népköztársaság nagyhatalmi ambíciói, szerepvállalása, és partnerei a XXI. században*. PhD értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem. Budapest, 2012.
260. SZUNOMÁR Ágnes: *Kínai külpolitika, kínai hatalmi politika: folyamatosság és változás*. In: Külügyi Szemle, 2012. XI. évfolyam 2. szám. 125- 142.old. ISSN 2060-4904
261. SZÜCS Péter – SOLTI István: *A magyar nemzetbiztonsági szféra és a nyilvánosság*. In: Nemzetbiztonsági Szemle. II, évfolyam II. szám. ISSN 2064-3756 http://epa.oszk.hu/02500/02538/00003/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_02_072-092.pdf (Letöltve: 2015.04.18.)
262. TAKÁCS Judit: *Ausztria az új Európában. Az osztrák biztonságpolitika egy évtizede 1989-1999*. PhD értekezés. Eötvös Loránd tudományegyetem bölcsészettudományi kar. Budapest, 2008.
263. TAKSÁS Balázs: *Gazdasági biztonsági kihívások napjaink globalizált világában*. PhD értekezés. PhD értekezés. Nemzeti Közszerződési Egyetem. Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Hadtudományi Doktori Iskola. Budapest, 2013.
264. TÁLAS Péter: *A nemzetközi terrorizmus és a szervezett bűnözés hatása a nemzetközi biztonságra és Magyarország biztonságára*. <http://kisebbssegkutatold.tk.mta.hu/uploads/files/archive/904.pdf> (Letöltve: 2016.03.27.)
265. TÁLAS Péter: *Orosz-grúz háború - Sarokba szorítva*. http://magyarnarancs.hu/kulpol/orosz-gruz_haboru_-_sarokba_szoritva-69282 (Letöltve: 2016.03.11.)
266. TARRÓ Adrienn: *A transznacionális vállalatok világgazdasági jelentősége: a megítélés és a szabályozás lehetőségei*. In: E-CONOM. Online tudományos folyóirat. I. évfolyam 1-2. szám. ISSN 2063-644X
267. TOMIĆ, Dražen: *Špijunska Afera: Hacking Team, SOA, Alfatec, Sedam IT i Diverto u kolopletu hakiranja ili kako su progonjeni uvijek za korak ispred progonitelja*. <http://www.ictbusiness.info/vijesti/spijunska-afera-hackingteam->

- [soa-alfatec-i-sedam-it-i-dvierto-u-kolopletu-hackiranja-ili-kako-su-progonjeni-uvijek-za-korak-ispred-progonitelja](#) (2016.07.24.)
268. TÓTH Gergely: *24 éve volt az első magyarországi terrortámadás.*
http://index.hu/tudomany/tortenelem/2015/12/23/ferihegyi_robbantas_24_eve/
 (Letöltve: 2016.03.25.)
269. TRENIN, Dimitrij: *Russia Leaves the West.* In: Foreign Affairs, 2006. LXXXV. évfolyam július-augusztus szám.
<https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2006-07-01/russia-leaves-west> (Letöltve: 2016.07.22.)
270. TUDMAN, Miroslav: *HIS: 1993 - 1998 Prvih pet godina Hrvatske izvještajne službe.* In: nacionalna sigurnost i budućnost. Zbornik, Svezak 1, 2001. ISSN 1333-0934. <http://www.nsf-journal.hr/onlineissues/focus/tabid/5256/id/1102/his--1993---1998-prvih-pet-godina---hrvatske-izvjetajne-slube-brzbornik-svezak-1-2001.aspx#.WBjF3yRG3IU> (Letöltve: 2015.09.26.)
271. TÜRKE András: *Az orosz nagyhatalmi politika elméleti alapjai.* Europa Varietas Intézet, 2014. 12.09.
https://www.academia.edu/9658473/Az_orosz_nagyhatalmi_politika_elmeleti_alapjai Theoretical Base of Russian Imperial Policy (Letöltve: 2015.12.10.)
272. UNITED NATIONS: Millennium Development Goals Report 2015. New York, United Nation. 2015.
http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20%28July%201%29.pdf (Letöltve: 2016.03.15.)
273. UNITED NATIONS: *World Population Prospects. The 2010 Revision.* United Nations. New York, 2011.
http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/trends/WPP2010/WPP2010_Volume-I_Comprehensive-Tables.pdf (Letöltve: 2016.03.15.)
274. UNITED NATIONS: *World Population Prospects. The 2015 Revision.* United Nations. New York, 2015.
http://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf (Letöltve: 2016.03.15.)
275. VÁRHALMI A. Miklós: *A hírszerzés-felderítés szerepe és jelentősége a 21. századi NATO számára.* In: Felderítő Szemle, 2008. VII. évfolyam 3. szám. ISSN 1588-242X
276. VARGA Gergely: *Az Egyesült Államok globális politikájának új súlypontjai.* In: Nemzet és Biztonság, 2014. VII. évfolyam 1. szám. ISSN 1789-5286
277. VARGA Miklós: *Egy közös uniós stratégiai kultúra kilátásai – elméleti megfontolások és gyakorlati akadályok.* In: Külügyi Szemle, 2012. XI. évfolyam 3. szám. ISSN 2060-4904
278. VERSECK, Keno: *Milliardenskandal in Republik Moldau Geplündertes Staat, wütendes Volk.* <http://www.spiegel.de/politik/ausland/moldau-oligarchen-und-politiker-nehmen-den-staat-aus-a-1059138.html> (Letöltve: 2016.03.05.)
279. VIDA Csaba: *A Szlovák Köztársaság államiségének megteremtése.* In: Hadtudomány, 2007. XII. évfolyam 3. szám. 139-149.old. ISSN 1215-4121 www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2007/3/2007_3_13.html (Letöltve: 2015.08.22.)

280. VIDOVIČS Bálint: *Menni vagy maradni? Obama esete Afganisztánnal*. http://messelatoblog.hu/blog/menni_vagy_maradni_obama_esete_afganisztan_nal (Letöltve: 2016.03.01.)
281. VOGEL Dávid: *Brazília - különutas politikával a nagyhatalmi státusz felé*. In: Grotius. 1-31.old. http://www.grotius.hu/doc/pub/FUJDHI/2012_152_vogel_david_braz%C3%A9Dlia.pdf (Letöltve: 2015.12.23.)
282. WALLENSTEEN, Peter – SOLLENBERG, Margareta: *Armed Conflict and Regional Conflict Complexes, 1989-97*. In: Journal of Peace Research, vol 35, nold. 5, 1998. ISSN 1460-3578. https://www.jstor.org/stable/425702?seq=1#page_scan_tab_contents (Letöltve: 2016.05.25.)
283. WEGMÜLLER, Hans: *Heeres-Nachrichtenamt: der strategische Ausland-Nachrichtendienst Österreichs*. In: SMZ: Sicherheit Schweiz: Allgemeine schweizerische Militärzeitschrift, 2009.175. kötet. <http://retrold.seals.ch/cntmng?pid=asm-004:2009:175::1134> (Letöltve: 2016.07.06.)
284. WETZ, Andreas: *Österreichische Geisel: Ein Fall für die Nachrichtendienste*. <http://diepresse.com/home/politik/aussenpolitik/4682213/Osterreichische-Geisel-Ein-Fall-fur-die-Nachrichtendienste> (Letöltve: 2015.04.11.)
285. WITNEY, Nick – LEONARD, Mark – GODEMENT, François; – LEVY, Daniel – LIIK, Kadri – TCHERNEVA, Vessela: *Rebooting EU foreign policy*. The European Council on Foreign Relations, 2014. ISBN 978-1-910118-14-6 http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR114_EU_BRIEF_SinglePages_%281%29.pdf (Letöltve: 2015.12.15.)
286. WLACHOVSKY, Miroslav: *Szlovákia – az elszalasztott lehetőségek országa*. In: Pro Minoritate, 1997. Tavasz, Különszám. ISSN: 1216-9927. <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/1997/ProMino97-2-10-Wlachovsky.pdf> (Letöltve: 2015.08.23.)
287. WOLFF, Stefan: *Georgia: Abkhazia and South Ossetia*. <https://pesd.princeton.edu/?q=node/274> (Letöltve: 2016.03.10.)
288. WOYKE, Wichard (szerk.): *Handwörterbuch Internationale Politik*. Springer 1977. ISBN 978-3-322-85711-8
289. XIAOLING Zhang: *How Ready is China for a China-style World Order? China's state media discourse under construction*. In: Working Paper. The University of Nottingham – School of Contemporary Chinese Studies China Policy Institute. 8. szám. 31.old. <https://www.nottingham.ac.uk/cpi/documents/working-papers/working-paper-8.pdf> (Letöltve: 2015.12.03.)
290. XIAO Qian: „Egy övezet, egy út” (A Kínai Népköztársaság Magyarországra akkreditált nagykövetének cikke.) <http://www.chinaembassy.hu/hu/xwdt/t1258105.htm> (Letöltve: 2016.01.02.)
291. ZALAI Noémi: *A humánerőforrás-gazdálkodás kérdéseinek vizsgálata a nemzetbiztonsági szolgálatoknál*. PhD értekezés. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Hadtudományi Doktori Iskola. Budapest, 2012.
292. ZEMAN, Petr: *České zpravodajské služby po roce 1989 -struktura, právní postavení a vývoj*. In: Balabán, Miloš, –Stejskal, Libor a kolektiv: Kapitoly o bezpečnosti. Praha, Karolinum, 2010. ISBN: 978-80-246-1863-0.

293. ZORLU Senyucel: Managing the human resource in the 21st century. Ventus publishing ApS, 2009. ISBN 978-87-7681-468-7

Jogszabályok, szabályzók, közlemények, irányelvek

1. 1990. évi X. törvény a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról
2. 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról
3. 2011. évi CCVII. törvény egyes rendvédelmi tárgyú törvények módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról.
4. 2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról
5. 2015. évi C. törvény Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről
6. A nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. MT rendelet
7. 11/1993. (III. 12.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelveiről
8. 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről
9. 1012/2008. (III. 4.) Korm. határozat Magyarország külkapcsolati stratégiájáról
10. 2080/2008. (VI. 30.) Korm. határozat a Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programjáról
11. 1307/2011. (IX. 6.) Korm. határozata a Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégiáról
12. 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
13. 1139/2013. (III.21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági stratégiájáról
14. 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai stratégiájáról
15. 1744/2013. (X.17.) Korm. határozat a Nemzeti Bünmegelőzési Stratégiáról
16. T/1794. számú. Törvényjavaslat Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről.
17. Az „Európa 2030” Projekt. Kihívások és lehetőségek. A Bölcsék Tanácsának jelentése az Európai Tanácsnak az EU jövőjéről 2030-ig.
18. Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. Luxembourg, Európai Unió Kiadóhivatala, 2010.
19. Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan, 2016.
20. Magyar külpolitika az uniós elnökség után
21. 46/1993. Zákon o Slovenskej informačnej službe
22. 198/1994. Zákon o Vojenskom spravodajstve
23. 73/1998. Zákon o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície
24. 211/2000. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám
25. 215/2002. Zákon o elektronickom podpise
26. 328/2002. Zákon o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov

27. 166/2003. Zákon o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov.
28. 215/2004. Zákon o ochrane utajovaných skutočností
29. 300/2005. Trestný zákon
30. 346/2005. Zákon o štátnej službe profesionálnych vojakov ozbrojených síl Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov
31. 122/2013. Zákon o ochrane osobných údajov
32. Obranná doktrína Slovenskej republiky z roku 1994
33. Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti Slovenskej republiky z roku 1996.
34. Obranná stratégia Slovenskej republiky schválená Národnou Radou Slovenskej Republiky 23. Septembra 2005
35. Bezpečnostná Stratégia Slovenskej Republiky, schválená Národnou Radou Slovenskej Republiky 27. Septembra 2005
36. Národná stratégia pre informačnú bezpečnosť v Slovenskej republike (uznesenie vlády SR č. 570/2008)
37. Uznesenie Vlády Slovenskej Republiky č. 479 z 1. júla 2009 k návrhu organizačného, personálneho, materiálno-technického a finančného zabezpečenia na vytvorenie špecializovanej jednotky pre riešenie počítačových incidentov (CSIRT.SK) v SR.
38. Strednodobá stratégia zahraničnej politiky Slovenskej republiky do r. 2015.
39. Zameranie zahraničnej a európskej politiky Slovenskej republiky na rok 2016. Zameranie zahraničnej a európskej politiky Slovenskej republiky na rok 2004.
40. Die österreichische Strafprozessordnung – StPO BGBl. Nr. 631/1975
41. Bundesgesetz über die Organisation der Sicherheitsverwaltung und die Ausübung der Sicherheitspolizei (Sicherheitspolizeigesetz - SPG) BGBl. Nr. 566/1991.
42. Militärbefugnisgesetz (MBG): BGBl. I Nr. 86/2000
43. Gesamte Rechtsvorschrift für Errichtung eines Nationalen Sicherheitsrates (BGBl. I Nr. 122/2001)
44. Asylgesetz 2005 (AsylG 2005).
45. Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin, der am 23. Jänner 2001 von der Bundesregierung zur Kenntnis genommen und dem Nationalrat zur Beratung zugeleitet wurde
46. Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90)
47. Zakon o unutarnjim poslovima (NN 29/91)
48. Zakon o obrani (NN 49-1230/91)
49. Zakon o Uredu za Nacionalnu Sigurnost (NN 37/95)
50. Zakon o zaštiti tajnosti podataka (NN 108/96)
51. Zakon o sigurnosnim službama Republike Hrvatske (NN 32/02)
52. Zakon o kaznenom postupku. (NN 62/03)
53. Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske (NN 79/06)
54. Zakon o informacijskoj sigurnosti (NN 79/07)
55. Zakon o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (NN73/13)
56. Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske
57. Strategija obrane Republike Hrvatske
58. Report on the Work of the Government (2008)
59. Secretary of Defense Speech. Remarks on the Next Phase of the U.S. Rebalance to the Asia-Pacific (McCain Institute, Arizona State University)

Internetes hivatkozások

1. <http://ah.gov.hu>
2. <http://alles-schallundrauch.blogspot.hu>
3. <http://www.akademiapz.sk>
4. www.bka.gv.at
5. <http://www.bmlv.gv.at>
6. <https://www.bmeia.gv.at>
7. <http://www.bmi.gv.at>
8. <http://www.bundesheer.at>
9. <http://www.bundeskanzleramt.at>
10. <http://www.cebr.com>
11. <http://www.census.gov>
12. <http://www.demokratiezentrum.org>
13. <http://derstandard.at>
14. <http://de.statista.com>
15. <http://de.unionpedia.org>
16. <http://www.univie.ac.at>
17. <http://www.dw.com>
18. <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php>
19. <http://emberijogok.kormany.hu>
20. <http://finweb.hnonline.sk>
21. <http://www.foxnews.com>
22. <http://www.hetek.hu>
23. <http://www.hrvatskipolitickiuznici.hr>
24. <http://hvg.hu>
25. <http://indiannavy.nic.in>
26. <http://konfliktuskutatold.hu>
27. <http://www.kormany.hu>
28. <http://korzar.sme.sk>
29. <https://lt.justice.gov.sk>
30. <http://www.mod.gov.sk>
31. <http://www.morh.hr>
32. <https://www.mosr.sk>
33. <http://mult-kor.hu>
34. <http://www.mvep.hr>
35. <http://narodne-novine.nn.hr>
36. <https://m.profitline.hu>
37. <http://www.oecd.org>
38. <http://www.oroszvilag.hu>
39. <http://www.portfolio.hu>
40. <http://www.poslovniforum.hr>
41. <http://www.propisi.hr>
42. <https://www.pwc.com>
43. <http://www.sis.gov.sk>
44. <http://www.sme.sk>
45. <https://www.soa.hr>
46. <http://www.ris.bka.gv.at>
47. <http://www.ta3.com>
48. <http://www.topky.sk>
49. <http://www.tportal.hr>

50. <http://www.un.org>
51. <https://uniba.sk>
52. <http://de.unionpedia.org>
53. <https://vlada.gov.hr>
54. <http://www.vlada.gov.sk>
55. <http://www.zakon.hr>
56. <http://www.zakonypreludi.sk>
57. <http://zakony.judikaty.info>
58. <http://zivot.cas.sk>

PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

Tudományos folyóirat cikkei:

1. *Az elmúlt négy év éértékelő beszédeinek kül- és biztonságpolitikai kérdései.*
In: Hadtudományi Szemle, 2013. VI. évfolyam 1. szám. 57- 65. old. ISSN 2060-0437.
2. *Szlovákia biztonság- és védelempolitikájának alakulása az elmúlt 20 évben.*
In: Hadtudományi Szemle, 2013. VI. évfolyam 2. szám. 101- 111. old. ISSN 2060-0437.
3. *Gondolatok” A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül-és biztonságpolitikai kihívásainak tükrében” című kutatási témához.*
In: Társadalom és Honvédelem, 2013. XVII. évfolyam 3-4.szám. 344-356. old. ISSN 1417-7293
4. *Az állambiztonság és a külpolitika kapcsolata Magyarországon 1945-1990 között.*
In: Nemzetbiztonsági Szemle, 2014. II. évfolyam 2. szám. 111-139. old. ISSN 2064-3756
5. *A hírszerzési együttműködés európai lehetőségei.*
In: Nemzetbiztonsági Szemle, 2014. II. évfolyam 3. szám. 88- 101. old. ISSN 2064-3756
6. *Szélsőséges csoportok, mint nemzetbiztonsági probléma.*
In: Felderítő Szemle, 2014. XIII. évfolyam, 3. szám. 165-191. old. ISSN 1588-242X
7. *Magyarország, Ausztria és Szlovákia biztonság-és katonapolitikai nézetei, avagy a biztonság értelmezése Közép-Kelet Európában. I. rész.*
In: Szakmai Szemle, 2015. XI. évfolyam 1. szám. 97-119. old. ISSN 1785-1181
8. *Magyarország, Ausztria és Szlovákia biztonság-és katonapolitikai nézetei, avagy a biztonság értelmezése Közép-Kelet Európában. II. rész.*
In: Szakmai Szemle 2015, XI. évfolyam 2. szám. 57-81. old. ISSN 1785-1181

9. *A kül- és biztonságpolitika stratégiai kérdései nemzetbiztonsági szempontból az 1990-es években.*
In: Nemzetbiztonsági Szemle, 2015. III. évfolyam 1. szám. 52-81. old. ISSN 2064-3756
10. *Nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége a nyilvánosság tükrében az elmúlt évtizedben.*
In: Szakmai Szemle 2015, XI. évfolyam 3. szám. 137-161. old. ISSN 1785-1181
11. *A horvát nemzetbiztonsági szféra változásai a külpolitikai folyamatok tükrében.*
In: Felderítő Szemle 2015, XIV. évfolyam 4. szám. 50-70. old. ISSN 1588-242
12. *Strategic Culture: The Facets of Foreign Policy and National Security.*
In: Academic and Applied Research in Military and Public Management Science Vol. 14, No. 3 (2015) 299-310. old. ISSN 2064-0021
13. *Sources of conflict affecting Europe a schematic survey.*
In: Hadtudományi Szemle, 2016. IX. évfolyam 3.szám. 96-114. old. ISSN 2060-0437.

Tudományos konferenciák:

14. „A haza szolgálatában” konferencia: *A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikai kihívásainak tükrében.* 2013. október 25. Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem
15. „Hadtudomány és a XXI. század” elnevezésű konferencia: *A nemzetbiztonsági rendszer fejlesztésének és korszerűsítésének lehetőségei a XXI. század kihívásainak tükrében Magyarország, Ausztria, Horvátország és a Szlovák Köztársaság stratégiai rendszerének vizsgálata alapján.* 2016. február 24-25. Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem

Pályázatok:

16. II. helyezés a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat által kiírt tudományos pályázaton: *Az NBSZ stratégiai célkitűzéseinek megvalósítása a jelentkező kihívások tükrében.* 2013.

17. I. helyezés a Belügyi Tudományos Tanács, az NBSZ Tudományos Tanács és az AH Tudományos Tanács által kiírt pályázaton: *Magyarország, Szlovákia és Ausztria biztonság- és katonapolitikai nézetei, avagy a biztonság értelmezése Közép-Európában.* 2014.

Előadás:

18. Kiss Károly Hadtudományi Klub: *Környező országok együttműködési lehetőségei, avagy a szomszédság a titkosszolgálatok között.* 2016.február 25.